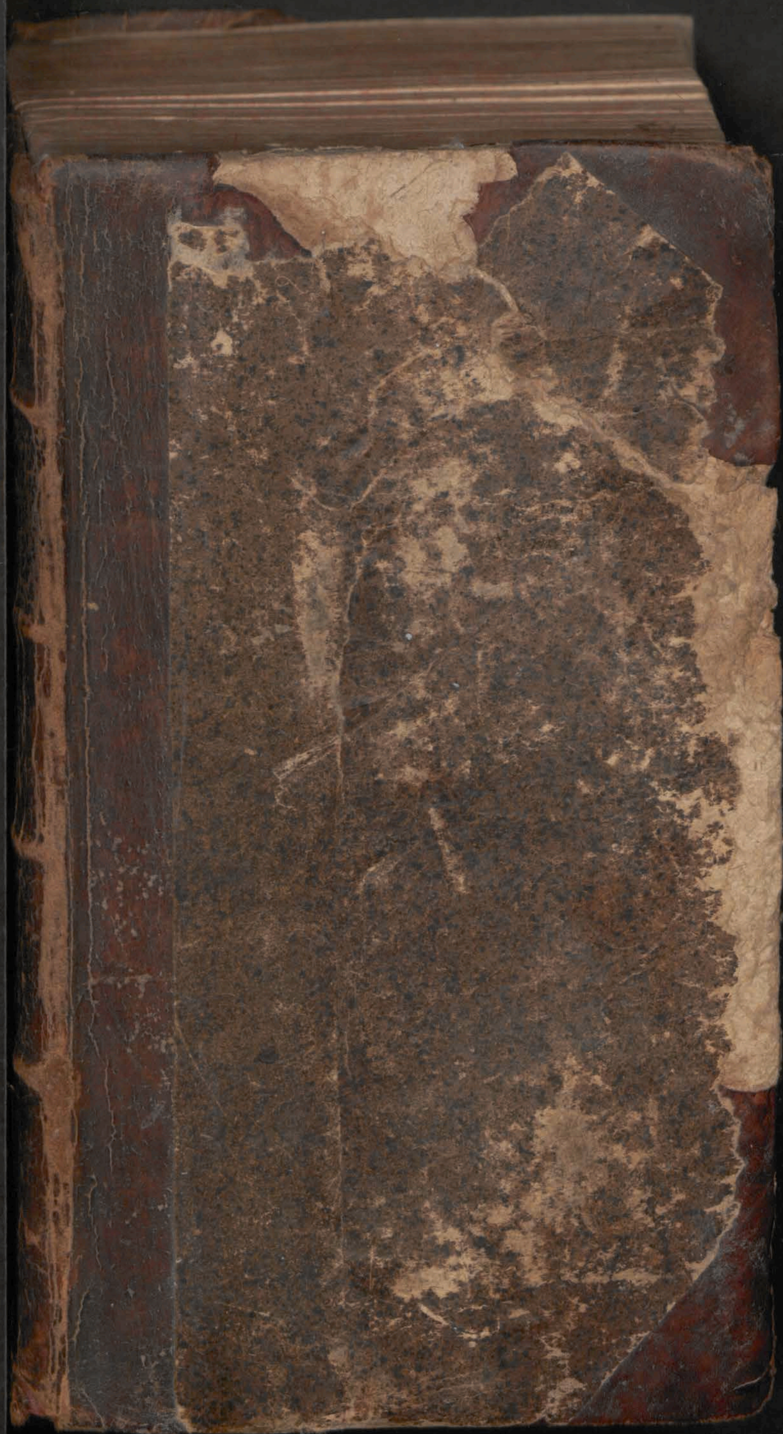

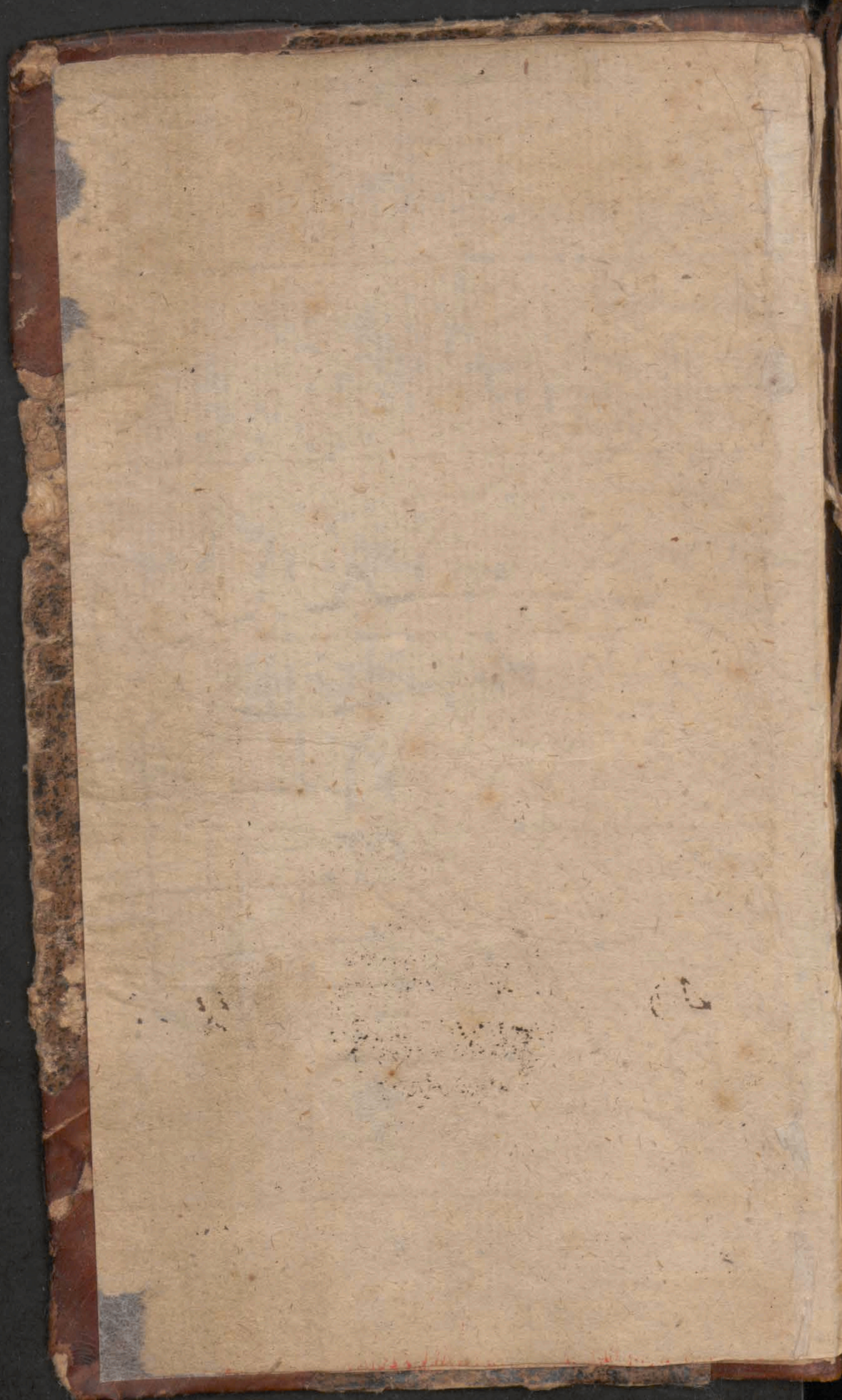
Pullovii 1807.

NB 7 7bris Domi: Placcom-
mendant accommodavit a me Virgi-
lii ex latino in Gallicum idioma
translati. In 3bus Tomi: — Ejus
vero Secretarius 2os primos Tomos
Rdali Despr: cum promissione
reddendi. Cohabit. in Arce Episcopa-
li Pullovii

19 8bris Secretarius retulit 2os
primos Tomos, sed accepit 3 ulti-
mos Despraux ad legendum. —

NB. Hos omnes libros re-
cepi 13 10bris 1807 Do-
minica 3 Adventus

1658

REV. P. F.

ANACLETI REIFFENSTUEL,

ORD. MIN. S. FRANCISCI REFORM.

PROVINCIÆ BAVARIÆ LECTORIS

JUBILATI &c.

THEOLOGIA MORALIS

EDITIO RECENTISSIMA

PRO LEGENTIUM COMODITATE IN OCTO

TOMULOS DISTRIBUTA,

AC

PLURIBUS ADDITIONIBUS, ET SUCCINCT

PROPOSITIONUM DAMNATARUM

DECLARATIONE AUCTA

AB

A. R. P. F. MASSÆO KRESSLINGER

EJUSDEM ORD. AC PROV. LECT. JUB.

ET TERTIO EX-PROVINCIALI.

ADJECTIS ALIIS NOVISSIMIS ADDITIONIBUS.

P. F. DALMATII KICKH,

DICTI ORD. ET PROV. LECTORIS

EMERITI, ET EX-PROVINCIALIS.

TOMULUS I.

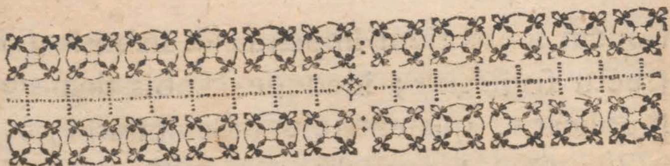
COMPLECTENS TRACTATUM I. ET II. DE ACTIBUS HUMANIS, CONSCIENTIA, ET LEGIBUS.

Cum Privilegio Cæsareo & permissu Superiorum

Sumptibus JOANNIS URBANI GASTL, Bibliopolæ

Monacens. & Pedepontani.

ANNO MDCCLXII.

Privilegium Cæſareum.

NOs FRANCISCUS Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, & Hieroſolymarum Rex, Dux Lotharingiæ & Barri, Magnus Hetruriæ Dux, Princeps Carolopolis, Marchio Nomenei, Comes Falkenſteinei &c. &c. Agnoſcimus, & notum facimus tenore præſentium univerſis, quod, cum Nobis Sacrique Imperii fidelis dilectus Joan. Gaſtl. Bibliopola & Civis Monacenſis humillime exponi curarit, quem in modum P. Anacl. Reiffenſtuel Theol. Moral. cum additionibus P. Maſſæi Kreſslingeri prelo committere reſolverit, vereatur autem, ne æmulorum invidia hanc editio-

tionem imitantium impendii & laboris ſui fructu fruſtretur; ideoque Nobis demisſe ſupplicarit, quatenus ejus indemnitati Priv. Noſt. Cæſ. ſuccurrere clementiſs. dignaremur, Nos ſubmiſſæ pariter ac æquæ ejus petitioni annuendum cenſuerimus; Ac proinde Authoritate Noſt. Cæſ. omnibus & ſingulis Bibliopolis, Bibliopegis, Typog. & aliis quibuscumque rem librariam ſeu negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus, vetamus & interdicimus, ne quis ſupra nominatam P. Anacl. Reiffenſt. Theol. Moral. cum additionibus P. Maſſæi Kreſsl. in folio & 8. nec ſub hoc, nec ſub alio Titulo per 10. annor. ſpatium, ab hodierno die computandum, intra S. R. I. fines recudere, vel aliis recudendam dare, aliorſumve impreſſam aportare, vendere vel diſtrahere, citra præfati Impetrantis ejusdemque hæredum ac ſucceſſorum voluntatem & aſſenſum in ſcriptis obtentum auſit vel præſumat, ſi quis vero ſecus faciendo Privil. hoc Noſtrum ſeu Interdictum violare, contemnereque præſumpſerit, eum non ſolum ejusmodi Exem-

Exemplaribus , ubicunque locorum reper-
tis, perperam quippe recuſis ſeu aportatis
(quæ dictus Joan. Gaſtl ſive propria au-
thoritate ſive Magiſtratus illius loci auxilio
ſibi vindicare poterit) de facto privandum,
ſed & quinque marcarum auri puri pœna
Ærario ſeu Fiſco Noſtr. Cæſ. & parti læſæ
ex æquo pendenda , omni ſpe veniæ ſub-
lata , mulctandum decernimus , dummodo
tenor hujus Noſt. Priv. in fronte libri im-
preſſus reperiatur , & conſueta 5. Exempla-
riaConſil. Noſt. Imperiali Aulico exhibean-
tur. Mandamus itaque omnibus & ſin-
gulis Noſt. & S. R. I. ſubditis & fideli-
bus dilectis , tam Eccleſ. quam ſæculari-
bus , cujuscunque ſtatus,gradus, Dignitatis,
aut ordinis fuerint , præſertim vero iis , qui
in Magiſtratu exiſtentes , vel ſuo , vel Su-
periorum ſuorum loco aut nomine jus
juſtitiamque adminiſtrant , ne quempiam
Privil. hoc Noſtr. Cæſ. impune violare,
ſpernere , & transgredi patiantur , ſed ſi
quos contumaces compererint , conſtituta
à Nobis mulcta eos puniri , & quibus-
cumque modis idoneis coerceri curent ,

 qua-

quatenus & ipſi graviſſimam Noſtram indignationem, prædictamque pœnam evitare voluerint. Harum teſtimonio literarum manu Noſtra ſubſcriptarum & Sigilli Noſtri Cæſ. appreſſione munitarum, quæ dabantur Viennæ Die 16. Novembris anno milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo Regni Noſtri ſexto.

FRANCISCUS
mppr.

Vt. F. Comes Colloredo mppr.

Ad Mandatum Sac. Cæſ. Majeſtatis proprium.

Joh. Georg. Reizer mppr.

LICEN-

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS.

Fr. Bernardinus à Terlitio Ordinis Minorum Regularis obſervantiæ, S. P. N. Franciſci Lector Jubilatus, & in hac Cismontana Familia tam Obſervantium, quam Reformatorum, & Conceptioniſtarum Commiſſarius Generalis, Viſitator, Reformator Apoſtolicus, & Servus.

Cum à duobus Theologis reviſum de Ordine noſtro, & approbatum fuerit quoddam opus, cui titulus eſt: *Additiones noviſſimæ &c.* à Reverendo P. Dalmatio Kickh, S. S. Theologiæ Lectore, ac noſtræ Reformatæ Provinciæ S. Antonii in Bavaria actuali Provinciali compoſitum, vigore præſentium facultatem eidem concedimus, quatenus ſervatis ſervandis, ipſum typis mandare poſſit. Datum Romæ ex Aracœli die 22. Februarii 1755.

Fr. BERNARDINUS,
Commiſſarius Generalis.

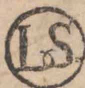
Concordat cum Originali de verbo ad verbum.
Ita eſt.

Fr. VITALIS KUTTNER,
Provinciæ Archivarius juratus mppr.

De Mandato Reverendiſſimi in Chriſto Patris
Fr. ANGELUS SERAPH. ab ALEXIO,
Secretarius Generalis. mppr.

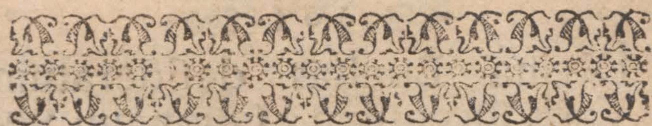
FACULTAS MODERNI PATRIS PROVINCIALIS

Ego infra ſcriptus virtute Privilegii Cæſareæ Majeſtatis ſuper impreſſione, & diſtractione Librorum fratribus Minoribus Regularis, & ſtrictioris obſervantiæ conceſſi, facultatem facio D. Joanni Gaſtl Bibliopolæ, ac Civi Monacenſi, & Pedepontano; ut ſuis ſumptibus reimprimi faciat, ſuisque emolumentis diſtrahat Theologiam Moralem R. P. Reiffenſtuel Noſtræ Provinciæ Alumni, cum additionibus tum A. R. P. Maſſæo, tum aliis recentioribus in duplici forma per ipſum Privilegium Cæſareum deſcripta. Actum Monachii 23. Auguſti 1754.

F. DALMATIUS KICKH, Ord. Min. S. P. Franciſci Reform. Provinciæ Bavariæ Miniſter Provincialis.

PRO-

PROLOQUIUM PRIMUM IPSIUS AUCTORIS.

Una cum Approbationibus Theologicis Operis.

QUa par eſt, reverentia & humilitate tuis, Benevole Lector, non tam faventibus, quam frequentibus oculis aſpiciendum, revidendumque ſeſe offert iſtud Theologiæ Moralis, brevi, claraque methodo comprehenſæ Opuſculum. Ejus intentio, finisque, eſt, & tuam, & Proximorum promovere ſalutem. Addat

Divina Bonitas desideratum Votis successum. Quoniam vero in Librorum delectu nihil gratius accidere solet, quam si concurrat simul succincta brevitas, scriptorum claritas, rerumque, atque doctrinarum universitas, & ad omnem usum expedita utilitas: hæc eadem præsens Opusculum per singula exhibere studuit, tibique facere, atque utinam! & satisfacere. Cæterum, ut intentum suum assequeretur felicius, selegit Auctores probatissimos, Sententias probabiliores, magisque fundatas (non tamen silendo probabiles) Conclusionésque, aut solidis rationibus, aut iosidis rationibus, aut ipsis SS. Canonum Auctoritatibus (queis & Theologia Moralis, & recta viven-

vivendi ratio ſeſe Deo jubente, ſubmittere, atque obſequi tenetur) fortiter ſtabilivit. Adduntur Decreta Summorum Pontificum noviſſima, &, ubi cavenda in docendo ſcandaloſitas, aut timenda in practicando temeritas, propoſitiones damnatæ propriis locis fideliter inſeruntur. Summaria præponuntur brevia, in quibus veluti Iliadem in nuce, totam materiarum ſeriem, ſcopumque conſpicere valeas. Ut autem minori cum labore ſingula reperire liceat, hinc Elenchus Tractatuum, illinc Index Materiarum Alphabeticus inſerviet locupletiſſimus. Numeroſitatem Objectionum adhibere diſſuaſit ipſamet Theologiæ Moralis Methodus paſſim recepta,

pta, brevitasque in fronte promissa; nonnullæ tamen majoris claritatis gratia nonnunquam apponuntur; alias si forsan alicubi desideres, eas supplere poterunt vel rationes adductæ, vel SS. Canones, Legesque allegatæ. Tuum penes hæc, Lector Benevole, sit judicium: nam omnia, quæcunque sequuntur, meliori sint submissa judicio, atque imprimis humillime subjecta Censuræ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, utpote quæ, *disponente Domino, cunctorum Fidelium Mater est, & Magistra, c.* Damnamus. De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

APPRO-

APPROBATIO ORDINARII.

THeologiam Moralem R. P. Anacleti Reiffenstuel, Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum, Provinciæ Bavariæ Ex-Diffinitoris, Lectoris Jubilati, & SS. Canonum Actualis, sedulo pervolvi, nihilque in ea Orthodoxæ Fidei aut bonis moribus vel à longe contrarium inveni, quinimo Opus omnibus numeris absolutum, in quo omnia tum clare proposita, tum solide resoluta, & adeo caute enodata sunt, ut per hoc expectationi de tanto viro universim conceptæ plene fuerit satisfactum. Quare ob communem omnium utilitatem lucem publicam jure meritissimo sibi vindicat. Ita sentio. Actum Frisingæ, die 3. Januarii Anno 1692.

VITUS ADAMUS L. B. à Pellkofen, de Hochenbuechbach in Mosach, *Ecclesiæ Cath. Frising. Can. Capit. & Vicarius in Spirit. General. nec non Præposit. ad S. Petrum in Monte Madron, Librorum Censor.*

LICEN-

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS.

FRater Carolus Franciſcus de Vareſio, Ordinis Minorum Strict. Obſervantiæ S. P. N. Franciſci Lector Emeritus, Supremæ & Univerſalis Inquiſitionis Qualificator, ac Ciſmontanæ Familiæ Obſervantium, & Reformatorum Commiſſarius Generalis & Servus. Dilecto nobis in Chriſto P. Fr. Anacleto Reiffenſtuel, Lectori Jubilato, SS. Canonum Actuali, ac Ex-Diffinitori noſtræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Salutem.

Cum juxta Apoſtolicas, noſtrique Ordinis Conſtitutiones reviſum, & approbatum fuerit Volumen quoddam à te nuper editum, cujus Titulus eſt: *Theologia Moralis*. Tenore præſentium ad ſalutaris obedientiæ meritum facultatem tibi impertimur, quatenus ſervatis ſervandis illud Typis mandare valeas. Datum Romæ die 16. Maji 1691.

Fr. CAROLUS FRANCISCUS de Vareſio, *Commiſſarius Generalis*.

FA.

FACULTAS ADM. REV. P. MINISTRI PROVINCIALIS:

CUm Theologia Canonico-Moralis à Rev. Patre Anacleto Reiffenſtuel, Ord. Min. S. Franciſci Reformatorum, Almæ noſtræ Provinciæ Bavariæ Ex Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonum Actuali compoſita, à duobus Theologis reviſa, & approbata, plurimumque recommendata, & omnia, quæ in editione Librorum de jure ſunt ſervanda ſint obſervata. Tenore præſentium Facultatem impertior, ut hoc laudatiſſimum Opus Theologicum pro utilitate publica Typis mandari poſſit. Actum Monachii 11. Febr. Anno 1692.

Fr. BENNO MAYR,
Lector Jubilatus, & Almæ Provinc. Bavar. Miniſter Provincialis.

CEN-

CENSURA THEOLOGICA.

SUum *Moralis Theologiæ* Opus R. P. Anacletus Reiffenſtuel, Noſtræ Provinciæ Ex-Diffinitor, Lector Jubilatus, & Sacrorum Canonum Actualis Ordinarius, ita Catholicæ Fidei ac bonis moribus conformavit, ita ſolidis ac fundamentalibus doctrinis ſtabilivit, ita notabilibus atque utilibus diſtinctionibus illuſtravit, ita præclaris quæſtionibus, cathegoricis concluſionibus, ac prolixis compendiis integravit, ut Numero & Muneri eximii Theologi ac Canoniſtæ ſimul ſatisfeciſſe videatur. Ita cenſeo, ex Mandato Superiorum, Friſingæ, die 3. Febr. Anno 1692.

Fr. FORTUNATUS HUEBER,
Totius Ord. S. Franciſci, & Provinciæ Bavariæ Pater, Lector & Concionator Generalis, p. t. Guardianus Loci.

Theo-

T*Heologiam Moralem* Universam, *brevi, simulque clara Methodo comprehensam, atque juxta SS. Canones, & novissima Decreta Summorum Pontificum, diversas Propositiones damnantium, ac probatissimos Auctores, succincte resolventem omnes Materias Morales*, a Rever. P. Anacleto Reiffenstuel, Ord. Min. S. Francisci Reform. Almæ Provinciæ Bavariæ S. Antonii de Padua Ex-Diffinitore, Lectore Jubilato, & SS. Canonum Actuali, industriose, solideque congestam & elaboratam, ex Mandato Superiorum solerter revidi, revidendoque deprehendi, id omne, quod ab Auctore promittitur in Titulo, exacte servari in progressu, videlicet doctrinæ brevitatem, claritatem, cum SS. Canonum allegatione, & circumspecta ad novissima Decreta Pontificum attentione. Quare, cum hæc *Theologia Moralis* non tantum nihil Orthodoxæ Fidei aut bonis moribus contrarium, sed plurima Reipublicæ litterariæ proficua, Curatoribusque animarum necessaria contineat, illam vel ob ipsos etiam frequentissimos textus Juris (quorum peritia Auctorem summe commendat) juris publici ut fiat, dignissimam censeo. Dabam in Conventu S. P. Fran-

cisci Stigmatizati Frisingæ Anno 1692. 3. Februarii.

Fr. FLORIDUS MOSMILLER,
Ord. Min. S. Francisci Reform. Provinciæ Bavariæ SS. Theol. Lector.

PROLOQUIUM SECUNDUM.

In Additiones, una cum Approbationibus earum.

UTi præfixus Libro titulus tibi, Benigne Lector, exhibet, post plures Germaniæ, & Italiæ Editiones denuo in Lucem prodit Rever. Patris Anacleti Reiffenstuel Ord. Min. & Provinciæ Nostræ Alumni Theologia Moralis, augmentata tamen adhuc magis in omnibus ferme locis, & juxta novissimas Recentiorum Pontificum Bulllas instructa. Quatenus autem hæ Additiones commodius a propria Auctoris Doctrina secerni valeant, initium & finis earum a potiori, si tamen fuerint notabilio-

liores ac longiores, aliquo aſteriſco * ſignantur, & ſimul per hoc nomen *Additio* indicantur. Quod ſi poſt unum numerum ipſius Auctoris plures ſimiles Additiones occurrerint, immediate ſibi invicem ſuccedentes, etiam ſingulis diſtincta aliqua ciphra (uti vocant) adjungitur, ponendo e. g. *Additio I. Additio II.* &c. ut ſic commodius in Indice annotari, & in ſuis locis propriis facilius poſt numeros ordinarios ipſius Auctoris inveniri queant. Tu interim Amice Lector laborem iſtum benigno oculo proſequere, atque ad animarum ſalutem, quæ eſt unicus finis ac ſcopus, utere, & vale.

FACULTAS ORDINARII.

Circa noviſſimas Additiones.

CUm novæ denuo Additiones copioſæ Theologico-Canonicæ ad nominatiſſimam ubique, & jam ſæpius reimpreſſam *Theologiam Moralem* R. P. Anacleti Reiffenſtuel Ord. Min. S. Franciſci Reformatorum Lectoris Jubilati &c. ab Adm.

Rev. Patre Massæo Kresslinger ejusdem Ordinis Lectore Jubilato, ac Provinciæ Bavariæ Patre ter Emerito compositæ, a Theologis, ad hoc specialiter deputatis, perlectæ, ac summe laudatæ, nihil Orthodoxæ Fidei, aut bonis moribus contrarium contineant, sed potius Bono publico perutiles futuræ sint: ideo, ut publicam Lucem videre possint, licentiam & Facultatem concedimus, ac impertimur. In quorum fidem præsentes, a Nobis subscriptas, & proprio Sigillo munitas dedimus, Frisingæ die 15. Maji 1741.

(L. S.)

JOS. LUDOVICUS Baro de Welden, *Vicarius Generalis.*

LICEN-

LICENTIA.

Reverendissimi, & Eminentissimi S. R. E. Cardinalis Laurentii Cozza &c. &c. pro tunc Ministri Generalis Ordinis.

Fr. Laurentius &c. &c. dilecto Nobis P. Massæo Kresslinger &c. Salutem &c.

CUm juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones revisæ, & approbatæ fuerint *Additiones Theologico-Canonicæ* ad Theologiam Moralem Rev. Patris Anacleti Reiffenstuel a te multo labore, atque eruditione compositæ, & collectæ, ab aliis vero plurimis magna aviditate desideratæ, & exspectatæ, tenore præsentium ad Salutaris Obedientiæ meritum tibi Facultatem impertimur, quatenus servatis servandis easdem Typis dare, ac publici Juris, & utilitatis facere valeas. Vale. Datum in Nostro Conventu SS. Crucifixi Nemoris 20. Octobris 1725.

Fr. LAURENTIUS *a S. Laurentio*
Minister Generalis &c. &c.

FACULTAS.

Moderni Reverendissimi P. Ministri Generalis &c.

FR. Cajetanus de Laurino Lector Jubilatus, Catholicæ Majestatis in Regali Congressu Matritensi pro Immaculata Conceptione B. V. Mariæ Theologus, ac totius Ordinis Fratrum Minorum S. P. N. Francisci Minister Generalis, Commissarius Visitator Apostolicus, & in Domino Servus. Dilecto nobis in Christo R. P. Fratri Massæo Kresslinger Nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Lectori Jubilato, & Patri Emerito &c. Salutem, & Seraphicam Benedictionem.

Cum juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones per idoneos Censores revisæ, & approbatæ fuerint Additiones quædam Theologiæ Moralis R. P. Anacleti Reiffenstuel a te compositæ. Harum nostrarum vigore cum salutaris Obedientiæ merito tibi facultatem impertimur

mur, quatenus, servatis de jure servandis, illas Typis mandare possis, & valeas. Datæ ex hoc nostro Conventu S. P. Francisci Gentiani die 27. Aprilis 1742.

Fr. CAJETANUS *a S. Laurino*
Minister Generalis.

De Mandato Reverendissimi in Christo Patris Generalis &c.

Fr. JOANNES LAURENTIUS
a Roma Secretarius Generalis Ordinis.

CENSURA THEOLOGICA I.

QUanto in pretio habeatur *Theologia Moralis* R. P. Anacleti Reiffenstuel, Ord. Minor. S. Francisci Reformat. Theologi Jubilati &c. ex hoc solo dignoscere licet, quod Eadem in Germania jam sæ-

pius ſit Typis vulgata, non recenſitis multis mille Exemplaribus Venetiis impreſſis, ac per Italiam, aliasque mundi partes copioſe diſtractis. Et ut Opus iſtud, a Doctoribus ſumme æſtimatum, cuivis etiam Tyroni Litterario magis deſerviret, ab A. R. P. Maſſæo Kreſslinger ejusdem Ordinis Lectore Jubilato, ac Provinc. Bavariæ Patre Emerito per variorum Caſuum reſolutiones ita adauctum fuit, ut in Doctrinæ ſoliditate, & clara tractandi Methodo haud diſpar ſit, ac ſi redivivus Auctor ipſe manum apppoſuiſſet. Quapropter digniſſimum cenſeo, ut Opus iſtud, ſicuti illibate eſt conditum, ita in Legentibus multiplicem fructum ferat. Monachii 18. Auguſti 1725.

Fr. THOMAS CANT. PRUGGMAYR, *Lector Jubilatus, & Guardianus.*

CEN-

CENSURA THEOLOGICA II.

ADditiones Theologico - Canonicas ad *Theologiam Moralem* R. Patris Anacleti Reiffenstuel, Provinciæ Bavariæ Lectoris Jubilati, sæpius reimpressam, ab A. R. Patre Massæo Kresslinger Lectore Jubilato, ejusdem Provinciæ Patre Emerito compositas, de Mandato Superiorum accurata perlegi deligentia. Quemadmodum autem tam solidæ ac perspicuæ Doctrinæ securitate, quam omnimoda cum Orthodoxæ Fidei & morum principiis concordantia cum eximio illo Opere per omnia perfectissime symbolizant, nec non ad exquisitam & facilem praxim in quotidianis, ac etiam extraordinariis casibus discutiendis manuducunt, ita dignissimas censeo, ut ad publicum Christianæ Rei-

publicæ emolumentum, atque summam Confessariorum consolationem publico prælo committantur. Datum Frisingæ 20. Septembris 1725.

Fr. STANISLAUS KARG, Ord. Minor. S. Francisci Reformat.

Lector Jubilatus & Sacrorum Canonum Actualis.

CENSURA THEOLOGICA II.

Pro Novissimis Additionibus.

CUm *Theologia Moralis* R. P. Anacleti Reiffenstuel, Ordin. Fratrum Minor. S. Francisci Almæ Provinciæ Bavariæ Lectoris Jubilati adeo a Doctis viris æstimetur, ut iterato intra terminum unius quinquennii, (id est ab anno 1737.) exemplaribus jam compluribus millibus distractis, & divenditis, de novo reimprimi me-

mereatur: Boni communis, & rei Litterariæ ſolicitus Adm. R. P. Maſſæus Kreſslinger Lector Jubilatus, & hujus Almæ Provinciæ Bavariæ ter Emeritus Pater ac Diffinitor &c. quasdam adhuc novas (maxime de Materia Legum, Contractuum & Sacramentorum) Additiones annexuit, quas tanta claritate, & ſoliditate proponit, ut plane maximæ æſtimationis pondus ſuperaddituræ ſint. Proinde digniſſimum cenſeo hoc Opus, ut cum novis Additionibus ad communem utilitatem toti erudito orbi denuo appareat. Monachii 17. Junii 1741.

Fr. THOMAS PRUGGMAYR,
Lector Jubilatus, & Provinciæ Pater.

CENSURA THEOLOGICA II.

Pro Noviſſimis Additionibus.

RElegi præſentes novas Additiones ad Theologiam Moralem Reverendi Patris Anacleti Reiffenſtuel, Lectoris Jubilati

lati &c. ab Adm. Rever. Patre Maſſæo Kreſslinger Lectore Jubilato, Provinciæ Bavariæ Patre Emerito ac Diffinitore &c. compoſitas: & quia easdem tam claritate, quam ſolidæ doctrinæ ſecuritate illis, ab Eodem clariſſimo Auctore in priori editione huic ubique terrarum notiſſimmo operi maxima utilitate inſertis, ſimiles omnino inveni, digniſſimas cenſeo, ut hæ quoque novam, atque paſſim deſideratiſſimam prælaudati operis editionem pro uberrima utriusque fori utilitate denuo illuſtrent. Dabam Friſingæ 11. Junii 1741.

Fr. STANISLAUS KARG,
Lector Jubilatus mpp.

PRÆ-

PRÆFATIO AUCTORIS SECUNDARUM ADDITIONUM.

OFfertur denuo tuis oculis, Benevole Lector, Spectanda, Lustrandaque, Theologia Moralis R. P. Reiffenstuel toties re-

recuſa, ac ipſo uſu ſatis hucusque commendata. Ne tamen Ea velut antiqua diſplicere poſſit, novam ei formam addere conſtitui, non quod vetus haud arrideret, ſed quod novitatis avido admodum Sæculo aliqua ex parte parendum eſſe cenſerem. Nihilominus non ita rerum novarum ſtudio me abripi ſum paſſus, ut oblivioni dederim, aut ab

illo ſejunxerim utilitatis vel ex ipſis recentioribus quoque aſſertis eruendæ propoſitum. Itaque eo collineavere præcipue tenues conatus mei, ut nonnulla, etiam ex Veterum Theologorum Tractatibus, quæ prioribus, a P. Anacleto traditis Lucem afferre poſſent, adderem, dein aliqua nuper exorta dogmata, quæ minus cum antiqua, receptaque do-

ctrina convenire viden-
tur, perſtringerem, alia
demum noſtris tempo-
ribus a Supremo ac Sa-
pientiſſimo Feliciſſime
regnante Moderno Ec-
cleſiæ Antiſtite BENE-
DICTO XIV. Saluberri-
rime Decreta, ac Scri-
pta, tam ſcitu digna,
quam obſervatu neceſſa-
ria haud omitterem.
Eam ob rem ſub princi-
pium operis immediate
ante Tractatum de Acti-
bus

bus Humanis collocavi Conſtitutionem illam longe celeberrimam, qua quinque de Duello Theſes Cenſura caſtigantur vere Apoſtolica, & plura ordinantur Prudentiſſime æque, ac Sanctiſſime. Ex quibus proprio inferius loco, quæ ad praxin faciunt, deducere adlaboravi. Addita mea poſteriora aſteriſcus duplex ** præmiſſus ſemper, & poſt-

positus indicat, sicut priora P. Maſſæi Kreſs-linger aſtericus unus * indigitat. Pariter ut commodo legentium conſulerem magis, opus totum in parvulos diſpe-ſcui Tomulos, ſeorſim (ſi ita lubet) compin-gendos, & manibus fa-cilius terendos, ſecum-que levi negotio portan-dos. Hæc ſunt, quæ iſta in editione maxime ſum molitus: ſi quid bo-

ni

ni mea induſtria ei acceſſerit, id mecum Deo omnis boni Auctori tribue : ſi mala quædam repereris, meæ adſcribe imbecillitati, & pro tua benevolentia excuſa, atque emenda.

CNSURA ORDINARIATUS Friſingenſis.

ADditiones Noviſſimas a Plurimum Reverendo, Religioſiſſimo, ac Clariſſimo Domino Patre Dalmatio Kick, Ord. Min. S. P. Franciſci Reform. Lectore Emerito, p. t. Provinciæ Bavaricæ Miniſtro Provinciali, ad Theologiam Moralem A. R. P. Anacleti Reiffenſtuel, compoſitas, debita attentione perlegi, quas non tantum Orthodoxæ fidei, & bonis moribus, verum etiam SS, Pontificum Conſtitutionbus, etiam noviſſime editis, undequaque conformes, præterea Doctrinas Solidas, Claras, ac ſubtiles, ſuccincta Methodo continentes, Sacri Tribunalis Miniſtris præprimis

ſcitu

ſcitu neceſſarias, ac utiliſſimas, ſicque præfatam Theologiam Moralem A. R. P. Anacleti Reiffenſtuel aliunde jam ubique deprædicatam, magis adhuc illuſtrantes, ac commendantes inveni; digniſſimas proin judico, ut publicam Lucem quamprimum, ad perennem Plurimum Reverendi, ac Clariſſimi Authoris famam, ac Laudem, aſpiciant. Friſingæ 13. Maji. 1754.

(L.S.)

JOSEPHUS SEBASTIANUS PLACIDUS de MARALT, *SS. Theologiæ Doctor, Conſiliarius Eccleſiaſticus Actualis; nec non inſignis Colleg. ad S. Andream Decanus.*

IMPRIMATUR.

(L. S.)

EMinentissimi, ac Serenissimi Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Episcopi Frisingensis, Ratisbonensis, & Leodiensis, Sacri Romani Imperii Principis, Bavariæ Ducis &c. &c. Consiliarius Intimus, Consilii Ecclesiastici Præses, & per Diæcesin Frisingensem in Spiritualibus Generalis.

FRANCISCUS IGNATIUS ALBERTUS de WERDENSTEIN, *Cadethralis Ecclesiæ Canonicus Capitularis.*

CEN-

CENSURA THEOLOGICA.

INfra ſcripti ſecundo perlegimus Additiones noviſſimas ab Admodum Reverendo Patre Dalmatio Kick, Ord. Min. S. P. Franciſci Reform. Lectore Emerito, & pro Tempore Provinciæ Antoniano-Bavaricæ Miniſtro Provinciali, ſuper Theologia Morali R. P. Anacleti Reiffenſtuel compoſitas, in iisque adeo nihil invenimus aut Fidei Orthodoxæ, aut bonis moribus adverſum, ut potius mira eruditione refertas, Conſtitutionibus SS. Pontificum, etiam recentiſſimis, omnino conformes, elegantiſſima in-

ſuper claritate donatas, digniſſimas proin, quæ publici Juris fiant, repererimus. Dedimus in Conventu Metropolitano Monachii ad S. Antonium de Padua die ſecunda Martii Anno Milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo quarto.

Fr. DEOGRATIAS HÆRING,
Lector Generalis, & SS. Canonum Actualis, nec non Provinciæ Diffinitor.

Fr. ISAIAS WERCKMAISTER,
Lector Emeritus, & Provinciæ Diffinitor.

AD

AD PROPOSITIONES DAMNATAS A SUMMIS PONTIFICIBUS

INTRODUCTIO A. R. P. MASSÆI KRESSLINGER.

QUando legis aliquam Bullam Pontificiam, in qua damnantur certæ Propositiones, sæpius invenies, easdem reprobari tamquam *Laxas*, *Scandalosas*, *Temerarias*, *Erroneas*, *piarum aurium Offensivas*, *male Sonantes*, *suspectas*, *sapientes Hæresin*, *Hæresi proximas*, *Hæreticas*, *Blasphemas*, *Schismaticas* & *Seditiosas*; consultum igitur, ac valde proficuum reputavi, antequam ad ipsasmet similes Bullas deveniam, aliqualem horum terminorum explicationem præmittere. Itaque

Laxa dicitur aliqua Propositio, quæ in materia morum nimium relaxat Frænum libertati.

Scandalosa, quæ præbet occasionem ruinæ spiritualis, seu peccati; hincque etiam *Perniciosa* intitulatur.

Temeraria, quæ nullam pro se vere gravem, contra se vero firmissimas habet rationes.

Erronea, quæ contradicit alicui conclusioni Theologicæ, deductæ ex talibus duabus præmissis, quarum una est evidens, & altera de Fide.

Piarum Aurium offensiva, quæ in materia Religionis affert aliquid, si non falsum, saltem valde indecens.

Male sonans, quæ abutitur vocabulis contra communem sensum Fidelium.

Suspecta, quæ ex circumstantiis videtur innuere latentem Hæresin.

Hæresi proxima, quæ a plerisque censetur tanquam contraria Fidei saltem deductive.

Hæretica, quæ formaliter & explicite opponitur alicui articulo Fidei.

Blasphema, quæ continet injuriam contra DEum, B. Virginem, aut Sanctos.

Schismatica, quæ nata est inducere scissionem inter caput Ecclesiæ, ejusque membra.

Seditiosa, quæ apta est excitare tumul-

tum,

tum, & concitare ſubditos contra illos legitimos Superiores.

Impia, quæ pugnat contra Cultum, alias DEO, B. Virgini, vel Sanctis debitum.

Præterea multæ Propoſitiones ſolent damnari, prout jacent, id eſt, in eo ſenſu, quem verba habent ſecundum ſe, nimirum ut ſeparata, ac præciſa ab alio contextu, forſan tales Propoſitiones in libro ipſo, ex quo excerptæ ſunt, per antecedentia vel ſubſequentia modificante. Aliæ vero Propoſitiones, uti Bajanæ & Janſenianæ &c. reprobantur etiam in ſenſu ab Auctoribus earum in ſuis libris intento.

His prænotatis addendum eſt ulterius, Propoſitiones a diverſis Pontificibus damnatas reſpicere Theologiam vel Myſticam, vel Dogmaticam, ſeu Polemicam, vel Speculativam, vel demum Moralem; ubi ſciendum, quod *Theologia Myſtica* dicatur ea facultas, quæ hominem ducit, ac inſtruit ad apicem perfectionis Evangelicæ, & ad intimam cum DEO (quantum in hac vita obtineri poteſt) unionem. *Theologia Dogmatica*, ſeu *Polemica* appellatur, quæ tractat controverſias Fidei inter nos, & Heterodoxos agitatas. *Theologia Speculativa*, ſeu *Scholaſtica* vocatur, quæ

ſpe-

speculativas præcipue quæstiones examinat e.g. de DEO Uno, & Trino, de Gratia, de Angelis, de Incarnatione Verbi Divini &c. deducendo varias Conclusiones partim ex principiis Fidei, partim ex ratione naturali. Demum *Theologia Moralis* est illa, quæ ad actus humanos dirigendos, & casus conscientiæ recte resolvendos ordinatur. In præsenti, uti totam Theologiam Moralem subsequenter pluribus Additionibus augmentavi, ita prævie noxias, atque a Summis Pontificibus rejectas doctrinas in tres Paragraphos divisi: *Inprimis* ponendo propositiones damnatas a potiori concernentes statum perfectionis Evangelicæ, seu Theologiam Mysticam: *Secundo* propositiones damnatas circa liberum arbitrium, Gratiam Divinam, & Charitatem a potiori respicientes Theologiam Speculativam, & Dogmaticam, seu Polemicam: *Tertio* demum loco, propositiones damnatas a potiori spectantes ad materiam morum, seu Theologiam Moralem; ubi pariter sensus earum vel hic succincte declarabitur, vel ad illos Tractatus, Distinctiones, & Numeros, in quibus declaratæ inveniuntur, fiet remissio. His præscitis, sit

§. I.

§. I.
Continens Propositiones damnatas a potiori concernentes statum internum Hominis, & Theologiam Mysticam.

DECRETUM.
INNOCENTII PAPÆ XI.
Quo damnantur Propositiones 68. Michaelis de Molinos.

Feria V. die 28. Aug. & iterum 19. Nov. 1687.

AD abolendam perniciosissimæ hæresis pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus non sine maximo Animarum discrimine invaluit, rigor debet Apostolicus excitari, ut Pontificiæ solicitudinis auctoritate & providentia hæreticorum protervia in ipsis suæ falsitatis conatibus elidatur, & Catholicæ veritatis lumen in Ecclesia Sancta resplendens, eam ubique demonstret ab omni execratione falsorum dogmatum expiatam. Cum igitur compertum fuerit, quemdam *Michaelem de Molinos*

nos perditionis filium, prava dogmata, tum verbis, tum scriptis passim docuisse, & in praxim deduxisse, quæ prætextu Orationis, Quietis, contra doctrinam & usum a SS. Patribus, ab ipsis Ecclesiæ nascentis primordiis receptum, fideles a vera Religione & a Christianæ pietatis puritate, in maximos errores, & turpissima quæque inducebant; Sanctissimus D. N. INNOCENTIUS Papa XI. cui cordi est, ut fidelium Animæ sibi ex alto commissæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum salutis portum tuto pervenire possint, pro re tam gravi, auditis pluries coram se Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus in tota Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus, ac pluribus in Sacra Theologia Magistris, eorumque suffragiis, tum voce tum scripto susceptis, matureque perpensis, implorata etiam Sancti Spiritus assistentia, ad damnationem infra scriptarum Propositionum ejusdem *Michaelis de Molinos*, a quo fuerunt pro suis recognitæ, & de quibus Propositionibus tamquam a se dictatis, scriptis, communicatis & creditis, & ipse convictus, & respective confessus, devenire, ut infra; decrevit.

PRO-

PROPOSITIONES.

1. NEcessarium est annihilari potentias; & hæc est via interna.

2. Velle operari active, est offendere DEum, qui vult solus Agens esse; & ideo necesse est derelinquere se in illo, & deinde se habere corporis mortui instar.

3. Vota faciendi aliquam rem sunt impeditiva perfectionis.

4. Activitas naturalis est inimica gratiæ, & impedit operationem DEI & veram perfectionem; quia Deus vult operari in nobis, sine nobis.

5. Anima nihil operando annihilat se, & redit ad suum principium & ad suam originem, quæ est essentia DEI, ubi manet transformata, & divinizata; & tunc DEUS manet in seipso, quia tunc non sunt amplius duæ res unitæ, sed una sola; & sic vivit, & regnat DEUS in nobis, & anima se annihilat in esse operativo.

6. Interna via est illa, in qua non cognoscitur aut lumen, aut amor aut resignatio, neque necessarium est cognoscere Deum, & sic bene proceditur.

7. Non debet anima cogitare aut præmium, aut pœnam, aut Paradiſum, aut infernum, aut mortem, aut æternitatem.

8. Non debet velle ſcire, an ambulet cum voluntate DEI, an ſit reſignata illi, vel non; nec eſt neceſſe, ut velit cognoſcere ſuum ſtatum, nec proprium nihilum ſed ſeſe habeat quaſi corpus mortuum.

9. Non debet anima memor eſſe, vel ſui ipſius, vel DEI, vel ullius rei, & in via interna omnis reflexio eſt nociva, etiam reflexio ſupra ſuas actiones humanas ac proprios defectus.

10. Si propriis defectibus aliquis ſcandalizat alterum, non eſt neceſſe ad id facere reflexionem, dummodo non ſit voluntas ſcandalizandi; & non poſſe reflectere ad proprios defectus eſt donum DEI.

11. Ad dubia, quæ accidunt, rectene procedamus, an non, non eſt neceſſarium reflectere.

12. Qui dedit liberum arbitrium DEO, non debet curare de ulla re, nec de Inferno, nec de Paradiſo, nec de habendo deſiderio ſuæ propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ Sanctitatis, nec propriæ Salutis, a cujus etiam ſpe ſe purgare debet.

13.

13. Dum consignatum fuerit liberum arbitrium DEO, illi debet relinqui cura & cogitatio omnium rerum nostrarum, & permitti, ut in nobis sine nobis suum Divinum faciat velle.

14. Qui resignatus est Divinæ voluntati, non debet a DEO quidquam petere, quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis & electionis, & est quodammodo velle, ut Divina voluntas nostræ se conformet, & non nostra voluntati Divinæ: & illud, *Petite, & accipietis*, ex Evangelio non fuit dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem; quin & istæ eo deveniunt, ut non possint a DEO quidquam petere.

15. Unde, sicut nihil debent a DEO rogare, etiam non debent reddere illi gratias pro ulla re; quia utrumque est æqualiter actus propriæ voluntatis.

16. Non oportet quærere Indulgentias pro pœna debita peccatis propriis, quia melius est satisfacere Divinæ justitiæ, quam quærere misericordiam; nam illud procedit ex puro DEI amore, & hoc ex amore, interessato, id est, personalis commodi nostri, & non est res grata DEO, nec meri-

meritoria, quia est velle subterfugere crucem.

17. Ex quo traditum est DEO liberum arbitrium, cura etiam ac cogitatio animæ nostræ, non debent ulterius æstimari tentationes, nec alia fieri illis resistentia nisi negativa, non utendo industria: &, si natura inde patitur, necesse est illam sinere pati, quia natura est.

18. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum *in spiritu & veritate*.

19. Qui amat Deum, prout illum ratio argumentando repræsentat, aut intellectus comprehendit, non amat Deum verum.

20. Dicere, in oratione utendum discursu & cogitationibus tunc, cum Deus non loquitur animæ, est ignorantia: Deus non loquitur unquam, illius loqui est operari, semperque in anima operatur, dum ista suis discursibus, cogitationibus & operationibus eum non impedit.

21. In oratione manendum est in fide obscura & universali, cum quiete & oblivione omnis alterius cogitationis particularis, & distinctæ attributorum DEI & Trinitatis, atque standum in præsentia DEI ad eum adorandum, amandum, eique servi-

endum,

endum, verum ſine productione ullorum actuum; Deus namque id genus rebus non delectatur.

22. Non eſt hæc cognitio fidei actus quispiam productus a creatura, ſed cognitio quædam illi a Deo data, quam creatura non novit ſe habere, neque adeo poſtea ſcit ſe habuiſſe, idemque dicendum de amore.

23. Myſtici cum S. Bernardo *in Scala Clauſtralium*, diſtinguunt quatuor gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infuſam. Qui ſemper eſt in primo, nunquam tranſit ad ſecundum. Qui ſemper eſt in ſecundo, nunquam ad tertium pertingit, quæ eſt contemplatio noſtra acquiſita, ubi conſiſtendum eſt tota vita, dummodo Deus non trahat animam, nihil tale expectantem, ad contemplationem infuſam: & hac ceſſante redeundum eſt animæ ad gradum tertium, & eo conſiſtendum, non amplius revertendo ad ſecundum aut primum.

24. Quantæcunque cogitationes inter orandum accidant etiam impuræ, quin & contra Deum & Sanctos, contra Fidem & Sacramenta, ſi non voluntarie foveantur, neque actu aliquo voluntatis rejiciantur,

ſed cum indifferentia & reſignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei: imo illam reddunt perfectiorem, quia anima magis eſt reſignata voluntati Divinæ.

25. Tametſi ſuperveniat ſomnus & dormiatur, omnino tamen oratur & contemplatio fit actualiter; quia oratio & reſignatio, reſignatio & oratio, totum eſt idem; & quamdiu continuatur reſignatio, utique etiam oratio continuatur.

26. Tres hæ viæ, purgativa, illuminativa, & unitiva, ineptia eſt maxima, quæ unquam prolata ſit in ipſa myſtica, cum non ſit niſi via unica, id eſt, via interna.

27. Qui deſiderat, & amplectitur devotionem ſenſibilem, is nec deſiderat, nec quærit Deum, ſed ſeipſum: quique per viam internam incedit, male facit eam deſiderando, ac habere conando, ſive in locis ſacris, ſive diebus ſolemnibus.

28. Bonum eſt tædium rerum ſpiritualium; quia ſic ab amore proprio expurgamur.

29. Cum anima interna faſtidit diſcurſus de Deo & Virtutibus, manetque frigida, non ſentiendo ſe ad fervorem accendi, bonum ſignum eſt.

30. Quidquid ſenſibile in vita ſpirituali

percipitur, illud omne abominabile est, sordidum & immundum.

31. Nemo meditativus exercet veras virtutes internas, quales non possunt cognosci a sensibus. Perdere oportet virtutes.

32. Nec ante, nec post Communionem alia opus est præparatione aut gratiarum actione (pro animabns hisce internis) quam ut se teneat in solita resignatione passiva; quia in hac invenitur amor, qui supplet modo perfectiori, quam omnes alii virtutum actus, qui fieri possunt, & fiunt in via ordinaria. Et si in hac occasione Communionis accidant motus humiliationis, petitionis aut gratiarum actionis, reprimi debent, quoties non cognoscuntur esse speciales Dei impulsus; aliter enim sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.

33. Male facit anima, quæ via ista interna graditur, si diebus solemnibus facere velit conatum aliquem particularem ad habendum sensum devotionis; quia animabus internis omnes dies sunt pares, omnes festi: idemque est de locis sacris, cum omnia loca his animabus sint paria.

34. Deo gratias agere lingua & verbis non est animarum internarum, quarum

est in silentio se tenere, non præbentes Deo impedimentum, quo minus in iis operetur: & quanto amplius se Deo resignant, tanto magis experiuntur impotentiam dicendi *Pater noster*.

35. Animabus hujus vitæ internæ non convenit, ut faciant operationes etiam virtuosas ex propria electione & activitate; alioquin mortuæ non forent. Nec debent facere actus amoris erga D. Virginem, Sanctos, Humanitatem Christi; quia, cum hæc sint objecta sensibilia, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, neque D. Virgo, nec Sancti, sedem habere debent in corde nostro; quia Deus solus vult occupare illud, & possidere.

37. In occasione tentationum etiam vehementium non debet anima facere actus explicitos virtutum oppositarum, sed tenere se in supradicto amore & resignatione.

38 Crux voluntaria mortificationum gravis, est & sine fructu, ideoque omittenda.

39. Opera sanctissima, & austeritates, quas Sancti subierunt, non sufficiunt ad animam vel uno assultu liberandam.

40. B. Virgo nunquam opus aliquod externum fecit, & omnium Sanctorum

fuit

fuit sanctissima: igitur perveniri potest ad sanctitatem sine opere externo.

41. Deus, ut nos humiliet, & ad veram transformationem pertingere faciat, permittit, & vult in animabus quibusdam perfectis, etiam non arreptitiis, ut dæmon operetur violentiam in earum corporibus, illasque committere faciat actus carnales, etiam in vigilia & sine mentis obfuscatione, movendo illis physice manus, aliaque membra contra earum voluntatem; & idem dicendum est in ordine ad alios actus per se peccaminosos: quo casu non sunt peccatum, quia non adest consensus.

42. Potest dari casus, quo hæ violentiæ ad actus carnales existant in eodem tempore ex parte duarum personarum, id est, viri & fæminæ, & consequatur actus ex parte amborum.

43. Deus temporibus præteritis faciebat Sanctos per medium tyrannorum: hodie eos facit per medium dæmonum; qui, dum illis causant dictas violentias, facit, ut ii magis se vilificent, annihilent in se ipsis, seque in Deo resignent.

44. Job blasphemavit, & tamen in eo *non peccavit labiis suis*; quia id fuit per violentiam dæmonis.

45. Sanctus Paulus passus est in suo corpore tales violentias dæmonis; unde scripsit: *Non quod volo bonum, hoc ago; sed quod nolo malum, hoc facio.*

46. Hæ violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, eamque promovendam ad veram transformationem & unionem: neque alia est via; estque via facilior & securior.

47. Cum hæ violentiæ accidunt, oportet, sinamus satanam agere, non utendo propria industria aut viribus, sed consistendo in nihilo nostro: ac tametsi accidant pollutiones, actusque obscœni manibus procurati, atque etiam his magis insolita & peregrina, non opus est his inquietari, sed excludendi sunt scrupuli, dubia, timores: quia anima magis illuminata, robustiorque & candidior efficitur, & acquiritur sancta illa libertas. At inprimis non oportet ea confiteri, fitque sanctissime illa non confitendo, quia sic vincitur dæmon, & thesaurus quidam pacis obtinetur.

48. Satanas, qui facit tales violentias, suggerit deinde, esse graves defectus ad inquietandam animam, ut non progrediatur in via interna: unde ad tollendas

illi

illi vires præstat ea non confiteri, quia ne quidem sunt peccata venialia.

49. Job per violentiam dæmonis faciebat pollutiones manibus suis eo ipso tempore, quo *mundas habebat ad Deum preces.* Ita interpretando in tali sensu textum quemdam *cap.* 16. *Job.*

50. David, Jeremias & multi e Prophetis sanctis patiebantur ejusmodi violentias harum impurarum operationum externarum.

51. In Scriptura Sacra multa sunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminosos, ut Samsonis, qui per violentiam occidit seipsum cum Philistæis, uxorem duxit alienigenam, fornicatus est cum Dalila meretrice; quæ alias erant res prohibitæ, & fuissent peccata: item Judith, quæ mentita est Holoferni, Elisei, qui pueris maledixit, Eliæ, qui igne consumpsit duos Duces cum cohortibus Regis Achab. An autem fuerit violentia facta immediate a Deo, vel dæmonis ministerio, ut in aliis accidit animabus, in dubio relinquitur.

52. Quando hæ violentiæ, etiam impuræ, veniunt sine mentis offuscatione, tunc anima potest se unire Deo, & reipsa semper magis unitur.

53. Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in aliis personis fuerit violentia, regula, quam ea de re habeo, non solum est, quod protestentur hæ animæ se non consensisse, vel quod non possint jurare se consensisse, ac quod videamus esse animas, quæ profectum faciunt in via interna: sed præsertim me dirigo lumine quodam actuali, & quod superius est cognitione humana ac Theologica, quo cognosco certo cum interna securitate, operationem ejusmodi esse violentam: & hoc lumen certus sum venire a Deo, quia mihi venit conjunctum cum securitate, quod veniat a Deo, neque mihi vel umbram dubii in contrarium relinquit; eum in modum, quo interdum accidit, ut Deus revelando rem quampiam, eodem tempore animam securam reddat, se esse, qui eam revelationem facit, neque anima possit in contrarium dubitare.

54 Spirituales illi viæ ordinariæ in hora mortis se delusos & confusos invenient, cum omnibus passionibus in altero mundo expurgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etsi cum multa tolerantia, ad expurgationem & mortificationem omnium passionum

sionum,ita,ut nihil amplius sentiatur,nihil nihil plane, neque percipiat quis inquietudinem ullam perinde, ut corpus quoddam mortuum, neque anima se amplius in diversa transferri sinat.

56. Duæ leges & duæ voluntates, altera animæ, altera amoris proprii, durant, quamdiu amor proprius durat: unde, ubi hic expurgatus & mortuus fuerit, uti fit per viam internam, non amplius ibi sunt illæ duæ leges, neque duæ voluntates, nec ultra fit ulla subreptio, aut motus improvisus, neque aliquid porro sentitur, ne unum quidem veniale peccatum.

57. Per contemplationẽ acquisitam pervenitur ad statum non peccandi amplius, seu mortaliter, seu venialiter.

58. Ad ejusmodi statum pervenitur, non faciendo reflexionem ad operationes proprias, quia defectus nascuntur ex reflexione.

59. Via interna separata est a Confessione, a Confessariis, & a Casibus conscientiæ, a Theologia, & Philosophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, quin & eo, ut mortuæ sint, jam pertingunt, Deus nonnunquam impossibilem reddit Confessionem,

nem, ipseque supplet tantundem ipsis largiendo gratiæ præservantis, quantum reciperent ex Sacramento: ideoque his animabus non expedit eo casu Sacramentum pœnitentiæ accedere, quia non possunt.

61. Anima, cum ad mortem mysticam, pertingit, non potest ultra velle aliud, quam vult Deus; quia non habet amplius voluntatem, & Deus illam ipsi ademit.

62. Per viam internam pervenitur ad continue consistendum immobiliter in pace quadam imperturbabili.

63. Pervenitur etiam mediante via interna ad mortem sensuum; imo signum, quod quis in nihilo illo consistat, id est, mortuus sit morte mystica, est, si sensus externi non magis jam repræsentent res sensibiles, quam si non existerent; quandoquidem non efficiant, ut intellectus se iis applicet.

64. Theologus minus est dispositus, quam simplex & idiota, ad hoc, ut sit contemplativus. Primo, quia non habet fidem tam puram. Secundo, quia non est tam humilis. Tertio, quia non curat perinde de sua salvatione. Quarto, quia habet caput plenum phantasmatibus, speciebus,

ciebus, opinionibus & ſpeculationibus, & in eum nequit verum lumen intrare.

65. Superioribus obediri debet in exteriore, & latitudo voti Obedientiæ Religioſorum pertingit ſolummodo ad exterius: aliud eſt in interiore, quo ſolus Deus & Director intrant.

66. Riſu digna eſt doctrina quædam nova in Eccleſia Dei, animam, ad interna quod attinet, gubernari debere per Epiſcopum, &, ſi is idoneus non fuerit, eundum animæ ab illo ad ſuum Directorem. Dico *novam*, quia nec Scriptura Sacra, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Auctores unquam id dixerunt, neque dicere poſſunt; quia *Eccleſia non judicat de occultis*, habetque jus anima, ut eligat, quem maluerit.

67. Dicere, opus eſſe, ut internum manifeſtetur tribunali externo Superiorum, & eſſe peccatum, niſi fiat, ea eſt deceptio manifeſta, quia *Eccleſia non judicat de occultis*, atque animabus ſuis damnum adferunt fraudibus hiſce & fictionibus.

68. In mundo non eſt facultas, nec Juriſdictio ad mandandum, ut manifeſtentur litteræ Directoris circa internum animæ: & idcirco monitos eſſe oportet, eſſe hunc aſſultum quemdam ſatanæ. Quas

Quas quidem Propositiones tanquam hæreticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphemas, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianæ disciplinæ relaxativas & eversivas, scandalosas respective, ac quæcunque super iis verbo, scripto vel typis emissa, pariter cum voto eorundem Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium & Inquisitorum Generalium damnavimus, circumscripsimus, & abolevimus, deque eisdem & similibus omnibus & singulis posthac quoquo modo loquendi, scribendi, easque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuscunque interdiximus, & contrafacientes omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis ipso facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcunque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipso innodavimus, a quo nisi a nobis & a Romanis Pontificibus Successoribus nostris valeant absolvi. Præterea eodem nostro Decreto prohibuimus, & damnavimus omnes Libros, omniaque Opera quocunque loco & idiomate impressa, nec non omnia Manuscripta ejusdem *Michaelis de Molinos*, vetuimusque, ne quis, cujuscunque gradus, conditio-

nis

nis vel ſtatus, etiam ſpeciali nota dignus, audeat ſub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, ſive ſub iisdem verbis, ſive ſub æqualibus, ſive absque nomine; ſeu ficto aut alieno nomine ea imprimere, vel imprimi facere, neque impreſſa, ſeu Manuſcripta legere, vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum, aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere, & conſignare teneatur ſub eisdem pœnis ſuperius inflictis: qui Ordinarii & Inquiſitores ſtatim ea igni comburant, & comburi faciant.

Tandem, ut prædictus *Michael de Molinos*, ob hæreſes, errores & turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum & ipſius emendationem plecteretur, lecto in eadem noſtra Congregatione toto proceſſu, & auditis dilectis Conſultoribus noſtri ſanctæ Inquiſitionis Officii, in Sacra Theologia & in Jure Pontificio Magiſtris, cum eorundem Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium unanimi voto, dictum *Michaelem de Molinos* tanquam reum convictum & confeſſum reſpective, & uti hæreticum formalem, licet pœnitentem, in pœnam arcti & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de

forma-

formali per ipsum emittenda, servato Juris ordine damnavimus, mandantes, ut die & hora præfigendis in Ecclesia sanctæ Mariæ supra Minervam hujus almæ urbis, præsentibus omnibus Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, & Romanæ Curiæ nostræ Prælatis, universoque populo ad id etiam per concessionem indulgentiarum convocando, ex alto tenor processus, stante in suggesto eodem *Michaele de Molinos*, una cum sententia inde secuta legeretur. Et postquam idem *Michael de Molinos* habitu pœnitentiæ indutus prædictos errores & hæreses publice abjurasset, dedimus facultatem Dilecto Filio nostri sancti Officii Commissario, ut eum a censuris, quibus innodatus erat, in forma Ecclesiæ consueta absolveret: quæ omnia in executionem dictæ nostræ Ordinationis die 3. Septembris labentis solemniter adimpleta sunt.

Et licet supra narratum Decretum mandato nostro latum ad majorem Fidelium cautelam typis editum, publicis locis affixum, & divulgatum fuerit, nihilominus, ne hujus Apostolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri possit, utque popu-

populus Christianus Catholica veritate instructior per viam salutis incedere valeat, Prædecessorum nostrorum Summorum Pontificum vestigiis inhærentes, hæc nostra perpetuo valitura constitutione supradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus, iterum supradictas Propositiones definitive damnantes, & reprobantes, Librosque & Manuscripta ejusdem *Michaelis de Molinos* prohibentes, & interdicentes sub eisdem pœnis & censuris contra transgressores latis & inflictis.

Decernentes insuper, præsentes litteras semper & perpetuo validas & efficaces existere, & fore, suosque plenarios integros effectus sortiri, & obtinere, sicque per quoscunque Judices ordinarios & delegatos, quavis auctoritate fungentes, & functuros ubique judicari, & definiri debere, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate & auctoritate, ac irritum & inane, quidquid secus super iis a quocunque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem, ut præsentium transsumptis, etiam impressis, ma-

nu Notarii publici subscriptis & sigillo alicujus personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam &c.

SANCTISSIMI D. N.

D. INNOCENTII
D. P. PAPÆ XII.

Damnatio & prohibitio Libri Parisiis Anno 1697. impressi, cui titulus:

Explication des Maximes des Sains sur la vie interieure &c.

12. Martii 1699.

INNOCENTIUS PAPA XII.
Ad perpetuam rei memoriam.

CUm alias ad Apostolatus Nostri notitiam pervenerit, in lucem prodiisse librum quendam Gallico idiomate editum, cui

cui titulus : *Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure, par Messire François de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray Præcepteur des Messeigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Abovin, Pierre Emery, Charles Clousier 1697.* Ingens vero subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunam pastoralis vigilantiæ nostræ opem efflagitaverit, nos eundem Librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, aliisque in Sacra Theologia Magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum commisimus. Porro hi mandatis obsequentes, postquam in quamplurimis Congregationibus varias propositiones ex eodem libro excerptas diuturno, accuratoque examine discusserant, quid super earum singulis sibi videretur, tam voce, quam scripto nobis exposuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram nobis desuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sacra Theologia Magistrorum Sententiis, Dominici Gregis nobis ab æterno Pastore crediti periculis, quantum nobis ex alto concedi-

tur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, librum prædictum ubicunque & quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hucusque impressum, aut imposterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & usu fideles sensim in errores ab Ecclesia Catholica jam damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem propositiones sive in obvio eorum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas ac etiam erroneas respective tenore præsentium damnamus, & reprobamus, ipsiusque libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis Christi fidelibus etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus: volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut, qui unque supradictum librum penes se habuerint, illum statim, atque præsentes litteræ eis innotuerint,

tuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Cæterum propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura judicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum versæ sunt tenoris, qui sequitur, videlicet:

1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.

2. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ amittitur omne motivum interessatum timoris, & spei.

3. Id, quod est essentiale in directione animæ, est, non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & subtilitate. Oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, & nunquam ad purum

amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire Cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, quod adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria,& deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut simus perfecti, & beati propter interesse proprium, sed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

6. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, & quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu

sui

ſui ipſius renunciatio, quam JEſus Chriſtus a nobis in Evangelio requirit, poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtra ipſorum abnegatio non eſt, niſi quoad intereſſe proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus DEUS æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

8. Omnia Sacrificia, quæ fieri ſolent ab animabus quam maxime diſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem, ſunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit aliquo modo abſolutum.

9. In extremis probationibus poteſt animæ invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, & quæ non eſt intimus conſcientiæ fundus, ſe juſte reprobatam eſſe a Deo.

10. Tunc anima diviſa a ſemetipſa exſpirat cum Chriſto in cruce dicens: DEus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me. In

hac voluntaria impreſſione deſperationis conficit Sacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

11. In hoc ſtatu anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt in ſuis actibus directis,& intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium diſintereſſatum promiſſionum.

12. Director tunc poteſt huic animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Chriſti pars in cruce non communicavit Superiori ſuas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis ſuperioris animæ ab inferiori. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, & involuntaria perturbatione; nam totum, quod eſt voluntarium, & intellectuale, eſt partis ſuperioris.

15. Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui a ſe invicem facile diſtinguuntur. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum, & reflexorum eſt propria exercitatio amoris intereſſati.

16. Da-

16. Datur ſtatus contemplationis adeo ſublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, ſua oratio ſit contemplativa, non diſcurſiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu diſtincto, ſenſibili, & reflexo JEſu Chriſti duobus temporibus diverſis. Primo in fervore naſcente earum contemplationis. Secundo anima amittit intuitum JEſu Chriſti in extremis probationibus.

18. In ſtatu paſſivo exercentur omnes virtutes diſtincte non cogitando, quod ſint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor zelotypus ſimul efficit, ne quis ſibi virtutem velit, nec unquam ſit adeo virtute prædictus, quam cum virtuti amplius affixus non eſt.

19. Poteſt dici in hoc ſenſu, quod anima paſſiva, & diſintereſſata nec ipſum amorem vult amplius, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolum quatenus eſt id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, & deſiderare remiſſionem ſuo-

rum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, & vult nos velle propter suam gloriam.

21. Sancti Mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (*de puro amore*) esset pura, & simplex perfectio Evangelica, in universa traditione designata, antiqui Pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitia amoris interessati eorum gratiæ proportionata.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum Principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii sunt.

Non intendimus tamen per expressam propositionum hujusmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præsentes litteræ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Cancellariæ Apostolicæ, nec non Curiæ Generalis

neralis in Monte Citatorio & in acie campi Floræ de Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur, ita, ut sic publicatæ omnes, & singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ, & intimatæ fuissent: utque ipsarum præsentium litterarum transsumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die XII. Martii MDCXCIX. Pontificatus Nostri Anno Octavo.

J. F. CARD. ALBANUS.

Anno a Nativitate D. N. JESU Christi 1699. *Indictione* 7. *die vero* 12. *Mensis Martii, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & D N. D. Innocentii, Divina Providentia Papæ XII. anno ejus octavo supradictum Breve affixum, & publicatum fuit ad*

valvas

valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Magnæ Curiæ Innocentianæ, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum, ejusdem SS. D. N. Papæ Cursorem.

COROLLARIUM,

In quo succincte explicantur allegatæ Propositiones.

DEduces ex lectione harum propositionum, quod eæ potissimum damnatæ fuerint propterea, quia vel ex pessimis principiis animam viæ perfectissimæ, nimirum unitivæ, deditam posuerunt in mera quiete, seu in statu mere passivo, vel saltem ab eadem, culmen perfectionis attingente, excluserunt exercitium aliquarum virtutum, præsertim Spei, quasi vero incompossibilis cum excellenti gradu perfectionis Evangelicæ, cum tamen SS. PP. & Theologi communissime Spem principalibus virtutibus nimirum Theologicis semper annumeraverint, uti & exercitium aliarum virtutum summopere recommendaverint. Vide Tractat, 4. Dist. 6. num. 9. & sequenti Additione. Item alium a me editum Libellum *succincta Declaratio &c.* intitulatum *cap.* 1.

§. II.

§. II.

COMPREHENDENS.

Propositiones damnatas circa Liberum Arbitrium, Gratiam Divinam, & Charitatem, Merita ac Demerita &c. a potiori respicientes Theologiam Speculativam & Dogmaticam.

PROPOSITIONES XLI.

Martini Lutheri An. 1520. damnatæ a LEONE X. per Bullam.

Exurge Domine &c.

1. HÆretica sententia est, sed usitata, Sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post Baptismum negare remanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculcare.

3. Fo-

3. Fomes peccati etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cœli.

4. Imperfecta charitas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorii, & impedit introitum regni.

5. Tres esse partes Pœnitentiæ, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem, non est fundatum in Sacra Scriptura, nec in antiquis SS. Christianis Doctoribus.

6. Contritio, quæ paratur per discussionem, collationem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cætero non facere, summa pœnitentiæ: optima pœnitentia nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri pec-

cata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia mortalia cognoscas: unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiæ DEI nolumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa; nisi remittente Sacerdote credat sibi remitti: imo peccatum maneret, nisi remissum crederet, non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, *Quodcunque solveris &c.* Hinc, inquam, confide, si Sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

13. In Sacramento Pœnitentiæ ac remissione culpæ non plus facit Papa aut Episcopus, quam infimus Sacerdos, imo,

ubi

ubi non eſt Sacerdos, æque tantum quilibet Chriſtianus, etiamſi mulier aut puer eſſet.

14. Nullus debet Sacerdoti reſpondere, ſe eſſe contritum, nec Sacerdos requirere.

15. Magnus eſt error eorum, qui ad Sacramenta Euchariſtiæ accedunt, huic innixi, quod ſint confeſſi, quod non ſint ſibi conſcii alicujus peccati mortalis, quod præmiſerint orationes ſuas & præparatoria, omnes illi ad judicium ſibi manducant, & bibunt: ſed, ſi credant, & confidant, ſe gratiam ibi conſecuturos, hæc ſola fides facit eos puros & dignos.

16. Conſultum videtur, quod Eccleſia in communi Concilio ſtatueret, laicos ſub utraque ſpecie communicandos: nec Bohemi ſub utraque ſpecie communicantes ſunt hæretici, ſed ſchismatici.

17. Theſauri Eccleſiæ, unde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti & Sanctorum.

18. Indulgentiæ ſunt piæ fraudes fidelium, & remiſſiones bonorum operum, & ſunt de numero eorum, quæ licent, & non de numero eorum, quæ expediunt.

10. Indulgentiæ his, qui veraciter eas conſequuntur, non valent ad remiſſio-

nem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud Divinam Justitiam.

20. Seducuntur credentes, Indulgentias esse salutares, & ad fructum Spiritus utiles.

21. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solummodo & impatientibus.

22. Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his, qui non commiserunt crimina, his, qui crimina commiserunt, sed non publica, his, qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

24. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

25. Romanus Pontifex Petri Successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.

26. Verbum Christi ad Petrum: *Quodcunque solveris super terram &c.* extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.

27. Certum in manu Papæ, aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos Fidei, imo nec leges morum seu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum, aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem Conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, & judicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocunque Concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Huss condemnati in Concilio Constantiensi sunt christianissimi, verissimi, & evangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.

31. In omni opere bono justus peccat.

32. Opus bonum optime factum, est veniale peccatum.

33. Hæreticos comburi, est contra voluntatem Spiritus.

34. Præ-

34. Præliari adversus Turcas est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

35. Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter, propter occultissimum superbiæ vitium.

36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo; & dum facit, quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex S. Scriptura, quæ sit in Canone.

38. Animæ in purgatorio non sunt securæ de earum salute, saltem omnes; nec probatum est ullis aut rationibus aut Scripturis, ipsas esse nec extra Statum merendi, aut agendæ charitatis.

39. Animæ in purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

40. Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis viventium minus beantur, quam si per se satisfecissent.

41. Prælati Ecclesiastici & Principes sæculares non male facerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

PROPOSITIONES LXXIX.

Michaelis Baji, & aliorum damnatæ a S. PIO V. per Conſtitutionem:

Ex omnibus, & a GREGORIO XIII. per Bullam *Proviſionis noſtræ.*

PIUS Epiſcopus Servus Servorum DEI. Ad perpetuam rei memoriam. *Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco a Domino conſtituti tam luctuoſo tempore ſuſtinemus, ille animum Noſtrum præcipue excruciat dolor, quod Religio Chriſtiana tantis jam pridem turbinibus agitata, novis quotidie propoſitis opinionibus conflictetur, Chriſtique populus, antiqui hoſtis ſuggeſtione diſſectus, in alios atque alios errores paſſim & promiſcue deferatur. Quantum vero ad Nos attinet, totis viribus conamur, ut illi ſimul atque proſiliunt, penitus opprimantur: magno enim mœrore afficimur, quod plerique ſpectatæ alioquin probitatis & doctrinæ, in varias ſententias, offenſionis & periculi plenas, tum verbo,*

tum scriptis prorumpunt, deque eis etiam in scholis invicem controversantur, cujusmodi sunt sequentes:

1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur Gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis & primo homini, si in statu illo permansissent usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna homini integro & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo & primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut, si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fue-

runt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur gratiæ; quo fit, ut tantum merita, non etiam gratiæ debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona concessa homini integro & Angelo, forsitan non improbanda ratione possunt dici Gratia, sed quia secundum usum Scripturæ nomine gratiæ tantum ea munera intelliguntur, quæ per JEsum male merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, nec merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpe manet, & corporis resurrectionem proprie nonnisi meritis Christi adscribendam esse.

11. Quod pie & juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequimur æternam, id non proprie gratiæ DEI, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ justo DEI judicio deputandum est; nec in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutio-

nem generis humani, in qua lege naturali inſtitutum eſt, ut juſto DEI judicio Obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii ſententia eſt: Opus bonum citra gratiam adoptionis factum non eſt Regni cœleſtis meritorium.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis, inhabitantem corda filiorum DEI, ſed tantum ex eo, quod ſunt conformia legi, quodque per ea præſtatur obedientia legi.

14. Opera bona juſtorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam juſto DEI judicio mererentur accipere.

15. Dicit, rationem meriti non conſiſtere in eo, quod, qui bene operatur, habeat gratiam & inhabitantem Spiritum Sanctum, ſed in eo ſolum, quod obedit divinæ legi: quam ſententiam ſæpius repetit, & multis rationibus probat fere toto libro.

16. In eodem libro ſæpius repetit, quod non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.

17. Dicit, ſentire cum Pelagio: qui dicunt eſſe neceſſarium ad rationem meri-

ti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad ſtatum Deificum.

18. Dicit, opera Catechumenorum, ut fidem & pœnitentiam ante remiſſionem peccatorum factam, eſſe vitæ æternæ merita, quam vitam non conſequentur Catechumeni, niſi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Videtur inſinuare, quod opera juſtitiæ & temperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate perſonæ operantis non traxerint majorem valorem.

20. Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, non ſupernaturalis.

22. Cum Pelagio ſentiunt, qui textus Apoſtoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, intelligunt de Gentibus, Fidei gratiam non habentibus.

23. Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali, gratuitoque ſupra conditionem

natu-

naturæ fuiſſe exaltatum, ut Fide, Spe, Charitate DEUM ſupernaturaliter coleret.

24. A vanis & otioſis hominibus ſecundum inſipientiam Philoſophorum excogitata eſt ſententia, hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita fuerit largitate Conditoris ſublimatus, & in DEI filium adoptatus.

25. Omnia opera Infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio; quam ſententiam repetit, & probat per plura Capitula.

27. Liberum arbitrium ſine gratiæ DEI adjutorio, nonniſi ad peccandum valet.

28. Pelagianus eſt error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non ſolum fures ii ſunt & latrones, qui Chriſtum viam, oſtium, veritatis & vitæ negant; ſed etiam quicunque aliunde, quam per Chriſtum in viam juſtitiæ, hoc eſt, ad aliquam juſtitiam conſcendi poſſe dicunt.

30. Aut qui docent, tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere homi-

nem posse, sic, ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.

31. Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus juste, recte, & sancte vivit, & mandata DEI observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris naturalis videlicet, quo DEUS amatur ut Auctor naturæ, & gratuiti, quo DEUS amatur ut Beatificator, vana est, commentitia, ad illudendum Sacris Litteris & plurimis Veterum testimoniis excogitata.

35. Omne, quod agit peccator vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ cum injuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.

37. Cum

37. Cum Pelagio ſentit, qui bonum aliquod naturale, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.

38, Omnis amor Creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuſa DEUS amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiamſi neceſſitate fiat, libere tamen fit.

40. Suis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.

41 Is libertatis modus, qui eſt a neceſſitate, ſub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, ſed ſolum nomen libertatis a peccato.

42. Juſtitia, qua juſtificatur per fidem impius, conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quæ eſt operum juſtitia, non autem in gratia aliqua animæ infuſa; qua adoptatur homo in filium DEI, & ſecundum interiorem hominem renovatur, ac Divinæ naturæ conſors efficitur. ut ſic per Spiritum Sanctum renovatus deinceps bene vivere, & DEI mandatis obedire poſſit.

43. In hominibus pœnitenribus ante Sacramentum Abſolutionis, & in Cate-
chu-

chumenis ante Baptiſmum eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen a remiſſione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt, ut mandatis DEI pareant, cujusmodi ſunt, obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abſtinere, juſtificantur quidem homines, quia ſunt legis obedientia & vera legis juſtitia, non tamen ii obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut ſancta ſocietate DEO homo inhæreat.

46. Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ & originis, utrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati ſine ulla relatione ac reſpectu ad voluntatem, a qua originem habuit.

48. Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eoquod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens fine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus erat, actualiter DEUM odio habeat, DEUM blasphemet, & legi DEI repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupisces.*

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus ejus est conditionis, ut suum Auctorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, DEUM homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

55. DEUS non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus, & reatus:

tus: transeunte autem actu, nihil manet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi aut Sacerdotis Absolutione proprie reatus peccati duntaxat tollitur, & ministerium Sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed a solo DEO, qui pœnitentiam suggerens & inspirans, vivificat eum, & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliaque opera DEO satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium DEO pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioquin essemus saltem aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie rediuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus, qui pretio Sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Celebris illa Doctorum diſtinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri: altero modo, quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantum: altero, quantum ad certum quemdam modum, videlicet ſecundum quem valeant operantem perducere ad Regnum æternum (hoc eſt, ad modum meritorum) commentitia eſt, & explodenda.

62. Illa quoque diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto & omnibus circumſtantiis rectum eſt & bonum (quod moraliter bonum appellari conſuevit) vel quia eſt meritorium Regni æterni, eoquod fit a vivo Chriſti membro per Spiritum Charitatis, rejicienda eſt.

63. Similiter & illa diſtinctio duplicis Juſtitiæ: alterius, quæ fit per Spiritum Charitatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua divinæ legis juſtificatio impleatur, odioſiſſima & pertinaciſſima rejicitur.

64. Denique & illa diſtinctio duplicis vivificationis: alterius, qua vivificatur pec-

peccator, dum ei pœnitentia & vitæ novæ propositum, & inchoatio per DEI gratiam inspiratur; alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, & palmes vivus in Vite Christo efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem & inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos facit implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen (extra casum necessitatis, aut martyrii) sine actuali susceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum: unde Job & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.

73. Nemo præter Christum est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupisces*; unde homo eos sentiens transgreditur præceptum: *Non concupisces*; quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo.*

77. Satisfactiones laborioſæ Juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem, reſtantem poſt culpam condonatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

79. Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe a DEO creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali.

Quas quidem ſententias ſtricto coram Nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore & proprio verborum ſenſu ab Aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpective ac quæcumque ſuper iis, verbo, ſcriptoque emiſſa præſentium Auctoritate damnamus, circumſcribimus & *abolemus, deque eiſdem & ſimilibus poſthac, quocumque pacto loquendi, ſcribendi, & diſputandi facultatem quibuſcumque interdicimus. Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, hono-*

honoribus, beneficiis, & officiis perpetuo privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus, vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, a quo nullus Romano Pontifice inferior valet ipsos, excepto mortis articulo, liberare. Cæterum, ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi possint, simulque animarum saluti plenius consulatur, Dilecto Filio Nostro Antonio tituli S. Bartholomæi in Insula Presbytero Cardinali Granvelano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, ut ipse, quid ad perpetuam dictarum sententiarum & scripturarum abolitionem, quid ad arcenda hujusmodi proloquia & disputationes, quid denique ad unionem & pacem cum communi omnium & Ecclesiæ Catholicæ satisfactione componendam facto opus sit, inprimis diligenter expendat; deinde in iis omnibus, quæ pro communi salute, tranquillitate & honore optima judicaverit, salva semper Ecclesiæ prædictæ Unitate, etiam per alium, seu alios fide, doctrina & Religione præstantes ocyus exequatur, faciatque, quidquid decreverit, inviolate ab omnibus observari; Contradictores quoslibet per censuras & pœnas prædictas, cæteraque juris & facti remedia opportuna, appellatione postposita, compescenda: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio

Brachii sæcularis. Non obstantibus, quod forsitan ab Apostolica Sede sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, exemptionibus, indulgentiis & Litteris Apostolicis specialibus vel generalibus, quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta effectus præsentium impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in Nostris Litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ damnationis, circumscriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, mandati, privationis, & innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo septimo Calendis Octobris, Pontificatus Nostri Anno secundo.

DE-

DECRETUM INNOCENTII X.

INNOCENTIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Universis Christi Fidelibus Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

CUm occasione impressionis Libri, cui Titulus: *Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis*, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis controversia super quinque ex illis, complures Galliarum Episcopi apud Nos institerunt, ut easdem propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam ac perspicuam ferremus sententiam.

Tenor vero præfatarum propositionum est, prout sequitur.

PRIMA: Aliqua DEI præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

Secunda: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Tertia: Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

Quarta: Semi-Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta: Semi-Pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Nos, quibus inter multiplices curas, quæ animum nostrum assidue pulsant, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei Nobis ex alto commissa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tuto militare, & tanquam navis in tranquillo mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus ac procellis, secure navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate coram aliquibus S.R.E. Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis a pluribus in Sacra Theologia Magistris, easdem quinque Propositiones, ut supra Nobis oblatas, fecimus singillatim diligenter examinari, eorumque suffragia, tum voce, tum scripto relata matu-

re

re consideravimus, eosdemque Magistros, variis coram Nobis actis Congregationibus, prolixe super eisdem, ac super earum qualibet differentes audivimus.

Cum autem ab initio hujuscemodi discussionis ad Divinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publice indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventius, ac per Nos soliciteimplorata Sancti Spiritus assistentia, tandem Divino Numine favente, ad infra scriptam devenimus declarationem & definitionem.

Primam prædictarum Propositionum: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant: Temerariam, Impiam, Blasphemam, Anathemate damnatam, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Secundam: Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit liber-

tas a coactione: Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quartam: Semi Pelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam gratiam esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare: Falsam & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Quintam: Semi-Pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse: falsam, temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit: Impiam, Blasphemam, Contumeliosam, Divinæ pietati derogantem, & Hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utriusque sexus, ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare alias præsumant, quam in hac præsenti nostra Declaratione & Definitione continetur sub censuris & pænis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expressis.

Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut Contradictores, & Rebelles quoscunque per censuras & pœnas prædictas, cæteraque Juris & facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis, omnino coerceant, & compescant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem super prædictis quinque Propositionibus factam approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto Libro Cornelii Jansenii. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo, Sexcentesimo, quinquagesimo tertio, pridie Kal. Junii, pontificatus Nostri Anno nono.

HI. DATARIUS.

G. Gualterius.

F. Ciambinus.

Anno a Nativitate D. N. J E S U Christi 1 6 5 3. Indictione 6. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. I. In-

nocentii, Divina Providentia Papæ X. anno ejus Nono, die vero nona Mensis Junii, supradicta Constitutio affixa, & publicata fuit in Ecclesia Lateranensi ac Basilica Principis Apostolorum de Urbe, nec non Cancellariæ Apostolicæ valvis, ac in acie Campi Floræ, per me Hieronymum Mascellam SS. D. N. Papæ Cursorem.

Pro Domino Mag. Cursorum P. Paulus Desiderius Cursor.

CONSTITUTIO CLEMENTIS XI.

Contra Paschasium Quesnellium.

CLEMENS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Universis Christi Fidelibus Salutem *& Apostolicam Benedictionem.*

UNGENITUS DEI Filius pro nostra & totius mundi salute Filius hominis factus,

ctus, dum Discipulos suos doctrina veritatis instrueret, universamque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, præsentia disponens, & futura prospiciens, præclaro ac saluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falsis prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, quorum nomine potissimum demonstrantur magistri illi mendaces, & in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes introducunt Sectas perditionis sub imagine sanctitatis, utque facilius incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, & sese Divinæ Legis sententiis, velut quibusdam ovium velleribus obvolventes sanctarum Scripturarum, adeoque etiam ipsius novi Testamenti verbis, quæ multipliciter in suam, aliorumve perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui scilicet, a quo progeniti sunt, mendacii parentis exemplo, ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quam ut, ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi Divinorum verborum prætendatur Auctoritas.

His nos vere Divinis monitis instructi, ubi primum, non sine intima cordis Nostri amaritudine, accepimus, Librum quemdam, gallico idiomate olim impressum, & in plures Tomos distributum, sub titulo: *Le noveau Testament en François, avec des Reflexions morales sur chaque verset &c. a Paris* 1699. Aliter vero, *Abbrege de la Morale de l' Evangile, des Actes des Apotres, des Epistres de saint Paul, des Epistres Canoniques, & de l' Apocalypse*; ou *pensees Chretiennes sur le Texte de ces Livres sacres &c. A Paris* 1693. & 1694. Tametsi alias a Nobis damnatum, ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem, adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Christi fidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio, & opera studiose nimis quaquaversum disseminari, etiam latine redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, & de regno ad populum alterum: versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis Dominicum gregem in viam perditionis sensim abduci summopere doluimus: adeoque

que Paſtoralis non minus curæ noſtræ ſtimulis, quam frequentibus orthodoxæ Fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium Venerabilium Fratrum, præſertim Galliæ Epiſcoporum, litteris ac precibus excitati, gliſcenti morbo, qui etiam aliquando poſſet in deteriora quæque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipſam ingruentis mali cauſam providæ noſtræ conſiderationis intuitum convertentes, perſpicue novimus, ſummam hujusmodi Libri perniciem ideo potiſſimum progredi, & invaleſcere, quod eadem intus lateat, & velut improba ſanies, nonniſi ſecto ulcere foras erumpat; cum liber ipſe primo aſpectu legentes ſpecie quadam pietatis illiciat, molliti enim ſunt ſermones ejus ſuper oleum, ſed ipſi ſunt jacula, & quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut ſagittent in obſcuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut ſalubrius præſtari a Nobis poſſe arbitrati ſumus, ſi fallacem Libri doctrinam generatim ſolummodo a Nobis hactenus indicatam, pluribus ſingillatim ex eo excerptis Propoſitionibus diſtinctius, & apertius explicaremus, atque uni-

universis Christi Fidelibus noxia zizaniorum semina e medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, & quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis, gravissimisque, tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam, manifestæque veritati cedere compellantur.

Id ipsum maxime e re Catholica futurum, & sedandis præsertim in florentissimo Galliæ Regno exortis ingeniorum varie opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium dissidiis apprime proficuum, conscientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum necessarium, non modo præfati Episcopi, sed & ipse inprimis Charissimus in Christo Filius noster Ludovicus Francorum Rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ Fidei puritate, extirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, sæpius Nobis est contestatus: repetitis propterea vere piis, & Christianissimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis a Nobis efflagitans,

ut instanti animarum necessitati prolata quantocyus Apostolici censura judicii consuleremus.

Hinc aspirante Domino, ejusque cœlesti ope confisi, salutare opus sedulo, diligenterque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto Libro, juxta supra recensitas respective editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum Latino idiomate expressas Propositiones a compluribus in sacra Theologia Magistris, primo quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus accurate discuti, deinde vero coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quam maxima diligentia, ac maturitate, singularum insuper Propositionum cum ipsomet Libri textu exactissime facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, & examinari mandavimus. Hujusmodi autem Propositiones sunt, quæ sequuntur, videlicet.

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc

est,

eſt, generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?

2. JESU Chriſti gratia, principium efficax boni cujuscunque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum, absque illa non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt.

3. In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.

4. Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum.

6. Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo DEUS exigit fugam peccati, & implementum legis a peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? quæ vero felicitas non eſt, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis?

8. Nos

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Christi est Gratia suprema, sine qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gratia non est aliud, quam voluntas omnipotentis Dei, jubentis & facientis, quod jubet.

12. Quando Deus vult salvare animam, quocunque tempore, quocunque loco, effectus indubitabilis sequitur voluntatem DEI.

13. Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu: nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcunque remotus a salute sit peccator obstinatus, quando JESUS se ei videndnm exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat; accurrat, sese humiliet, & adoret Salvatorem suum.

15. Quando Deus mandatum suum, & suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines docet, ac eos venire facit ad JEsum Christum. Quicunque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus a Patre.

18. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum.

19. Dei gratia nihil aliud est, quam ejus omnipotens voluntas, hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

20. Vera gratiæ idea est, quod Deus vult sibi a nobis obediri, & obeditur, imperat, & omnia fiunt, loquitur tanquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.

21. Gratia JESU Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis omnipotentis, sequela & imitatio operationis Dei incarnantis, & resuscitantis Filium suum.

22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu demonſtratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte atque archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ atque ita dependentes a Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio.

23. Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas e nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia DEI, & JESU Chriſti, in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus a cupiditate.

25. Deus illuminat animam, & eam ſanat æque ac corpus ſola ſua voluntate, jubet, & ipſi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ, niſi per Fidem.

27. Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. JESUS Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est, electos de manu Angeli exterminatoris.

33. Proh! quantum oportet bonis terrenis, & sibimetipsi renunciasse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat, sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum JESUM, ejus amorem, mortem & mysteria, ut facit sanctus Paulus dicens: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.*

34. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.

35. Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita natura sanæ & integræ.

36. Differentia essentialis inter gratiam Adami & status innocentiæ, ac gratiam christianam est, quod primam unusquisque in propria persona recepisset: ista vero non recipitur, nisi in persona JESU Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

37. Gra-

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata; gratia Christiana nos sanctificando in JESU Christo est omnipotens, & digna Filio DEI.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris, nisi ad se præcipitandum; virium, nisi ad se vulnerandum. Est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis etiam in Philosophis ethnicis, non potest venire nisi a Deo, & sine gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium fidei; sine hoc nihil nisi impuritas, nihil nisi indignitas.

43. Primus effectus gratiæ baptismalis est facere, ut moriamur peccato, adeo ut spiritus, cor, sensus non habeant plus

vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore Dei in corde peccatorum, non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas aut charitas usum sensuum bonum vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est charitas. Quando Dei amor est illis principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius, alioquin non est nisi hypocrysis aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus nisi tenebræ, nisi aberratio & nisi peccatum sine fidei lumine, sine Christo, & sine Charitate.

49. Ut nullum peccatum est sine amo-

re noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſine amore Dei.

50. Fruſtra clamamus ad Deum, Pater mi: ſi ſpiritus charitatis non eſt ille, qui clamat.

51. Fides juſtificat, quando operatur, ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem.

52. Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tanquam in ſuo germine, & ſemine, ſed hæc fides non eſt absque amore, & fiducia.

53. Sola charitas chriſtiano modo facit (actiones chriſtianas) per relationem ad DEUM, & JESUM Chriſtum.

54. Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur, eam ſolam Deus audit.

55. Deus non coronat niſi charitatem; qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56. Deus non remunerat niſi charitatem, quoniam charitas ſola Deum honorat.

57. Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei.

58. Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas.

 59. Ora-

59. Oratio impiorum est novum peccatum, & quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.

60. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

61. Timor nonnisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

62. Qui a malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc est sub lege, sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando.

65. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui sunt, absque eo, quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti be-

stiæ,

ſtiæ, ſed per fidem, & per amorem, ſicuti filii.

67. Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.

68. Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in fide, & precibus.

69. Fides, uſus, augmentum, & præmium Fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei.

70. Nunquam affligit Deus innocentes, & afflictiones ſemper ſerviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.

71. Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica, comprehendens & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos, & Juſtos terræ, & omnium ſæculorum.

73. Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſæculi.

73. Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes vero Sanctos ut Membra.

75. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, Vita, Subsistentia, & persona, unus solus Christus, compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.

76, Nihil spatiosius Ecclesia Dei, qua omnes Electi, & Justi omnium sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre, & Christum pro Capite.

78. Separatur quis a populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & Caput est JEsus Christus, tam non vivendo secundum Evangelium, quam non credendo Evangelio.

79. Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem, & mysteria Sacræ Scripturæ.

80. Lectio Sacræ Scripturæ est pro omnibus,

81. Obscuritas sancti verbi Dei non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio sibi persuadere, quod notitia mysteriorum Religionis non debeat communicari fœminis, lectione sacrorum librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est Scripturarum abusus, & natæ sunt hæreses.

84. Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quandam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni Dei.

87. Mo-

87. Modus plenus ſapientia, lumine & charitate, eſt dare animabns tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi, ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur.

88. Ignoramus, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis illius ferre confuſionem.

89. Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod, cum ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi ſacrificio Eccleſiæ.

90. Eccleſia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu, ſaltem præſumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro: nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo, JESU Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatam affixi ſumus.

92. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum, quam prodere veritatem est imitare Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem, aut scindere unitatem.

93. JESUS quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorumPastorum festinatio infligit,sine ipsius mandato; JEsus restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium: & foveri divisiones præter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

59. Veritates eo devenerunt, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeo remotus est a simplicitate Apostolorum, & supra communem captum fidelium, neque satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maxime sensibilibus, senectutis Ecclesiæ, & iræ Dei in filios suos.

96. Deus permittit, ut omnes potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi divinæ gratiæ.

97. Ni-

97. Nimis sæpe contingit membra illa, quæ magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici, atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata, sed justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem JESU Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio id nolendo aut aliquid examinare, aut agnoscere, se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla &c.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos. Tempus hoc advenit . . . haberi, & tractari a Religionis Ministris, tanquam impium & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior

lior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, persequendo flamma ferroque Viros probos, si propria passione est excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, & sacrificamus diabolo Dei servum.

101. Nihil spiritui Dei, & doctrinæ JEsu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum.

Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorumque Theologorum suffragiis, divinique inprimis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio, omnes, & singulas Propositiones præinsertas, tanquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ, & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in Potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hære-

sim

sim ipsam sapientes, nec non hæreticis, & hæresibus, ac etiam schismati faventes, & erroneas. hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses, & potissimum illas, quæ in famosis Jansenii Propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifeste innovantes, respective hac nostra perpetuo valitura Constitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Mandantes omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac eadem Nostra Constitutione continetur, ita ut quicunque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, Ecclesiasticis censuris, aliisque contra similia perpetrantes a Jure statutis pœnis ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterum per expressam præfatarum Propositionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus; cum præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus Propositiones illis, quæ, ut supra, damnata fuerunt, consimiles, & affines, iisdemque erroribus imbutas; nec sane

paucas

paucas sub imaginario quodam, veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutrientes, easque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea singillatim recensere, & nimis longum esse duximus & minime necessarium; ac demum, quod intolerabilius est, sacrum ipsum novi Testamenti Textum damnabiliter vitiatum comperimus, & alteri dudum reprobatæ versioni Gallicæ Montensi in multis conformem: a vulgata vero editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem, & aberrantem, pluresque in alienos exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sine maxima perversitate detortum.

Eundem propterea Librum, utpote per dulces sermones, & benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis Innocentium cordibus longe accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicunquee alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut imposterum (quod absit) imprimendum, Auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus, quemadmodum etiam alios omnes, &

singulos in ejus defensionem tam scripto, quam typis editos, seu forsan (quod DEUS avertat) edendos libros, seu libellos, eorum lectionem, descriptionem, retentionem, & usum omnibus & singulis Christi fidelibus sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda, prohibemus pariter, & interdicimus.

Præcipimus insuper Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscunque per censuras, & pœnas præfatas, aliaque juris & facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant & compellant.

Volumus autem, ut earundem præsentium transsumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ,

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostræ declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli

Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſeptingenteſimo decimo tertio, ſexto Idus Septembris, Pontificatus Noſtri Anno decimo tertio.

I. Card. Prodatarius.

F. Oliverius.

Viſa de Curia L. Sergardus.

Loco † Plumbi.

Regiſtrata in Secretaria Brevium.

L. Martinertus.

Anno a Nativitate Domini Noſtri JEſu Chriſti milleſimo ſeptingenteſimo decimo tertio, Indictione ſexta, die vero decima Septembris, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini Noſtri Clementis Divina Providentia Papæ XI. Anno decimo tertio, ſupradictæ Litteræ Apoſtolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæ Generalis in Monte Citatorio, in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Petrum Romulatium Apoſtolicum Curſorem.

Antonius Placentius.

COROLLARIUM,

Compendiose declarans has Propositiones damnatas in 2. §. Contentas.

EXperieris amice Lector, si has omnes Propositiones attente legas, atque ad invicem conferas, quod doctrina Paschasii Quesnelli multum in fundamentis Jansenii, Jansenius in Michaele Bajo, demum Michael Bajus non parum fundetur in principiis Calvini, & ex parte Lutheri, dum voluntati creatæ proxime liberum auferunt arbitrium, gratiam sufficientem tollunt, omniaque bona gratiæ efficaci irresistibili imputant, prout recte notat Francolinus in suo Tyrocinio Theologico part. 3. §. 1. num. 56. & 57. Ut magis & clarius id pateat, assumamus pro exemplo liberum arbitrium hominis in ordine ad opus meritorium, seu ad obtinendam justificationem ex una, & gratiam actualem ad hoc opus concurrentem ex altera parte. In hoc exemplo (uti advertit Dominicus Viva in Trutina Thesium Quesnellianarum Proposit. X. num, 5.) tam Lutherus, quam Calvinus negant, gratiam divinam cohærere posse cum arbitrii libertate proxima: hac tamen cum distinctione, quod

quod Lutherus teneat, liberum arbitrium præſenti caſu ſe habere mere paſſive, ſeu (uti ſonant formalia juxta Propoſitionem XXXVI. inter damnatas a Leone X.) Liberum arbitrium poſt peccatum eſſe rem de ſolo titulo: *econtra vero Calvinus equidem admittat concurſum arbitrii cum gratia, taliter autem, ut ipſa voluntas nequeat abjicere gratiam, impediendo ejus operationem. Utriusque hujus Hæreſiarchæ errorem damnat, & anathematizat Concilium Oecumenicum Trident. Seſs.* 12. *de Juſtificatione ſequentibus formalibus.*

CANONE IV.

S*I quis dixerit liberum hominis arbitrium a DEO motum & excitatum NB. nihil cooperari aſſentiendo DEO excitanti, atque vocanti; quo ad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque NB. poſſe diſſentire, ſi velit, ſed velut inanime quoddam nihil omnino agere. NB. mereque paſſive ſe habere, anathema ſit.*

CANONE V.

S*I quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo &c. anathema ſit.*

Vides amice Lector, quod Concilium Tridentinum decernat *inprimis* ad opus meritorium, quo justificetur homo, concurrere una cum gratia active ipsam voluntatem. Secundo præfatum voluntatis concursum ita esse liberum, ut, si vellet, dissentire posset. Jam vero post hoc Oecumenicum, Generale, seu Universale Concilium insurrexerunt aliqui, nempe Michael Bajus, Cornelius Jansenius, & Paschasius Quesnellius, jactantes, sese cum Adhærentibus veros Catholicos, qui denuo, ac de novo quoad opus meritorium sustulerunt exercitium, & usum proxime liberi arbitrii, omnia adscribentes gratiæ adeo efficaci, ut eandem nihil (consequenter nec ipsa voluntas) impedire possit, seu retardare. Quid ergo in ordine ad opus meritorium, his stantibus, in effectu remaneret libero arbitrio, nisi respective solus titulus; cum juxta ipsos voluntas a gratia ita præventa sit, ut agat necessario, & tamen adhuc mereatur? Audiamus jam ipsammet horum doctrinam, tantummodo paucas adducendo reprobatas a Christi Vicario sententias.

Inter rejectas Propositiones septuaginta novem Michaelis Baji,

XXXVIII. sic habet.

Pelegianus error est, quod liberum arbitrium valeat ad ullum peccatum vitandum.

& LXV.

Nonnisi Pelagiano errore admitti potest aliquis usus liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit.

Inter Propositiones Jansenii quinque ab Innocentio X. damnatas,,

sic sonat II.

Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

&. III.

Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

Inter Propositiones Quesnellii centum & unam a Clemente XI. reprobatas,

sic tenet I.

Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, ac ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est NB. generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum.

& X.

Gratia est operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.

Conferantur jam ad invicem ab attento, atque a passionibus & partialitatibus necdum prævento lectore singulæ allegatæ propositiones, & certo constabit, quantum, & quomodo in suis principiis memorati Auctores inter se conveniunt, uti etiam fusius deduxi in alio libello *Succincta Declaratio* &c. intitulato *cap.* 2. & 3.

§. III.

§. III.

DECLARANS

Propositiones damnatas a potiori spectantes ad materiam morum, seu ad Theologiam Moralem.

DECRETUM I.

ALEXANDRI VII.

Feria V. die 24. Septemb. 1665. emanatum.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctissimo D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendis-

rendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones christianæ disciplinæ relaxativas, animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere: per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset christianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema Veritas DEUS, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves sibi creditas ab hujusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastorali sollicitudine in rectam semitam

evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, & dein Eminentiſſimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus, ſerio commiſit: qui tantum negotium ſtrenue aggreſſi, eique ſedulo incumbentes, & mature diſcuſſis usque ad hanc diem infra ſcriptis Propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſingillatim expoſuerunt.

PROPOSITIONES.

1. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

Hæc propoſitio fuſius declaratur Tract. 4. Diſt. 2. num. 27. ac Diſt. 5. n. 9. & Diſt. 6. poſt n. 9. Addit.

2. Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

Videatur Tract. 9. Diſt. 3. n. 45. & ſequentibus Additionibus. Et mox infra V. Bullam Benedicti XIV.

3. Sen-

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissim. Cardinalium, visa, & tolerata est.

Respiciatur Tract. 4. *Dist.* 4. *n.* 29. *&* 30.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque Sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

Recolligantur dicta Tract. 13. *Dist.* 2. *post n.* 75. *præsertim Addit. VI. & Tract.* 14. *Dist.* 9. *num.* 11.

5. Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

Ratio, cur hæc propositio fuerit damnata, est, quia talis denunciator ab omni periculo pœnæ talionis, aliave immunis est; quoniam coram Tribunali Sacræ Inquisitionis (apud quod, ubi viget, illa denunciatio fieri debet) hoc crimen non tenetur probare tanquam Actor, sed tantum deponere, quod audivit, veluti Testis, ac

sufficit præfato Sacro Tribunali hæc denunciatio saltem ad diligentiam adhibendam pro ulteriori inquisitione, & ponendis cautelis. Ita Felix Potestas Tom. 2. num. 596. & Viva hic, ambo Itali.

An autem etiam in Germania, ubi non viget Sacra Inquisitio, & ubi Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, sit facienda denunciatio Episcopis cum tanto rigore: & quando crimen hæresis probari nequit, examinat la Croix lib. 2. num. 215. atque inclinat in negativam, quando exinde non imminet periculum grave seductionis aliorum &c. Dum autem ipsi objicitur allegata propositio damnata, ait, illam esse intelligendam tantummodo quoad loca, in quibus viget Officium Inquisitionis, seu ubi Bullæ in tanto rigore usu receptæ sunt, non autem quoad Germaniam, ubi juxta plures Viros eximie doctos non sunt cum tanto rigore receptæ. Vide la Croix loc. cit. si similis casus emergat.

6. Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

Videatur Tract. 14. Dist. 8. n. 61. ubi reperietur hæc propositio reprobata.

Modus

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

Ibid. num. 66.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

Videatur Tract. 14. *Dist.* 5. *n.* 51. *& seqq. præsertim n.* 55.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

Ibid. n. 95. *& seqq.*

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem; etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

Ibid. n. 51. *& seqq. præsertim n.* 53.

11. Pec-

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere.

Vid. Tract. 14. *Dist.* 7. *n.* 45.

12. Mendicantes possunt absolvere a Casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

Ibid. Dist. 9. *num.* 11. *Videantur etiam desuper Viva in sua Trutina hic, uti pari modo Matthæucius in cautela Confessarii, quorum prior Urbanum VIII. alter vero Clement. X. adducit, eandem Propositionem reprobantes.*

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo iniuste reprobato.

Vid. Tract. 14. *Dist* 8. *n.* 14.

14. Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

Vid. Tract. 10. *Dist.* 3. *n.* 20.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

Vid. Tract. 14. *Dist.* 10. *n.* 15.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

Vid.

Vid. Tract. 14. Dist. 8. n. 14. & n. 15.

17. Est licitum Religioso vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit: uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice & coram gravissimis Viris prædicta impingere, nisi occidatur.

Vid. Tract. 9. Dist. 3. n. 23, & sequentibus numeris ac Additionibus.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum vitare.

Ibid. n. 24.

19. Non peccat maritus, occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

Ibid. præsertim n. 25.

20. Restitutio a Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus Horas, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eoquod sit pœna.

Vid. Tract. 2. Dist. 2. Additione post num. 43. Item Tract. 6. Dist. 1. num. 34. ac sequentibus Additionibus.

21. Habens Capellaniam collativam aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

Vid. Tract. 6. *Dist.* 1. *n.* 87.

22. Non est contra Justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

Vid. Tract. 5. *Dist.* 3. *n.* 45.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat; puta, quia non vult se subjicere præcepto.

Vid. Tract. 10. *Dist.* 2. *n.* 30.

24. Mollities, Sodomia, Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; adeoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

Vid. Tract. 9. *Dist.* 4. *n.* 67. *& seq. præsertim n.* 68.

25. Qui habet copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra Castitatem, non explicando copulam.

Vid. Tract. 1. *Dist.* 1. *num.* 24. *& Dist.* 2. *num.* 30.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

Vid. Tract. 1. *Dist.* 3. *n.* 62.

27. Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

Vid. Tract. 1. *Dist.* 3. *n.* 40. *& seqq.*

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Vid. Tract. 2. *Dist.* 1. *n.* 36.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura & studium impenditur, interea idem Sanctissimus, re mature considerata, statuit & decrevit, prædictas Propositiones & unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalo-

sas-

ſas eſſe damnandas & prohibendas, ſicuti eas damnat ac prohibet; ita ut quicunque illas aut conjunctim aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputative publice aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione divini judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, ac ſtatus etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones. aut aliquam ipſarum ad praxim deducant,

Loco † Sigilli.

JOANNES LUPUS, *S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Not.*

Anno â Nativitate D. N. JEſu Chriſti milleſimo, ſexcenteſimo, ſexageſimo quinto, Indict. 3. die vero 2. Menſis Octob. Pontificatus autem

SS. in Christo Patris D. N. D. Alexandri Divina Providentia Papæ VII. Anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Carolum Melanum ejusdem SS. D. N. & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Romæ Typis Rev. Cameræ Apostolicæ 1665.

DECRETUM II.

ALEXANDRI VII.

Feria 5. die 18. Martii 1666. emanatum, in quo continuat Damnationem.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram SS. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana, adversus hæreticam pravitatem Generalibus

libus Inquisitoribus, a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. post latum Decretum die XXIV. Septemb. proxime elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo, ac accurate usque ad hanc diem infra scriptis aliis, quadragesimum quintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

PROPOSITIONES.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comedit, non frangit jejunium.

Vid. Tract. 10. *Dist.* 2. *n.* 7. *& post n.* 35. *Addit. II.*

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

Vid. Tract. 10. *Dist.* 2. *n.* 69.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

Ibid. num. 70. *ac* 71. *& Addit. seq.*

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadragesima obliget.

Vid. Tract. 10. *Dist.* 2. *num.* 9. *& num.* 10.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

Ratio damnationis est: quia donatio præcedens omissionem Horarum fuit omnino liberalis, per quam res absolute donata transiit in dominium pauperis donatarii, adeoque per eandem non poterit satisfieri obligationi novæ primum post hanc donationem supervenienti. Vid. Tract. 6. *Dist.* 1. *n.* 34. *& sequentibus Additionibus.*

34. In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

Ibid. num. 60.

35. Uni-

35. Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti & craſtino.

Ibid. n. 74.

36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſſe revocata per Concilium Trident.

Non defuerunt Auctores apud Dominicum Viva hic, qui putarunt, Regulares privilegiis explicite a Concilio Tridentino revocatis adhuc uti poſſe, non quidem in foro externo, cum id vetitum fuerit a Gregorio XIII. ad vitandas diſſenſiones inter Epiſcopos & Regulares, ſed ſolum in foro conſcientiæ. Aſt hæc doctrina quoad Privilegia caſſata (ſecus dic quoad alia) merito eſt rejecta, cum Concilium Tridentinum, approbante Summo Pontifice, quædam Privilegia Regularium claris terminis revocet abſolute & indiſtincte: adeoque pariter illa revocatio abſolute ac indiſtincte intelligenda eſt, prout utique Succeſſores ſic revocare poſſunt, quod Anteceſſores absque ulla ſtricta obligatione conceſſerunt.

37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus & revocatæ a Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

Vid. Tract. 12. Diſt. 3. n. 37.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi *quamprimum*, est consilium, non præceptum.

Vid. Tract. 14. *Dist.* 2. *n.* 32. *& seqq.*

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

Ibidem.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

Vid. Tract. 9. *Dist.* 4. *n.* 71. *ac seqq. & præsertim Additionibus post n.* 78.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum deficiente illa nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.

Vid. Tract. 14. *Dist.* 8. *num.* 47. *junctis Additionibus.*

42. Lici-

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

Vid. Tract. 8. *Dist.* 4. *num.* 40. & 41.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus, quam per 10. annos.

Ratio damnationis dictæ Propositionis est, quia annuum illud Legatum pingue e. g. & proportionatum stipendio potuit esse factum absque restrictione ad certum tempus; ergo non debet annuum Legatum indefinite factum illico restringi ad decennium. Dices: *Juxta Sotum & alios Doctores nulla anima ultra decennium detinetur in purgatorio: ergo nec præsumendum est, quod fundator ultra decennium petierit persolvi contenta in litteris fundationis.* Resp. *inprimis, Antecedens gratis asseri, atque esse falsum & contra communem persuasionem fidelium, ac contrarium apud Dominicum Viva hic patere ex Historiis Ecclesiasticis, vi quarum plures animæ longe ultra decennium in hoc ergastulo sunt detentæ. Deinde dato etiam, quod ex revelationibus in uno alterove casu constaret, animam fundatoris certo jam frui beatitudine, adhuc Hæredes tenerentur satisfacere legato annuo perpetuo, & ex Ecclesiæ communi praxi censetur voluntas Fundatoris,*

I 5 *ut*

ut suffragium illud, si non sibi, saltem aliis de familia prosit.

44. Quoad forum conscientiæ reo correcto, ejusque contumacia cessante cessant censuræ.

Vid. Tract. 13. *Dist.* 1. *num.* 42.

45. Libri prohibiti, *donec expurgentur*, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Notandum ex Viva hic, quod libri Hæreticorum hæresin continentes, vel de Religione tractantes in Bulla Cœnæ prohibeantur absolute sub excommunicatione reservata: alii vero passim prohiberi soleant sub clausula: donec corrigantur. *De his itaque ultimis aliqui Theologi docuerunt retineri posse, donec opportune eorum correctio aut expunctio fuerit indulta, cui tamen doctrinæ repugnant Regulæ Indicis præscriptæ in Concilio Tridentino, in quibus absolute prohibentur a Pontifice, ne quis apud se habeat, vel retineat libros quovis titulo interdictos, & consequenter parendum est Pontifici mandanti, ut dicti Libri deferantur Inquisitori Sancti Officii, ubi ita viget, ut recte observat Sabinus Bononiensis, dum scribit in dictas Propositiones*

dam-

damnatas. Quid in Germania quoad libros prohibitos secundæ classis sit sentiendum, eruitur ex Tract. 4. Dist. 4. num. 42.

Quibus mature pensatis: idem Sanctissimus statuit ac decrevit, prædictas Propositiones & unamquamque ipsarum ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas & prohibendas, sicuti eas damnat ac prohibet, ita ut quicunque illas aut conjunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Loco † Sigilli.

JOANNES LUPUS, *Sacræ Romanæ & Universalis Inquisitionis Notar.*

Anno

Anno a Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, Indictione quarta, die vero 23. Mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris & D. N D. Alexandri Divina Providentia Papæ VII. Anno undecimo supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad Valvas Principis Apostolorum Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Carolum Melanam, ejusdem SS. D. N. Papæ & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Romæ Typis Rev. Cameræ Apostolicæ 1666.

DECRETUM I. INNOCENTII XI.

Feria 5. Die 2. Martii Anno 1679.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctiss. D. N. D. Innocentio, Divina Providentia Papa XI. ac Eminentissim. & Reverendissim. DD. S. R. E. Cardinalibus, & in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus.

ralibus Inquisitoribus, a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi a Deo creditarum saluti sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis a fel. record. Alexand. VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas Propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissim. & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, subjecit. Quibus propositionibus sedulo accurate sæpius discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis, idem Sanctissimus D N. re postea mature considerata statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas sua per hoc Decretum

tum alias propositiones in ipso non expressas, Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

PROPOSITIONES.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. *Declaratur hæc propositio tr. 1. dist. 3. n. 58.*

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

Videatur Tract. 1. Dist. 3. n. 61.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

Vid. Tract. 1. Dist. 3. n. 44. & seqq.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili. *Vid.*

Vid. Tract. 4. *Diſt.* 2. *n.* 30.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

Vid. Tract. 4. *Dict.* 4. *num.* 9. *& Additione ſequenti.*

6. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum.

Ibidem.

7. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.

Ibidem.

8. Comedere & bibere uſque ae ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini; quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

Vid. Tract. 1. *Diſt.* 2. *Additione poſt n.* 39. *Item Tract.* 3. *Diſt.* 3. *num.* 51.

9. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

Vid. Tract. 1. *Diſt.* 2. *Addit. poſt n.* 39.

Non

10. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.

Vid. Tract. 4. Dist. 6. n. 12.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

Ibidem.

12. Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenebitur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

Vid. Tract. 4. Dist. 6. num. 42. & Additione sequent.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Vid. Tract. 4. Dist. 7. n. 10. 11. & 12. cum suis Additionibus.

14. Licitum est, absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

Ibidem.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

Ibid.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale; & secundum se.

Vid. Tract. 4. *Dist.* 2. *num.* 13.

17. Satis est, actum Fidei semel in vita elicere.

Vid. Tract. 4. *dist.* 2. *num.* 28.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

Vid. tract. 4. *dist.* 3. *num.* 45.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

Vid. tract. 4. *dist.* 3. *n.* 58.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

Ibid. num. 59. *& Addit.*

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

Ibid.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

Vid. tract. 4. dist. 2. num. 16. & seqq.

23. Fides late dicta testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

Ibid. num 20. *& seqq.*

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

Vid. tract. 6. dist. 2. num. 29. & Addit. post num. 40.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

Ibid. num. 38. *& Addit. post num.* 40.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque

alio

alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

Ibid.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honores, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita, ut veritatis occultatio sentiatur tunc expediens, & studiosa.

Ibid.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum.

Ibid.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

Ratio hujus damnationis est ; quia simulare Sacramentorum administrationem ponendo externe omnes partes Sacramenti, idem est, ac mentiri ; non enim refert, utrum quis mentiatur verbo, vel facto, prout notat D. Thomas 2. 2. quæst. III. art. 1. atqui ob metum gravem mentiri non licet, ne quidem pro defendenda vita cap. Super eo. de Usur. ergo nec licebit simulare ex metu gravi Sacramentorum administrationem. Confirmatur : *non licet ob metum gravem sacrilege administrare Sacramentum ; cum non liceat ob metum gravem peccare : ergo nec licebit ob metum gravem ficte, seu simulate administrare Sacramentum: quoniam majus est peccatum administrare Sacramentum, quam sacrilege juxta cap. 7. de Celebratione Missarum juncto Summario. Hinc non licet formulam absolutoriam, Ego te absolvo a peccatis tuis, proferre super aliquem scienter incapacem Sacramentalis absolutionis. Sed quando absolute negando absolutionem foret periculum, ne Confessarius Sigillum Confessionis exinde frangat, deberet sub formatione Crucis alia Oratio e. g. Misereatur &c. tacite proferri, aut sub obscuro dici, Ego te neutiquam absolvo a tuis peccatis, ita, ut adverbium* neutiquam *non perciperetur ab adstantibus, ut advertit Kugler in cit. proposit.*

Videantur fusius Cardenas, & Dominicus Viva, quando scribunt in dictam propositionem.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

Vid. tract. 9. dist. 3 n 26. & sequentibus numeris, ac Additionibus.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

Ibid.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

Ibid.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicuti & jus habenti in cathedram, & præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.

Ibid. num. 29.

34. Licet procurare abortum ante ani-

mationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

Ibid. num. 37.

35. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidum committi.

Ibid.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

Vid. Tract. 9. *Dist.* 5. *n.* 13. *&* *n.* 14. *ac Additione post num.* 104.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

Ibid. num, 39.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

Ibid. n 20.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio non tenetur ad restitutionem illius damni illati.

Vid.

Vid. Tract. 9. n. 61. vide etiam num. 44. circa hanc doctrinam.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

Vid. Tract. 8. Dist. 4. n. 27.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

Ibid. num. 40. & num. 41.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tanquam ex justitia debitum.

Ibid. num. 25. & seqq.

43. Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

Vid. Tract. 9. Dist. 6. num. 11. & n. 12.

44. Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile,

vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

Ibidem.

45. Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali aut econtra.

Vid. Tract. 5. Dist. 3. num. 43.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale: imo etiamsi sit finis ipsius spiritualis, sic, ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

Ibid. num. 45. & num. 46.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel secundo locutione minus propria ponit digniores; ut excludat indi-

gnos

gnos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

Vid. Tract. 11. *Dist.* 1. *num.* 45. *&* 46. *ac num.* 47.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

Vid. Tract. 9. *Dist.* 4. *n.* 12.

49. Mollities jure nauræ prohibita non est, unde, si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

Ibid. num. 45.

50. Copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

Ibid. n. 18.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta,

ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

Vid. Tract. 4. *Dist.* 7. *num.* 24. *cum seqq. Additionibus.*

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

Vid. Tract. 10. *Dist.* 2. *n.* 24.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

Ibid. num. 40. *&* *num.* 41.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

Vid. Tract. 6. *Dist.* 1. *n.* 83.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

Vid. tract 10 *Dist.* 3. *n.* 28.

56. Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

Vid. tract. 10. *dist* 3. *num.* 56.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

Vid.

Vid. Tract. 14. *dist.* 6. *num.* 42.

58. Non tenemur Confessario interrganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

Vid. tract. 14. *dist.* 7. *num.* 53.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

Ibid. num. 41.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis nulla spes appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

Vid. Tract. 14. *dist.* 8. *num.* 51. *& seqq.*

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

Ibid. num. 47. *junctis Additionibus.*

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

Ibid.

63. Licitum est quærere directe occasionem

ſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

Ibid.

64. Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri JEſu Chriſti.

Vid. tract. 4. *diſt.* 2. *num.* 24. *& Additionibus.*

65. Sufficit, illa Myſteria ſemel credidiſſe.

Ibid. num. 28.

Quicunque autem cujusvis conditionis, ſtatus, & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel diviſim defenderit, vel ediderit, vel de eis diſputative publice, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem latæ ſententiæ, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque dignitate fulgente, niſi pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii

dicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxin deducant.

NB.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, Scholastici, aut alii quicunque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimis in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non a quibuscunque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Loco † Sigilli.

FRANCISCUS RICHARD,
S. Rom. & Universal. inquisit. Not.

Anno

Anno a Nativitate D. N. JESU Christi 1679. Indict. 2. die vero 4. Mensis Martii, Pontificatus autem Sanct. & D. N. D. Innocentii Div. Prov. Papæ XI. anno tertio supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in alii locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum ejusd. Sanctiss. D. N. & Sanctiss. Inquisitionis Cursorem.

Romæ Typis Rev. Camer. Apostol. 1679.

DECRETUM II.

INNOCENTII XI.

Circa communionem quotidianam.

CUm ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in Feria sexta Parasceve, & simul affirmari eandem quotidianam Communionem præceptam esse a jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse,

videli-

videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & domi, imo cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravi infirmitatis nota sumant sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam, in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes Sæculares, aut Regulares, aliique in Communione accipientes plures formas ac particulas, vel grandiores solito, ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit Sac. Congregat. Cardinalium, Concil. Trident. interpretum eadem Sacra Congregatio prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit: etsi frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quod nec Concil. Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet, tantum indicavit,

cum

cum inquit: optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent. Idque non immerito, multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ econtra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certe de cujusque dignitate atque integritate, & consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea, quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate & frequentiæ fructu, & ad pietatem processu laicis negotiatoribus, & Conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In Conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant, tanto magis ob sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, purio-

rique mente ad cœlestium Epularum Communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis sumptione unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur sed magis, quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo a Sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis, & præparationis modo rarius aut crebrius Dominici corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis cōmunicent, sique vero puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana SS. Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum & Confessariorum diligentiam opera quoque Concionatorum uti, & cum eis consti-

conſtitutum haberi, ut, cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, ſtatim de magna ad illud ſumendum præparatione ordinationem habeant, generatimque oſtendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam ſalutiferi cibi ſumptionem devoto ſtudio excitantur, debere, ſive Laici negotiatores ſint, ſive conjugati, ſive quicunque alii, ſuam agnoſcere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini Judicii formidine diſcant cœleſtem menſam, in qua Chriſtus eſt, revereri, & ſi quando ſe minus paratos ſenſerint, ab ea abſtinere, ſeque ad majorem præparationem accingere. Epiſcopi autem, in quorum Diœceſibus viget hujusmodi devotio erga SS. Sacramentum, pro illa gratias Deo agant: eamque ipſi adhibito prudentiæ & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio poſtulari ſibi maxime perſuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & ſcandali ſuſpicio in veri & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in ſumentibus augeantur. Quod abunde continget, ſi ii, qui devoto hujusmodi ſtudio, Divina præſtante gratia,

tenentur,

tenentur, seque Sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti Regno se prœmium est daturus, precatur sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam Præparationem, & sumptionem largiatur. Porro Episcopi & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes, Communionem quotidianam esse de Jure Divino, doceant in Ecclesia, seu Oratoriis privatis ex dispensatione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam SS. Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes domi vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publice & cum pompa juxta formam Ritualis Romani: si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam, ut circa Communionem in Feria 6. Parasceve, Missalis Rubricæ, ac Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas,

ſeu particulas, neque grandiores, ſed conſuetas. Non permittant, ut venialium Confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti, non approbato ab Epiſcopo, aut Ordinario. Si Parochi, & Confeſſarii, etiam Regulares, aut quicunque alii Sacerdotes ſecus egerint, ſciant, Deo Optimo Maximo rationem reddituros eſſe neque defuturam Epiſcoporum, & Ordinariorum juſtam ac rigoroſam animadverſionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis JESU, facultate ipſis Epiſcopis & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apoſtolicam ſpecialiter attributa.

Et facta de præmiſſis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas ſua approbavit, ac præſens Decretum Typis dari, ac publicari voluit. In quorum &c. Datum Romæ 12. Febr. 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiep. Brancacius Epiſc. Viterbienſ. Secret.

Die 15. Menſis Februarii 1679. ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem ad valvas Curiæ, & in acie campi Floræ, ut moris eſt, per me Ægidium Felicem SS. D. N. PP. Curſorem. Pro D. Magiſtro Curſorum Gregorius Scapius, Apoſt. Curſ.

DECRE-

DECRETUM I.

ALEXANDRI D. P. PAPÆ VIII.

Circa duas Propositiones de Peccato Morali. Feria V. die 24. Augusti 1690.

SAnctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuo, & in majorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere, & cum sui Pastoralis Officii munus sit, oves sibi creditas a noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus Inquisitoribus sedulo commisit, qui pluries re mature discussa ex infra scriptis Thesibus, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

I. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali, formalis vero in conformitate actus cum regula morum: ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: HUNC homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.

Thesis ista ab Alexandro VIII. rejecta, jam fuit explicata superius, agendo de prima Propositione damnata ab Alexandro VII. Ubi nota, *istam Propositionem esse propter ultima ejus verba, id est, propterea roprobatam; quia tenuit, HUNC finem ultimum non debere necessario amari nec in principio, nec in decursu vitæ, quæ Propositio non solum ab Alexandro VII. sed etiam ab Innocentio XI. ordine 5. & 6. anathemate jam fuerat confixa antecedenter, prout propterea Alexander VIII. lamentatur in præfatione, unam ex præfatis duabus propositionibus NB. resuscitari in majorem fidelium perniciem.*

II. Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum vero, & mortale est transgressio

libera

libera Divinæ Legis. Philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Declarationem hujus Propositionis vide Tr. 5. Dist. 1. post. n. 2. in Additione: item apud Dominicum Viva part. 3. ad initium.

DECRETUM II.

ALEXANDRI VIII.

Maxime circa Sacramentum Pœnitentiæ. Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram SS. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VIII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus, pro Pastorali cura ovium a Christo Domino sibi commissarum de earum salute solicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulo, ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

PROPOSITIONES.

I. In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

Docuerunt Calvinus, & Lutherus libertatem indifferentiæ, qua positis omnibus requisitis

sitis potest quis agere, vel non agere &c. post Adæ peccatum esse extinctam, & nihilominus actionem aliquam malam imputari ad peccatum; quia (inquiebant assecla priorum Michael Bajus conformiter propositioni damnatæ, & Jansenius juxta propositionem ex damnatis ordine tertiam) ad peccandum sufficit libertas a coactione, ita ut quis aliunde per extraneos non cogatur, sed eligat malum per suam propriam potentiam volitivam; non autem requiritur libertas a necessitate, seu libertas indifferentiæ superius explicata, quæ excluderet necessitatem peccandi. Sententia ista tam a Concilio Trident. Sess. 6. Can. 5. & 6. quam a summis Pontificibus Pio V. Gregorio VIII. Innocentio X. & Alexandro VII. fuit rejecta sub fulmine excommunicationis: rationes rejiciendi fusius inveniuntur apud Controversistas. Ut autem hoc fulmen excomunicationis saltem apparenter in foro externo evadant, subintroierunt alii concedentes quidem requiri ad merendum, vel demerendum aliquam libertatem indifferentiæ, non tamen formalem, sed virtualem in sua causa, quam causam taliter declarant, ut pro eadem assignent peccatum originale, & libertatem Adami. Sed plane hæc libertas indifferentiæ, prout ab his auctoribus explicatur, non excludit necessitatem ex parte operantis; cum juxta hanc

explicationem etiam motus indeliberati voluntatis provenientes ex concupiscentia, & actus cum ignorantia invincibili exerciti forent nihilominus peccaminosi, utpote procedentes ex potentia volitiva, cujus ignorantiæ, & concupiscentiæ non raro causa est ipsum peccatum originale, utpote per quod intellectus noster magis obscuratus fuit, & fomes peccati ortum traxit. Sicque hæc sententia tantum in verbis differt a doctrina Calvini, Baji, Jansenii, & hinc merito fuit pariter rejecta ab Alex. VIII.

II. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

Cum nihil libere sit volitum, quin præcognitum, non poterit operatio censeri libera libertate indifferentiæ, sicque imputabilis ad demeritum, quando invincibiliter, seu inculpabiliter ignoratur malitia actus; hincque merito doctrina illa, quæ voluit, posse peccatum personale stare cum ignorantia invincibili, fuit rejecta; ex quo ipso fundamento fuit damnata propositio ordine 68. *Michaelis Baji taliter sonans:* Infidelitas pure negativa in iis, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

III.

III. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

Vid. tr. 1. dist. 3. num. 50. ubi explicatur.

IV. Dedit semetipsum pro nobis, oblationem DEO, non pro solis electis, sed pro omnibus, & solis fidelibus.

Non solum Calvinus, & Lutherus, verum etiam Jansenius negarunt, Christum esse mortuum pro reprobis, cum hac tamen distinctione, quod priores duo etiam negent quæcunque Beneficia, ac dona supernaturalia conferri reprobis ex meritis Christi. Econtra vero Jansenius ipsis multa beneficia supernaturalia ex meritis Christi concedit, sicque in hoc sensu Christum esse mortuum pro reprobis admittit, non tamen pro æterna illorum salute. Omnes tres rejecti sunt a summis Pontificibus; ut autem hanc damnationem eludant, subintroierunt alii admittentes quidem, Christum etiam mortuum pro reprobis, ast pro solis fidelibus, non tamen pro infidelibus reprobis, hincque subjunxerunt aliam sequentis tenoris.

V. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a JEsu Christo influxum, adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam

dam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

Hæc propositio merito, uti & prior, in qua fundatur, rejecta fuit: Deus enim illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Jo. 1. qui & pro omnibus mortuus est, 2. ad Corinth. cap. 5 & dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, 1. ad Timoth. cap 2. vers. 6. Estque propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi, 1. Jo. c. 2.

VI. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quam pernitiosa est, sicut proinde merito possimus petere: a gratia sufficienti *libera nos Domine.*

Jansenius statim in prima ex suis quinque Propositionibus damnatis non solum gratiam sufficientem in statu naturæ lapsæ negavit in ordine ad certa præcepta, sed & in subsequentibus docuit, gratiam interiorem quamcunque per Christum Salvatorem datam, esse unicam efficacem, cui nunquam resistitur. Novatores alii equidem sufficientem absolute non negant, dicunt tamen; illam esse pernitiosam, eo quod conjungatur semper cum omissione culpabili actus præcepti. Ast merito exinde damnantur: absit enim a Christiano asserere, quod Christus Dominus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, nobis per

uam Sanctissimam mortem, & sacratissima merita quidpiam perniciosum procuraverit. Quod autem homines huic gratiæ non cooperentur, nullatenus DEO, sed propriæ malitiæ adscribendum est. Certe etiam in ordine naturali est beneficium neutiquam perniciosum habere oculos: sibi autem quis imputet, qui claudendo palpebras noluerit iis uti ad videndum.

VII. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

Per dictam Propositionem Joannis Sinichii, & Macarii Havermans, ac nonnullorum aliorum Lovaniensium non solum resuscitatur error Michaelis Baji a S. Pio V. & Gregorio XIII. reprobatus per damnationem Propositionis 38. verum etiam hæc doctrina jam censetur rejecta ab ipso Concilio Trid. Sess. 6. Can. 7. ubi definit fidem, spem, & timorem, quæ præcedunt justificationem, non esse peccata, quamvis formaliter nec etiam sint actus charitatis, seu dilectio Dei.

VIII. Necesse est, infidelem in omni opere peccare.

Denuo hæc doctrina videtur jam damnata antecedenter, quando propositio Michaelis Baji ordine 25. proscripta fuit sequentis tenoris:

omnia

omnia opera infidelium ſunt peccata, & virtutes Philoſophorum ſunt vitia. *Quinimo etiam prius rejecta fuit per Concil. Trid. anathematizans Seſſ. 6. can. 7. illum, qui dixerit, opera omnia, quæ ante juſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, vere eſſe peccata. Et quis dixerit, eſſe peccatum, ſi infidelis miſericordia motus pauperi dederit eleemoſynam, cum tamen ipſemet Nabuchodonoſor fuerit Danielis c. 4. admonitus, ut peccata ſua eleemoſynis redimat.*

IX. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura, ſine ullo ad DEUM offenſum reſpectu.

Mirum non eſt, quod Rigoriſtæ illi docuerint, odium peccati mere ob ejus turpitudinem peccatum eſſe, cum ex principiis Bajanis præcedenter voluerint, omne, quod non eſt dilectio DEI, fore peccaminoſum. Cæterum hunc errorem jam ante hos Novatores rejecit Concil. Trident. Seſſ. 14. cap. 4. dum enuntiat, talem timorem non ſolum non facere hominem non Hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum DEI eſſe, & Spiritus Sancti impulſum: atqui peccatum utique non eſt donum DEI, & Spiritus Sancti impulſus: ergo. Videantur dicta tract. 14. diſtinct. 6. quæſt. 4.

X.

X. Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta nec DEO placens.

Sane obſtupeſcendum, quod homines, qui volunt eſſe Catholici, ſimilia docere audeant; cum tamen Concil. Trident, Seſſ. 6. can. 31. rejecerit tale aſſertum ut hæreticum his verbis: ſi quis dixerit, juſtificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis operatur, anathema ſit. *Ac præterea Regius Pſaltes Pſal. 118. expreſſe exclamat ad DEum: inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas in æternum NB propter retributionem.*

XI. Omne, quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

Ut bene notat Dominicus Viva hic, ex deliramento Michaelis Baji ſuperius jam allegato, & refutato (quod ſcilicet inter Charitatem, & iniquitatem nihil mediet) denuo deſcendit hæc Theſis confixa, quod videlicet peccaminoſæ ſint noſtræ operationes, ſi non procedant ex fide ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur. Vide dicta propoſit. VII. & propoſit. VIII.

XII. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina, ſed humana.

Aſſer-

Assertum errorem jam proscripserat Concil. Trident. Sess. 6. cap. 15. ubi docet, fidem infusam non amitti per quodvis mortale (sicut amittitur gratia) sed per peccatum infidelitatis : tum can. 28. in quo ponit sequentia : si quis dixerit, amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti &c. aut eum, qui NB. fidem sine Charitate habet, non esse Christianum, Anathema sit. *Accedit Auctoritas Divi Pauli in peccatore fidem sine Charitate subsistere posse agnoscentis, dum ait.* 1. *Corinth. cap.* 13. Si habuero NB. omnem fidem, Charitatem autem non habuero, nihil sum : *ubi utique agnoscit fidem sine Charitate posse dari.*

XIII. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu DEO famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

De hoc jam actum fuit propositione decima.

XIV. Timor gehennæ non est supernaturalis.

Hunc errorem denuo jam damnavit Concil. Trident. Sess. 14. *cap.* 4. *dum talem dolorem (idem est de timore) vocat donum DEI, & Spiritus Sancti impulsum. Vide de hoc Tract.* 14. *dist.* 6. *quæst.* 4.

XV. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benvolentiæ DEI, propter se non est bonus motus, ac supernaturalis.

Refutatur uti prius, & fundatur in falso illo principio Michaelis Baji, quod videlicet omne opus, quod non est ex Charitate, peccatum sit.

XVI. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.

XVII. Per illam praxim mox absolvendi Ordo pœnitentiæ est inversus.

A nostro Sixto IV. antea Ordinis Generali, deinde Summo Pontifice error iste, qui erat Petri de Osmo, damnatus fuit, uti testatur Cardinalis de Lugo disp. 12. de Pœnitentia n. 42. Accedit ratio, quod hoc Sacramentum sit institutum ad formam judicii proferentis sententiam; sed hoc solet proferri ante executionem pœnæ decretæ: ergo. Quando autem adducuntur Orosius Cardinalis, S. Cyprianus, & Abbo Archi-Episcopus Rhemensis testantes in antiqua Ecclesia satisfactionem ordinarie præstitam ante absolutionem, præfati, & alii Auctores intelligendi sunt de absolutione Canoni-

ca, qua olim delinquentes in foro Canonico absolvebantur a residuis pœnis Canonicis, & publicis, non autem de absolutione Sacramentali a peccatis.

XVIII. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

Gratis & temerariè novatores Rigoristæ finxerunt, quod moderna praxis administrandi Sacramentum Pœnitentiæ habeatur pro abusu, cum nunquam ostendi queat, dictam praxim esse contra præceptum Divinum, vel Ecclesiasticum. Vide Dominicum Viva hic num. 5.

XIX. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

Contenderunt teste Viva hic num. 2. Lutherus, & Calvinus, concupiscentiam, seu fomitem peccati esse ipsum peccatum originale; ex quo haud dubie sequeretur, sicuti apud nos etiam post Baptismum remanet concupiscentia, ita & permanere ipsum peccatum originale; quod idem videntur occulte sentire rigidi hi Novatores, atque exinde inferre, quod homo debeat tota vita sua agere pœnitentiam pro peccato originali, utpote quod in principiis Lu-

theri ac Calvini adhuc remanet etiam post Baptismum, cum remaneat pro tunc fomes peccati, seu concupiscentia, in qua constituunt rationem peccati originalis. Ast falsum est, quod ipsa concupiscentia sit peccatum originale juxta clarum textum Concil. Trident Seſſ 5. can. 5. Præterea (uti bene advertit Matthæucius in sua Cautela confessarii Lib. 3 cap. 3. num. 42.) ista propositio enervat efficaciam Baptismi, per quem, etsi remaneat concupiscentia, nihilominus plene, & integre remittitur peccatum originale, & actualia, ante Baptismum commissa, juxta Trident. Seſſ. 5. can. 5. in Decret de Peccato originali; ac Seſſ. 14. c. 2. Item remittitur omnis pœna; can. Per Baptismum de Consecrat. dist. 4. Propterea Baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, si post susceptum Baptismum aliam culpam non committant, statim ad regnum cœlorum, & DEI visionem pervenient, uti loquitur expresse Concilium Florent. in Decreto Eugenii, ac Tridentinum Seſſ. 7. cap. 14. definit: in Baptismo totam pœnam semper remitti. Ad quid ergo opus est agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali?

XX. Confeſſiones apud Religioſos factæ pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

XXI. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

Sunt Rigoristæ in Sacramento Pœnitentiæ erga alios nimis severi, uti patet ex damnatis antecedentibus propositionibus; hic autem erga se ipsos nimium laxi, dum publice sine scrupulo, & anxietate conscientiæ talia absolute, & generaliter Regularibus mendicantibus de Religione Catholica, quam tanquam supremi Pastores, seu Summi Pontifices non raro laudabilissime ac utilissime rexerunt, & in ejus gremium plures milliones animarum, etiam in Indiis tanquam extremis orbis partibus adduxerunt, eximie meritis, falsissimo impingere præsumunt, quæ certe sine gravissima detractione asseri nequeunt, imo sine nota temerarii judicii cogitari. Videatur Dominicus Viva hic.

XXII. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

Etsi non negetur, aliquando consultum esse, ut pænitentia persolvatur, antequam sacra commu-

communio percipiatur: attamen, si id non fiat, sacrilegium committi, ex nullo textu sacræ Scripturæ, aut Concilii Oecumenici probari potest. Scio quidem, quod Paulus Apostolus requirat, ut quis antequam ad has Epulas Divinas accedat, seipsum probet, id tamen non ita intelligendum venit, quasi necessario præcedenter ante accessum ad S. Communionem prævia condigna satisfactio requireretur, sed potius de prævia confessione debet fieri interpretatio. Audiatur desuper Concil. Trident. Sess. 13. *cap.* 7. *taliter loquens:* Ex Ecclesiastica consuetudine declaratur, illam NB. tantum probationem esse necessariam, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quamvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat. *Item quomodo consultum invenitur, ut v. g. Consuetudinarius, cui singulis diebus per aliquot hebdomades brevis oratio tanquam pœnitentia medicinalis imponitur, ut (inquam) talis consuetudinarius a cibo hoc alias singulariter confortante abstineat, usque dum per hanc pœnitentiam condigne pro suis peccatis satisfaciat?*

XXIII. Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor DEI purissimus, & omnis mixtionis expers.

Datur etiam suo modo in absurdis aliqua cohærentia, ita nimirum, ut ex uno absurdo sequantur plura. Sic quia Bajani juxta jam dicta conformiter propositioni 38. *damnatæ Michaelis Baji docuerunt, omnem actionem humanam deliberatam, quæ non est charitas Patris, esse dilectionem mundi, & concupiscentiam carnis, exinde occulti asseclæ Michaelis Baji, ac Novatores consequenter inferunt, præparationem illam, qua juxta Apostolum Paulum homo se ipsum probat, ut de pane illo edat &c. debere necessario procedere ex purissimo amore Divino, alias autem fore dilectionem mundi, peccaminosam, & consequenter tales a S. Communione arcendos.*

Ast reprobantur *partim ex jam dictis antecedentibus, partim ex Concilio Tridentino quod Seß.* 13. *cap.* 7. *declarans illam præparationem ad Sacram Communionem ab Apostolo Paulo desideratam non facit ullam mentionem charitatis purissimæ quasi necessario prærequisitæ, sed potius Sacramentalis Confessionis, supposito, quod quis in peccato gravi extiterit.*

XXIV. Oblatio in templo, quæ fiebat a Beata Virgine Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, suffi-

sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset secundum verba legis.

Equidem hæc Thesis confixa directe non spectat ad Theologiam moralem, uti consideranti patet, ut tamen nulla ex propositionibus ab Alexandro VIII. rejectis absque aliquali saltem declaratione relinquatur, succincte explicatur: prænotandum itaque ex Origine Homilia 14. in Lucam, a fœminis parturientibus post tempus purificationis (idest, triginta diebus post partum) duos pullos columbarum a pauperibus, a ditioribus autem unum agnum anniculum, & unum pullum columbæ in lege veteri fuisse in templo oblatos, & quidem pullus columbæ semper offerebatur pro peccato, id est, pro immunditia contracta a genitrice, & ab infante, tum ob conceptionem impuram ex concupiscentia carnis ortum trahentem, tum ex vi nativitatis sordidæ; nam, cum novem illis mensibus in utero matris aliqua excrementa, & copia Sanguinis congregentur, in enixu partus expelluntur, & quia tota hæc miseria NB. ex infectione peccati, ac concupiscentia tanquam fomite peccati oritur, idcirco Sacrificium illius pulli pro peccato offerri dicebatur,

batur, uti bene notat Dominicus Viva hic num. 3.

Jam autem ter Immaculata, ac Purissima DEI Genitrix Maria juxta Isaiam cap. 7. tanquam Virgo peperit filium, & quidem conceptum de Spiritu Sancto, prout Symbolum Apostolorum nos docet, consequenter his immunditiis ex concupiscentia carnis, & concubitu cum viro evenientibus subjecta neutiquam fuit. Nequaquam immunda judicatur, quæ Sancto Spiritu obumbrante totius munditiæ, & Sanctitatis Auctorem genuisse probatur: *inquit apud Dominicum Viva hic num. 7. Sanctus Eligius, & S. Augustinus L. de Hæresibus cap. 5. contra Manichæos ait:* Stulte, unde sordes ex Virgine Matre, ubi non est concubitus cum homine Patre? Nihil plane in hoc conceptu, nihil in partu impurum fuit &c. &c. Vere O Beata Virgo, vere non habes causam, nec tibi opus est purificatione. *Concludit S. Bernardus Serm. 1. de Circumcisione. Neque ex eo, quod offerendo duos pullos columbarum antiquæ legi Purificationis sese subjecerit, sequitur, quod purificatione indiguerit; alias pariter ex circumcisione Christi deberet inferri in ipso macula originalis peccati, & ex dato tributo subjectio Christi ad Cæsarem colligeretur, uti re-*

cte

cte notat Matthæucius in Cautel. Confess. Lib. 3. cap. 3. n. 56.

XXV. DEI Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

Videtur hæc propositio renovare errorem Iconoclastarum in VII. Synodo Generali ad annum 787. *sub Adriano Papa damnatum, quæ damnatio denuo renovata fuit a Concil. Trid. Sess. 25. in Decret. de Invocat. Sanct. contra Lutheranos, & Calvinistas statuente, Imagines Christi, Deiparæ, & aliorum Sanctorum non solum in templis habendas, sed etiam eis debitum honorem, & venerationem impertiendam.* Nec dicatur *cum his Novatoribus, in isto, aliisque Conciliis equidem fuisse definitam retentionem Imaginum Christi, Deiparæ, & Sanctorum; nihil autem esse decisum de Imaginibus repræsentantibus ipsummet DEum.* Nam contra est, *quod eadem videatur ratio, uti consideranti patet: si enim DEUS Pater sub figura corporea apparuit Danieli, prout ipsemet testatur cap. 7.* Ibi aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, & spiritus S. sub specie columbæ Matthæi cap. 3. *cur non poterit DEUS etiam sub figura corporea representari, & in templo collocari?*

Nec obest, quod DEus sit incorporeus: nam etiam Angeli sunt incorporei, & tamen constat ex DEI Imperio Exod. cap. 25. Angelos sculpta similitudine expressos fuisse, & in VII. Synodo definitum esse, imagines Angelorum posse depingi. Consule de hoc ulterius Theologiam Polemicam.

XXVI. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

Errorem hunc gravissimum Leo Isauricus inter hæreticos post Gentiles, & Machumetanos omnium primus jam docuit, quem resuscitarunt Wiclephistæ teste Valdensi Tom. 3. cap. 118. nullam aliam salutationem honorificam B. V. concedentes, quam Civilem, qualis etiam Regibus, & Magnatibus exhibetur. Errori huic repugnat perpetuus Ecclesiæ usus, & traditio, ac novissime Concilium Trident. Sess. 25. superius citatum præcipiens non solum laudem, sed etiam honorem, ac cultum B Virgini, ac Sanctis exhiberi, qui equidem non sit cultus Latriæ, sed Hyperduliæ respectu B. Virginis, & Duliæ respectu aliorum Sanctorum. Videantur dicta Tract. 4. Dist. 1. quæst. 3. & 4.

XXVII. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris &c.* prætermissis illis: *Ego te baptizo.*

Cum

Cum ad valorem Baptismi requiratur , ut exprimatur actio Ministri , sicuti ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ , hinc , sicuti in Sacramento Pœnitentiæ , si omitteretur ; Ego te absolvo , *nunquam reputatum legitur validum Sacramentum Pœnitentiæ , ita pariter discurrendum , si in Baptismo intermissum fuit:* Ego te baptizo. *Et hinc Alexander Tertius , prout refertur cap.* 1. *de Baptismo , jam anno* 1175. *declaravit Baptismum tanquam invalidum, in quo sub expressione formæ non continentur hæc verba : Ego te baptizo. Vid. Tract.* 14. *Dist.* 3. *quæst.* 3.

XXVIII. Valet Baptismus collatus a Ministro , qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat , intus vero in corde suo apud se resolvit , *non intendo facere , quod facit Ecclesia.*

Expresse Concil. Trident. Sess. 7. de Sacramentis in genere, Can. 11. *hæc posuit formalia:* Si quis dixerit in Ministris , dum Sacramenta conficiunt , & conferunt , non requiri intentionem saltem faciendi , quod facit Ecclesia , anathema sit. *Quod idem jam antecedenter statuit Concil. Florent. in Decret. Unionis. Textum hunc torte explicarunt aliqui , ut suam adhuc opinionem aliquo modo manutenere valeant : dicendo nimirum , vi allega-*

allegati textus requiri quidem intentionem materialiter faciendi, quod facit Ecclesia, non autem formaliter, id est, præcipi quidem intentionem ponendi ritus externos, prout ponit Ecclesia, non autem requiri intentionem internam, neque implicitam conficiendi Sacramentum nomine Christi tanquam principalis, prout facit Ecclesia; quinimo (inquiunt) interne poterit haberi expresse intentio contraria, nimirum nullum conficiendi Sacramentum, dummodo hæc positiva contraria intentio non prodeat exterius. Ita illi. Videtur tamen torta hæc explicatio reprobata per confixionem allegatæ 28. Propositionis ex ea ratione; quia Minister Sacramenti operatur nomine Christi tanquam principaliter operantis, adeoque saltem implicite debet se conformare intentioni ipsius Christi, quæ erat non solum ritus externos, sed ipsum Sacramentum conficiendi. Solutionem objectionum invenies passim apud Theologos.

XXIX. Futilis, & toties confulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum Auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

Auctoritas Romani Pontificis supra Concilium Oecumenicum, seu Generale, & ejusdem in-

infallibilitas in decernendis quæstionibus Fidei desumitur ex illo Christi Domini ad Petrum Matthæi cap. 16. Tu es Petrus ; & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Nam si Ecclesia fundatur supra Petrum, non autem Petrus supra Ecclesiam, ipsemet Petrus erit fundamentum nostræ Fidei, non autem Ecclesia, seu Concilium Oecumenicum, & consequenter Petro major auctoritas deferenda. Deinde si contra Petrum, & Successores prævalere nequeunt portæ inferi, consequenter Papa nequit falli in decernendis articulis Fidei; alias multum prævalerent contra ipsum portæ inferi. Taceo alias graves rationes, quas pro se habent hæc duo asserta de Pontificis in materia Fidei infallibilitate, & ejusdem supra Concilium auctoritate: hinc merito propositio* 29. *damnata fuit, quia hanc ipsam duplicem assertionem NB. futilem & toties convulsam pronuntiare ausa erat.*

XXX. Ubi quis invenerit Doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

Magna quidem est auctoritas Divi Augustini, non tamen irrefragabilis, nisi relata ad

ea, quæ a Conciliis, & Summis Pontificibus approbata sunt. Quare haud dubie pariter ad Bullas Pontificias respici debet; cum teste Sac. Scriptura quoad materiam Fidei Summus Pontifex loquens de Cathedra, non autem Divus Augustinus inveniatur habere promissam infallibilem assistentiam Spiritus Sancti. Quinimo Divus Augustinus ipsemet aliqua retractavit, prout fatetur Libr. de Dono perseverantiæ, cap. 21. Interea confixa hæc Jansenistarum propositio ortum trahit a Bajanis, qui, ut facilius se subtrahere possent a Bullis Pontificiis, suam Doctrinam reprobantibus, intenderunt (licet falsissime) multas Michaelis Baji propositiones indubitanter ab Augustino doceri, sicque easdem ob Auctoritatem D. Augustini tantis laudum Encomiis ab Ecclesia recommendati manuteneri posse, non respiciendo ad Bullas Pontificum, quibus eadem damnantur.

XXXI. Bulla Urbani VIII. *In Eminenti*, est subreptitia.

Sciendum est, quod Bulla isthæc Urbani VIII. confirmaverit Constitutiones adversus 79. Propositiones Michaelis Baji a S. Pio V. & Gregorio XIII. proscriptas, ac præterea prohibuerit aliquem librum Jansenii Augustinus Cornelii Jansenii *intitulatum, utpote continentem non-*

nullas

nullas ex dictis 79. Propositionibus damnatis, & harum principiis insistentem. Quare occulti Bajanorum, & Jansenistarum fautores videntes se exinde confusos, ut omnem vim huic Bullæ adimant, ausi sunt, eandem dicere subreptitiam, id est, dolo extortam per expositionem falsi. Sed contra est primo, quod Pontifex direxerit eam Bullam ad universalem Ecclesiam, damnando Doctrinam Bajanam, & Jansenisticam tanquam hæreticam, scandalosam, ac periculosam, & consequenter locutus sit de Cathedra, ubi errare non potest, aut decipi in materia Fidei. Contra est secundo, quod ipsemet Pontifex in ea Bulla fateatur, NB. *ex matura illius libri, cui titulus Augustinus &c. lectione compertum esse, multos ibi errores Baji contineri.*

Quibus mature consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. supradictas propositiones tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresin sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respective esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita, ut quicunque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de tracta-

iis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper directe in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & status etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant. Non intendit tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias propositiones in majori numero ultra supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Speronus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.

Loco † Sigilli.

SAN-

SANCTISSIMI IN CHRISTO PATRIS ET DOMINI NOSTRI.

DOMINI BENEDICTI

DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ XIV.

CONSTITUTIO.

QUA

DAMNANTUR ET PROHIBENTUR QUINQUE PROPOSITIONES DUELLORUM ABUSUI FAVENTES:

AC VETERES LEGES ADVERSUS DUELLANTES EDITÆ NOVIS POENALIBUS SANCTIONIBUS CUMULANTUR.

BENEDICTUS

EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

DEteſtabilem, ac Divina naturalique Lege damnatum Duellorum abuſum, a Barbaris gentibus atque ſuperſti-

perstitiosis, non sine ingenti corporum, animarumque clade, in Christianam Rempublicam Auctore diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum præcipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a fidelium cœtu longissime arceretur. Nam ut antiquiora mittamus Prædecessorum Nostrorum, Nicolai I. (a) Cœlestini III. Innocentii II. Eugenii III. Alexandri III. (b) Innocentii IV. (c) adversus singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicæ, Sedis Constitutiones, quibus Romani Pontifices Julius II. (d) Leo X. (e) Clemens VII. (f) ac demum Pius IV. (g) gravissimas pœnas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacunque causa, etiam per Sæculares Regionum aut locorum leges forsan

---

(a) Epist. L. ad Carolum Calvum. (b) In Concil. Lateranensi cap. 1. & 2. *de torneamentis*, ubi trium Prædecessorum Decreta citantur. (c) In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Ecclesiasticos Regni Franciæ, apud Raynald. ad ann. 1252. num. 31. (d) Constit. incip. *Regis Pacifici*. (e) Constit. *Quam DEO & hominibus*. (f) *Consuevit Romanus Pontifex*. Constit. (g) Constit. *Ea, quæ a Prædecessoribus*.

forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices ac participes, & qualemcunque operam iisdem præbentes.

Tridentina vero Synodus (h) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, & Reges, Duces, ac Principes, cæterosque Dominos temporales, si Locum ad Monomachiam in terris suis concesserint; ac jurisdictione & dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit.

Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos, excommunicationis ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuæ infamiæ pœnam incurrere statuit; &, si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiastica Sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero præfatis Saluberrimis legibus judicialia duntaxat, ac solemnia duella comprehensa ac proscripta viderentur, piæ memoriæ Prædecessor noster

(h) Sess. 25. cap. 19. de Reform.

Gregorius Papa XIII. (i) hujusmodi pœnas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore, & loco, Monomachiam commiserint, etiamsi nulli Patrini, Sociive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita nullæve provocatoriæ litteræ, aut denuntiationis chartulæ præcesserint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. etiam Prædecessor noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, & pœnas in eis statutas, sua Constitutione, quæ incipit *Illius vices.* Data XVI. Calend. Septembris Anno 1592. diserte complexus, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus præbentes, comitantes; chartulas, libellos, manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus

(i) Constit. *ad tollendum.*

tibus veniam & impunitatem concedentes, quique se prædictis, quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnæ effectus, neque accessus ad locum sit subsecutus.

His tam Sapienter, tam aperte, atque perspicue ab Ecclesia, & ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, & naturali, & Divino, & Ecclesiastico jure, prorsus illicita, vetita, atque damnata, censeri deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, per benignitatis speciem humanis pravisque cupiditatibus plus æquo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes ac temperantes, *licere*, docuerunt, (k) *viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat:* (l) *Fas esse defensione occisiva, vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandæ calumniæ via non suppetat;* (m) *Propulsare damna, quæ ex iniqua Judicis Sententia cer-*

(k) 2. Prop. damnata ab Alexandro VII. (l) 17. Prop. ex damnatis ab eodem. (m) 18. Prop ab eodem damnata.

to imminent: (n) *Defendere non solum quæ possidemus, sed etiam ea, ad quæ jus inchoatum habemus, dum alia via id assequi non valeamus*: Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica sedes censura notavit, rejecit, proscripsit.

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictæ, vel honoris tuendi causa, vel Levioris momenti res fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis, & casibus, vel amittendi officii, & sustentationis, vel denegatæ sibi a Magistratu justitiæ, defensionis innoxiæ titulo, ea licere pronunciant. Laxas, & periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum Libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, & quibusdam Dilectis Filiis Sacræ Theologiæ Magistris specialiter ad id per nos deputatis, commisimus; qui re mature discussa, latis coram nobis tum voce tum scripto suffragiis, infra scriptas propositiones

(n) 32. Prop. ex damnatis ab Innocentio

tiones cenſura, & proſcriptione dignas exiſtimarunt.

Prima Propoſitio.

VIr militaris, qui niſi offerat, vel acceptet duellum, tanquam formidoloſus, timidus, abjectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo ſe ſuosque ſuſtentat, privaretur, vel promotionis, alias ſibi debitæ, ac promeritæ, ſpe perpetuo carere deberet, culpa & pœna vacaret, ſive offerat, ſive acceptet duellum.

II.

Excuſari poſſunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipenſionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo ſciunt, pugnam non eſſe ſecuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Eccleſiaſticas pœnas ab Eccleſia contra duellantes latas, Dux, vel officialis militiæ, acceptans duellum, ex gravi metu amiſſionis famæ, & Officii.

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali, acceptare, & offerre duellum, ad conservandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui civitatis male ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum propositionum, dictorum Cardinalium & Consultorum judiciis, atque omnibus rite & mature consideratis, Nos ipsas, præsentium litterarum tenore, & Apostolica auctoritate, tanquam falsas, scandalosas, ac perniciosas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicunque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in mortis articulo) ab alio quacunque etiam dignitate

tate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Jam vero ut exitiosam duellorum licentiam, in Christiana, ac præsertim militari republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Sæcularibus Principibus & Potestatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicæ districtionis gladio magis magisque insequamur, omnes & singulas dictorum Romanorum Pontificum Prædecessorum Nostrorum constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si præsentibus de verbo ad verbum insertæ forent pro sufficienter expressis haberi volumus, Apostolica Auctoritate confirmantes, & innovantes, ad hoc, ut pœnarum gravitas &

ſeveritas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, noſtro motu proprio, ac de Apoſtolicæ Auctoritatis plenitudine, earundem præſentium litterarum ſerie, ſtatuimus, atque decernimus, ut ſi in duello, ſive publice, ſive privatim indicto, hominem occiderit, ſive hic mortuus fuerit in loco conflictus, ſive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tanquam interficiens proximum ſuum animo præmeditato ac deliberato, ad formam conſtitutionis felicis recordationis Prædeceſſoris noſtri Benedicti Papæ XIII. quæ incipit *Ex quo divina.* Data VI. Idus Junii Anno Domini 1725. ab Eccleſiaſticæ Immunitatis Beneficio excluſus & repulſus omnino cenſeatur; ita, ut a cujuscunque Sacri aut religioſi loci aſylo, ad quod confugerit, ſervatis tamen de Jure ſervandis, extrahi, & Judicis competentis curiæ pro merito puniendus, tradi poſſit, & debeat; ſuper quo nos Epiſcopis, aliisque ſuperioribus Antiſtibus, ad quos reſpective pertinet, & pertinebit impoſterum, neceſſarias & oportunas facultates præſentium quoque tenore impertimur.

Quin

Quin etiam, vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit, ex quo eveniente illius morte, fugam arripere, & legum severitatem evadere posse prospiciatur; volumus, & respective permittimus, ut, quatenus Periti ad inspiciendum vulnus acciti *grave vitæ periculum* adesse retulerint, percussor ipse, prævio semper decreto Episcopi, & cum assistentia personæ Ecclesiasticæ ab eodem Episcopo deputatæ, ab hujusmodi loco immuni extractus sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege judicibus indicta, ut illum Ecclesiæ restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quæ de homicidio sunt, constitutum; alioquin in easdem pœnas incidant, quæ in memoratis Benedicti XIII. litteris constitutæ sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Præterea, simili motu & auctoritate decernimus ac declaramus, sepulturæ sacræ priva-

privationem a sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli & conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta pœnitentiæ signa dederit, atque a peccatis & censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, & ordinariis locorum super hac pœna interpetrandi ac dispensandi facultate, quo cæteris documentum præbeatur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiæ legibus obedientiam præstandi.

In hujus demum sollicitudinis nostræ societatem vocantes charissimos in Christo Filios nostros, Imperatorem electum, cunctosque Catholicos Reges, nec non Principes, Magistratus, militiæ Duces atque Præfectos, eos omnes & singulos, pro sua in Deum Religione, ac pietate, obnixe obtestamur in Domino, ut conjunctis studiis, & animis, exitiosæ duellorum licentiæ, qua regnorum tranquillitas, populorum securitas, atque incolumitas, ne-

que corporum solum, sed, quæ nullo pretio æstimari potest, æterna animarum vita certo periclitatur, omni nisu & constantia vehementer obsistant. Neque sibi, suæque in Deum fidei, munerisque rationi fecisse satis intelligant, quod optime constitutis legibus, indictisque gravissimis pœnis, horrendum scelus proscriptum sit, nisi accuratam ipsarum legum, pœnarumque executionem gnaviter urgeant, ac promoveant, seque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant; nam si delinquentes aut oscitanter ferant, aut molliter puniant, alieno sese crimine polluent, omnisque illius sanguinis reos se constituent, quem ita crudeliter inultum effundi permiserint. Vani enim falsique honoris idolo humanas litare victimas non impune feret Supremus omnium Judex Deus; rationem aliquando ab iis exacturus, quorum est Divina, & humana jura tueri, sibique creditorum hominum vitam servare, pro quibus sanguinem ipse suum JESUS Christus effudit.

Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis etiam impressis, notarii publi-

publici manu ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem ubique, etiam in judicio, fides habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi originaliter forent exhibitæ, vel oſtenſæ: utque eædem præſentes in conſuetis locis publicis hujus almæ urbis per curſores noſtros, ut moris eſt, publicatæ & affixæ, omnes & ſingulos, quos concernunt, ſeu concernent in futurum, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter intimatæ & notificatæ fuiſſent.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtrarum prohibitionis, damnationis, præcepti, ſtatuti, declarationis, facultatum impertitionis, obteſtationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud ſanctam Mariam Majorem anno incarnationis Dominicæ

1752

1752. quarto Idus Novembris, Pontificatus nostri Anno Tertio-Decimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius.
Visa de Curia J. C. Boschi
Loco † Plumbi

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

Anno a Nativitate D. N. J. C. 1752. Indictione quinta decima, die vero 24. mensis Novembris, Pontificatus autem SSmi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Benedicti divina Providentia Papæ XIV. Anno tertio decimo, supra dicta constitutio affixa, & publicata fuit ad valvas Basilicæ lateranensis, & Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque Generalis in monte citatorio, & in Acie campi Floræ ac in aliis locis solitis, & consuetis urbis per me Josephum Renzoni Apost. Curs.

Joseph Olivetani Mag. Curs.

AD-

ADMONITIO
AD
CANDIDATOS THEOLOGIÆ.

SI allegatas Propositiones damnatas, paragrapho tertio contentas, & ad Theologiam moralem potissime spectantes, una cum succincta earum explicatione post absolutam Theologiam de novo, & quidem attente, ac repetitis vicibus relegant, antequam examinati, & approbati Neo-Confessarii sacrum Pœnitentiæ Tribunal actualiter accedant, ingentem exinde, experientia teste, utilitatem percipient, nec non a pluribus erroribus sibi præcavebunt: ubi, ut eædem facilius memoriæ imprimantur, pro majori adjutorio specialem aliquem in dictas propositiones damnatas indicem formavi, illico annectendum, in quo Doctrinam cuilibet propositioni damnatæ immediatæ oppositam, sicque merito tenendam posui, & ut quælibet propositio damnata eo citius in fonte inveniri queat, præprimis numerum dictæ propositionis; deinde nomen Pontificis, qui eam damnavit, adjunxi.

INDEX SPECIALIS.

Compendiose referens cujuslibet Propositionis Damnatæ oppositam Doctrinam.

A.

q Absol-

B.

C.

D.

L.

M.

De

O.

Pœni-

R.

S.

Sci-

T.

U.

SYNO-

Theo—

THEOLOGIÆ MORALIS BREVI, SIMULQUE CLARA METHODO COMPREHENSÆ

TRACTATUS I.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET CONSCIENTIA.

QUONIAM a Deo, Auctore & Conditore suo, Homo ad supernaturalem Beatitudinem ordinatus esse dignoscitur, cumprimis necesse est media illa investigare, quibus ad præparatam sibi æternam Beatitudinem pervenire, Deumque tanquam ultimum finem suum apprehendere valeat. Cum igitur juxta illud Davidicum, Psalm. 36. *Declina a malo, & fac bonum*, alia ratio-

ne id fieri nequeat, nisi per exercitationem actuum bonorum, fugamque malorum: hinc in præsenti utilissimo, omnibusque, præsertim Confessariis, scitu summe necessario Tractatu, quem *de actibus Humanis*, & *Conscientia* inscribunt, ea consideranda occurrunt, quibus homo in suis actionibus ita possit dirigi, imo & alios dirigere, ut tandem exercitatione bonorum actuum, fugaque malorum, præparatam sibi Gloriam æternam consequi mereatur.

De Voluntario, & Involuntario.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Voluntarium.

SUMMARIUM.

1. *Finis ultimus hominis.*
2. *Voluntarium accipitur tripliciter.*
3. *Voluntarium stricte, quid?*
4. *Voluntarium stricte, dividitur in perfectum & imperfectum.*
5. *Directum, & indirectum.*
6. *Et quomodo exerceatur?*
7. *Voluntarium secundum se, & in sua causa.*
8. *Voluntarium interpretativum.*

CON-

2. CONCL. I. Voluntarium generatim tribus modis accipitur. Et primo quidem *Voluntarium* illud dicitur, quod fit absque obligatione præcepti: sic Religiosi præter officium Divinum quandoque dicuntur recitare quasdam preces voluntarias, id est, absque obligatione dicendas. Verum de voluntario taliter accepto hic non loquimur. Secundo *Voluntarium* sumitur latissime, prout idem est, ac *Spontaneum*: quomodo omne illud dicitur Voluntarium, quod neque vi, neque ignorantia fit, procedit tamen ab aliquo principio intrinseco cum prævia cognitione. Vel clarius, Voluntarium, prout coincidit cum Spontaneo, dicitur illud, quod procedit a potentia appetitiva ex prævia cognitione objecti. Et hoc modo voluntarium convenit brutis, utpote quæ agunt sponte ex inclinatione appetitus sensitivi, prævia cognitione sensitiva, Sed & de Voluntario tam large accepto, ac prout etiam convenit brutis, hic sermo non est.

3. Tertio modo *Voluntarium* sumitur stricte, ac prout illud derivatur a voluntate, & competit soli naturæ rationali habenti voluntatem. Et hoc modo Voluntarium dicitur illud, quod procedit a voluntate ex prævia cognitione intellectiva. Dicitur *quod procedit a voluntate*; quia aliud est Voluntarium, aliud vero Volitum: nam pluvia, vel serenitas opportuna, est quidem ab agricola volita, non tamen ipsi voluntaria: utpote cum non procedat dicta pluvia, vel serenitas, ab ejus voluntate tanquam

effectus ipsius; quamvis sit objectum suæ voluntatis, seu volitum ab ipsa. Et de Voluntario taliter accepto loquimur in præsenti.

4. CONCL. II. Voluntarium hoc tertio modo sumptum varie dividitur; & primo quidem in perfecte Voluntarium, & in Voluntarium imperfecte. *Voluntarium perfecte*, dicitur illud, quod procedit a voluntate ex prævia cognitione perfecta, seu deliberata objecti; quo modo peccatum, præsertim mortale, debet esse voluntarium. *Voluntarium imperfectum* econtra est explicandum, quomodo motus voluntatis primi censentur voluntarii, seu potius semivoluntarii, eo quod procedant a cognitione imperfecta, seu indeliberata.

5. deinde Voluntarium dividitur in directum, & indirectum. *Voluntarium directum*, seu directe voluntarium dicitur illud quod per se ac positive procedit a voluntate, in quantum agens est: quo modo actus voluntatis sive eliciti, sive imperati, censentur esse voluntarii. *Indirecte* vero illud dicitur *Voluntarium*, quod procedit a voluntate, in quantum non agit, cum tamen agere posset, ac (loquendo de Voluntario culpabili) etiam deberet: sic submersio navis censetur gubernatori ejus indirecte voluntaria, quando desistit a gubernaculo mediante quo potuisset, ac debuisset impedire submersionem navis.

6. Ex

6. Ex quo patet, voluntarium directe exerceri per actum positivum voluntatis; Voluntarium vero indirecte per omissionem actus, quem quis non solum potuit, sed (si sit sermo de culpabili voluntario) debuit habere. Siquidem tunc solum effectus censetur indirecte, simulque culpabiliter voluntarius, quando quis non agit, cum tamen possit, & debeat agere: si enim gubernator navis non possit, navem dirigere, vel quis alius adsit, cui gubernatio navis non est commissa, non imputabitur ei submersio ipsius. Verum tamen notanter additum fuit, *indirecte*, *simulque culpabiliter voluntarius*: simpliciter enim & absolute ad voluntarium sufficit, ut quis deliberate omittat opus, quod facere seu non omittere poterat: neque ad hoc requiritur præceptum seu obligatio faciendi id, quod omittitur; quamvis ejusmodi obligatio requiratur, ut omissio illa sit culpabilis, & peccaminosa. Guiliel. Herincx. *part.* 2. *Summæ Theologicæ*, *Tract.* 2. *disp.* 1. *num.* 19.

7. Ulterius Voluntarium dividitur in Voluntarium secundum se, & in voluntarium in sua causa; sive (ut alii loquuntur) in formaliter Voluntarium & in virtualiter Voluntarium. *Voluntarium secundum se* (quod & *Voluntarium formale* nuncupatur) dicitur illud, quod a voluntate ex proprio ac formali proposito fit, ac dependet: sic est voluntaria præsens lectio. *Voluntarium in sua causa* (quod & *virtuale* appellatur) illud censetur, quod non in se, sed solum in sua causa cuipiam est Voluntarium,

in quantum voluntas, etsi non intendat effectum, vult tamen causam illius effectus; unde & hic saltem virtualiter, seu in sua causa censetur esse voluntarius: sic illi, qui voluntarie se inebriat, censentur esse voluntariæ, saltem virtualiter, rixæ illæ, vel blasphemiæ, quas in tali ebrietate committit, si prius novit, in ebrietate se solere rixari, vel blasphemare.

8. Huc additur *Voluntarium interpretativum*, estque illud, quod adesse præsumitur, seu interpretatur ex aliquo signo extrinseco, positivo vel negativo: sic in Foro externo: *Qui tacet, consentire videtur*, juxta Reg. 43. Juris in 6. Similiter Religiosus suo Superiore absente, & urgente necessitate, rationabiliter ac honeste quandoque quidpiam agit ex consensu ejus interpretativo, sive rationabiliter præsumpto, dum ex aliis actibus prudenter interpretatur, & præsumit, superiorem suum, si interrogaretur, in talibus circumstantiis haud futurum invitum. Et hoc posterius aliqui appellant *Voluntarium interpretativum conditionatum* Superioris. Nihilominus *Voluntarium interpretativum*, præsertim in malam partem acceptum, non raro confunditur cum *Voluntario indirecto*, & in causa: & sic juxta satis communem modum loquendi, si quis projiciat sagittam ad occidendam feram prævisо periculo occidendi hominem, si sequatur homicidium, censetur occisio isthæc hominis eidem voluntaria in sua causa, indierecte, atque interpretative,

ve, quamvis non fuerit intenta & directe volita.

QUÆSTIO II.

Quando effectus, veluti indirecte & in causa voluntarius, imputetur ad culpam?

SUMMARIUM.

9. *Quæ requirantur, ut effectus, veluti in causa voluntarius, imputetur ad culpam?*
10. *Corollaria.*
    Loth, quomodo excusetur ab incestu.
11. *Alia Corollaria.*
12. *Quæ excusare soleant, ne effectus pravus, veluti in causa voluntarius imputetur?*
13. *Corollaria.*
14. *Explicatur amplius conclusio.*
15. *Quando imputetur effectus, veluti indirecte voluntarius?*
16. *Quando quis censeatur teneri ad tollendam causam peccati?*

** *An sola dependentia actionis in se naturalis ab actione libera præcedente, causet imputabilitatem ad peccatum?* Additio. **

9. CONCL. I. Ad hoc, ut effectus virtualiter atque in causa censeatur esse volun-

tarius, & cuipiam imputetur ad culpam, omnino requiritur, quod operans adverterit periculum secuturi effectus ad positionem illius causæ. Ita communis. Ratio est: quia si quis nullam de effectu secuturo habuit advertentiam, tunc talis effectus nullo modo foret prævisus, ac proinde neutiquam voluntarius, sed potius ex naturali inadvertentia proveniens: nam juxta illud tritum Philosophorum: *Nihil est volitum, quin præcognitum.*

10. Infertur proinde I. Quod, quamvis effectus illi pravi, qui frequenter accidunt in ebrietate voluntarie se inebriantibus imputentur ad culpam, eo quod potuerint prævideri, & etiam soleant actualiter prævideri saltem in confuso, ac proinde sint voluntarii saltem virtualiter & in sua causa: nihilominus illi eventus, qui raro contingunt, nec fuerunt prævisi, ad culpam non imputentur. Et hac de causa sanctus Augustinus *l.* 22. *c.* 44. *contra Faustum*, excusat ipsum Loth ab incestu, quem ebrius admisit, ut legitur *Gen. cap.* 19. eo quod non prævideret, incestum ex ejus ebrietate secuturum.

11. Infertur II. Circumstantias invincibiliter ignoratas, non imputari ad culpam; quia non fuerunt prævisæ in causa. Sic Jacob Patriarcha non peccavit ingrediendo ad Liam. *Gen.* 29. quia bona fide credebat, sed ingredi ad Rachel conjugem suam. Econtra vero sequitur, eum, qui scienter & voluntarie occidit mulierem

gra-

gravidam, censeri etiam occidere infantem, licet hoc expresse non intendat. Ratio est: quia mortem infantis secuturam prævidere poterat, ac debebat, hoc ipso, quod sciebat, fœminam illam esse gravidam, sicque consequenter etiam habuerit saltem in confuso notitiam de fœtu: & idem fit in aliis hujusmodi.

12. CONCL. II. Nihilominus sola advertentia effectus pravi ex actione libera secuturi non semper sufficit, ut is cuipiam imputetur ad culpam, & hoc tunc verificatur, quando ejusmodi actio cæteroquin licita est, & necessaria, vel utilis, simulque effectus ille pravus non intenditur. neque in eo habetur complacentia. Ita Doctores communiter, quos refert; & sequitur Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 45. *n.* 4. Ratio est: quia effectus per accidens, ac præter intentionem subsecutus non imputatur ei, qui jus suum prosequitur.

13 Infertur proinde cum Doctoribus communiter, quod expertus se pollui equitatione, tamen absque periculo consensus non teneatur pedester incedere, & ab equitatione desistere. Ratio est: quia equitatio est res utilis, neque causa per se & suapte natura talis effectus pravi, seu fœditatis. Infertur ulterius, quoties pollutio sequitur præter intentionem ex causa aliqua necessaria, vel utili corpori, ut est cibus, & potus moderatus, aut animæ, ut orare, studere, vel utili aliis, prout est audire Confessiones, &c. nullam esse culpam,

non desistere a causa ista, quamvis inde præter intentionem prævideatur pollutio secutura. Ratio, præter hactenus dicta, ulterior est: quia talis patitur pollutionem potius quam agit.

14. Dicitur notanter in Conclusione, *quando talis actio cæteroquin est licita, & necessaria vel utilis.* Siquidem quando absque urgente necessitate exercetur actio ex sua natura turpis, & per se tendens ad procurandam ejusmodi fœditatem, ut sunt tactus impudici, id est, facti non ex aliqua necessitate, &c. sed ex animo libidinoso circa partes inhonestas, &c. tunc non vitare ejusmodi causas, est peccatum mortale, & censetur ipsamet pollutio esse voluntaria in sua causa: & servata proportione idem dicendum de similibus. Additur etiam in Conclusione, *simulque effectus ille pravus non intenditur, &c.* Nam si effectus talis pravus, ut puta pollutio, ab aliquo intenderetur, vel quis in ea subsequente deliberate delectaretur, sibique complaceret in ea, certum est, committi peccatum ratione hujus pravæ intentionis, vel complacentiæ.

15. CONCL. III. Adhoc, ut effectus ad liberam omissionem alicujus actus consequens, cuipiam imputetur ad culpam, veluti indirecte voluntarius, præter advertentiam illius effectus pravi ex sua omissione secuturi, requiruntur insuper tres aliæ conditiones; videlicet, quod possit agere, agendoque illum effectum impedire, & non agat, & tamen teneatur

neatur agere. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 6. *art.* 3. & communis. Ratio primæ conditionis est: quia nemo peccat in eo, quod vitare non potest, siquidem *nemo potest ad impossibile obligari*, juxta *Reg.* 6. Juris in 6. Ratio secundæ conditionis, quod nempe quis non agat, cum agere possit, patet ex eo: quia in omissione talis actus consistit ratio voluntarii indirecti. Ratio tandem tertiæ conditionis, quod quis teneatur agere, patet ex eo: quia, nisi hoc requireretur, DEO (quod absit) imputarentur omnia peccata totius mundi, cum potuisset ea Impedire non creando genus humanam, vel aliis modis, quamvis ut Auctor naturæ, atque universorum Dominus, id facere non teneatur Similiter submersio v. g. navis imputaretur illi, cui navis gubernatio non fuit commissa, ac proinde tempore naufragii non fuit præsens: quod utique est absurdum.

16. Quæres: quandonam quis censeatur teneri ad tollendam causam peccati, vel impediendum malum, ita ut hoc facere intermittenti censeatur subsequens effectus malus fuisse indirecte voluntarius, ac proinde ad peccatum imputetur? Resp. Id attendi debere ex variis præceptis obligantibus. Quandoque enim quis tenetur ad hoc ex præcepto Justitiæ, sicque est magis adstrictus, quam alius, quia videlicet ex officio ad ejusmodi malum impediendum est obligatus: quomodo gubernator, cui cura navis est commissa, tenetur pro viribus impedire navis submersionem; & similiter Prælatus

sub-

ſubditorum peccata. Quandoque autem ejusmodi obligatio conſurgit ſolum ex præcepto charitatis, quo quilibet tenetur proximo ſuo in certis caſibus : quandoque vero ex præcepto alterius virtutis : prout in ſingulis Præceptorum materiis paſſim ſolent explicare Theologi.

ADDITIO.

** EX his infertur, limitandum eſſe ſequens ex §. 3. P. 1. Juris naturæ Wolffiani depromptum aſſertum : *Actiones, quæ in ſe ſpectatæ naturales quidem ſunt, attamen ab actione quadam libera præcedente dependent, imputari poſſunt.* Siquidem, ut tales effectus ab actione libera, prævia dependentes imputari poſſint, non ſufficit ſola illa dependentia ; ſed requiritur inſuper, ut effectus ipſe, vel periculum ejus fuerit prævifum, & præterea ſit obligatio omittendi illam actionem liberam, quæ eſt cauſa talis effectus. Alias enim motus venerei, vel Cogitationes impuræ exortæ ex actione quadam libera, honeſta, & utili, ut ex ſtudio neceſſario, vel utili Medicinæ, in Medico, ex Colloquio honeſto cum altero ſexu, ſine ulteriore conſenſu, ſtatim ad culpam imputari poſſent : quod utique falſum eſt. Ita quoque in legem ſanæ doctrinæ delinquit illa Diviſio Wolffiana §. 6. ejusdem 3tiæ partis, qua actiones ad peccatum imputandas ſecat, in *deliberatas & indeliberatas* : quod enim indeli-

bera-

beratum eſt, voluntarium & liberum non eſt, atque adeo ad vituperium & peccatum imputari non poteſt. **

QUÆSTIO III.

Quo tempore peccatum tum commiſſionis, tum omiſſionis, indirecte ſeu in cauſa duntaxat voluntarium contrahatur.

SUMMARIUM.

17. *Peccatum commiſſionis, & omiſſionis, quid?*
18. *Senſus propoſitæ Quæſtionis declaratur exemplis.*
19. *Aliud exemplum de dante alteri venenum.*
20. *Et de dormiente, donec ſequatur omiſſio Miſſæ: ac de Clerico, projiciente Breviarium in mare.*
21. *Reſolutio Quæſtionis.*
22. *Notabilis declaratio Concluſionis.*
23. *Solvitur Objectio.*
24. *Alia objectio, ejusque ſolutio.*

(a) Tract. 1. Diſt. 2. n. 30.

25. *Pœnæ, vel inhabilitates ob peccatum in cauſa duntaxat voluntarium, quando incurrantur?*

AD-

17. ADVERTENDUM, per *peccatum commissionis* intelligi illud, quod fit contra aliquod præceptum negativum, seu quidpiam fieri prohibens: ut est furtum, adulterium, homicidium, quæ pugnant contra illa præcepta Decalogi: *Non furtum facies: non mœchaberis: non occides, &c.* *Peccatum omissionis* econtra est illud, quod fit contra præceptum affirmativum, seu quidpiam fieri præcipiens: ut est omissio Missæ die Festo audiendæ, & sic de aliis loquendo. Hoc prænotato.

18. Sensus hujus quæstionis est, quo tempore incurratur peccatum commissionis, vel omissionis, indirecte & in causa duntaxat voluntarium. Ut si quis ante ebrietatem bene prævideat, se in ebrietate commissurum homicidium vel adulterium, & nihilominus scienter se inebriet usque ad privationem usus rationis, sicque committat homicidium, vel adulterium? Quæstio remanet, an talis peccet peccato homicidii, vel adulterii eo tempore, quo scienter dedit causam per ebrietatem tali peccato, vel potius tunc, quando in ebrietate actualiter committit homicidium, vel adulterium? Et ratio dubitandi est: quia tempore actualis homicidii, ipse per ebrietatem privatus est usu rationis, uti supponitur; ergo non videtur pro eo tempore posse actualiter peccare.

19. Similiter, si quis scienter dedit alteri venenum, non nisi post aliquot hebdomadas mortem allaturum; rursum quæritur, an talis pec-

cet peccato homicidii pro eo tempore, quo dedit venenum, vel potius pro tunc, quando actualiter ſequitur homicidium, ſeu mors proximi? Et ratio dubitandi eſt: quia ille, qui dedit venenum, poteſt jam de peccato ſuo eſſe contritus tempore actualis mortis ſubſecutæ, ac velle mortem proximi impedire, nec tamen amplius poſſe: atqui nemo videtur poſſe actualiter peccare in eo, quod vitare non poteſt.

20. Inſuper, ſi aliquis mane voluntarie ſe inebriet, bene prævidens ſecuturam omiſſionem Sacri audiendi die Feſto; vel tamdiu dormiat, aut tergiverſetur domi, prævidendo periculum non audiendi Sacrum die Feſto, donec tandem actualiter ſequatur omiſſio Sacri; aut ſi Sacerdos navigaturus voluntarie projiciat Breviarium in mare, optime prævidens, inde ſe reddi impotentem ad recitandum Breviarium per multos dies, & hujusmodi. Quæritur, inquam, quo tempore tales peccent? An videlicet ſolum pro tunc, quando ſcienter dederunt cauſam tali omiſſioni, vel an inſuper peccent adveniente illo tempore, quo currit præceptum audiendi Miſſam, aut recitandi Breviarium, non obſtante, quod tunc talis amplius Miſſam audire, vel Breviarium recitare non poſſit? Et hoc idem de innumeris aliis caſibus quæri poteſt.

21. CONCL. I. In his, & ſimilibus caſibus, Peccatum commiſſionis, aut etiam omiſſionis, indirecte vel in cauſa duntaxat voluntarium, contrahitur mox in ipſa appoſitione cauſæ, vel im-

impedimenti, quæ fuit in libera hominis potestate; non autem amplius tempore subsequenti: quo sequitur v. g. mors alterius veneno causata, aut omissio Sacri, vel recitationis Breviarii, si tunc revera adfuit impotentia impediendi mortem alterius, vel Sacrum audiendi, &c. Ita Scotus 2. *dist.* 42. Mastrius *lib.* 2. *Sent. disp.* 6. *num.* 132. estque communis sententia Doctorum, paucis exceptis. Ratio hujus Conclusionis desumitur imprimis ex rationibus dubitandi proxime allatis. Accedit, quod tempore appositionis causæ mortis proximi per porrectum venenum, jam sit volitum homicidium saltem virtualiter, & in sua causa; & similiter tempore appositionis impedimenti audiendi Missam die Festo, vel recitandi Breviarium, omissio hujus etiam indirecte, ac in sua causa jam est volita: ergo tunc contrahitur tale peccatum, sive commissionis, sive omissionis, non autem tempore subsequenti, si revera tunc adsit impotentia actum prohibitum, actualis v. g. homicidii subsequentis, impediendi, vel actum præceptum Missæ audiendæ ponendi.

22. Dicitur notanter, *si tunc revera adsit impotentia impediendi mortem alterius*, *&c.* Siquidem certum est apud omnes, atque indubitatum, si tunc sit in libertate ac potestate hominis, adhuc impedire actum prohibitum, v.g. homicidium veneno porrecto causatum, nec tamen impediat, etiam tempore actualis mortis proximi subsecutæ committi, vel potius continuari & consummari peccatum homicidii; cum adsit

adſit libertas ſufficiens, atque voluntarium, ad contrahendum peccatum etiam pro eo tempore. Et, ſimiliter, ſi tempore præcepti audiendi Miſſam adſit adhuc poteſtas & libertas ipſam audiendi, & tamen quis eam audire negligat etiam tunc committitur peccatum omiſſionis externæ: ſiquidem tunc prava voluntas omittendi actum præceptum, opere externo conſummatur, ac perficitur. Cæterum data concluſio loquitur in caſu veræ impotentiæ, actum prohibitum ex poſtfacto impediendi, vel actum præceptum ponendi; & ait, tunc ejusmodi peccatum contrahi duntaxat in ipſa appoſitione cauſæ vel impedimenti, utpote quæ fuit in hominis poteſtate.

23. Nec obſtat, quod, quando quis poſuit impedimentum audiendi v. g. Miſſam, nondum currebat præceptum Miſſæ audiendæ; ac proinde non videatur poſſe pro tunc tale peccatum omiſſionis Miſſæ contrahi. Reſpond. enim, quod licet tunc præceptum non obligarit ad ponendum actum auditionis Miſſæ, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi talem actum pro tempore debito: hoc enim præcepto non ſolum præcipitur ipſa auditio Miſſæ, ſed etiam, ne voluntarie & absque legitima ratione ponatur cauſa impeditiva illius: ſicuti ſimiliter præceptum non occidendi hominē nedum prohibet actuale homicidium ſed etiam, ne ponatur probabilis cauſa ipſius. Et per hoc patet ad rationes dubitandi, ab initio Quæſtionis propoſitas.

B 24. Di-

24. Dices: Ut actus prohibitus, vel omissio actus præcepti, sit formaliter peccatum, sufficit voluntarium indirectum, aut in causa ergo illud etiam tempore subsequenti contrahitur. Consequentia probatur. Tum quia jam adest sufficiens voluntarium, videlicet indirectum, aut in causa. Tum quia tunc completur, sive consummatur peccatum actualis v.g. omissionis Missæ aut homicidii veneno causati. Tum tandem, quia alioquin non esset necesse, confiteri tales actus externos, aut omissiones ex priori data causa necessario subsecutas, & in se non liberas; quod videtur absurdum, & contra Decretum Alexandri VII. ejusque Propositionem 25. Resp. negando consequentiam. Ad ejus primam probationem dicitur, adesse quidem sufficiens voluntarium, ut peccatum formaliter contrahatur pro tempore appositionis causæ, sive impedimenti, utpote quæ fuit in libera hominis potestate: non autem pro tempore subsequenti, si tunc revera (uti supponit Conclusio) adfuit impotentia ponendi actum præceptum, vel impediendi actum prohibitum Ad alteram probationem claritatis gratia distinguitur assumptum: completur, sive consummatur tunc peccatum actualis v. g. omissionis Missæ, vel homicidii veneno causati, duntaxat physice, sive in genere entis, conceditur; completur etiam moraliter, sive in genere moris, negatur; eo quod tunc omissio actus præcepti vel eventus actus prohibiti non amplius subsit libertati ac potestati hominis, sicque secundum se non sit capax malitiæ moralis. Ad ultimam

pro-

probationem reſpondetur, in tali caſu per ſe loquendo ſatis quidem eſſe, ſi in Confeſſione ſufficienter explicetur ejusmodi libera poſitio cauſæ, ſive impedimenti, utpote quæ ſola ſupponitur fuiſſe in libertate, ſive poteſtate hominis, per accidens tamen, ſive quia alioquin non ſufficienter explicaretur illa libera poſitio cauſæ, aut impedimenti, ſive ob annexam Cenſuram, vel reſervationem actus opere externo conſummati, etiam quandoque requiri, ut explicetur ipſemet actus externus. Porro Decretum Alexandri VII. loquitur de peccato externo, quod tempore actualis commiſſionis ſuberat poteſtati ac libertati hominis, ut ſuo loco (*a*) dicitur.

25. CONCL. II. Nihilominus ad incurrendas pœnas, vel inhabilitates, quæ ſive Jure Eccleſiaſtico, ſive Civili, in perpetrantes certa crimina ſunt ſtatutæ, regulariter loquendo non ſufficit ſola appoſitio cauſæ talis criminis, ſed requiritur, ut tale crimen opere externo conſummetur. Ita Doctores communiter. Sic v. g. ſi quis alteri machinetur mortem veneno porrecto, quamvis mortaliter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, ſi alterius mors actualis non ſubſequatur. Similiter qui conatur percutere Clericum, ſi ipſum, utpote aufugientem, non percuſſerit actualiter, non incurrit excommunicationem latam in percuſſores Cericorum: & idem fit in aliis ſimilibus. Ratio horum generalis eſt: quia leges pœnales ſunt ſtricte interpretandæ; ſimulque earum

verba debent intelligi cum effectu, argum. cap. *Hæc autem verba de pœnit. dist.* 1. juncta Glossa *ibidem*: nam sola voluntas, seu conatus non solet per leges humanas puniri sine effectu, nisi secus in ipsamet Lege exprimatur; prout exprimitur loquendo de crimine læsæ Majestatis. *l. Quisque C. Ad legem Juliam. Majestatis*; & notat communis Theologorum, & Canonistarum.

QUÆSTIO ADDITA.

De actibus conjunctis cum omissione culpabili.

SUMMARIUM.

An omnes actus, quomodocunque conjuncti cum omissione culpabili, & quando imputentur ad peccatum?

** DUbium est, an actus conjunctus cum omissione culpabili semper sit peccatum? potest autem actus dupliciter conjungi cum omissione. 1. Taliter, ut is sit causa directa vel indirecta omissionis, vel saltem medium per se influens in eandem. Ut si quis ideo omittat Sacrum die festo, ut possit interea studere. Ubi studium est causa per se, & motivum omissionis Missæ. 2. Potest actus positivus tantum concomitanter, & quasi impertinenter se habere ad omissionem, ita, ut nec

causa

causa per se, nec medium sit illius. Ut si quis propter tempestatem pluviosam, vel nimium frigidam serio statuit omittere auditionem Missæ die Dominica, ne tamen interea domi otietur, vult studere, dare eleemosynam, orare. In hoc exemplo causa motiva omittendi Sacrum est tempus pluviosum: studium vero se habet tantum concomitanter, & per accidens ad omissionem, eo quod illud fuerit electum, & assumptum, postquam aliunde iste homo jam efficaciter fuit determinatus ad omittendam Missam. H. N.

Concl. 1. Actus positivus, qui ita est conjunctus cum omissione culpabili, ut sit ejus causa directa vel indirecta, semper est peccatum. Mastrius, Henricx, & alii. Prob. Actus ille, qui est causa per se peccati, est etiam ipse peccaminosus; atqui talis actus conjunctus cum omissione culpabili supponitur esse causa peccati: ergo & ipse est peccatum. M. est certa: quia ille actus necessario debet esse peccaminosus, qui per se in peccatum & malum morale influit.

Notandum tamen, quod isti actus aliunde ex objecto proprio non mali, qui taliter sunt causa culpabilis omissionis participent suam totam malitiam ab ipsa omissione culpabili, nec specialem ac distinctæ rationis malitiam contineant: ratio hujus est quia studium e. g. propter quod omittitur Sacrum, est ex se, & ex objecto suo honestum: ergo totam suam ma-

litiam tantum habet ex omissione, ad quam concurrit. Atque universaliter verum est, quod media & causæ actionum pravarum ab his actionibus inficiantur earumque malitiam participent, non autem distinctæ rationis malitiam sibi vendicent, nisi & ipsa illa media vel causæ &c. sint in se & ex objecto suo inhonesta, ut fieret, si Sacrum die Dominica ideo aliquis omitteret, ut interea possit furari, vel libidini indulgere; tunc enim actus hic positivus furti præter culpam omissionis Sacri, etiam contineret distinctam, ac sibi propriam malitiam oppositam Justitiæ &c.

Ex his deduces, quod neque in confessione necessario dici debeat motivum vel causa, propter quam omissum est Sacrum, dummodo illud motivum secundum se & ex proprio objecto non sit moraliter malum. Quare, qui omittit Sacrum ob studium, satisfacit, si dicat: omisi die festo Sacrum. Nam qui omittit Sacrum ob studium, peccat unico peccato omissionis: ergo hoc confiteri sufficit.

Neque obstat, quod in tali casu ipsum studium sit malum, & participet malitiam omissionis; etenim actus illi, qui non ex proprio objecto sunt inhonesti, sed tantum ideo moraliter sunt mali, quia tanquam media, vel causæ in alios effectus pravos influunt, non debent explicari, sed sufficit explicare complete externam violationem præcepti, ad quam prædicta media assumuntur. omnia enim sunt unum peccatum in genere moris, & media in actuali & efficaci executione finis jam subintelli-

liguntur. Sic etiam ille, qui ex efficaci intentione occidendi inimicum emit gladium, postea quæsivit inimicum, & tandem omnino occidit, hic, inquam, satisfacit se accusando: occidi deliberate hominem vel inimicum. Ita egregie observat P. Herincx.

Concl. 2. Actus ille, qui tantum concomitanter se habet ad omissionem culpabilem, cui conjungitur, non est moraliter malus. Herincx, Mastrius, quorum ultimus plures pro se allegat. Prob. Si talis actus positivus esset malus, tunc ideo, quia esset vel causa, vel effectus omissionis peccaminosæ; sed nec est ejus causa, nec effectus: ergo. M. videtur certa; nam actus ponitur in se & ex objecto honestus, v. g. studium, Lectio, oratio &c. adeoque si esset talis actio mala, tunc ideo tantum, quia ille esset causa omissionis malæ, vel ejus effectus. Igitur m. prob. quoad 1. memb. Talis actus minime movet & influit in omissionem, cum hæc intelligatur jam aliunde causata scilicet per volitionem efficacem omittendi Missam ob pluviam vel frigus. Cujus ratio ulterior est: quia causa nulla influit in effectum jam antecedenter productum: atqui omissio illa Sacri saltem in proposito & efficaci volitione hominis jam censetur producta ante electionem & volitionem studii: ergo studium, & electio ejusdem minime est causa talis omissionis.

Prob. etiam 2. pars min. principalis. Neque studium est aliquis effectus per se connexus cum omissione: non enim connectitur

cum illa *Physice* cum omissio Sacri possit esse sine studio, Lectione &c. neque connectitur *moraliter* nam non potest ostendi, in quonam fundetur illa moralis connexio; certe non fundatur in præcepto prohibente studium si enim hoc prohiberetur in tali casu, tunc eatenus, quatenus foret causa vel medium omittendi Sacrum; atqui jam probatum est, quod non sit causa omittendi Sacrum; neque assumitur ut medium necessario omittendi Sacrum, ut iterum suppono: ergo.

Ex quo habes, quod omissio Sacri ad summum sit aliqua accidentalis occasio studii; nam quia homo tempore omissi Sacri non potest esse sine omni actione, ideo eo tempore debet aliquam eligere, qualiscunque demum sit, v. g. studium, Lectio, oratio &c. Neque actus ex eo, quod occasionem sumat ex malo, statim & ipse malus est, pœnitentia enim occasionem ex peccato commisso accipit, & tamen minime mala, imo optima est.

Confirm. Conclusio a Mastrio & Herincx. Supposita mala voluntate omittendi Sacrum, non tenetur homo esse otiosus, aut abstinere ab omnibus operibus honestis & moraliter bonis: imo tunc melius est actionem aliquam exercere, quam omnino esse otiosum: ergo tunc omittens Sacrum non peccaret per opera honesta tempore omissi Sacri peracta, & tantum concomitanter se habentia ad omssionem. Ex quo

Inferes cum P. Herincx, quod homini efficaciter resoluto ad omissionem Sacri possit

sua-

ſuaderi exercitium lectionis, orationis &c. aut aliarum ſimilium honeſtarum occupationum interea peragendarum. Addit laudatus Scotiſta, quod ipſe omittens poſſit hoc vovere, aut etiam Superior primario præcipiens v. g. auditionem Sacri, poſſit ſecundario præcipere, ut, ſi quis omittat Sacrum, tempus omiſſionis Lectioni impendat. Ita ille. **

QUÆSTIO IV.

An Violentia, Metus, & Concupiſcentia cauſent Involuntarium?

SUMMARIUM.

26. *Involuntarium aliud ſimpliciter, aliud ſecundum quid.*
27. *Violentia cauſat involuntarium ſimpliciter.*
28. *Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.*
29. *Pro nullo metu debet quis peccare.*

(b) Tract. 2. diſt. 2. q. 3.

30. *Pacta, contractus &c. metu initi, regulariter valent.*

(c) De hoc Tract. 8. d. 1. n. 8. ſeqq.

31. *Metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum. & levis, quid?*
32 *Concupiſcentia antecedens minuit voluntarium.*
33 *Non item Concupiſcentia conſequens.*

34. Peccatum ex infirmitate, ignorantia, & malitia.

Passio potest omnino tollere voluntarium.

26. ADVERTENDUM, quod Involuntarium dividatur in Involuntarium simpliciter, & in Involuntarium duntaxat secundum quid. *Involuntarium simpliciter* dicitur illud, quod voluntas simpliciter & absolute seu independenter ab omni conditione non vult, atque omnino respuit. *Involuntarium secundum quid*, dicitur illud, quod quidem aliquo modo est involuntarium, simul tamen ratione alicujus additæ conditionis est voluntarium: sic projectio mercium in mare tempore periculi naufragii, est involuntaria secundum quid; quia naufragus non libenter illas projicit, imo libentius servaret, si posset absque periculo vitæ, nihilominus tamen in tali necessitate constitutus vult eas projicere ad servandam vitam. Unde patet. Involuntarium secundum quid semper habere adjunctum aliquid de Voluntario. Hoc prænotato sit.

27. CONCL. I. Violentia causat Involuntarium simpliciter. Ita certa, & communis Doctorum. Ratio est, quia violentum dicitur illud, quod fit contra naturam atque intrinsecam inclinationem rei, cui tribuitur. Sic v. g. patitur homo violentiam, quando vi detinetur in loco, unde libenter exiret, aut quando membra ipsius externa contra suam voluntatem ab aliquo alio moventur. Hinc, si Tyrannus cujuspiam manus violenter moveret ad sacrifi-

can-

candum Idolo thus, talis non peccaret: nam ejusmodi actio foret ipſi ſimpliciter involuntaria.

28. CONCL. II. Metus non cauſat involuntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid; ac proinde id, quod metu fit, eſt ſimpliciter & abſolute voluntarium, involuntarium autem tantum ſecundum quid. Ita D. Thomas 1. 2. *qu.* 6. *art.* 6. & conſentiunt non ſolum omnes Theologi, ſed etiam Juriſtæ. Sic projectio mercium in mare eſt ſimpliciter voluntaria tempore tempeſtatis, propter timorem naufragii, cujus ſperatur eſſe impeditiva; non obſtante, quod ipſa ſecundum quid, id eſt prout conſideratur ſecundum ſe, atque extra hunc caſum neceſſitatis, ſit involuntaria. Hinc etiam, qui metu mortis ſacrificat Idolo, aut aliud malum perpetrat, coram Deo reus eſt peccati; quia adeſt ſufficiens voluntarium, & propter nullum malum evitandum licitum eſt committere peccatum. Et hinc Juriſtæ dicere ſolent: *Coacta voluntas, eſt voluntas*, arg. c. *Merito* 15. *qu.* 1. & habet Gloſſa *ibidem.*

29. Cæterum licet *pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*, ut dicitur c. *Sacris. De iis, quæ vi metusve cauſa, &c.* eo quod peccatum ſit omnium malorum graviſſimum propter offenſam DEI, utpote infiniti boni, quam continet: nihilominus leges humanæ poſitivæ quandoque ceſſant obligare in caſu magni periculi ſeu damni, quod rationabiliter timetur ſecuturum; prout patet in præcepto Eccleſiaſtico Jejunii, quod non obligat

cum

cum probabili periculo, seu metu securæ infirmitatis, de quo alibi. *(b)*

30. Ex data Conclusione ulterius sequitur, quod Pacta, Contractus, Transactiones, Renuntiationes, & consimiles actus, quamvis fiant ex metu gravi, atque injuste incusso, regulariter sint validi, tam pro Foro externo, quam conscientiæ, prout post Glossam *cap. super hoc. Vers. Resignationis de Renuntiat.* tenet Henricus Pirrhing, *tit. de iis, quæ vi metusve causa fiunt, n.* 10. Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 8. *n.* 4. & communior aliorum, paucis exceptis: quia videlicet, quod ex metu fit, simpliciter est voluntarium. Verum tamen est, quod ea, quæ per metum gravem atque injuste incussum fiunt, ita suadente æquitate, sint per sententiam Judicis rescindenda: unde *c.* 2. *eod.* inquit Pontifex: *Quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.* Quinimo dantur aliqui Contractus, ut Matrimonium, Sponsalia, Professio Religiosa &c. qui ob metum gravem, & injuste incussum, (*c*) ipso jure irriti sunt; ratione quorum notanter additum fuit, *regulariter loquendo.*

31. Porro metus gravis (qui etiam dicitur *Metus cadens in constantem virum*) ille est, quem vir constans, & fortis, prudenter & rationabiliter concipit. Et ad ejusmodi metum, secundum Doctorem Subtilem *in* 4. *dist.* 29 *q. un.* & alios communiter, duæ requiruntur conditiones. Prima est, quod malum, de quo est metus, sit grave: hujus autem mali gravitas attendi debet ex natura mali in se, ut est

v. g.

v. g. mors, captivitas,carcer, mutilatio enormis, ſtuprum, & ejusmodi; non autem ex vana & non fundata æſtimatione patientis, ſeu metuentis, qui poſſet alioquin leviſſimum malum tanquam grave apprehendere. Secunda conditio ad metum gravem requiſita eſt, quod ejusmodi grave malum certo immineat; hoc eſt, ut non levi æſtimatione, ſed certitudinaliter, ſaltem certitudine ſufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quod ſi alterutra harum conditionum deficiat, cenſebitur metus levis.

32. CONCL. III. Concupiſcentia, prout eſt paſſio, ſeu motus appetitus ſenſitivi proſequentis bonum delectabile aut fugientis malum; cujusmodi ſunt amor, deſiderium, ſpes, gaudium, ira: Hujusmodi inquam Concupiſcentia, seu paſſio, ſi ſit antecedens, ſemper minuit voluntarium, ſeu volibilitatem actus, ad quem impellit; & conſequenter minuit etiam virtutis meritum, aut culpæ reatum. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 77. *art.* 6. & 7. & communis Theologorum. Ratio primæ partis eſt: quia per Concupiſcentiam, ſeu paſſionem antecedentem intelligitur ea, quæ in appetitu ſenſitivo naturaliter exſurgens, omnem voluntatis deliberationem prævenit, eamqne trahit, ſeu inclinat atque excitat, ad eliciendum actum amoris, iræ &c. Atqui talia minuunt voluntarium; cum illud voluntati magis ſit voluntarium, ad quod ipſa ſemetipſam movet, quam id, ad quod voluntas ab aliquo alio movetur, & quaſi impellitur.

33. Di-

33. Dicitur notanter, *Concupiscentia*, *seu passio antecedens*. Nam secus est dicendum de Concupiscentia, seu passione consequenti, quam videlicet quis voluntate propria excitat in appetitu suo sensitivo, ut inde promptius in objectum feratur: puta, si quis in se excitet magnum desiderium vini, ut intemperantius ac delectabilius bibere possit; aut econtra, loquendo de operibus virtuosis, si quis in se excitet magnum misericordiæ erga pauperes affectum, quo magis impellatur ad subveniendum pauperibus, & hujusmodi. Nam loquendo de tali passione consequente nostram voluntatem, fatentur omnes, eam non solum non minuere, sed etiam augere voluntarium. Ratio est: quia ex magnitudine affectus voluntatis provenit, ut in appetitu sensitivo similis effectus excitetur.

34. Confirmantur hactenus dicta ex illa communi Theologorum doctrina, qua juxta triplicem radicem suam, peccatum distinguunt in peccatum ex infirmitate, ex malitia, & ex ignorantia. Et addunt Doctores, peccatum ex mera malitia gravius esse, quam peccatum ex infirmitate: atqui peccans ex infirmitate, peccat occasionaliter ex inclinatione Concupiscentiæ antecedentis, seu appetitus sensitivi, cui voluntas nata est condelectari; ergo

Notant etiam Doctores, posse accidere, quod quandoque passio omnino tollat voluntarium: quia potest dari passio aliqua vehementissima, quæ aufert judicium rationis; prout nonnunquam

quam contingit ex melancholia, vel alia causa naturali, imo interdum aliqui propter iram, vel amorem inordinatum insaniunt: atqui sine usu ac judicio rationis non consistit libertas, neque ratio voluntarii liberi: ergo. Verum regulariter hoc non contingit, sed habent locum dicta in Conclusione.

QUÆSTIO V.

Quotuplex sit Ignorantia, & an causet Involuntarium?

SUMMARIUM.

35. *Ignorantia, quid?*
36. *Quæ ignorant homines, sunt in duplici differentia.*
37. *Ignorantia varie dividitur.*
    Ignorantia simplicis privationis, & pravæ dispositionis.
38. *Ignorantia juris, & facti.*
39. *Ignorantia antecedens, concomitans, & consequens.*
40. *Ignorantia invincibilis, & vincibilis quænam?*
    * *Quandonam ignorantia vincibilis sit actualiter imputabilis ad culpam?*
41. *Ignorantia crassa, & affectata. quæ?*
42. *Ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter.*
43. *Concomitans facit non voluntarium.*

44. *Con-*

44. *Consequens causat voluntarium, saltem indirecte & in sua causa.*

45. *Regula generalis prædictorum.*

35. ADVERTENDUM, quod Ignorantia proprie dicta differat a simplici negatione scientiæ; talis enim negatio scientiæ datur etiam in lapide; Ignorantia vero importat privationem illius scientiæ, quam quis posset habere: unde solum earum rerum proprie dicimur habere Ignorantiam, quas pro tali statu ac tempore scire possemus, & non scimus.

36. Porro ea, quæ ignorant homines, sunt in duplici differentia. Aliqua enim tenetur quis scire: prout omnes tenentur communiter scire principaliores Articulos Fidei, & universaliora Juris præcepta. singuli autem ea, quæ ad proprium cujusque statum, vel officium spectant. Quædam vero sunt, quæ licet quis scire possit, non tamen tenetur ea scire: uti sunt pleræque doctrinæ Philosophicæ, Geometricæ, Arithmeticæ &c. His prænotatis, sit

37. CONCL. I. Ignorantia proprie dicta, seu quæ importat privationem talium rerum, quarum notitiam quis habere potest, varie dividitur. Ita communis; idque patet inductione; siquidem omissis aliis divisionibus, scitu minus utilibus, Ignorantia dividitur inprimis in Ignorantiam simplicis privationis, & in Ignorantiam pravæ dispositionis. *Ignorantia simplicis privationis* est carentia scientiæ seu cognitionis alicujus, cujus quis fuisset capax pro tali tempore, & statu: ut si quis adultus, & ra-

tionis compos, nesciat ea, quæ scire potuisset. *Ignorantia pravæ dispositionis* est positiva deceptio, & contrarius veritati error: & talis v. g. datur in Judæis, Hæreticis, & Paganis, qui non solum alicujus veritatis præsertim supernaturalis, cognitionem non habent, sed insuper erronee judicant rem aliter esse, ac revera est.

38. Ignorantiæ alia celebris divisio est in Ignorantiam Juris, & facti. *Ignorantia juris* est, cum quis ignorat legem, seu aliquid esse prohibitum aut præceptum: v. g. si quis nesciat, die Veneris esse prohibitam comestionem carnis; aut si quis nesciat, percussioni Clerici esse annexam excommunicationem, tunc talis dicitur habere Ignorantiam juris. *Ignorantia facti* est si quis ignoret factum ipsum esse prohibitum, quod tamen revera illicitum est ac prohibitum: ut si quis occidat hominem, putans esse feram; talis enim ignorat, hic & nunc a se fieri actum prohibitum, nempe homicidium, non obstante, quod alioquin sciat, homicidium esse prohibitum. Idem accidit, si quis nesciat carnem esse, quam comedit die Jejunii, vel si non recogitet, esse diem jejunii. Et hoc ultimum exemplum ideo hic apponitur, quia oblivio, & inconsideratio, etiam nomine Ignorantiæ comprehenditur.

39. Rursus Ignorantia dividitur in antecedentem, & concomitantem, & consequentem. *Ignorantia antecedens* est illa, quæ antecedit omnem voluntatem, non solum explicitam,

C sed

ſed etiam implicitam ; ac proinde nullo modo voluntaria eſt, nec directe, nec indirecte. *Ignorantia concomitans* eſt ea, quæ concomitanter ſe habet ad actum voluntatis noſtræ, id eſt quando Ignorantia habetur de eo, quod agitur, tamen etiamſi ſciretur, nihilominus ageretur: ſic fieret, cum quis vellet quidem occidere hoſtem, ſed ignorans eum occidit, putans ſe occidere feram. Tandem *Ignorantia conſequens* dicitur illa, quæ conſequitur aliquo modo voluntatem noſtram, vel explicitam, vel ſaltem implicitam, directam vel indirectam: & hinc Ignorantia conſequens cenſetur eſſe voluntaria, imo etiam culpabilis, ſi verſetur circa rem ſcitu neceſſariam.

40. Ignorantia ulterius dividitur in vincibilem, & invincibilem. *Ignorantia invincibilis* dicitur ea, quæ diligentia humana impediri non potuit: ſeu (ut alii loquuntur) quæ morali diligentia ſuperari ac tolli nequivit, eo quod nunquam in mentem venerit dubitare, aut cogitare de oppoſito; vel etiamſi in mentem venerit, tamen adhibita diligenti inquiſitione, ignorantia illa depelli, & veritatis cognitio acquiri non potuit: & hujusmodi ignorantia invincibilis re ipſa eſt ignorantia antecedens, de qua proxime dictum. *Ignorantia vincibilis* ea eſt, quæ morali diligentia ſuperari ac tolli, & oppoſita ſcientia acquiri potuiſſet, ac debuiſſet: & hujusmodi ignorantia vincibilis in re coincidit cum ignorantia conſequente.

Additio.

* Ut autem dicatur aliquis ignorantia vincibili, actualiter ad culpam imputabili laborare,

necesse est, ut idipsum (nimirum quod debeat ignorantiam deponere) huic incidat; prout ex communissimo DD. recte notant La Croix *Tomul.* 1. *Theol. Moral. n.* 748. & Henno *Tract. de Conscient. dist* 1. *quæst.* 5. Id est, debet eidem pro tunc ex timore prudenti aliquo modo saltem in confuso, si non circa certam speciem peccati, occurrere periculum graviter errandi, & exsurgens exinde obligatio moralem diligentiam impendendi, ut hanc suam ignorantiam deponat. E. g. Ponamus quempiam rusticum, qui ut juvenis pro addiscenda Christiana Doctrina facile potuisset, & debuisset sæpius accedere Conciones, aut Catecheses, ex quarum neglectu multa perpetravit illicita, quæ tamen pro tunc ignoravit esse peccata, sicque nec in Confessionali clavibus Ecclesiæ subjecit; modo autem primum in provectiori ætate constitutus idem rescit ex Concionatoribus aut Confessariis. Quæritur modo, an ista peccata in juventute perpetrata censeatur rusticus ille commisisse ex ignorantia vincibili, quæ esset ad culpam imputabilis, ita ut de novo teneatur eadem tanquam sufficienter voluntaria confiteri, vel non? & respondetur conformiter dictis: nimirum si huic periculum exinde errandi graviter, saltem in confuso, & consequenter obligatio per Catecheses, aliasve pastorales instructiones, &c. Errores deponendi jam in juventute occurrerint, resolvitur affirmative: secus negative. Atque hæc Doctrina ex communiori Theologorum desumpta bene debet notari ad tollendos multos scrupulos, &

anxietates,ac ad solvendos plurimos casus conscientiæ: multa enim potuissent; & debuissent sæpe sciri, & fieri de quibus tamen non occurrebat pro tunc obligatio faciendi, aut periculum errandi. *

41. Porro ignorantia vincibilis, seu consequens, juxta quod sequitur voluntatem nostram vel directe, dum scilicet quis data opera vult ignorare, vel indirecte, quatenus non curat scire ea, quæ scire deberet, dividitur in affectatam, & in crassam seu supinam. *Ignorantia crassa seu supina* dicitur illa, qua quis non curat scire ea, quæ communiter homines sui status & conditionis sciunt. *Ignorantia affectata* vocatur ea, cum quis data opera vult ignorare & non inquirere veritatem; sive obdiscendi tædium ac pigritiam, sive ut ratione talis ignorantiæ circa legis obligationem habitæ vel excusationem aliquam mereatur a transgressione legis, vel liberius ac sine remorsu conscientiæ peccare possit. Juxta quod de talibus Job. *cap.* 21. legitur: *Qui dixerunt DEO, recede a nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.* Et Ps. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret.*

42. CONCL. II. Ignorantia antecedens, seu invincibilis causat involuntarium simpliciter. Ita communis Doctorum. Ratio est: quia hujusmodi ignorantia nec directe,nec indirecte est voluntaria, imo opus ex illa procedens non fieret, si ignorantia illa non adesset. Patet hoc in eo, qui occidit hominem, putans esse feram; nam is nullatenus hominem occideret, si talis ignorantia non adesset. Et hinc factum

ex tali ignorantia, cum homini nullo modo sit voluntarium, non imputatur ad peccatum.

43. CONCL. III. Ignorantia concomitans non quidem causat positive involuntarium, facit tamen non voluntarium. Ita Doctores passim. Ratio est: quia positive involuntarium dicit aliquid voluntati displicens: atqui occisio sui inimici, quem quis occidit, putans esse feram, non displicet voluntati, imo occidisset nihilominus, si scivisset, eum esse suum inimicum; ergo nec est ipsi involuntarium. Quia vero nihil est volitum, quin præcognitum, hinc ignorantia concomitans reddit talem occisionem non voluntariam.

44. CONCL. IV. Ignorantia consequens seu vincibilis, sive affectata illa sit, sive crassa & supina, non causat involuntarium, sed voluntarium, saltem indirecte & in sua causa: ac proinde factum ex tali ignorantia vincibili, seu consequente procedens, est simpliciter voluntarium, saltem indirecte. Ita rursum communis Theologorum. Ratio est: quia ipsamet ignorantia vincibilis, seu consequens, est simpliciter voluntaria, vel directe, si est affectata, vel saltem indirecte, si est crassa, & supina, ut patet ex earum explicationibus supra allatis; ergo etiam factum ex tali ignorantia non est involuntarium, imo simpliciter voluntarium, saltem indirecte, sive in sua causa.

45. Cæterum pro complemento hactenus dictorum, Nota generaliter, dum dictum est, factum ex ignorantia esse involuntarium, sive simpliciter, sive secundum quid; illud intelli-

gendum esse de objecto secundum eam rationem tantum, secundum quam ipsum fuit ignoratum, non autem in quantum ipsum fuit cognitum, ut advertunt omnes Doctores. Hinc si quis occidens alterum, sciat quidem ipsum esse hominem, nesciat tamen esse Patrem suum, vel Sacerdotem; factum ex tali ignorantia erit quidem involuntarium operanti, in quantum est parricidium, vel sacrilegium; non vero, in quantum est homicidium, & sic loquendo de similibus.

DISTINCTIO II.

De natura Actus Humani, seu Moralis, & variis ipsum concernentibus.

QUÆSTIO I.

Quid sit Actus Humanus, seu Moralis?

SUMMARIUM.

1. *Actus humanus, & Actus hominis, differunt.*
2. *Actus humanus hic sumitur; pro morali, licet alioqui differant.*
3. *Actus humanus seu moralis quid?*
4. *Quomodo debeat fieri ad regulam nostrorum actuum?*
5. *Regula morum alia remota, alia proxima.*

1. ADVERTENDUM I. Quod recepto Theologorum stylo non sit idem, *Actus humanus*: & *Actus hominis*; omnis enim actio ab homine quomodocunque elicita, etiamsi sit mere-

re

re naturalis, ut nutritio, augmentatio &c. aut facta absque advertentia seu deliberatione, ut dum quis pedem aut manum movet, vel barbam fricat aliis intentus, potest dici actio seu *Actus hominis*: *Actus* autem *humani* proprie dicuntur actiones illæ, quæ ex voluntate deliberata procedunt. Hinc Doctor Subtilis 2. *distinct.* 41. *quæst. un.* optime eos appellavit *Actus non humanos*, qui procedunt ex sola imaginatione, & non ex libero arbitrio impellente.

2. Advertendum II. Quod in proposito Actus humanus communiter soleat a Doctoribus sumi pro Actu morali, & cum eo converti, non obstante, quod in rigore loquendo latius patere videatur Actus humanus, quam moralis: siquidem actus illi, quos non raro eliciunt pueri, libere quidem, sed ante cognitionem boni & mali moralis, virtutis nimirum ac vitii (ut dum ex apprehensione, & cognitione solius commodi, vel incommodi naturalis, deliberate eligunt unum objectum præ alio v. g. saccharum præ sale) possunt quidem dici *Actus humani*, sed non in rigore loquendo *Actus morales*. Verum his non obstantibus, ac restringendo & sumendo Actum humanum, prout coincidit cum morali, sit.

3. CONCL. I. *Actus humanus*, seu moralis ut sic, bene definitur, quod sit Actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam regulam nostrorum actuum in ordine ad ultimum Finem nostrum. Hæc Conclusio in re est communis, & probatur declarando singulas ejus particulas. Dicitur, inprimis,

Actus voluntatis liber: quia ad Actum humanum seu moralem omnino requiritur, quod sit liber, id est, quod libere procedat a voluntate ex delectu operante; libertas enim actus, est fundamentum totius generis moris, & per consequens boni vel mali moralis, etiam quoad malitiam venialem. Et additur, *elicitus cum advertentia rationis*: quia Actus moralis non solum debet procedere a voluntate quomodocunque, sed operante cum advertentia rationis, ita videlicet, ut ratio seu intellectus advertat, quid agatur. Et defectu hujus conditionis actus illi, qui procedunt ex sola imaginatione, ut puta inadvertenter fricare barbam, &c. non sunt proprie loquendo morales, eo quod non eliciantur cum advertentia rationis.

4. Dicitur ulterius, *ad aliquam regulam nostrorum actuum*. Quod intelligendum de regula vel præcipiente, vel consulente, vel permittente, vel prohibente, ut sic sub actu morali generaliter sumpto comprehendamus non solum actus morales bonos, qui nobis sunt præcepti, vel saltem sub consilio propositi; sed etiam indifferentes nobis permissos (de quibus infra *Quæst.* 5.) atque insuper actus moraliter malos, seu peccaminosos, qui per Regulam nostrorum actuum nobis sunt prohibiti. Et defectu hujus conditionis, a ratione actus moralis excluduntur illi, qui eliciuntur a pueris ante usum rationis. Additur tandem, *in ordine ad ultimum Finem nostrum*, ad quem per actus nostros moraliter bonos accedimus, per malos vero ab eodem recedimus.

5. Quæ-

5. Quæres autem: quænam sit illa Regula morum, a qua per accessum, vel recessum, derivatur moralitas in Actus humanos. Resp. cum D. Thoma 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 4. & communi Theologorum, ejusmodi Regulam esse duplicem, remotam videlicet, & proximam. *Regula morum*, seu actionum nostrarum moralium *remota*, est Lex extrinseca nobis præscribens, quidnam secundum rectam rationem sit agendum vel fugiendum: de qua in Tractatu II. qui est *De Legibus*, dicetur. *Regula proxima* actionum nostrarum (quam Doctor Subtilis *Quodlib.* 18. appellat *Regulam intrinsecam*) est ipsummet dictamen rectæ rationis, seu conscientiæ nostræ, proxime nobis dictans, quidnam sit conforme vel difforme legi extrinsecæ, ac proinde bonum, vel malum, faciendum vel omittendum. Et de hac proxima Regula morum fusius agetur in sequenti Distinctione, quæ erit *De Conscientia.*

QUÆSTIO II.

Unde Actus humani desumant suam bonitatem, vel malitiam moralem ?

SUMMARIUM.

6. *Actus voluntatis alii eliciti, alii imperati.*
7. *Bonitas naturalis, & moralis in actibus nostris, quæ ?*
8. *Bonum triplex, delectabile, utile, & honestum.*
9. *Bonitas vel malitia Actus moralis ex triplici capite desumitur.*

10. *Bonitas vel malitia ex objecto desumpta, est primaria & essentialis actui; alia est accidentalis & secundaria.*

11. *Circumstantiæ quandoque tribuunt actui primam speciem bonitatis, vel malitiæ moralis.*

12. *Sola bonitas intentionis non sufficit ad tollendam malitiam medii pravi.*

13. *Oculus simplex quis?*

14. Intentio judicat omnes, *quomodo intelligendum?*

15. *Nunquam licitum est, facere malum culpæ cum ordinatione ad finem bonum.*

16. *Culpa vacat eligere ex duobus id, quod minus malum de se foret, si unum necessario eligendum sit.*

17. *Nova instantia, & notabilis solutio ipsius.*

** *Refellitur contraria opinio Wolffii quoad actiones honestas, liberas, & naturales.* addit.

6. ADVERTENDUM I. Quod actus voluntatis alii sint eliciti, alii imperati. *Actus voluntatis eliciti* dicuntur illi, qui ab ipsamet voluntate eliciuntur, seu immediate producuntur: uti sunt actus volitionis, nolitionis, ac hujusmodi. *Actus imperati* voluntatis sunt illi, qui ex imperio ipsius voluntatis producuntur: uti si voluntas imperet potentiæ loco motivæ, ut pergat in Ecclesiam, talis ambulatio ex imperio voluntatis procedens dicitur Actus voluntatis imperatus; & idem dicendum de actibus ipsius intellectus, aut aliarum potentiarum,

ex imperio voluntatis procedentibus. Imo notant Doctores, voluntatem etiam sibi ipsi posse imperare actum v. g. detestationem de peccato commisso, ut proinde sint aliqui actus a voluntate eliciti, & simul ab eadem Imperati. Unde autem tales actus voluntatis, sive eliciti, sive imperati, suam desumant bonitatem, vel malitiam moralem, quæstio remanet.

7. Advertendum II. Quod in actibus nostris duplex Bonitas considerari possit, una naturalis, alia moralis. *Bonitas naturalis* consistit in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quæ in entitate actus naturaliter requiruntur: sic v.g. cantus bene consonans, ac juxta regulas musices factus, dicitur naturaliter bonus, quamvis forsan sit lascivus, & moraliter malus. *Bonitas moralis* consistit in integritate, seu aggregatione eorum omnium, quæ actui humano secundum rectam rationem convenire debent. Econtra vero *malitia moralis* consistit in defectu omnium, vel saltem alicujus eorum, quæ actui humano secundum rectam rationem convenire debent: siquidem, ut post D. Dionysium *lib. de Divinis Nominibus cap.* 4. notant Doctores, *Bonum est ex integra causa, malum vero ex quolibet defectu.*

8. Advertendum III. Quod bonum communiter triplex assignetur, videlicet Bonum utile, bonum delectabile, ac bonum honestum. Ex his *Bonum delectabile* dicitur illud, quod operanti affert delectabilitatem; ut est cibus, vel potus. *Bonum utile* vero, quod affert utilitatem; ut sunt divitiæ hujus mundi. Et certum

tum est, in hujusmodi duplici Bono non consistere bonitatem moralem actus humani, cum sæpius id, quod nobis utile aut delectabile accidit, sit lege Divina prohibitum, ut patet in furto, quod furanti affert utilitatem; ac innumeris aliis. Tandem *Bonum honestum* idem est, ac moraliter bonum, estque illud, quod est secundum rectam rationem, id est, quod est conforme dictamini rectæ rationis, seu conscientiæ nostræ proponentis nobis, quidnam sit consentaneum legi extrinsecæ, sive Divinæ, sive humanæ, ac proinde moraliter bonum vel malum, prosequendum vel fugiendum, &c. Et prosequendo hujusmodi bonum honestum, dicitur quis bene seu virtuose operari, ac propterea esse dignus laude atque præmio: qui vero secus agit, dicitur male seu vitiose agere, atque esse dignus vituperio, & supplicio. His prænotatis, sit.

9, CONCL. I. Bonitas, vel malitia Actus moralis, ex triplici capite desumitur, videlicet ex objecto, ex fine extrinseco, qui dicitur *Finis operantis*, & denique ex aliis circumstantiis Ita Doctor Subtilis *in* 2. *dist.* 40. estque in re communis Theologorum. Quæ quidem Conclusio sic intelligenda est, quod ad bonitatem Actus moralis, sive humani, debeat concurrere & bonitas objecti, & bonitas finis extrinseci, & bonitas omnium circumstantiarum; ita videlicet, ut in nullo horum sit aliqua turpitudo moralis; ad malitiam autem actus humani sufficiat malitia uniuscujusque prædictorum trium. Ratio est quia bonum est ex inte-

gra

gra causa, malum vero ex quolibet defectu, ut jam supra dictum est *n.* 7.

10. CONCL II. Bonitas, vel malitia actus moralis, ex objecto desumpta, est primaria, atque in hoc sensu etiam dicitur essentialis actui in genere moris spectato; desumpta vero ex circumstantiis qua talibus (sub his etiam comprehendendo finem extrinsecum, seu intentionem operantis) est accidentalis & secundaria. Ita Scotus *Quæst.* 4. *Prologi.* cum suis, & aliis Theologis pluribus. Declaratur Conclusio exemplis: Sic furtum in genere moris spectatum sumit suam primariam malitiam ab objecto, seu re aliena, eo quod repugnet dari furtum, si res ablata non sit aliena; ac proinde talis malitia ex objecto desumpta, dicitur furto in genere moris spectato esse essentialis in eo sensu: quatenus in ordine ad ea, quæ ad extra Bonitatem aliquam vel malitiam in actum moralem refundunt, primarium ac principale est ipsum objectum. Quod si vero quis furetur ea simul intentione, ut possit fornicari, aut gulæ indulgere, tunc hæc malitia ex prava ista intentione, seu fine extrinseco desumpta, erit furto accidentalis, quia potest adesse vel abesse, salva furti malitia essentiali; eritque simul secundaria, utpote cum jam aliam malitiam furto essentialem supponat.

11. Dicitur notanter in posteriori parte Conclusionis, *desumpta vero ex circumstantiis qua talibus.* Fatendum quippe est, circumstantiam quandoque tribuere actui etiam primam, atque essentialem bonitatis, vel malitiæ speciem: in

eo

eo tamen casu ipsæ desinunt esse circumstantiæ in genere moris, respectu talis actus (non obstante, quod maneant ejusdem circumstantiæ in esse naturæ) sed induunt rationem objecti, prout recte notat Doctor Subtilis *loc. cit.* Sic fit, dum quis actionem ex se indifferentem, puta studium, elicit ad honorem DEI, vel actionem bonam ob finem pravum, dando v.g. eleemosynam ob vanam gloriam : in his enim casibus ejusmodi finis extrinsecus, seu intentio bona aut mala, confert actui primam omnino speciem bonitatis vel malitiæ, utpote cum nullam aliam priorem, seu præexistentem supponat; Studium quippe ex se est opus indifferens; bonitas vero eleemosynæ ob illum pravum finem vanæ gloriæ corrumpitur, & cessat in tali actu.

12. CONCL III. Sola intentio bona, seu bonitas finis extrinseci, diminuit quidem malitiam medii pravi, ipsa tamen non sufficit ad malitiam medii pravi omnino tollendam, imo potius totum opus est simpliciter malum. Ita communis. Sic v. g. mendacium officiosum non desinit esse mendacium, eo quod per illud necessitati proximi subveniatur : quinimo, ut inquit D. Augustinus *lib. Contra mendacium, cap.* 31. *Etiam ad sempiternam salutem nullus ducendus est opitulante mendacio.* Similiter, si quis furetur animo dandi ex re furtiva eleemosynam, non per hoc excusatur a malitia furti, non obstante, quod ejus malitia per hoc aliqualiter minuatur : siquidem, ut habetur *Rom. cap.* 3. non sunt facienda mala, ut eveniant bo-

bona. Ratio horum generalis eſt: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu: ergo ſi medium eſt malum, integra actio vitiabitur, atque evadet mala.

13. Objicitur nihilominus contra hanc ſecundam Concluſionem. *Matth. c. 6.* dixit Chriſtus Dominus: *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit:* ubi per oculum denotatur intentio, ſecundum SS. Patres & Doctores paſſim; ergo ſi intentio, ſeu finis bonus eſt, totum etiam opus erit bonum. Reſp. negando conſequentiam: quia ut bene notat D. Bernardus *lib. de præcepto & diſpenſatione* (ubi hoc dubium ex profeſſo tractat) non eſt oculus ſimplex, niſi cum recta intentione etiam opus ſit rectum: etenim, ut intentio ſit bona, non ſolum finis bonus intendi debet, ſed etiam bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali.

14. Objicitur ulterius. Juxta illud tritiſſimum axioma *Intentio judicat omnes*; ergo ſi quis bona intentione proximo ſubveniendi faciat mendacium officioſum, vel leve furtum, non videtur peccare. Probatur conſequentia ex S. Auguſtino, *in Præfatione ad Pſalm.* 31. ſic dicente: *Non valde attendas, quid homo faciat, ſed quid, cum facit, aſpiciat*: ergo. Reſp. negando conſequentiam: axioma illud intelligi debet juxta proxime dicta ex S. Bernardo: neque enim intentio eſt bona, niſi finis bonus intendatur & ſimul bene, id eſt, ſine admixtione pravæ circumſtantiæ, aut medii mali. Ad S. Auguſtinum dicitur, eundem velle duntaxat,

quod

quod ad operis honestatem requiratur,ut agens aspiciat ad bonum virtutis, illud attendendo atque volendo, & non opus ex se bonum, atque ante oculos humanos excellens, faciat ob pravum finem vanæ gloriæ, aut hujusmodi, ne alioquin justum quidem faciat, sed non juste. Neutiquam autem vult S. Augustinus *loc. cit.* ex sola bonitate finis desumi bonitatem actus moralis, cum bonum debeat esse ex integra causa, malum vero sit ex quolibet defectu. Hinc, ut legitur 1. *Reg. cap.* 15. Saul Rex plurimum reprehensus fuit, eo quod quædam spolia ex cæde Amalec contra Dei præceptum reservavit, licet id fecerit ob honestum finem, nempe ut ex iisdem spoliis Deo in signum gratitudinis sacrificaret, atque hostias offerret.

15. Objicitur tertio. Ex duobus malis minus est eligendum, *can. Duo mala*, & *can. Nervi. dist.* 13. ergo, si v.g. mendacium occurrat dicendum, ut vitentur graviora facinora, illud erit licitum. Resp. negando consequentiam: nam quamvis ex duobus malis minus sit eligendum, quando eorum alterum necessario est faciendum; uti patet quotidie in Civilibus, nec non & Physicis, ubi Chirurgi secant infirmo manum: ut vitam ejus servent: nunquam tamen est faciendum aliquod malum culpæ cum ordinatione ad aliquem finem bonum. Siquidem malum culpæ est gravius omni malo pœnæ, ac proinde nunquam licite potest eligi pro quocunque malo pœnæ vitando: unde ut inquit Apostolus *ad Rom.* 3. Eorum damnatio justa est, qui dicunt, faciamus mala, ut eveniant bona.

16. Ur-

16. Urgebis. Ergo saltem minus malum culpæ potest licite eligi ad fugiendum majus malum culpæ. Resp. negando sequelam, vel potius suppositum ejus: nam si tanta occurrat necessitas, ut ex duobus, quorum alioquin quodlibet esset peccatum, necessario unum mihi sit eligendum, debebit quidem eligi id, quod cæteroquin minus foret, illud tamen revera tunc non habebit rationem peccati, sed vacabit omni culpa, prout cum D. Augustino *lib. contra mendacium c.* 18 notat communis Theologorum. Sic quando die Dominico debebo vel omittere auditionem Missæ; vel domi relinquere infirmum solitarium cum periculo vitæ ejus, eo quod non habeam alium, qui interea decumbenti inserviat; tunc teneor eligere omissionem Missæ (nam minus obligat præceptum Ecclesiasticum de Missa audienda, quam præceptum naturale de subveniendo proximo extreme indigenti) quamvis ipsa in tali casu mihi ad culpam nullatenus imputetur.

17. Instabis. Ergo pariter, si possum meo mendacio impedire graviora alterius peccata, potero licite mentiri, neque mentiendo peccabo; quia ex duobus malis minus eligerem. Resp. negando sequelam: aliud enim est, ex duobus malis, quorum unum necessario est eligendum, minus eligere, juxta dicta *num. præc.* aliud vero, facere malum culpæ (nam mentiri est intrinsece malum) cum ordinatione ad vitandum majus peccatum alterius, quod alter libere non vero necessario, commissurus putatur,

tur, de quo *num.* 15. Et gravius longe mihi malum est, proprio peccato me coinquinare, quam sine culpa mea alterius peccatum permittere, forte non futurum. Et certe (ut optime S. Augustinus *lib. contra mendacium, cap. 9.* solvens hoc dubium, notavit) si hanc peccatis aperuerimus viam, ut committamus minora, ne alii committant majora, lato limite, imo nullo limite cuncta intrabunt, atque regnabunt, dum profecto & furtis nostris stupra cavebuntur aliena &c. & non solum minora pro majoribus, sed etiam (loquendo de maximis peccatis) pauciora peccata pro pluribus licita esse invenientur, quod absit.

ADDITIO.

** Quæres: quid sentiendum de his assertis Wolffianis: *Actio* (subintellige *recta vel honesta*) *requirit omnium facultatum animæ consensionem* P. 3. J. N. §. 16. & §. 53. *In actione recta nihil desiderari debet ex parte ullius facultatis: ex parte facultatis locomotivæ requiritur organorum corporis actionibus internis consentiens motus?*

℞. Hæc placita impingunt contra veritatem: alias enim omnes motus appetitus sensitivi contra rationem & voluntatem resistentem exurgentes essent peccata, & D. Paulus peccasset, dum condelectatus legi Dei secundum interiorem hominem, vidit aliam legem in membris suis, repugnantem Legi mentis suæ. *ad Rom.* 7. *v.* 22. 23. Certe ipse Christus peccati reus esset, si ejusmodi doctrina Wolffiana subsisteret; nam

&

& in monte Oliveti dissentientem appetitum sensitivum sensit. Quod affirmare blasphemum est.

Nec hilo melior est ista propositio Wolffiana ibidem §. 12, *Actiones liberæ, quæ cum naturalibus non per easdem rationes finales determinantur, sed per diversas, malæ sunt.* Ex hac etenim doctrina ita inferri posset: Concoctio ciborum in stomacho, elaboratio Chyli, & sanguinis, pulsus cordis sunt actiones naturales, quorum ratio finalis est conservatio vitæ, pugna militis juxta imperium ducis contra hostes est actio libera, & pro ratione finali habet ostensionem fidei, quam Principi suo debet: ergo hæc & illæ actiones non per easdem rationes finales determinantur: ergo hæc posterior mala est; ut Clarissimus, & ob scripta sua nominatissimus Vir contra Wolffium jam antea est argumentatus.**

QUÆSTIO III.

Quomodo malitia, & præsertim bonitas debeat esse volita, ut eam Actus Humanus desumat ex objecto & circumstantiis?

SUMMARIUM.

18. *Ad malitiam actus contrahendam non est necesse, ut ea sit directe volita, &c.*
19. *Corollarium notabile.*
20. *Ad bonitatem moralem actus ex objecto desumendam requiritur, ut hæc sit directe volita.*

18. CONCL. I. Ad hoc, ut actus moralis desumat suam malitiam ex objecto aut circumstantiis, non requiritur, ut malitia ipsius sit directe volita & intenta, sed sufficit advertere aliquo modo, actum esse malum. Unde ad contrahendam malitiam sufficit quodcunque voluntarium, sive directum, sive indirectum ac virtuale, ita omnes Doctores; & ratio est: quia bonum ex integra causa, malum vero ex quolibet defectu, prout post D. Dionysium, cit. lib. de Divinis Nomin. c. 4. sentit communis Doctorum.

19. Infertur proinde, quamvis operans directe malitiam nolit, ipsique turpitudo actus displiceat, nihilominus hoc ipso, quod actum illum faciat, cui adjunctam esse malitiam advertit, eum peccare. Ratio est: quia licet displiceat malitia, non tamen displicet efficaciter;

ac proin ipsa malitia saltem indirecte, & in sua causa, seu (ut alii loquuntur) interpretative est ipsi voluntaria, quod sufficit ad malitiam actus. Et hoc quidem est certum: in eoque conveniunt Doctores passim: major autem difficultas est de bonitate actus, & quomodo ea debeat esse volita, ut ipsam actus desumat ex objecto & circumstantiis.

20. CONCL. II. Ut actus desumat bonitatem moralem ex objecto, non sufficit voluntarium ndirectum seu interpretativum honestatis, sed requiritur, ut hæc sit præcognita, & directe volita: unde si quis faciat objective bonum, seu honestum, nulla habita ratione honestatis ipsius, is non facit actum moraliter bonum & honestum; puta si quis faciat actum justitiæ in contractibus humanis ex intentione solius lucri, vel reddat alteri, quod suum est, ex solo metu humano, neutiquam curando, quod hoc sit honestum, Deoque placitum, is non facit actum moraliter bonum & honestum: licet enim talis justum facere dici possit, non tamen juste. Ita Doctor subtilis, *Quodlib.* 18. estque communis aliorum, paucis exceptis.

21. CONCL. III. Nihilominus ad contrahendam bonitatem ex objecto non est necesse, ut honestas ejus appetatur tanquam objectum formale motivum, seu ut ratio formaliter appetendi, satis quippe est, eam cognosci simulque intendi, etiamsi talis honestas non ametur propter se, nec sit ratio motiva actus, sed aliqua alia bonitas, dummodo nulla apponatur mala intentio, aut alia prava circumstantia. Ita Bar-

 thol.

thol. Mastrius *in 2. Sentent. disp. 5. num.* 193. estque communior Doctorum. Sic enim, qui dat (forte jussu Confessarii) eleemosynam in satisfactionem suorum peccatorum, non solum elicit actum Pœnitentiæ, sed etiam actum Misericordiæ, non obstante, quod in tali casu motivum formale eliciendi actum illum eleemosynæ sit honestas Pœnitentiæ. Et hoc procedit de bonitate ex objecto desumpta, & cui nulla prava circumstantia admiscetur.

22. CONCL. IV. Loquendo tamen de fine extrinseco, & nonnullis circumstantiis, debet quandoque honestas amari propter se ipsam, seu formaliter intendi, ut actus illam honestatem contrahat. Ita Scotus, *Quodlib.* 18. §. *de primo*. Mastrius *cit. disp.* 5. *n.* 199. & videtur communis inter Doctores. Probatur simulque declaratur Conclusio: nam inprimis bonitas finis operantis (qui dicitur *Finis extrinsecus*) est omnino extrinseca, & accidentalis actui; ergo si ipsa non sit ratio motiva agendi, actuique ex intentione agentis data opera non conjungatur, nequaquam poterit actus eam finis extrinseci honestatem participare. Sic v. g. quia jejunium ultra honestatem Temperantiæ, quæ ipsi ex objecto competit, potest ex intentione bona, seu fine extrinseco operantis, aliam quoque accidentalem honestatem participare (nimirum Pœnitentiæ, si fiat in satisfactionem peccatorum; Religionis, si fiat ob cultum Dei) ut jejunium etiam hujusmodi honestates participet, necesse est, quod hæ per se intendantur ab operante; & idem sit in similibus.

23. Deinde etiam in objectis indifferentibus, ut actus honestatem cujuspiam virtutis participet ex fine extrinseco, seu bona intentione operantis, necesse est, operantem moveri ab honestate illius finis extrinseci seu virtutis. Sic, ut actus comestionis, studii, dormitionis, &c. qui ex se indifferens est, acquirat bonitatem Obedientiæ erga Deum volentem, quod tempore congruo moderate comedamus, dormiamus, studeamus aut alia ejusmodi opera exerceamus, necesse est, ut hujusmodi honestas virtutis Obedientiæ erga Deum intendatur, & propter se appetatur; alioquin enim actus ille nullam bonitatem virtutis Obedientiæ contrahet, sed remanebit in sua indifferentia. Idem dicendum de aliis similibus.

24. CONCL. V. Verumtamen dicta in præmissis Conclusionibus, ubi habetur, quod honestas debeat cognosci, & amari, aut etiam per se intendi, non sic intelligenda sunt, quasi exigatur reflexio cognitionis, vel volitionis circa honestatem objecti, aut circumstantiarum: sufficit enim, modo aliquo implicito, aut æquivalenti cognosci, & appeti honestatem illam, apprehendendo v. g. objectum ut laudabile, ut dignum præmio, ut placitum Deo, ut commendatum a viris probis, vel in speciali, ut opus Justitiæ, Charitatis, Obedientiæ &c. sicque illud volendo. Hinc Christus Matth. *cap.* 10. inquit: *Quicunque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantum in Nomine Discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*

25. Quæres, quid sit sentiendum de bona intentione nostris operibus præfigenda? Resp. I. Cur Libri Ascetici adeo commendent bonam intentionem, ratio desumitur ex dictis, ne videlicet alioquin justum quidem operemur, sed non juste; simulque negligamus innumeras occasiones bene agendi; atque promerendi augmentum gratiæ & gloriæ cœlestis, quas continuo habere possumus constituti in statu gratiæ, dummodo ex bona intentione, puta Amoris Dei, aliarumque virtutum supernaturalium, eliciamus actiones nostras, sive ex objecto bonas sive indifferentes.

26. Ubi quidem inprimis commendatur propositum initio diei conceptum, ob Dei Amorem omnia agendi ad ipsius perennem gloriam: sed quia hujusmodi intentio generalis non videtur posse virtualiter permanere, atque influere in omnes actiones totius diei: hinc eam interdiu renovandam, atque peculiaribus actionibus nostris præfigendam; monet Jeremias Drexelius *lib.* 1. *Amussis*, *cap.* 5. §. 4. citans D. Thomam aliosque. Et hæc etiam fuit expressa mens D. Bonaventuræ *lib.* 2. *dist.* 41. *art.* 1. *quæst.* 3. *ad* 6. ubi ad hoc, ut actio aliqua sit meritoria, requirit talem relationem ad Deum, *non qua quis in generali refert ad Deum omnia opera diei, vel anni, sed qua quis refert aliquod opus ad Deum, ita quod opus sequens directam habeat ad opus primum ordinationem, & consequentiam*: cujusmodi relationem in Deum, alii appellant, *Intentionem virtualem.* Concordat

Doctor subtilis 2. *dist.* 41. *quæst. un.* ubi ait: *Non videtur minor relatio* (in Deum) *sufficere ad meritum, quam relatio virtualis.*

27. Resp. II. Nihilominus sufficere ad meritum intentionem, seu relationem virtualem in Deum, fatentur tum citati, tum alii Doctores. Dicitur autem intentio virtualis, quæ licet actu jam præterierit, manet tamen in virtute sua: & talis tunc censetur haberi, quando operans virtute actualis intentionis prius habitæ facit omnia, quæ facit, tanquam ex radice, ita quod illa intentio actualis fuerit principium ordinatum ad omnes illos actus sequentes. Exemplum hujus, proposito nostro accommodatissimum, ponit Scotus 4. *dist.* 6. *quæst.* 6. ubi ait: *Hoc modo intendens ire ad sanctum Jacobum, ex intentione hujus finis ordinat multa alia necessaria ad illum finem: exequens autem illa ordinata, non semper cogitat de sancto Jacobo, nec de reverentia ejus. Dico tamen, quod semper meretur, quia vel habet intentionem eorum, quæ sunt ad finem illum, cujus est illa prima intentio, vel habet actus aliquos sequentes ex illis intentionibus*: in quibus proinde virtualiter continuatur illa prima intentio eundi ad sanctum Jacobum, non obstante, quod interveniant aliqui actus distrahentes. Similia habet sanctus Bonaventura *loc. cit.* hinc inferens: *de viris Religiosis, qui in principio ex charitate devoverunt portare Religionis onus: quidquid* (inquit) *faciunt, quod ad suæ religionis observantiam spectat, ex prima intentione est eis meritorium ad salutem, nisi forte* (*quod absit*) *con-*

traria intentio superveniat: in aliis autem, quæ ad Religionem non spectant, secus est, quia illa intentio non se extendit ad alia. Hinc quoad similia erit renovanda intentio, ne maneant in sua indifferentia, & absque merito: quamvis admodum sit consultum, meritorium, Deoque gratum, eandem etiam quoad reliquos actus iterare, tum ad debitum Deo servitium eo exquisitius ferventiusque præstandum; tum ad augendos internos virtutum actus, & participandam multiplicem bonitatem extrinsecam.

QUÆSTIO IV.

De bonitate, vel malitia actus externi.

SUMMARIUM.

28. *Bonitas vel malitia moralis, per se primo inest actui voluntatis interno.*
29. *Actus externus, saltem occasionaliter, addit bonitatem &c. interno.*
30. *Habet etiam distinctam bonitatem, vel malitiam moralem ab interno.*
31. *Hoc amplius probatur.*
32. *Voluntas reputatur pro facto, quomodo?*
33. *Exemplum Viduæ, mittentis duo minuta in munera Dei, declaratur.*
34. *Actus interior & exterior, an sint duo peccata?*
35. *Id amplius declaratur.*

28. CONCL. I. Bonitas, aut malitia Actus moralis, per se primo inest actui volun-

luntatis interno atque elicito; in aliis autem actibus exterioribus ac imperatis, ut sunt actus intellectus, atque actus potentiarum sensitivarum, & membrorum exteriorum, non nisi secundario & participative, id est, dependenter ab actu interiori voluntatis, reperitur bonitas vel malitia moralis. Ita Doctor noster 2. *dist.* 42. *quæst.* 2. & alii. Ratio est: quia causa prima eliciendi actum liberum, sicque operandi bonum, aut peccandi, est voluntas: ergo etiam bonitas actus, vel malitia peccati, primario erit in actu voluntatis; in actibus autem aliarum potentiarum solum secundario, & dependenter ab actu voluntatis, ejusque libertate.

29. CONCL. II. Actus externus regulariter loquendo, addit aliquid bonitatis vel malitiæ actui interiori; saltem causaliter, vel occasionaliter. Hæc Conclusio sic prolata est certa inter Theologos. Ratio est: quia dum ponitur Actus exterior, occasione ejus regulariter loquendo intenditur, aut diutius continuatur interior; ergo vera est Conclusio, quod nimirum occasione Actus exterioris & causaliter, regulariter addatur nova bonitas vel malitia actui interno, utpote qui occasione Actus externi solet intendi, vel diutius continuari. Et hoc ipsum docet experientia: Sic qui re ipsa Martyrium patitur, regulariter loquendo plus meretur, quam qui illud solummodo efficaciter exoptat; dum enim re ipsa patitur Martyrium, occasione exterioris passionis elicit plures novos intensiores actus internos voluntatis quibus Martyrium ob Dei amorem acceptat, & tole-

rat, similiter, dum quis actu ipso fornicatur, hic actus exterior reddit utique affectum internum fornicandi intensiorem, quam antea fuerat, ut taceantur aliæ pravæ cupiditates, occasione talis actus externi pravi in homine subsequentes. Et hoc quidem est certum, & a Doctoribus communiter concessum: an autem ipsemet actus exterior secundum se addat specialem bonitatem, vel malitiam actui interno, inter Theologos plurimum celebris est quæstio, ad quam breviter respondendo, sit.

30. CONCL. III. Actus exterior habet etiam bonitatem, vel malitiam moralem propriam, distinctam ab ea, quam habet actus interior voluntatis elicitus; ac proinde simpliciter loquendo, actus exterior superaddit specialem bonitatem, vel malitiam actui interiori. Ita Doctor Subtilis: *Quodlib.* 18. cum omnibus suis, quamvis multi alii Theologi teneant oppositum. Probatur Conclusio inprimis auctoritate D. Augustini *l.* 13. *de Trinit. c.* 5. dicentis: *Mala voluntate vel sola quilibet miser efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur.* Hinc Glossa super illud *Exod.* 20. *Non mœchaberis*, inquit: *Qui opus adjicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati.* Probatur eadem Conclusio ratione: Si actus externus non superadderet specialem malitiam actui interno malo, sequeretur, actum externum non esse necessario confitendum; sufficeret enim solum actum internum efficacem occidendi v. g. vel adulterandi, confiteri: consequens est absurdum, & contra Decretum Ale-

xandri VII. an. 1665. sequentem inter alias propositionem, ordine 25. damnantis: *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.* Probatur sequela, quia juxta sententiam oppositam actus externus v. g. fornicationis, non habet specialem malitiam ab interiori; ergo hoc solo explicato in Confessione, jam tota malitia sui peccati explicaretur; & consequenter, cum hoc dici nequeat, erit admittenda Conclusio.

31. Confirmatur Conclusio. Tum quia Deus ipsemet specialibus præceptis prohibere dignatus est actum internum, & externum peccati; ut patet ex eo, quod sexto præcepto Decalogi expresse prohibuerit adulterium, & nono pravam concupiscentiam seu voluntatem adulterandi; ergo aliam agnovit malitiam in actu externo, quam interno, alioquin frustra multiplicarentur ejusmodi præcepta. Tum quia plures Leges, tam Canonicæ, quam Civiles, puniunt actus externos, non tamen internos (non obstante, quod hi in Foro externo legitime probentur, puta per propriam Confessionem) ut patet in excommunicatione annexa hæresi formali externæ, non internæ; aut percussioni actuali Clerici, non autem voluntati hunc percutiendi, ac hujusmodi. Tum quia actus externi sunt vere liberi, haud obstante, quod libertatem participent a voluntate, ejusque imperio; ergo etiam sunt boni vel mali, prout substant imperio voluntatis, & quidem di-

distincta bonitate vel malitia, non minus, ac habent diversam libertatem. Nam, ut subtiliter argumentatur Scotus *loc. cit* voluntas utrique actui distinctam & propriam communicat libertatem, dum actui interno communicat libertatem, ut eliciens, qui proin est immediate voluntarius; exteriori vero communicat libertatem ut imperans, qui proinde (ne quoad propositum dicatur se habere, sicut instrumentum inanimatum manu artificis motum) est saltem participative liber, ac mediate voluntarius. Tali libertate imperata (non vero elicita) censetur etiam liber actus fidei, qui equidem est immediate elicitus a causa naturali, nimirum ab intellectu; imperatus autem a causa libera, nempe voluntate: ubi tamen id sufficit, ut talis actus dicatur specialiter bonus, & meritorius, tanquam actus proprius Fidei Virtutis Theoloigcæ, distinctus ab ipsa voluntatis pia affectione credendi.

32. Objicitur tamen contra hanc conclusionem, afferendo plures SS. Patrum Auctoritates, ac præsertim illam D. Bernardi, *Epist.* 77. dicentis: *Legimus, qui viderit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est in corde suo. Quid planius, quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit necessitas.* Hæc ille. Resp. Sensum talium locutionum esse quod voluntas pro facto reputetur quoad culpam, & reatum in malo, non vero quoad quantitatem culpæ: uterque enim peccat mortaliter, tam adulterans, quam concupiscens adulterium; sed ille gravius, utpote iniquitatem addens iniquitati.

33. Quod

33. Quod si quis instet, juxta illud commune adagium: *Voluntas pro facto reputatur, ubi facultas operis deest*: Unde etiam Christus Lucæ *cap.* 21. Viduam pauperem, quæ misit duo minuta in gazophylacium Templi, prætulit aliis, qui multa miserunt; ergo. Resp. dictum illud, *voluntas pro facto reputatur*, *&c.* Verum esse, quantum ad sufficientiam ad salutem, præmiumque substantiale in cœlis consequendum; non vero, quantum ad præmii excellentiam, majoremque actus bonitatem. Et ita etiam dictum adagium explicat Divus Bonaventura hic *Dist.* 49. *art.* 2. *quæst.* 1. *in fine*. Nec urget exemplum Viduæ pauperis, cum in illo casu cætera non fuerint paria; nam Vidua illa pauper misit duo minuta ex majori fervore, & charitate, quam cæteri, qui plus mittebant: hi enim, ut Christus Dominus ibi attestatur, ex abundanti sibi miserunt in munera Dei, illa vero omnem victum suum, quem habuit, misit.

34. Quæres, an actus interior & exterior sint unum, vel duo peccata? Resp. Quantum attinet ad praxin, sufficit in Confessione explicare actum externum deliberate perpetratum, v. g. se furatum esse toties summam gravem: hoc ipso enim indicatur etiam interna voluntas furandi, a qua derivatur malitia peccati in actum externum. Non autem sufficit ei, qui actum internum, sive propositum peccandi opere externo complevit, solum actum internum explicare, sed tenetur etiam explicare actum externum, propter dicta *num.* 30. Et hæc est

cer-

certa, atque omnimodis tenenda : præſertim poſt Decretum Alexandri VII. ibidem allatum. Nec obſtat, quod circumſtantiæ peccatorum aggravantes, juxta multos Doctores, non ſint neceſſario explicandæ in Confeſſione. Reſpondetur enim, peccatum externum etiam ſpecie morali differre ab interno; cum prima & generica peccatorum diviſio ſit in peccata cordis, oris, & operis, unde & aliud moraliter eſt, voluntas occidendi hominem, & aliud actualis occiſio hominis.

35. Num autem actus exterior & interior ſint unum vel duo peccata, eo quod habeant duplicem malitiam diſtinctam, eſt Quæſtio magis Theologica, & ſpeculativa. Poteſt tamen breviter dici, quod licet actus exterior & interior ſint duo peccata partialia, quatenus uterque actus in ſe ipſo formaliter conſideratus habet propriam ſuam malitiam; nihilominus tamen ſint unum peccatum totale, quatenus ſunt ad invicem ſubordinati, & naturaliter connexi: nam actus exterior naturaliter ſubordinatur interiori, a quo pendet in ſuo eſſe, & viciſſim actus interior pendet ab exteriori, tanquam ab objecto, & ultimo ſuo complemento.

QUÆSTIO V.

An detur Actus indifferens?

SUMMARIUM.

36. *Actus indifferens, quid?*

37. *Certum eſt, dari Actus indifferentes ob defectum deliberationis.*

38. *Dan-*

38. Dantur insuper actus humani indifferentes.

39. An homo teneatur omnem actum dirigere in finem honestum?

** Vel in Deum summe diligibilem?*

** An liceat operari ex sola delectabilitate objecti?*

** De imperfectionibus.*

** Distinguitur inter peccatum, & imperfectionem moralem, quæ posterior vel est negativa, vel positiva.*

*** Actus indifferentes cum aliqua imperfectione positiva quandoque conjunguntur, sed non necessario omnes, ubi plura de imperfectionibus.* Addit.

36. ADVERTENDUM, quod per *Actum indifferentem* in proposito intelligatur ille, qui nec bonus est nec malus in genere moris; ac proin neque speciali laude & præmio dignus, neque vituperio aut supplicio. Unde actus indifferens mediat inter actum moraliter bonum, & inter actum moraliter malum, seu peccaminosum.

37. CONCL. I. Certum est, plures dari actus etiam in individuo, qui nec boni sunt, nec mali propter inadvertentiam, & defectum actualis deliberationis, ac proinde hac ratione indifferentes; uti sunt, ex inadvertentia & imaginatione quadam movere manum, fricare barbam, levare festucam, &c. Et præsertim innumeri tales dantur in pueris. Et tales actus indifferentes dari, admittit pariter Doctor Angelicus 1. 2. *qu.* 18. *art.* 19. de iis autem non esse

quæstionem inter Theologos, notat Scotus *in 2. dist.* 41. *ante solutionem argumentorum*, cum defectu deliberationis non sint actus humani, sed extra genus moris. Igitur loquendo de actibus humanis libere, & cũ advertentia rationis elicitis, sit.

38. CONCL. II. Dantur insuper actus humani indifferentes, qui nec boni, nec mali sunt in genere moris, etiamsi libere & cum advertentia rationis eliciantur. Ita Doctor Subtilis *cit. dist.* 41. D. Bonaventura 2. *dist.* 41. *art.* 1. *quæst.* 3. Alensis, & quamplures Theologi, quamvis etiam non pauci oppositum teneant. Probatur Conclusio in primis auctoritate S. Hieronymi, *Epist.* 89. *ad S. Augustinum*, sic scribentis: *Bonum est continentia, malum luxuria: inter utrumque indifferens est ambulare, manibus capitis purgamenta projicere, sputis rheumata jacere, hoc nec bonum nec malum, est; sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.* Hæc ille. Confirmatur. Quia nulla datur obligatio referendi quemcunque actum in finem honestum; ergo potest dari Actus indifferens. Probatur assumptum: tum quia nullibi legitur talis obligatio, simulque ea admodum foret dura & difficilis naturæ humanæ, ejusque fragilitati, propter innumera hujus vitæ impedimenta, occupationes, atque distractiones, Tum quia alioquin actus ex objecto indifferentes, & in bonum finem non relati, utputa moderate comedere, ambulare, purgamenta e naribus projicere, &c. non facta alia bona intentione, forent hoc ipso mali, & peccata saltem venialia, ac proinde essent materia

ſufficiens Sacramenti pœnitentiæ, & Confeſſionis: hoc autem eſt contra praxin prudentum Confeſſariorum, & communem ſenſum Fidelium: ergo. Item, quis reum peccati arguet illum, qui intermittit talem actum, qui tantum eſt de conſilio, non autem de præcepto? Etenim ſi talis intermiſſio foret peccaminoſa, eo ipſo eſſet ille actus, qui intermittitur obligatorius ac de præcepto, & non pure de conſilio.

39. Objicitur tamen afferendo præcipuum fundamentum adverſæ ſententiæ. Tenetur homo quemcunque actum ex deliberatione procedentem dirigere in finem honeſtum; ergo nequit dari actus indifferens, ſed erit vel bonus, ſi dirigatur in finem honeſtum, vel malus, ſi non dirigatur. Probatur antecedens: quia tenemur diligere Deum ex toto corde, & in tota anima noſtra Matth. 22. cum concordantiis: atqui hoc præceptum non obſervat is, qui ſcienter ac deliberate exercet actum indifferentem absque ulteriori relatione in DEUM; ergo. Reſp. negando antecedens: id namque videtur eſſe contra communem ſenſum hominum, vix enim ullus eſt, qui quando lavat faciem, aut exſpuit, aliaque ſimilia opera ex ſe indifferentia exercet, cogitet ſe teneri ad apponendum ſemper bonum finem, non obſtante, quod valde conſultum, ſimulque meritorium: & laudabiliſſimum ſit ipſum apponere. Ad probationem antecedentis dicitur, præcepto diligendi Deum ſuper omnia, in hac vita ſatisfieri certis actibus poſitivis ſupernaturalibus, & abſtinen-

tia ab actibus dilectioni Dei oppositis, simulque observatione mandatorum Dei, juxta illud Salvatoris Joan. 14. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.*

Additio I.

*Instabis: Si non adest obligatio positiva quemcunque actum deliberatum referendi in Deum summe diligibilem, tunc possumus admittere cum antiquis Philosophis opera quædam media inter bonum & malum; atqui juxta D. Augustinum *Epist. 19. ad Hieronymum. Cavendum est, ne sicut Philosophi quædam facta hominum media dicamus inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis numerentur*: ergo.

Respondeo D. Augustinum, si in fonte legatur, ibidem plane non contra nostram stare sententiam, quin imo potius nobis favere: etenim illa verba in minori allata non adducit ex mente propria, sed agens de Petro & Paulo &c. tantummodo ponit eadem verba per modum objectionis, ad quam respondet, non esse inconveniens cum Philosophis admittere opera media, qualia censuit circumcisionem, aliaque cæremonialia Legis Veteris tempore Apostolorum ante promulgationem & obligationem Evangelii, tanquam pro tunc nec amplius præcepta, nec etiam prohibita; bene tamen permissa; ut sic synagoga cum honore sepeliretur. De quo vide infra *Tract. 2. dist. 2 qu. 1.* *

Addi-

Additio II.

* Urgebis : Si dantur actus indifferentes in individuo, tunc liceret operari ex ſola delectabilitate objecti e. g. audire concentum muſicæ, quia recreat; videre, vel odorare flores, quia delectant viſum ac odoratum, aut ſtudere Poeſi, ſive Mathematicæ ex animi oblectatione, &c. ſed non licet citra peccatum veniale operari ex delectabilitate objecti: ergo. Min. prob. quia alias liceret comedere, & bibere ad ſatietatem ex delectabilitate, vel ex eodem motivo conjugibus exercere copulam; quod tamen utrumque ab Innocentio XI. damnatum eſt : cum Propoſitio ordine 8. ab eodem Pontifice confixa ſic ſonet : *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.* Altera ordine 9. taliter : *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Ad hanc ſatis difficilem inſtantiam reſpondent aliqui I. diſtinguendo Maj. liceret ex ſola delectabilitate objecti operari, ſi objectum ſit tale, cujus delectabilitas non nimium ſoleat ordinarie abſorbere hominem in ipſa voluptate, concedunt; ſi eſſet tale objectum, cujus delectabilitas ſolet ordinarie nimium abſorbere hominem in ipſa voluptate, negant ; talia autem objecta nimium ordinarie abſorbentia hominem in voluptate, ſeu trahentia ad voluptatem aliquam immoderatam forent iſta duo : nimirum exercitium copulæ, & comeſtio ad ſatietatem, ſuppoſito, quod ſemel liceret hæc facere ex ſo-

la delectabilitate, in quibus plerumque vel voluptas immoderata actualiter interveniret, vel saltem grave periculum foret excedendi limites ipsius licentiæ seu permissionis: *nam nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas*, inquit D. Augustinus, qui etiam *lib. 4. cont. Julian. Apost. cap.* 4. addit, quod sola voluptas in copula carnali ita hominem absorbeat, ut non facile ad Deum convertatur; ob quas rationes merito in similibus objectis prohibetur operari ex sola delectabilitate.

Resp. II. Adhuc aliter disting. Major. liceret operari ex sola delectabilitate objecti, quando ipsa delectatio est finis intentus a natura, conced. quando non est intentus a natura, & tamen assumitur, neg. Hoc autem contingit in memoratis Propositionibus damnatis; cum voluptas assumatur tanquam finis comestionis & operis conjugalis: uti patet ex illis verbis *ob solam voluptatem*, *&c.* etsi harum actionum finis a natura intentus non sit voluptas, sed comestionis competens hominis sustentatio, & copulæ conjugalis extinctio libidinis, ac procreatio prolis.

Paucis natura istas duas actiones ordinavit ad conservationem speciei, & individui humani, atque delectationem illam in gula & in copula conjugali annexuit non ut finem hominis comedentis & generantis, sed ut medium aptum ad comedendum & generandum, quale medium, si invertendo ordinem naturæ assumatur pro fine, sæpius oberit potius, quam proderit conservationi speciei & individui humani ob

pe-

periculum excessus juxta jam dicta in I. Responsione. Deinde finaliter loquendo, quamvis etiam posset probari universaliter in nullis actionibus esse licitum operari propter solam delectabilitatem, eo quod juxta S. Thomam 2. 2. *q.* 41. *art.* 6. omnia delectabilia ordinentur ad aliquam hujus vitæ necessitatem, tanquam ad suum finem naturalem; adhuc tamen non sequitur, quod non possit dari actus moralis indifferens in individuo habens pro fine suo ipsam necessitatem naturæ aliqualiter, etiam in minus notabilibus sublevandam, e. g. abigere a facie muscam, occidere pulicem aliqualiter molestum, vel excutere e vestibus parum pulveris &c.

Additio III.

* Quæres, an actus indifferens inter bonum, & malum ita debeat esse indifferens, ut non solum peccatum, verum etiam omnem imperfectionem necessario excludat? Ante responsionem nota, quod imperfectio, prout distinguitur a peccato, nec est materia sufficiens se sola pro absolutione, describatur: *Actio, vel omissio repugnans consilio in re ad mores spectante. H. N.*

Resp. Actus indifferens non necessario excludit imperfectionem, quin eadem cum ipso stare possit, dummodo talis actus cæteroquin non sit bonus, nec etiam malus in genere moris. Probatur ab exemplis: Sic enim *intermittere Missam die non Festo, non sequi inspirationes Divinas*, ad opera de consilio tendentes, com-

muniter censentur indifferentia, utpote omissiones rei nec præceptæ, nec prohibitæ, & tamen similes ex communi æstimatione reputantur imperfectiones (quid enim alias esset imperfectio?) ergo actus indifferens non necessario excludit imperfectionem.*

Additio.

** Cum hic obiter solum auctor priorum additionum tetigerit, Reiffenstuel vero penitus omiserit materiam de imperfectione morali scitu ultilissimam maxime iis, qui Perfectionis seu Religiosæ, seu Christianæ sunt magis studiosi, operæ pretium fore existimavi exactiorem illius modo dare notitiam, eamque præsenti de actu indifferente Controversiæ accommodare. Igitur

Nota 1. licet admittatur, actum indifferentem semper dicere imperfectionem positivam in genere moris, tamen inde nihil admitti contra doctrinam præcedentem: hæc enim solam rationem peccati ab actu indifferente excludit: quippe defendit illa actum ita medium, qui nec *bonus* positive, nec positive *peccaminosus* sit.

Nota 2. aliud esse peccatum, & aliud esse imperfectionem moralem. Nam omne peccatum etiam veniale, inducit culpam, & culpæ respondentem pœnam in altero mundo: unde etiam omne peccatum veniale materia est confessionis: contra mera imperfectio in foro conscientiæ non inducit culpam etiam levem, neque est materia confessionis.

Nota

Nota 3. duplicem esse imperfectionem moralem. Una est *negativa*, quæ consistit in carentia vel omissione majoris perfectionis hic & nunc possibilis: e. g. quando quis amat Deum, vel proximum, sed non ita intense & perfecte, sicut posset, si vellet toto conatu cooperari gratiæ acceptæ; quamvis interea eliciat actum omni ex parte positive bonum. Vel si quis omisso statu vitæ melioris eligit minus bonum. Hæc imperfectio negativa neque reprehensionem meretur, neque displicentiam divinam inducit, nisi aliquando in ea major quædam inordinatio interveniat, & contra consilium Dei hic & nunc practice & moraliter observabile, & efficaciter inculcatum agatur, & taliter transeat in positivam imperfectionem, ut ex dicendis colligetur, ratio hujus est: quia Deus ob suam, quam erga nostram imbecillitatem habet, clementiam, non semper ita impense desiderat a nobis id, quod perfectius est, neque positive in omnibus circumstantiis improbat modum agendi minus perfectum. Quare & in æstimatione morali aliquis non statim censetur positive reprehensibilis, si non faciat semper, quod perfectius est.

Imperfectio positiva est omissio & actio libera facta contra consilium hic & nunc a Deo, vel superiore clare & efficaciter propositum, & practice observabile, seu tale, quod moraliter ob nimiam difficultatem non est impossibile. Ex quo habes, talem imperfectionem positivam incurri, quando a Deo, vel superiore proponitur alicui prædicto modo, absque omni

tamen præcepto majus Dei beneplacitum : cui tamen homo deliberate non obsequitur, non habens in præsenti aliam excusationem, quam illam vulgarem : *non obligor.* In exemplo : aliquis sentit inspirationem internam efficaciter incitantem, ut propter Deum abstineat ab aliquo actu indifferente e. g. ab auditione musicæ. Si ergo talis homo non obstante hac efficaci inspiratione negligit istam mortificationem ex solo hoc capite, quia non obligatur ad eam, incurrit imperfectionem positivam agendo contra majus Dei beneplacitum hic & nunc satis energice propositum & practice ac moraliter observabile. Item tales imperfectiones committunt illi Religiosi, qui nulla causa urgente transgrediuntur statuta superiorum, ex hoc solo capite, quia non obligant in conscientia: esto enim non obligent ad culpam in foro conscientiæ, nobis tamen insinuant clare per superiores legitimos Dei beneplacitum.

Ejusmodi actio vel omissio positive imperfecta merito displicet Deo, & reprehensionem meretur. 1. quia est aliqua valde vituperabilis inordinatio Dei beneplacitum rite cognitum, & practice observabile posthabere suæ libertati, & suo commodo, & illud sine causa sufficiente negligere. 2. Etiam Principi, aut Patri merito displicet, si subditus aut filius non solum suum præceptum, sed etiam consilium bonum, aut beneplacitum energice, & clare manifestatum, ac practice observabile ex mera sua libertate negligit: ergo pariter displicebit Deo, si ipsius consilium & beneplacitum etiam sine

præ-

præcepto obligante nobis tali ratione manifeſtatum negligimus. 3. Sancti fere omnes tales imperfectiones poſitivas reprehendunt; imo & eæ non raro ſunt in cauſa, cur ampliores gratiæ ſubtrahantur homini ſic illiberaliter agenti cum Deo. H. N.

Reſolvo, Actus indifferentes poſſunt conjungi & ſæpe conjunguntur cum aliqua imperfectione poſitiva. Ita R. P. Maſſæus Kreſslinger ſuperius. Ratio hujus eſt: poſſunt fieri aliqui actus indifferentes illo tempore, & circumſtantiis, in quibus Inſpiratio Divina, vel conſilium Dei, aut Statutum ſuperiorum clare cognitum efficaciter ſuadet contrarium, ubi certe imperfectio poſitiva non evitatur. An vero omnis actus indifferens neceſſario ſit conjunctus ſaltem per ſe loquendo, cum aliqua imperfectione, res multum eſt dubia. P. Ulloa, & Ipſum ſecutus Clariſſimus P. Dichel in ſuis octo Problematis Problemate 4 fol. 208. tenent ſententiam affirmativam. Ratio ipſorum eſt, quia clarum eſt conſilium Dei in Sacra Scriptura expreſſum, vi cujus monemur, ut omnia, conſequenter etiam opera ex objecto indifferentia, ad finem honeſtum referamus; ſic 1. Corinth. 10. v. 31. *ſive manducatis, ſive bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Huic conſilio igitur contrarium facit, qui vel unum actum indifferentem ſine ordine ad finem honeſtum & Deum elicit.

Contra vero Clariſſimus P. Antonius Mayr, cui & ego ſubſcribo, videtur potius ſententiam oppoſitam tenere. Et ratio ſententiæ negati-

væ

væ hujus esse posset : quia ex una parte sententia affirmativa imponit gravem obligationem sub imperfectione positiva, alias incurrenda, omnia referendi ad finem honestum; ex altera parte hæc obligatio non satis probatur : ergo talis obligatio non est admittenda.

Prima pars Entymematis prob. nam etiam imperfectio positiva est malum satis notabile, cuivis perfectionis studioso multum timendum, post se trahens displicentiam divinam, reprehensionem in genere moris, subtractionem gratiarum: adeoque sat gravis foret obligatio, si quis sub imperfectione positiva, alias incurrenda, adstringeretur ad finem honestum præfigendum omnibus suis actionibus etiam ex objecto indifferentibus. Accedit, quod hæc imperfectio facile contraheretur, eo quod ad illam sufficeret advertentia etiam semiplena; sicut & ad peccatum veniale talis semideliberata advertentia sufficit. Proinde & adversa sententia nimium multiplicaret imperfectiones positivas. *2da. pars* vero primi Entymematis inde suadetur; quia sententia illa D. Pauli, quam Adversarii pro se adhibent, non potest in toto rigore verborum accipi; alias sequeretur, quod non solum ad finem honestum, sed etiam ad finem supernaturalem, nempe ad gloriam Dei omnes actiones nostras referre deberemus; quod tamen vix Adversarii admittunt. 2. Etiam Deus suadet nobis, ut Eum diligamus ex toto corde, ex totis viribus, & tamen nec juxta Clarissimum P. Dichel ille, qui Deum non diligit ex omnibus viribus, seu se-

cun-

cundum omnem possibilem intensionem & perfectionem, statim imperfectionem positivam contrahit: ergo a pari, quamvis moneamur omnia ad Dei gloriam referre, non tamen statim censemur imperfectionem positivam contrahere, si unam vel alteram actionem indifferentem brevissimo tempore durantem non sic referamus. 3. Consilium tam strictum, & tam universaliter obligans sub imperfectione positiva non est naturæ humanæ fragili multis distractionibus occupatæ conveniens; adeoque non est practice observabile. Quamvis igitur Deo per se magis placeat, si juxta monitum D. Pauli omnes omnino etiam minimæ actiones indifferentes ad Ejus gloriam referantur; id tamen ab homine non ita rigide desiderare videtur in omnibus circumstantiis, ut aliquam etiam levissimam & brevissimam actionem non sic ad finem altiorem relatam improbet tanquam imperfectionem positivam, saltem tunc, quando nec inspiratio interna efficaciter urget, neque monitum S. Pauli clarissime proponitur, vel si tantum semiplena advertentia habetur ad monitum Apostoli. **

QUÆSTIO VI.

Quid requiratur, ut Actus humani boni sint meritorii vitæ æternæ?

SUMMARIUM.

40. *Meritum, quid?*

41. *Me-*

41 *Meritum de condigno, & Meritum de congruo, quid?*

42. *Ad meritum de condigno, ex parte operantis requiritur Status viæ, & Status gratiæ.*

43. *Status viæ, & Status gratiæ, quid?*

44. *Sancti in Cœlis sibi nihil amplius merentur, nec damnati demerentur.*

45. *Requiri Statum gratiæ ad meritum de condigno, probatur.*

Corollarium.

46. *Opera bona viva, mortificata, & mortua declarantur.*

47. *Opera bona mortua, seu in statu peccati mortalis facta, ad quid prosint?*

48. *Corollarium.*

* *An Actus meritorius eo ipso sit etiam satisfactorius? Additio I.*

* *Cur animæ in purgatorio potius dicantur satispati? Additio II.*

* *Quandonam ad actum satisfactorium non requiratur Status gratiæ? Additio III.*

40. ADVERTENDUM I. Meritum ut sic bene definiri, dicendo: *Meritum est actus laudabilis, exigens aliquo modo collationem præmii.* Dicitur, *actus laudabilis*: quia per actus peccaminosos non meremur præmium, sed potius supplicium. Simulque per hoc indicatur, quod actus meritorius debeat esse liber, & moraliter bonus; nam per ea, quæ naturaliter & necessario eveniunt, nec laudem meremur, nec vituperium.

41. Advertendum II. Meritum ut sic communiter dividi a Theologis in Meritum de condigno,

digno, quod proprie & absolute meritum dicitur; & in Meritum de congruo, quod dicitur meritum secundum quid duntaxat, & cum addito ly, *de congruo. Meritum de condigno* generatim illud est, quod habet condignitatem & æqualitatem cum præmio: in quo sensu, loquendo de Merito de condigno vitæ æternæ, dicitur Sapient. 3. *Quoniam DEUS tentavit eos, & invenit illos dignos se.* Et Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in Albis, quia digni sunt*, & alibi. *Meritum de congruo* illud dicitur, cui licet desit talis condignitas & æqualitas, adhuc tamen congruum est, ut ex liberalitate remunerantis conferatur ipsi aliquod præmium. Et juxta hæc potest actus moraliter bonus dividi in actum meritorium de condigno. & de congruo: quod ut clarius intelligatur, sit

42. CONCL. I. Ad Meritum de condigno vitæ æternæ, præter bonitatem moralem ipsius actus, requiritur insuper ex parte operantis Status viæ, & Status gratiæ sanctificantis; ac proinde ad actum bonum de condigno meritorium vitæ æternæ, hæc duo requiruntur necessario. Ita certa, & communis Theologorum.

43. Ubi sciendum, quod per *Statum viæ* intelligatur decursus vitæ præsentis, juxta phrasin Sacræ Scripturæ, quæ præsentem vitam appellat peregrinationem 2. Cor. 5. ibi: *Quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino*, & alibi. Per *Statum gratiæ* vero intelligitur status gratiæ habitualis, seu sanctificantis; id est, quod quis sit constitutus in gratia sanctificante, per quam homo de facto fit amicus

DEI,

DEI, ejusque filius adoptivus, & dignus vita æterna. Et in tali Statu gratiæ defacto nullus est, quicunque habet peccatum mortale, sive originale, sive actuale nondum remissum; nam gratia habitualis, & peccatum defacto repugnant, sicut lux & tenebræ. Hoc prænotato probatur prima pars conclusionis, quod nempe Status viæ requiratur ad Meritum de condigno vitæ æternæ. Sic enim 2. *Cor.* 6. dicitur. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Et Joan. 9. *Venit nox* (id est mors) *quando nemo potest operari*: intellige, meritorie.

44. Infertur proinde, quod Sancti in Cœlis defectu hujus conditionis (id est, quia non amplius sunt viatores) per intensissimos actus amoris DEI nihil amplius sibi mereantur; quamvis possint pro nobis intercedere, suaque intercessione quidpiam nobis impetrare a Domino Deo. Similiter animæ in Purgatorio nihil amplius merentur in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriæ cœlestis, per tolerantiam suarum pœnarum, quamvis satisfacere, seu potius satispati possint pro suis peccatis. Et econtra Damnati in inferno, licet continuo blasphement Deum non promerentur novum supplicium (eo quod amplius non sint viatores) sed pro peccatis in hac vita commissis duntaxat æternaliter torquentur.

45. Altera pars Conclusionis, quod nempe ad Meritum de condigno requiratur Status gratiæ, est etiam certa inter Catholicos. Ratio est: quia propter impedimentum peccati mortalis nullus potest de condigno mereri vitam æter-

æternam: peccatori enim non debetur vita, sed mors, juxta illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors.* Accedit, quod quis per peccatum mortale constituatur inimicus DEI; ac proinde hoc ipso sit indignus amicitia, donisque ipsius, præsertim supernaturalibus. Hinc sequitur, quod peccator, quamdiu persistit in statu peccati mortalis, per eleemosynas & alia opera bona tunc temporis peracta, nullum promereatur augmentum gloriæ cœlestis, neque aliud donum supernaturale de condigno; quamvis non idcirco ejusmodi bona opera sint prorsus inutilia, propter dicenda in secunda Conclusione.

46. Et conformiter dictis Opera moraliter bona a Theologis communiter dividuntur in opera mortua, mortificata, & viva. *Opera bona viva* sunt opera moraliter bona in statu gratiæ facta, quæque per nullum peccatum mortale subsequens mortificantur. *Opera mortificata* sunt opera moraliter bona, quæ quidem fuerunt facta in statu gratiæ, adhuc tamen per peccatum mortale subsequens mortificantur: id est, impediuntur, ne habeant suum valorem promerendi vitam æternam stante ejusmodi peccato mortali. Cæterum si homo per veram pœnitentiam denuo justificetur, tunc hujusmodi merita bonorum operum per peccatum mortale mortificatorum iterum in hominis justificationem reviviscunt, id est recuperant suum pristinum valorem promerendi vitam æternam in Cœlis. *Opera bona mortua* dicuntur ea, quæ fiunt in statu peccati morta-

lis; peccatum enim mortale est mors animæ. Et talia nunquam reviviscunt in ordine ad meritum vitæ æternæ quondam in Cœlis consequendum, eo quod illud, quod nunquam antea vixit, nequeat imposterum reviviscere.

47. CONCL. II. His tamen non obstantibus, Opera bona in statu peccati mortalis facta non sunt penitus inutilia, nec idcirco ab homine intermittenda. Ita omnes DoctoresCatholici. Ratio est: quia inprimis hujusmodi Opera bona sunt meritoria, saltem de congruo, quarumdam gratiarum actualium, seu auxiliorum supernaturalium, quibus ejusmodi homo facilius perducitur, atque excitatur ad agendam veram pœnitentiam de peccatis, ut sic justificetur. Deinde solent ejusmodi homines per Dei misericordiam præservari a nonnullis periculis labendi in peccata graviora; aut clementer protegi, ne toties labantur, & sic in altera vita gravius puniri non mereantur. Tertio hujusmodi homines sensim assuescunt exercitio bonorum operum, ac deinde facilius de peccatis commissis agunt pœnitentiam; & postmodum in statum gratiæ restituti constantius persistunt in continuandis, agendisque aliis bonis operibus.

48. Et hujusmodi effectus bonorum operum licet in statu peccati mortalis peractorum, certe non sunt modici: quamvis omnibus viribus cuique sit allaborandum, ut Divina gratia adjuvante vel nunquam labatur in peccatum mortale, vel si per fragilitatem humanam ceciderit, citius per veram pœnitentiam resurgat,

gat, sicque bona opera evadant meritoria de condigno augmenti gratiæ sanctificantis, & vitæ æternæ, cum sempiterno fructu in Cœlis quondam recipiendo.

Additio. I.

* Quæres, an actus meritorius eo ipso sit etiam satisfactorius? Ante Responsionem nota, quod actus aliquis moraliter bonus quatenus *Meritorius* collationem præmii, quatenus vero *Satisfactorius* respiciat compensationem pro pœna alioquin debita, & subeunda in vindictam peccati.

Debet autem illud, quod Deo redditur in compensationem pœnæ alias sustinendæ, semper esse aliquo modo afflictivum, uti ex D. Thoma & S. Bonaventura advertit cum aliis Suarez *Tom* 4. *in* 3. *part. disp.* 37. *sect.* 6. Nam uti ad peccatum ipsum concurrit appetitus boni delectabilis indebiti, ita æquitas postulat, ut compensatio fiat per subtractionem boni delectabilis, quæ subtractio solet esse aliquo modo afflictiva, utpote contra appetitum sensitivum inclinantem in bonum delectabile. H. N.

Resp. Actus meritorius est etiam satisfactorius. Ita communis, & probatur, Actus meritorius est actus alicujus virtutis, prout consideranti patet ex dictis præcedentibus; sed Actus virtutis est etiam satisfactorius; nam Actus virtutis semper est aliquo modo afflictivus, utpote habens annexam aliquam difficultatem in retrahenda voluntate a bono delectabili, transferendo eandem ad bonum honestum, quæ difficultas superata tanquam aliquid affli-

ctivum dein ordinatur in compensationem pœnæ, alias subeundæ propter peccatum: ergo. *

Additio II.

*Cæteroquin uti ad actum meritorium de condigno vitæ æternæ desideratur Status viæ, & gratiæ sanctificantis; ita etiam defacto requiritur ad satisfactorium de condigno ex opere operantis pro pœna alias in Purgatorio toleranda.

Hincque Animæ in purgatorio non dicuntur exhibere satisfactionem pro peccatis, sed potius satispassionem; quoniam non sunt in Statu viæ.

Item graves peccatores saltem de potentia Dei ordinaria non censentur satisfacere per suas castigationes & afflictiones pro peccatis in ordine ad delendas pœnas Purgatorii, quia etsi sint in via, non tamen existunt in gratia sanctificante, per quam unimur Christo, & in qua unione vis satisfaciendi per opera propria fundatur: in Christo enim *vivimus* (intellige, vita spirituali per gratiam sanctificantem) *meremur & satisfacimus*: inquit Concilium Trid. *Sess.* 14. *de Pœnit. cap.* 8. ubi vides, quod pariformiter loquatur de merito, ac satisfactione.

Nec opponas: Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam peccatis confessis debitam, quamvis eadem persolvatur in statu peccati mortalis, prout dicetur *Tract.* 14. *dist.* 10. *quæst.* 1. ergo ad satisfactionem quatenus remissivam pœnæ non requiritur Status gratiæ sanctificantis. Respondeo enim disting. antecced.

ced. Satisfactio Sacramentalis habet vim remittendi pœnam ex opere operato, concedo; ex opere operantis, nego anteced. & similiter distinguo consequens: ad satisfactionem remissivam pœnæ alias in Purgatorio peccatis debitæ non requiritur Status gratiæ, si sit remissiva ex opere operato, & præcise respiciendo Merita Christi, concedo: si sit remissiva ex opere operantis, & adjungendo merita propria per Merita Christi dignificata, nego consequentiam.

Additio III.

* Dices adhuc: si famulus in statu peccati mortalis existens dat pauperi eleemosynam, sibi ad hunc finem a Domino communicatam, fructus etiam satisfactorius adhuc manet Domino, ergo ad bonum opus, quale utique est elargitio eleemosynæ, non requiritur status gratiæ ad obtinendum fructum satisfactorium.

Resp. disting. consequens, non requiritur status gratiæ in eo, qui est causa primaria hujus boni operis: prout moraliter loquendo respectu actus misericordiæ Dominus largiens revera est causa principalis, & primaria, neg. conseq. In eo, qui est causa tantum instrumentalis, secundaria, & quasi accidentalis, prout in præsenti censetur esse famulus, conc. conseq.

Econtra vero ponamus alium casum, quod aliquis Superior præcipiat suo subdito, ut pro certo Benefactore oret Rosarium: in tali casu, si subditus recitaret Rosarium existens in statu peccati mortalis, & absque contritione prævie elicita, fructus satisfactorius nec recitanti, nec

Benefactori applicaretur; quia respectu hujus recitationis Rosarii ipse recitans est causa eliciens principalis, in qua requiritur status gratiæ. Videantur dicenda *Tract.* 12. *Dist.* 3. *quæst.* 11. & Katzenberger *in Supplemento* 2. *cap.* 3. *sect.* 4. *in Append. n.* 252.

DISTINCTIO III.

De Conscientia ut Regula Actuum Humanorum.

QUÆSTIO I.

De natura, & divisione Conscientiæ ut sic; ubi & de Conscientia recta, seu certa.

SUMMARIUM.

1. *Conscientia, unde sic dicta?*
 (*a*) Dist. 2. n. 5.
 Remorsus conscientiæ, & Testimonium ejus, quid?
2. *Conscientia, quid?*
3. *Dividitur in quinque membra.*
4. *Conscientia recta, quid?*
5. *Veritas duplex, speculativa & practica.*
6. *Conscientia recta duplex.*
7. *Quomodo differat a probabili?*
8. *Quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ?*

1. CONscientia, quæ est regula proxima actionum humanarum, juxta dicta superius (*a*) sumitur hic pro judicio practico intel-

tellectus, proponente quidpiam homini ut bonum vel malum moraliter, ac proinde prosequendum vel fugiendum: ipse enim actus intellectus practici, quo judicat aliquid esse bonum, vel malum aut indifferens in genere moris, vocatur *Conscientia*, id est, quasi *Cordis scientia*, ut advertit D. Bernardus *lib.* 1. *de Conscientia cap.* 8. & partim se extendit ad opera nostra præterita, ea vel accusando tanquam male facta, & dicitur *Remorsus Conscientiæ*; vel commendando tanquam bene facta, & appellatur ab Apostolo 2. Cor. 1. *Testimonium Conscientiæ nostræ*; partim vero respicit opera instantia seu futura, dictando, quæ agenda sint tanquam bona seu honesta, quæque omittenda tanquam turpia seu inhonesta, & dicitur alio nomine *Dictamen rectæ rationis*.

2. CONCL. I. *Conscientia* est actus intellectus practici, judicantis aliquid hic & nunc agendum esse, vel fuisse tanquam bonum honestum, aut fugiendum esse, vel fuisse tanquam turpe & inhonestum. Ita Layman *lib.* 1. *tr.* 1. *cap.* 2. quæ definitio in re est communis: quamvis Conscientia quandoque etiam accipiatur pro habitu intellectus, id est, pro habituali dictamine intellectus, quo cognoscitur hic & nunc operationem faciendam esse bonam, aut malam moraliter.

3. CONCL. II. Conscientia hactenus explicata communiter dividitur in quinque membra, scilicet in Conscientiam rectam, erroneam seu falsam, dubiam, probabilem seu opinativam, & scrupulosam. Ratio hujus divisionis est: quia

quia Conscientia nihil aliud est, nisi judicium practicum intellectus, dictans, quid hic & nunc a nobis sit agendum, vel non agendum, juxta regulas morum extrinsecas: atqui intellectus sic judicando, quandoque est certus in suo judicio, & dicitur *Conscientia recta*, seu certa: aliquando errat, & dicitur *Conscientia erronea*: quandoque probabiliter judicat, & vocatur *Conscientia probabilis*, seu opinativa: interdum vero dubitat, ac neutri parti determinatum præbet assensum, & est *Conscientia dubia*; & tandem quandoque scrupulis agitatur, & dicitur *Conscientia scrupulosa*. Loquendo nunc de altera parte Quæstionis, sit

4. CONCL. III. *Conscientia recta* seu (ut alii loquuntur) certa & vera, recte definitur, quod sit dictamen verum intellectus, dictans absque ulla formidine de opposito, quod faciendum est, esse bonum vel malum. Ita in re communis. Et quidem, si hujusmodi dictamen practicum intellectus sit rectum, ac verum tam speculativa, quam practica veritate, tunc hujusmodi Conscientia dicitur omnimode recta seu vera. Si autem sit rectum, seu verum veritate duntaxat practica, non autem speculativa, tunc hujusmodi Conscientia dicitur solum practice vera: quæ divisio conscientiæ rectæ ut intelligatur.

5. Notandum, quod *Veritas speculativa* sit veritas simpliciter & absolute sumpta, prout objectum est in re: & hoc modo illud duntaxat judicium intellectus est verum, quod est conforme objecto, ut se habet a parte rei;

quod ita judicat de objecto, prout ipsum revera se habet a parte rei. *Veritas practica* dicitur illa, quæ fundatur in prudenti ac firma existimatione rei, ex gravibus motivis orta.

6. Hinc infertur, quod *Conscientia tam practice, quam speculative recta*, sit dictamen intellectus, dictans absque ulla formidine de opposito, aliquid hic & nunc esse honestum, ac proinde prosequendum, quod revera a parte rei honestum est: prout fit in innumeris actibus bonis atque honestis, qui ut tales proponuntur ab intellectu voluntati, atque revera a parte rei sunt honesti. *Conscientia solum practice recta*, id est dictamen verum veritate duntaxat practica: id est, desumptum ex prudentibus motivis, dictans absque ulla formidine de opposito, hoc esse honestum & faciendum, quod tamen revera a parte rei non est tale. Exemplum hujus habemus *Gen. c.* 29. cum Jacob Patriarcha optima fide, & conscientia recta ad Liam accessit, ita secum discurrens: *Honestum est accedere ad propriam uxorem; hæc est mea uxor* (uti prudenter arbitrari debebat Jacob, cum non nisi temere de mala fide Labani, supponentis sibi pro Rachaele Liam, suspicari potuisset) *ergo honestum est, ad hanc accedere*: quod tamen a parte rei non erat, cum Lia pro tunc non fuerit ejus legitima uxor, sed Rachel.

7. Porro cum in definitione Conscientiæ rectæ additur, *absque ulla formidine de opposito*, per hanc particulam Conscientia recta seu certa differt a Conscientia probabili, utpote quæ

non habetur sine ulla formidine de opposito ; prout ex dicendis infra *Quæst.* 4. patebit.

8. Quæres, quanta sit obligatio Conscientiæ rectæ seu certæ, quidpiam præcipientis, aut prohibentis? Resp. certum esse, Conscientiam rectam seu certam adeo obligare hominem, ut is delinquat, atque peccet, nisi illam in operando sequatur, quando præscribit aliquid ut faciendum vel fugiendum sub præcepto & non tantum sub consilio. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia voluntas peccat, si in operatione non sequatur suam regulam proximam : atqui Conscientia, præsertim recta, est regula proxima voluntatis operantis, seu actionum ejus: ergo peccat voluntas, nisi Conscientiam recte præcipientem, aut prohibentem in operando sequatur. Dicitur autem in responsione, & *non tantum sub consilio* ; quia si Conscientia recta quidpiam duntaxat proponat agendum per modum consilii, non autem præcepti, sicuti non obligamur sub peccato ad adimplenda omnia consilia (quamvis eadem sequi sit melius, & consultius) ita nec sub peccato tenemur sequi Conscientiam rectam, quidpiam sub consilio duntaxat proponentem : ut certum est.

QUÆSTIO II.

De Conscientia erronea, ejusque obligatione.

SUMMARIUM.

9. *Conscientia erronea, quid?*
10. *Conscientia practice duntaxat recta an sit erronea?*

11. *Con-*

11. *Conſcientia erronea invincibilis, & vincibilis, quid?*

(*b*) Diſt. 1. q. 5. n. 40.

12. *Conſcientia erronea quæcunque obligat negative &c.*
13. *Corollaria ex dictis.*
14. *Actio debet eſſe libera, ut quis peccet agendo contra Conſcientiam erroneam.*
15. *Ad hanc non ſufficit ſolus ſcrupulus.*
16. *Conſcientia invincibiliter errans obligat etiam poſitive.*
17. *Corollarium.*
18. *Conſcientia vincibiliter errans obligat, ut eam deponamus, &c.*
19. *Alioquin peccabit operans, quamcunque partem elegerit.*
20. *Solvitur inſtantia.*
21. *Conſcientia erronea, quomodo deponenda?*
22. *Notabilis objectio; & quomodo Lex Divina nullum reddat perplexum?*
23. *Quid agendum, quando utraque contradictionis pars putatur eſſe peccatum?*
24. *Quid, ſi quis neſciat diſcernere, ubi ſit minus malum?*

9. CONCL. I. *Conſcientia erronea* eſt illa, quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quod revera tale non eſt, absque fundamento probabili. Et dicitur, *absque fundamento probabili*, ad differentiam Conſcientiæ probabilis, quæ quandoque etiam dictat aliquid eſſe honeſtum ſeu licitum, quod a parte rei eſt inhoneſtum ac illicitum; & tamen, quia

quia id colligit ex motivis probabilibus, non dicitur conscientia erronea, sed probabilis.

10. Si quæratur, an Conscientia practice duntaxat recta, possit dici erronea, nec ne? Resp. cum Mastrio *disp.* 1. *Theol. moral. num.* 14. hanc esse quæstionem de nomine; nam hujusmodi Conscientia potest dici & recta, & erronea, sub diverso tamen respectu. Recta quidem respectu voluntatis, quia prudenter eam dirigit, quantum satis est, ut ipsa non peccet; & hæc dicitur *Rectitudo practica.* At respectu objecti potest dici erronea, quia re ipsa errat circa objectum, putans esse honestum, quod tamen a parte rei tale non est.

11. CONCL. II. Conscientia erronea dividitur in invincibilem, & vincibilem. Ita communis. *Conscientia erronea invincibilis* est, cujus error adhibita diligentia morali, vinci seu vitari non potuit; ideoque nec voluntarius est, nec ad culpam imputatur: talis fuit in Jacob Patriarcha accedente ad Liam. *Conscientia erronea vincibilis* est, cujus error, moraliter loquendo, vitari potuit, & debuit; ac proinde indirecte voluntarius, atque culpabilis existit. Unde colligitur, hanc divisionem Conscientiæ erroneæ in invincibilem ac vincibilem, multum coincidere cum divisione Ignorantiæ in invincibilem & vincibilem, de qua superius (*b*) etenim prior procedit ex Ignorantia invincibili, posterior autem ex vincibili.

12. CONCL. III. Conscientia erronea quæcunque, sive vincibilis sit, sive invincibilis, præcipiens aliquid ut agendum vel fugiendum,

ob-

obligat negative, ne videlicet contra eam operemur; ac proinde operari contra ejusmodi Conscientiam erroneam nondum depositam, semper est peccatum. Ita certa, & communis Theologorum. Nam juxta illud Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide* (id est, ex dictamine conscientiæ) *peccatum est.* Et, ut inquit Innocentius III. c. *Litteras de Restit. spoliat*: *Quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.* Accedit ratio: quia voluntas operans contra Conscientiam erroneam, vere consentit in malum, habetque sufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit. Nec obstat, quod Conscientia illa sit erronea. Nam hoc ipso, quod error ejus non cognoscatur, agere contra ipsam est peccatum: ita enim Conscientia illa proponit in apprehensione operantis, objectum esse faciendum aut fugiendum, ac si re ipsa sic se haberet.

13. Ex dictis infertur, quod putans esse jejunium de præcepto, quando non est, peccet contra Temperantiam, si non jejunet, nisi Conscientiam suam erroneam, melius investigando veritatem, deponat. Similiter, si quis erronee putet, mentiri officiose in tali casu esse peccatum mortale, ac nihilominus mentiatur, peccat mortaliter, quamvis cæteroquin tale mendacium sit solum veniale. Insuper sequitur, quod operans contra Conscientiam erroneam; sive vincibilem, sive invincibilem, peccet in ea specie peccati, & contra illam virtutem, sicuti intellectus falso judicat: v. g. in prædictis duobus casibus prior peccat contra virtutem

Tem-

Temperantiæ, alter in ſpecie mendacii mortalis. Item ſi quis erronee exiſtimet, ſe peccaturum mortaliter, operando contra hanc conſcientiam erroneam, peccabit mortaliter; ſi venialiter, venialiter: quod ſi Conſcientia dictet peccatum in genere, non deſcendendo ad aliquam ſpeciem ejus, erit peccatum in genere & ad nullam particularem peccati ſpeciem pertinebit. Siquidem tota malitiæ hujus ratio conſiſtit in hoc, quod quis operetur contra dictamen ſuæ conſcientiæ; ergo talis & tanta erit malitia, qualem & quantam Conſcientia dictat.

14. Notandum tamen cum Sanchez *lib.* 1. *in Decalogum cap.* 11. *num.* 3. & aliis, ad hoc, ut quis contraConſcientiam erroneam agendo peccet, neceſſarium eſſe, ut actio ipſius ſit libera. Hinc ſi quis in carcere v. g. conſtitutus exiſtimet, ſe peccare Miſſam non audiendo, non ideo peccat: ſimiliter non delinquit ſcrupuloſus, cum involuntarias ſuas paſſiones, aut in oratione diſtractiones, peccata eſſe arbitratur. Ratio eſt clara: quia ad omne peccatum requiritur libertas.

15. Adde etiam cum Navarro *in Manuali. Præludio* 9. *n.* 9. & Doctoribus communiter, quod ad hujusmodi Conſcientiam erroneam inducendam non ſufficiat ſolus ſcrupulus in genere, vel in particulari. Hinc ſi quis faciat opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur ſcrupulo aliquo in contrarium: quia ſcrupuloſus, quamvis aliquo modo angatur, ac vereatur hic latere peccatum, non tamen determinate ſic judicat, imo potius oppoſitum

situm credit esse verum. Quod si tandem conscientia erronea sit duntaxat consulens, vel permittens, sicut non est peccatum agere contra consilium, ita nec foret peccatum agere contra istam Conscientiam.

16. CONCL. IV. Conscientia invincibiliter errans, præcipiens aliquid ut agendum aut fugiendum, non solum obligat negative, ne scilicet contra eam operemur, juxta proxime dicta; sed obligat etiam positive, ut ipsam sequamur, ut proinde quis peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita Scotus 2. *in Reportatis, dist.* 39. Mastrius *disp. Theol. moral. num.* 19. & communis Theologorum. Ratio est: quia ex quo Conscientia est invincibiliter errans, taliter, ut nulla morali diligentia vinci ac deponi possit, ita ipsa se habet in prudenti ac inculpabili æstimatione operantis, ac si esset simpliciter & absolute recta; ergo tenetur quis eam sequi, non minus, ac Conscientiam rectam seu certam.

17. Infertur proinde, quod si quis mentiatur ad liberandum proximum e periculo vitæ, ob Conscientiam invincibiliter errantem, putans, se ex misericordia ad id teneri, is actum bonum faciat, & si non mentiatur, peccet contra virtutem Misericordiæ. Dicitur notanter, *ob Conscientiam invincibiliter errantem putans, &c.* nam si Conscientia illa erronea fuisset vincibilis, aliud esset dicendum, juxta Conclusionem sequentem.

18. CONCL. V. Econtra Conscientia vincibiliter duntaxat errans, proponens aliquid

ut

ut præceptum, quod revera prohibitum est, aut econtra, non solum non obligat positive, ut eam sequamur, sed neque licite ipsam sequi possumus; obligat tamen, ut eam deponamus. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia ex una parte agere contra Conscientiam erroneam, est peccatum, ut patet ex dictis *n.* 12. ex altera vero parte conscientia talis erronea, utpote vincibilis, non excusat a peccato; ergo qui eam sequitur, revera peccat, & qui contra eam necdum depositam operatur, etiam peccat.

19. Superest proinde, quod quis obligetur ad deponendum Conscientiam suam erroneam vincibilem. Et hæc quidem obligatio tanta est, ut in ejusmodi casu, stante tali conscientia erronea vincibili, quamcunque tandem partem quis elegerit, sit peccaturus: nam si facit id, quod revera a lege præceptum est, operabitur contra Conscientiam suam oppositum dictantem; sin minus, sed sequatur dictamen Conscientiæ suæ, peccabit contra legem, a qua non absolvitur per errorem suæ Conscientiæ, utpote mere vincibilem & culpabilem.

20. Nec dicas, posse hominem in tali occasione constitui, ut non possit suam conscientiam vincibiliter errantem deponere; prout v. g. contingeret, si alius non adsit, a quo possit consilium petere, reique veritatem ediscere, ipse vero semetipsum adjuvare non valeat. Resp. enim cum Mastrio *disp.* 1. *Theol. moral. n.* 34. & aliis, in hujusmodi casibus Conscientiam illam revera reddi invincibilem; siquidem qui

illam

illam habet, non poteſt hic & nunc eam ſuperare atque deponere, ac proinde ſequendo illam non peccabit, prout dictum eſt *num.* 16. loquendo de Conſcientia invincibiliter errante.

21. Quod ſi quis quærat, quomodo conſcientia erronea ſit deponenda? Reſp. Quando Conſcientia erronea eſt vincibilis, eam facile deponi poſſe, dummodo quis debitam adhibeat diligentiam in inveſtigando rei veritatem, illudque attentius conſideret, in quo ſe falli ſuſpicatur, diſcurrendo ex primis principiis practicis ad ſuum errorem agnoſcendum. Idem, & quidem facilius fieri poteſt, adhibendo conſilium prudentioris, juxta illud Prov. 13. *Qui agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.* & Eccleſiaſtici 32. *Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.* Cæterum Conſcientia erronea invincibilis, hoc ipſo quod ſit invincibilis, moraliter deponi nequit: nam ad libitum, & ſine ulla ratione, non niſi temere deponeretur.

22. Objicies contra IV. & V. Concluſionem ſimul. Lex Divina nullum reddit perplexum: atqui hoc fieret, ſi conſcientia erronea ſive vincibilis, ſive invincibilis ſemper obligaret negative, ne ſcilicet voluntas contra ipſam agat; ergo Conſcientia erronea non ſic obligat. Major eſt certa, & ab omnibus conceſſa: quia Lex Divina nunquam facit, quod homo neceſſario peccet, ita ut peccatum evadere non poſſit; nam hoc ipſo jam non committeretur peccatum defectu libertatis. Minor vero pro-

batur: poteſt enim quis ex Conſcientia erronea exiſtimare, utramque partem contradictionis eſſe peccatum; prout fieret, ſi quis die Feſto aſſiſtens moribundo exiſtimaret, eſſe peccatum mortale, tali die omittere auditionem Sacri, ac viciſſim eſſe peccatum mortale in tali extrema neceſſitate deſerere moribundum; ergo. Ad hanc objectionem ſatis notabilem, & quæ varie proponi, atque urgeri poteſt, Reſp. conceſſa majori, negando minorem, ejusque probationis conſequentiam: nam ſi ejusmodi Conſcientia erronea ſit vincibilis, tenetur homo eandem deponere juxta proxime dicta, & tunc alterutrum eligere, quod judicat hic & nunc eſſe faciendum; videlicet (loquendo de præmiſſo casu) audire Miſſam, ſi adſint alii, qui commode poſſunt moribundo aſſiſtere, atque inſervire: vel, ſi hi non adſint, omittere Miſſam, & moribundo aſſiſtere, ob rationes mox dicendas.

23. Quod ſi vero Conſcientia erronea ſit invincibilis, & talis, quam deponere quis nequeat diſcurrendo per prima principia practica, vel petendo Conſilium a doctioribus, tunc tenetur homo in ejusmodi caſu conſtitutus eligere illud, quod ſibi minus malum apparet, & hoc faciendo non peccabit. *arg. c. Duo mala, diſt.* 13. & *can. Juravit David* 22. *q.* 4. At vero, ſi eligat illud, quod gravius peccatum eſſe judicaverit, peccati reus erit, ut communiter notant Doctores. Ratio eſt: quia omne peccatum non ex neceſſitate, ſed ex libertate admittitur; ergo cum hic & nunc (juxta datam hypotheſin) neceſ-

ceſſario ſit unum eligendum ab homine, non libertate, ſed neceſſitate eligit minus, ſicque non peccat: peccaret autem eligendo majus, quia poteſt exceſſum malitiæ ejus vitare eligendo id, quod ſibi minus peccatum apparet.

24. Si autem in tali caſu conſtitutus diſcernere, atque judicare ex perplexitate aut alia cauſa non poſſit, quodnam illorum ſit minus malum ſive peccatum, ſed in utroque actu parem apprehendat malitiam, homo ille non peccabit, quidquid egerit ex utroque; quia nemo peccat neceſſitate. Exemplum hujus proxime præmiſſum eſt. Aliud cum Laymano *lib.* 1. *tr.* 1. c. 4. *n.* 4. addi poteſt de Parocho: nam ſi Parochus ad Eccleſiam Feſto die veniens, ſacrificaturus pro populo, recordetur ſe jejunum non eſſe, nec alius Sacerdos tunc accerſiri poſſit, qui celebret (in quo caſu Parochus videtur perplexus: ſi enim celebrem, cogitat ipſe, peccabo adverſus reverentiam Sacramenti, propter legem Eccleſiæ: ſi autem non celebrem, peccabo contra legem Charitatis, propter ſcandalum populi) profecto in tali caſu, ſi ſcandalum aliter evitari non poteſt, ut ſupponitur, Parochus celebrare deberet; cum lex Eccleſiaſtica cedat majori legi Charitatis naturalis: ſi tamen hanc ipſam veritatem præ inopinata perturbatione perſpicere nequeat, nec alium habeat, a quo edoceatur, non peccabit Parochus, licet Sacrificio abſtineat cum ſcandalo populi.

QUÆSTIO III.

De conſcientia dubia, ejusque obligatione.

SUMMARIUM.

25. CONCL. I. Per *Conſcientiam dubiam* intelligitur ea, quæ neutri parti determinatum præſtat aſſenſum, ſed anceps manet inter utramque, v. g. an hoc ſit licitum, vel non licitum, peccatum, nec ne? Unde Dubium in præſenti accipitur proprie, nempe pro eo, quod contingit, quando intellectus inter duas partes oppoſitas hæret ſuſpenſus, adeo quod neutri determinatum præbeat aſſenſum.

26. CONCL.

26. CONCL. II. Conſcientia dubia varie dividitur, juxta variam ſcilicet Dubii diviſionem. Hinc, quia Dubium inprimis dividitur in practicum, & ſpeculativum, etiam conſcientia dubia communiter dividitur in Conſcientiam practice dubiam, & ſpeculative dubiam. *Dubium ſpeculativum* dicitur illud, quando dubitatur de veritate, id eſt, quando dubitatur de aliquo, non quærendo directe de praxi, ſeu actione humana, num ea licita ſit, nec ne, ſed de quodam alio, an ita ſe habeat, nec ne: v. g. ſi dubito, utrum Baptiſmus collatus in nomine Chriſti tantum, ſit validus; utrum tali die ſit jejunium, nec ne; utrum fundus, quem poſſideo, vere ſit meus; utrum votum caſtitatis emiſerim; utrum matrimonium, quod contraxi, ſit validum; utrum bellum, in quo milito, ſit juſtum &c. Hæc enim omnia & alia his ſimilia, ſpectant ad Dubium ſpeculativum: quia in ipſis directe ac immediate non quæritur de praxi, ſeu actione humana, an ea ſit licita, nec ne, ſed de quodam alio, ut patet; non obſtante, quod ex tali Dubio ſpeculativo multa poſtmodum Dubia practica oriri poſſint. Et juxta hoc *Conſcientia ſpeculative dubia* eſt intelligenda, quod nempe ſit ea, quæ dubitat de aliquo, non tamen quærendo directe ac immediate de praxi, ſeu actione humana, utrum ea licita ſit, nec ne, ſed de aliquo alio; ut ſit in allatis exemplis.

27. *Dubium practicum* eſt, quando dubitatur de operatione; id eſt, practicum dubium dicitur illud, in quo directe quæritur de ipſa

praxi, seu actione humana, num ea in talibus circumstantiis sit licita: nec ne? v. g. an hodie tenear jejunare, an sim obligatus hac die audire Missam, vel confiteri? an tenear restituere fundum, quem habeo &c. Et huic Dubio practico correspondet *Conscientia practice dubia*; estque illa, quæ dubitat immediate de praxi, seu actione humana, utrum ea licita sit, nec ne? prout fit in allatis exemplis, & aliis hujusmodi.

28. Dubium practicum subdividitur a nonnullis Theologis in generale, & particulare: *Dubium practicum generale*, seu universale dicitur illud, quando dubitatur in genere, an hæc, vel illa actio sit licita; v. g. an per se loquendo liceat ad Beneficium Ecclesiasticum eligere minus dignum relicto digniore; an liceat die Festo bellare, piscari, pingere &c. *Dubium practicum particulare* (quod proprie practicum, seu practice practicum appellatur) censetur illud, quando in particulari dubitatur, utrum hic & nunc licita sit talis actio, nec ne? v.g. an hodie excuser a jejunio ob certas circumstantias, nempe ob aliqualem infirmitatem, iter, labores susceptos, &c. Et juxta hoc etiam Conscientia practice dubia subdividi potest.

29. Dubium ulterius a Theologis subdividitur in positivum & negativum. *Dubium positivum* tunc contingit, quando quis habet pro utraque parte judicium probabile, quod aliquid sit, & etiam quod non sit. Et juxta hoc tunc dicitur *Conscientia* nostra *positive dubia*; quando pro utraque parte occurrunt rationes æque probabiles, adeo ut intellectus in neutram

par-

partem judicium ſuum inclinet, ſed videns rei difficultatem, ac rationes utrinque pugnantes in ſuo judicio maneat ſuſpenſus. *Dubium negativum* eſt, quando quis pro neutra parte habet rationes probabiles, & ſic remanet ſuſpenſus neque affirmando, neque negando, quod talis actus ſit licitus, aut illicitus. Et hoc modo etiam *Conſcientia negative dubia* eſt explicanda.

30. CONCL. III. Cum Conſcientia vere practice dubia ſemper eſt illicitum operari: id eſt, ſemper eſt peccatum, operari ſtante Conſcientia vere ac proprie practice dubia, qua nempe quis dubitat, an in particulari illud ſit peccatum, nec ne, quod operatur. Ita Scotus *Quæſt. 2. Prologi, in fine. & in 4. diſt. 30. quæſt. 1. §. Dico ergo*; eſtque communis Doctorum. Ratio eſt: quia qui operatur cum Dubio proprie practico ſeu (ut alii loquuntur) practice practico, manifeſte ſe exponit periculo peccandi; ergo etiam peccat, juxta illud Eccli. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Confirmatur Concluſio ex illo Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: atqui illud, quod fit cum Conſcientia practice dubia, non eſt ex fide, id eſt, ex dictamine Conſcientiæ; ergo eſt peccatum.

31. CONCL. IV. Operans cum conſcientia practice dubia, peccat pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitat: ita ut, ſi dubitet, an peccet mortaliter, agendo mortaliter peccet; ſi venialiter, peccet venialiter; ſi dubitet, an in ſpecie furti delinquat, operando malitiam furti contra-

hat, & sic loquendo de aliis. Ita rursum Scotus *loc. cit.* & communiter Doctores, Ratio est: quia operans cum tali dubio practico, exponit se periculo transgrediendi præceptum tale vel tale, & peccandi in ea specie peccati, de qua dubitat; ergo etiam malitiam ejus contrahit. Probatur consequentia: quia juxta illud allegatum: *Qui amat periculum, in illo peribit*: atqui talis exponit se periculo peccandi in tali specie peccati; ergo operando cum tali periculo perit in ipso, id est, peccat in tali specie peccati. Et hoc Doctores passim extendunt ad casum, quo cuipiam in confuso proponitur aliquod opus peccaminosum a Conscientia, sub dubio tamen, an sit mortale vel veniale: nam exequens tale opus stante illo dubio practico, (sermo est de dubio proprie practico, & non de simplici anxietate, vel scrupulo) peccat mortaliter; quia operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi mortaliter. Concordant in simili dicta superius, *n.* 13. de Conscientia erronea.

32. Additur notanter, *sermo est de dubio proprie practico &c.* Nam dicta in hac utraque Conclusione, intelligenda sunt de vero & proprie dicto dubio practico: id est, de tali, quo quis vere ac in particulari dubitat, an hoc vel illud sit peccatum mortale vel veniale, ita quod habeat verum judicium suspensum, neque illud deponat. Nam si quis non vere dubitet, sed solum patiatur quosdam timores, anxietates aut scrupulos, qui sæpe etiam hominem nolentem affligunt, non peccabit operando contra

illos;

illos; præsertim si hoc faciat ex ratione aliquâ probabili, vel sequendo consilium Confessarii, aut aliorum Doctorum, prout magis dicetur infra *Quæst.* 5. agendo de Conscientia scrupulosa.

33. CONCL. V. Nihilominus operari cum conscientia solum speculative dubia, non semper est peccatum; etenim si tale dubium ex rationabili fundamento practice deponatur, peccatum non est facere aliquid, vel omittere cum dubio speculativo. Ita Doctor noster *in* 4. *Dist.* 30. *q.* 1. estque rursum communis Doctorum. Ratio est: quia regula nostrarum actionum non est notitia speculativa, quæ in sola objecti veritate cognoscenda consistit, sed practica, quæ omnium circumstantiarum qualitatem & conditionem perpendit; atqui objectum, quod secundum se & speculative consideratum apparet dubium, accedentibus certis circumstantiis potest reddi practice certum, quod liceat: ergo.

34. Declaratur Conclusio exemplis: inprimis, si quis dubitet speculative, an res, quam possidet, sit sua, necne, non obstante ejusmodi dubio speculativo, potest practice judicare, sibi defacto licitum esse rem illam retinere, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis: sicque licite, & absque peccato rem illam retinebit. Similiter Sacerdos ægrotus, qui considerata qualitate morbi sui speculative dubitat, an sibi liceat a divini Officii recitatione abstinere, accedente Medici vel Confessarii consilio practice est certus, id sibi licere: unde deposito practice illo dubio suo, non peccabit omittendo Divinum Officium. Insuper miles, si spe-

culative dubitet de justitia belli, potest hoc dubium practice deponere, atque ad mandatum sui Principis vel Ducis in eo militare, eo quod in dubiis standum sit judicio Superiorum, simulque sibi a suo Principe hic & nunc pugna præcipiatur: & taliter deponens dubium suum speculativum, non peccabit militando. Idem dicendum de innumeris aliis casibus.

35. Quæres, quomodo sit intelligendum illud commune dictum, *in dubiis tutior pars est eligenda*, prout desumitur ex Jure Canonic. *c. Juvenis de Sponsalibus*, & *c. ad audientiam de Homicidio*, & alibi. Resp. I. Per hoc axioma non intendi, quod in omni materia, omnique dubio, etiam mere speculativo, semper sit eligenda tutior pars; nam dubium speculativum potest ex rationabili fundamento practice deponi, sicque cessat dubium: quia non est in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem. Sylvester *vers. Opinio*, *q.* 1. Quinimo in certis materiis possumus etiam eligere partem minus tutam relicta tutiore, prout ex professo dicetur *Quæst. sequenti*. Resp. II. cum Ludov. Engel. *tit. de Voto num.* 3. & aliis, hanc regulam plerumque esse tantum de consilio, & non de præcepto, nisi quis in dubio practico perseveret, neque ad ejus depositionem sese resolvere possit: tunc enim non licet agere cum tali Conscientia practice dubia, sed debet eligi pars tutior, juxta dicta *num.* 30. & 31. Alii respondent, dictum illud procedere in dubio negativo, ac proprie dicto, quando nimirum pro neutra parte adsunt ullæ rationes,

vel

vel saltem non sufficientes, cur unam præ altera amplecti debeamus; secus autem esse in dubiis positivis, quando utrinque sunt rationes probabiles. Et hac ratione pro nunc potest responderi ad citatos textus Juris: nam exactior illorum Capitulorum explicatio spectat ad interpretes Juris.

36. Ex hactenus dictis infertur, si quis dubitat, utrum aliqua actio sit peccatum, nec ne, videt autem, omittendo talem actionem nullatenus se peccaturum, quod is teneatur perseverante tali dubio abstinere ab illa actione; alioquin enim peccaret. Quod si vero Conscientia dubia existat de utraque contradictionis parte, ita ut quis dubitet, an ipsa actio sit peccatum, aut potius ejus omissio, tunc tutior pars sic debet eligi, quod dubitans adhibeat diligentiam, quam potest, ad dubium prudenter deponendum, petendo videlicet consilium a doctioribus, vel ex se discurrendo, Deumque rogando, ut se dignetur illuminare: hoc enim est tutius, utpote cum in depositione talis Conscientiæ dubiæ nullum subsit periculum peccandi, bene tamen in executione aut omissione actus durante tali dubio. Si autem adhibitis præfatis mediis pro neutra parte possit quis dubium deponere, eligat illam partem, in qua minus mali sibi apparet; quia hæc censebitur tutior in tali casu, juxta illud commune dictum (& habetur *can. Duo mala* & *can. Nervi dist.* 13.) *Ex duobus malis minus est eligendum*, & tunc aliquis non peccabit eligendo minus malum.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De Conscientia probabili, & an ipsam licite sequi possimus?

37. PRÆSENS Quæstio est una ex utilissimis, quæ occurrunt in Tractatu de Actibus Humanis: quia vero ipsa ob sui nobilitatem, simulque copiam materiarum, longiori indiget discussione, ne ejus prolixitas pariat confusionem, expedit, ut eam in Paragraphos dividamus.

§. I.

Quid sit Conscientia, & Opinio probabilis?

SUMMARIUM.

38. *Conscientia probabilis, quid?*
39. *Est cum formidine de opposito.*
40. *Diversitas sententiarum in dijudicando, quæ Opinio sit probabilis.*
41. *Opinio probabilis, quæ?*
42. *Opinio probabilis probabilitate intrinseca, vel extrinseca, quid?*
43. *Est alia magis, alia minus probabilis, & tuta.*
44. *Per probabilitatem quantumvis tenuem, Quid intelligatur?*
45. *Sententia Raymundi Lumbier.*
46. *Sententia Joannis de Cardenas.*

38. CONCL. I. *Conscientia probabilis*, quæ etiam *opinativa* dicitur, est judicium practicum intellectus, quo quis ex gravi, licet non penitus

nitus certo fundamento, aſſentit, & adhæret uni parti determinate, ſed cum formidine de oppoſito. Ita in re communis. Differt inprimis a Conſcientia certa ſeu recta, quod hæc relinquat intellectum certum de una parte contradictionis; non autem Conſcientia probabilis, utpote quæ habetur cum formidine de oppoſito. Differt etiam a Conſcientia dubia, utpote quæ neutri parti determinatum præbet aſſenſum, ſed manet anceps ac ſuſpenſa intra utramque contradictionis partem; non ſic Conſcientia probabilis, utpote quæ determinate aſſentit uni parti ex fundamento probabili, licet cum formidine de oppoſito.

39. Dicitur notanter, *licet cum formidine de oppoſito*: nam cum illud fundamentum non ſit omnino evidens, ſed probabile tantum, poteſt ipſi ſubeſſe falſum. Cæterum per hanc formidinem de oppoſito tollitur quidem firmitas aſſenſus, non autem ejus determinatio: adhuc enim intellectus determinate aſſentit uni parti, & quidem ex gravi fundamento, licet non adeo firmiter, prout ſit in Conſcientia recta. Quod ſi vero intellectus in re morali formet judicium circa honeſtatem, malitiam, aut indifferentiam actus, vel objecti duntaxat ex levi, vel etiam nullo fundamento, ea non erit Conſcientia probabilis, ſed improbabilis & temeraria.

40. Quantum attinet ad alteram partem quæſtionis, neceſſario prorſus præmittendam, eo quod Conſcientia probabilis ſequatur ad opinionem probabilem, ſicut aſſenſus concluſionis ad aſſenſum præmiſſarum; quænam in ſpecie

opi-

opinio censeri debeat probabilis, prout secernitur ab improbabili, hoc opus, hic labor est: quot enim capita, tot sententiæ, & qui alicujus opinionis assertor est, illi veram probabilitatem assignat. Quinimo jamjam cruda illa quorumdam assertio cœpit in auribus prurire, quod unius aut alterius Auctoris dictum fundet opinionem probabilem. Sed quoniam hæc doctrina periculosa sane fuit, non immerito eandem Sedes Apostolica rejiciendam censuit, dum Alexander VII. inter alias Propositiones etiam hanc, ordine 27. damnavit: *Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.* Hac itaque Propositione dimissa, sit

41. CONCL. II. *Opinio probabilis* generatim illa censetur, quæ gravi nititur fundamento, licet non penitus certo, simulque nullam contra se habet rationem convincentem. Ita communior modus loquendi Doctorum: neque dessentit Aristoteles 1. *Top. cap.* 1. ubi ait: *Probabilia sunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, vel sapientibus omnibus aut plurimis.* Præsertim autem ad hoc, ut opinio censeri possit probabilis, requiritur, quod non sit contra Sacram Scripturam, Definitionem Sanctæ Matris Ecclesiæ, Traditiones Sanctorum Patrum, aut unanimem Doctorum consensum: nam opinio in aliquo horum deficiens, non tam opinio censeri debet, quam Hæresis, vel Error, aut Temeritas.

42. Cæterum quia grave illud fundamentum,

cui

cui opinio probabilis innititur, duplex esse potest, intrinsecum videlicet, atque ex ipsa rei natura, effectibus & circumstantiis ipsius desumptum, & extrinsecum, nempe ex magna Doctorum eam tenentium auctoritate deprompum: hinc dupliciter poterit opinio quædam operanti esse probabilis, scilicet vel probabilitate intrinseca, vel probabilitate saltem extrinseca. *Opinio probabilis probabilitate intrinseca* dicitur illa, cujus probabilitas habetur ex ratione: id est, ex principiis intrinsecis talis propositionis, qualia sunt causæ, vel effectus ipsius, aut definitio, vel circumstantiæ, aut quid simile. *Opinio probabilis probabilitate extrinseca* censetur ea, quæ habetur ab auctoritate; id est, a gravitate atque prudentia Doctorum eam tenentium: qualis potissimum habet locum respectu idiotarum, & hominum minus peritorum, qui rationes intrinsecas examinare, atque de ipsis judicium ferre non possunt: quibus proinde ad prudenter & rationabiliter, sicque ad probabiliter operandum, sufficit, si a Viro docto, prudenti pioque intelligant, hoc sibi licere. Quinimo etiam apud Virum doctum quandoque auctoritatem alicujus Doctoris valde periti, & timoratæ conscientiæ, majoris esse ponderis, quam esset ratio aliqua verisimilis ceteroquin ad probabilitatem sufficiens, inter alios notat Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 9. *num.* 8. cum auctoritas tanti Doctoris, & qui rem mature examinasse, probeque intelligere censetur, non sit leve fundamentum.

43. In-

43. Insuper quia fundamentum illud, cui innititur opinio probabilis, potest esse majus & minus, seu magis minusque grave; hinc sequitur, inter opiniones probabiles dari latitudinem: ex his enim alia est probabilior, quæ videlicet firmiori fulcitur fundamento, efficacioribusque firmatur rationibus; alia minus probabilis, quæ licet habeat fundamentum ad probabilitatem sufficiens, non tamen tam firmum, ut altera opinio. Tutior autem opinio dicitur ea, in qua minus periculum peccandi reperitur: & potest bene accidere, quod opinio aliqua sit tutior, non tamen probabilior, imo minus probabilis. Exemplum sit in ea quæstione, an surripiens rem proximi in extrema necessitate, teneatur ad restitutionem, si ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam in hoc casu tutius erit restituere, quia restituendo nequit committi peccatum: nihilominus opposita sententia, negans obligationem restituendi, est probabilior, eo quod jure poli in extrema necessitate sint omnia communia.

44. Quæres, quid intelligatur per *Probabilitatem quantumvis tenuem*, de qua loquitur Propositio novissime damnata ab Innocentio XI. estque ordine 3. & sic sonat; *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Resp. I. Hæc Propositio damnatur a Pontifice, *sicut jacet*, prout in principio sui Decreti monet idem Pontifex: unde cumprimis rejecta est sententia, quæ indefinite,

atque

atque in omni casu & materia licitam esse sequelam opinionis probabilis asserit.

45. Resp. II. Quænam sit opinio tenuiter probabilis, atque in citato Decreto damnata, variant Doctores. Et quidem Raymundus Lumbier *Tom. 3. Summæ a n.* 1737. distinguit duplex genus opinionum probabilium, eo quod aliæ sint certe probabiles, & aliæ sunt probabiliter probabiles; & addit, per opiniones tenuiter probabiles in citato Decreto intelligi eas, quæ solum sunt probabiliter probabiles: id ipsum sentit Emmanuel de Filguera *in Lucerna Decretali, in exposit. 3. Proposit. Innocentii XI.* Et hi auctores per opinionem certo probabilem volunt intelligi eam, quæ est intrinseca ex fundamentis, quibus innititur: vel ex Doctoribus, si existat extrinseca, qui eam tuentur, imo & ex contrariis eam probabilem vocantibus: unde talis opinio certitudinem tribuit sive eam sequenti, sive consulenti, quod sit probabilis. Probabilitas probabiliter talis duntaxat desumitur communiter ex paucis Doctoribus eam opinioni tribuentibus, sed ab aliis plerumque probabilis non censetur: & addunt, quod ejusmodi opinioni probabiliter tali nefas sit adhærere, quia ex ea nequit aliquis prudenter certum dictamen concipere ad operandum, sed tantum dubium.

46. Econtra Joannes de Cardenas, *in Crisi Theologica, ad Propositionem III. Innocentii XI. cap. 5. n.* 34. ait, quod opinio tenuiter probabilis, quæque in dicto Decreto damnatur,

non sit ea, quæ est probabiliter probabilis (qui enim format judicium probabile de probabilitate opinionis, non habet dubium practicum de illa, sed potius judicium reflexum certum) sed illa, quæ quamvis habeat probabilitatem apparentem, plures tamen Viri sapientes dubitant de ejus probabilitate. Sive ea (inquit) censetur opinio tenuiter probabilis, de cujus probabilitate merito dubitatur: unde opinio tenuis probabilitatis in idem recidit, ac opinio dubiæ probabilitatis; quando autem dubitatur de probabilitate, intervenit dubium practicum, in quo tutior pars est amplectenda. Plura de his citatus Cardenas: nobis in progressu non est sermo de opinionibus tenuiter duntaxat probabilibus.

§. II.

An sit licitum sequi Sententiam probabilem etiam in concursu probabilioris & tutioris?

SUMMARIUM.

47. *Quæstiones aliæ versantes circa honestatem actus, aliæ circa Materiam facti, quæ?*
48. *Notabile discrimen inter utrasque.*
49. *Quod amplius declaratur.*
50. *Licitum est, in rebus moralibus sese conformare Conscientiæ vere probabili.*
51. *Frustra post factum inquiritur sententia probabilis.*
52. *Ex propositionibus æque probabilibus, & circa honestatem Actus versantibus, potest eligi quælibet pro libitu.*

53. *Imo*

53. *Imo & opinio vere quidem, sed minus probabilis relicta probabiliori & tutiori.*
54. *Quamvis id non semper expediat.*
Neque locum habeat quoad Propositiones de Fide.
(c) Tract. 4. dist. 2. n. 30.
55. *Confessarius debet se conformare opinioni pœnitentis vere probabili.*
56. *Præmissa doctrina non habet locum in quæstionibus circa Materiam facti versantibus.*

47. ADVERTENDUM, quod quantum ad propositum, aliæ Quæstiones versentur circa honestatem actus, quæ solet vocari *Materia Juris*, & aliæ circa naturam, conditionem seu validitatem actus, quæ dici solet *Materia facti*, ut notat Mastrius 2. *Sent. disp.* 5. *n* 142. & *in Theol. mor. disp.* 1. *n.* 73. *Quæstiones circa honestatem actus versantes*, dicuntur illæ, in quibus quæritur, an hæc vel illa actio sit licita & honesta, ita ut absque peccato fieri possit: puta, an vir sexagenarius teneatur ad jejunium Ecclesiasticum? an Clericus voluntarie distractus sub recitatione Horarum Canonicarum satisfaciat? an in die Festo licitum sit pingere? ac hujusmodi. *Quæstiones versantes circa validitatem, naturam seu conditionem actus*, hoc est, circa Materiam facti, censentur illæ, in quibus de aliquo horum quæritur: puta, utrum Baptismus aqua rosacea collatus sit validus? utrum hæc vel illa medicina sit infirmo profutura? an hæc pars litigantium in Judicio habeat justam causam? in quarum prima quæ-

ritur de validitate actus sive Baptismi, in secunda de natura seu virtute medicinæ, & in tertia de conditione causæ.

48. Est autem inter Quæstiones prioris & posterioris generis notabile discrimen: siquidem honestas actus proxime dependet totaliter a prudenti judicio operantis, cui si actus est conformis, hoc ipso bonus est ac honestus; si difformis, malus. Ratio est: quia conscientia est proxima regula actionum humanarum, per quam voluntati, quæ de se est potentia cæca, dictatur, quid sit agendum vel fugiendum: unde fit, quod si actus est conformis Conscientiæ practice rectæ, licet forsan invincibiliter erranti, adhuc talis actus non sit formaliter peccatum, neque imputetur ad culpam.

49. Secus est de Quæstionibus posterioris generis, seu quæ versantur circa Materiam facti: etenim actus non desumit suam naturam, conditionem, aut validitatem ex judicio nostri intellectus, quantumvis prudenti; sed vel ex natura sua intrinseca, vel ex ordinatione aut institutione extrinseca alterius. Sic enim medicina, si a parte rei & ex intrinseca natura sua non est proficua, sed nociva, nil proderit infirmo, imo ipsum occidet, non obstante judicio probabili Medici, existimantis eam profuturam. Similiter causa litigantis in judicio non est justa ex eo, quia eam Judex probabiliter censet justam, sed quia ipsa a parte rei, & secundum Legum ordinationem talis est. Sic pariter Baptismus aqua rosacea collatus non valebit ob probabile judicium Ministri, arbitrantis

tis ipsum valiturum, si revera talis non est ex institutione Christi. Et hinc non mirandnm, quod diverso modo de his, ac de prioribus in progressu simus locuturi: nam sequendo Sententiam probabilem circa honestatem actus, nullum incurritur periculum alicujus peccati, vel alterius damni; secus accidit in materia facti, ubi ex sequela opinionis minus probabilis relicta probabiliori ac tutiori incurritur magnum periculum nocumenti in bonis animæ, corporis aut fortunæ, proximo inferendi, si forsan a parte rei opinio illa non subsisteret. His prænotatis sit

50. CONCL. I. Potest homo in rebus moralibus, & actionibus humanis, licite sese conformare conscientiæ seu opinioni vere probabili. Hæc conclusio sic absolute prolata, ac præscindendo a quacunque probabilitate opinionis oppositæ, est ferme omnium Theologorum, imo & Jurisperitorum, prout fatetur Prosper Fagnanus *in cap. Ne innitaris. num.* 45. *de Constit.* quamvis ipse postmodum contrariam sententiam teneat. Ratio est: quia ut aliquis licite & honeste operetur, sufficit, quod quis regulam rectæ rationis sequatur: sed hoc fit sequendo Sententiam vere probabilem; hæc etenim non ex levi, sed gravi fundamento auctoritatis, vel rationis concipitur; ergo. Confirmatur: quia, cum in moralibus haberi semper non possit omnimoda certitudo per rei evidentiam, consequenter sufficit certitudo ex probabilibus desumpta, alioquin enim vix quidquam recte ageretur, propter incertitudinem rerum

practicarum. Hinc Alexander Papa VIII. die 7. Decembris, 1690. inter alias Propositiones etiam sequentem ordine 3. non immerito damnavit: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

51. Objices tamen. Judicium probabile propter formidinem, quam habet intrinsecus infixam, non est certum; ergo non potest habere moralem certitudinem, & consequenter neque esse regula recta nostrarum actionum. Resp. Antecedens esse verum speculative, non autem practice; prout in simili dictum est supra *n.* 33. *& seqq.* de dubio speculativo, & practico: hinc taliter distincto antecedente, negatur consequentia. Solum hic vitandus quorumdam abusus, qui post actum jam perpetratum ad medendum remorsibus Conscientiæ suæ student casibus, ut inveniant fundamenta & opiniones Doctorum probabiles, quæ suo desiderio faveant. Hoc enim (ut loquitur Herincx *disp.* 4. *de Conscientia quæst.* 3. *n.* 25.) plane est medicinam sperare post mortem: nam attendendum est dictamen Conscientiæ antecedens, quod direxit operationem, non aliud subsequens, utpote quod actum jam præteritum practice nequaquam dirigit.

52. CONCL. II. Insuper, quando duæ occurrunt opiniones æque probabiles circa honestatem actus versantes, licitum erit eligere eam, quam quis maluerit. Ita communior Doctorum, præsertim Theologorum, contra Fagnanum *loc. cit. n.* 121. *& seqq.* Ratio desumitur tum ex dictis *n* 50. Tum ex eo: quia quando utra-

utraque opinio est æque probabilis (non enim repugnat, quod intellectus humanus ex diversis principiis, atque rationibus hinc inde applicatis, judicet utramque contradictionis partem æque probabilem) non est major ratio, cur quis unam potius sequi teneatur, quam alteram; ergo liberum erit eligere, quam maluerit. Nec obstat, quod alterutra contradictionis pars a parte rei sit falsa. Quia hoc ipso, quod ejus falsitas determinate non cognoscatur, neque moraliter cognosci possit, ea etiam per errorem electa, non violaretur formaliter præceptum aliquod, etsi materialiter contra illud ageretur; quod stante ejusmodi Conscientia vere probabili, culpa vacat ob rationes dictas.

53. CONCL. III. Loquendo de actibus quantum ad eorum honestatem spectatis, etiam in concursu probabilioris & tutioris, licite potest eligi opinio vere quidem, sed minus probabilis, minusque tuta; quamvis hoc non semper expediat. Ita communior Theologorum, præsertim Recentiorum, etsi Canonistæ, atque non pauci alii teneant contrarium. Ratio est. Tum quia, qui juxta opinionem vere probabilem operatur, non temere, sed prudenter operatur; ergo non peccat, cum honestas actus proxime dependeat a prudenti judicio operantis. Tum quia, loquendo de actibus quantum ad eorum honestatem spectatis, qui se conformat dictamini Conscientiæ vere probabilis, non exponit se ulli periculo inferendi aliquod nocumentum, sive sibi, sive proximo, ex dictis *n.* 48. & *seqq.* Tum quia Summi quoque Ponti-

fices quandoque secuti sunt opinionem probabilem, relicta probabiliori, ac tutiori, prout inter alios refert Bernardus Sannig. *Tom.* 1. *Scholæ Theologicæ*, *tract.* 7. *dist.* 5. *q.* 3. *n.* 7. recte *n.* 4. præmittens, hanc Sententiam non esse revocatam per novissimum Decretum Innocentii XI. 2. Martii 1679. emanatum. Et hoc ipsum patet ex verbis citati Decreti; partim quia circa initium ipsius Pontifex expresse declarat, se damnare Propositiones ibi contentas, *sicut jacent*: partim quia prima & tertia propositio, quæ ad propositum præ cæteris faciunt, loquuntur generatim, atque etiam in Sacramentis, vel de opinionibus, *quantumvis tenuis probabilitatis*, quales absit defendere, ut supra *n.* 40. & 44. & *seqq.* notatur.

54. Additur notanter in Conclusione, *quamvis id non semper expediat.* Tum quia non omnia, quæ licent, semper expediunt juxta illud D. Apostoli 1. Cor. 6. *omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Tum quia, ut Doctor Subtilis *in* 3. *dist.* 25. *q.* 1. §. *Sed hic occurrunt*, recte monet: *In moralibus quando sunt altercationes de aliquo peccato, quando primo est mortale, ut si unus peritus in scientia dicat, quod non licet sic mercari, & alius dicat, quod licet, tutius est non procedere sic, nec sic, sed expectare, quousque veritas pateat.* Hæc ille, per ly *tutius est*, hanc partem optime consulens, sed eam sub obligationis vinculo non concludens. Adde etiam, quod præmissa Conclusio locum habere non possit quoad propositiones circa Mysteria, Fide Divina credenda formatas.

Ratio hujus est: quia Conclusio solum loquitur de propositionibus vere probabilibus: atqui circa Mysteria, quæ Fide Divina credenda sunt, propositio falsa in concursu alterius, jam cognitæ ut probabilioris, nunquam potest habere rationem propositionis vere probabilis, prout infra suo loco (c) dicetur.

55. CONCL. IV. Confessarius tenetur conformare se quoad Judicium Sacramentale opinioni pœnitentis, si ejus opinio vere probabilis sit, etiam contra propriam opinionem; & consequenter, si pœnitens bona fide sequatur sententiam, quæ a probatis Auctoribus tanquam tuta & probabilis defenditur, Confessarius vero eam speculative improbabilem censeat, tenetur is, deposito, ac relicto proprio judicio, beneficium absolutionis eidem impendere. Ita Sanchez *lib.* 1. *in Decal. c.* 9. *n.* 27. *& seqq.* & communior Doctorum; & favet Scotus 4. *dist.* 15. *q.* 1. §. *Ex hoc dico*, volens, hoc observandum a Confessario in imponenda pœnitentia. Ratio est: quia audita Sacramentali Confessione, non potest Confessarius negare absolutionem pœnitenti rite disposito, nullumque peccati obicem ponenti: atqui pœnitens sequendo opinionem vere probabilem non peccat, ac proinde (nisi aliud obstet, recte est dispositus; ergo non potest ipsi absolutio denegari. Hinc Layman *lib.* 1. *Tract.* 1. *c.* 4. *n.* 10. sic loquitur: *Reprehendenda est quorumdam Confessariorum consuetudo, qui veriti pœnitentem contra propriam Sententiam absolvere, eundem ad alium Confessarium ablegant, qui oppositam opi-*

 nionem

nionem probabilem tenet : si enim ille alter absolvere potest, cur non & tu possis? aut cur tua speculativa persuasio pœnitenti obesse debeat?

56. CONCL. V. Etsi in Quæstionibus de honestate actus præmissa doctrina locum habeat, aliter tamen est discurrendum loquendo de Materia facti, & quantum attinet ad Quæstiones de natura, conditione, aut valore actus, prout inter alia suadet diversitas utriusque supra *n.*48. & 49. insinuata. Dicendum proinde cum communissima, & receptissima Doctorum sententia (quidquid unus, vel alter frustra reclamet) in Materia facti non esse licitum, sequi Sententiam minus probabilem, minusque tutam in concursu probabilioris ac tutioris. Ratio est: quia nemo potest extra casum necessitatis tuto, ac licite sese exponere gravi periculo inferendi magnum damnum proximo: atqui in Materia facti sequens opinionem minus probabilem in concursu probabilioris ac tutioris, exponeret se gravi periculo inferendi magnum damnum proximo, & quidem extra casum necessitatis, utpote cum juxta hypothesin tali periculo facile possit occurrere eligendo opinionem probabiliorem & tutiorem; ergo id non licet. Major patet ex præcepto Charitatis de diligendo proximo, sicut se ipsum. Minor probatur inductione. Sic enim Sacerdos in administratione Sacramentorũ adhibens materiam vel formam dubiam, minusque probabilem & tutam, cum possit adhibere certam aut tutiorem, exponeret sine ulla prorsus necessitate non solum periculo invaliditatis ipsum Sacramentum, sed etiam

re-

recipientem periculo non habendi fructum Sacramenti, cum dispendio æternæ salutis, si forte sua Sententia minus probabilis a parte rei falsa esset. Similiter Medicus adhibendo medicamina minus tuta, probabilioribus ac tutioribus, quæ posset adhibere, relictis, ponit infirmum in periculo perdendæ sanitatis, aut etiam vitæ, cum irreparabili damno. Item Judex, adjudicans causam parti, minus probabilem sententiam habenti in Jure, exponeret se periculo inferendi grave damnum in bonis fortunæ alteri parti litigantium, probabiliorem sententiam habenti. Siquidem ad evitanda ista damna proximo impendentia, nihil prorsus juvat probabile judicium operantis.

§. III.

Inferuntur corollaria de Ministro Sacramentorum, Medico, Judice, Advocato.

SUMMARIUM.

57. *Tres aureæ Regulæ Scoti a Ministro Sacramentorum observandæ.*
58. *Non licet sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.*
59. *Dictæ Regulæ Scoti etiam observandæ a Medico, & Judice.*
60. *Quid observandum a Medico in curando infirmo?*
61. *Quid agendum Judici in judicando?*
62 *Præsertim quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles.*

*Et

57. QUantum igitur attinet inprimis ad Ministrum Sacramentorum, sunt eidem observandæ, ac præ oculis jugiter habendæ, tres illæ aureæ Regulæ, quas Doctor Subtilis 4. *dist.* 3. *q.* 2. §. *Tertia de forma. vers. Circa istum*, adducit, & sequuntur alii communiter. Prima est: *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda;* Secunda: *Si non adest possibilitas, via tutissimæ proxima est tenenda.* Tertio est ista: *Cessante impossibilitate caute est supplendum, quod impossibilitas prohibebat.* Unde Baptismus v. g. in materia, vel forma dubia collatus, denuo sub conditione iterandus est, ut dicitur in Jure Canonico *c. De quibus. de Baptismo.*

58. Unde jure merito novissime ab Innocentio XI. damnata est, & tanquam scandalosa, & in praxi perniciosa prohibita sequens Propositio ordine I. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in colla-*

collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis aut Episcopalis. Hæc, inquam, Propositio est damnata: ac proinde hactenus dicta, præsertim circa materiam Sacramentorum, magis confirmantur. Major declaratio hujus confixæ thesis dabitur in sequente *quæstione addita.*

59. Licet autem supra dictas tres Regulas Doctor noster ex professo tradiderit observandas circa Sacramentorum materiam & formam ab eorum Ministro, seu spirituali Medico animæ; oportet nihilominus easdem (servata tamen proportione) etiam observari a vero Medico in curandis ægritudinibus hominis, atque etiam a Judice in ferendis sententiis.

60. Quantum igitur attinet ad Medicum, notant communiter Doctores, Medicum in curando infirmo debere sequi sententias certas, si adsint, relictis incertis ac dubiis. Hinc, ut notat Layman. *loc. cit. n.* 15. citans plures alios, etsi probabilis opinio sit, medicamentum infirmo profuturum esse, non ideo sequitur probabile esse, quod liceat Medico tale medicamentum dubium adhibere; quin potius, cum agatur de periculo corporis, securior via est eligenda. Quare Medici, & Chirurgi, debent sequi sententias certas & securas, si suppetant rejectis incertis ac dubiis, graviterque peccat Medicus, si experiendi tantum causa inexplorata medicamenta certis dimissis infirmo adhibeat, ejusque sanitatem & vitam hac ratione gravi periculo exponat. Quod si certa curatio non

occurrat, tenetur Medicus ſectari ea, quæ probabiliora judicat, poſthabitis opinionibus minus probabilibus. Si vero nulla medicamenta ſuppetant niſi dubia & periculoſa, tunc prudenter examinandum erit, hinc quidem vis ac periculum morbi, illinc vero tam ſpes ſanandi, quam timor & periculum nocendi, & quidem ſi Medicus intelligat, certo moriturum infirmum, niſi medicamentum adhibeatur, non carens quidem periculo accelerandæ mortis, junctum tamen cum probabili ſpe conferendæ ſanitatis, adhibere poterit.

61. Quantum tandem attinet ad Judicem, etiam communiter notant Doctores, quod Judex teneatur judicare ſecundum ſententiam, quæ inſpectis allegationibus & probationibus, partium probabilior eſt, Jurique conformior. *L. ob Carmen §. 3. ff. de Teſtibus.* nam Judicis officium eſt, partibus litigantibus ſententiam dicere ſecundum merita cauſæ. Unde cavenda eſt doctrina nonnullorum Theologorum, olim volentium, ſi circa propoſitam controverſiam contrariæ ſint opiniones probabiles de jure, poſſe Judicem relicta probabiliore judicare ſecundum alteram minus probabilem. Quinimo hæc ſententia modo eſt expreſſe rejecta ab Innocentio XI. qui damnavit ſequentem, ordine 2. Propoſitionem: *Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.*

62. Similiter cavenda eſt illa nonnullorum Theo-

Theologorum sententia, qui volebant, quando utraque opinio est æque probabilis, integrum esse Judici, quam maluerit, opinionem eligere, & secundum eam judicare, imo cessante scandalo nunc secundum unam, nunc secundum aliam. Cavendum, inquam, est ab hujusmodi sententia: quis enim non videat, ab æquitate alienum esse, si duo æquale jus habent, Judicem, quem oportet esse juris interpretem, Justitiæque Administrum, uni eorum totum adjudicare, alteri abjudicare? Unde non immerito Alexander VII. inter alias etiam sequentem, ordine 26. Propositionem damnavit. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.* Igitur in tali casu, si post causæ accuratam discussionem neutra litigantium pars, inspectis allegatis, de facto, aut de jure superare videatur, debebit Judex vel arbitros, partium consensu statuere, vel compositionem suadere, imo etiam imperare, si casus nimium sit intricatus, causaque diutius jam protracta vel, denique cuilibet dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicare: nisi forsan unus ex litigantibus foret in possessione rei litigiosæ; nam tunc potius huic Judex favere deberet; cum *in pari causa potior sit conditio possidentis.* Reg. 65. Juris in 6. & Reg. 128. ff. de Reg. Juris.

Additio.

* Dices: Si Rationes & Probationes sunt probabiliores, quod aliquis accusatus, vel inqui-

situs

situs ob certum grave delictum e. g. Homicidii sit nocens: interim tamen adhuc adsunt etiam rationes in contrarium vere probabiles, quod sit innocens, Judex in tali casu pronuntiat, ac sententiam dicit pro reo, saltem non condemnando eundem ad mortem: ergo potest Judex sequi sententiam minus probabilem. Ante responsionem nota, aliud esse judicium Civile, & aliud Criminale. Judicium Civile principaliter respicit commodum privatum litigantium. Criminale vero bonum commune, & vindictam publicam. H. N.

Respond. concess. antec. distinguo consequens. Judex potest sequi sententiam minus probabilem in actionibus civilibus, neg. in criminalibus, subdist. potest sequi talem sententiam, quæ sit minus probabilis attendendo præcise ad principia directa & speculativa, conc. quæ esset minus probabilis respiciendo pariter ad principia reflexa, & practica, neg. cons. Nam attendendo ad principia reflexa, ipsa jura in criminalibus gravioribus præcipiunt, ut nullus ad gravissimam ordinariam pœnam condemnetur, nisi similes probationes sint omnino claræ; quoniam *satius est, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare. L. absentem ff. de Pœnis.* Præsertim cum ex tali non condemnatione Reipublicæ nullum immineat periculum gravis mali, vel, si hoc adesset, reus posset accurate observari, aut omnino custodiri pro exigentia periculi. Econtra vero ex condemnatione ad mortem Reo, forsan a parte rei innocenti immineret damnum irreparabile. *

63. Quæ-

63. Quæres, an id, quod proxime de Judice dictum eſt, ſimiliter de Advocato ſit ſentiendum? Reſp. negative, prout tenet communior Doctorum, præter Fagnanum *loc. cit. num.* 381. 387. *ac ſeqq.* & quosdam alios. Ratio eſt: quia Advocati officium non eſt, definire, ſive jus dicere inter partes contendentes, ſed uni parti litigantium aſſiſtere, atque patrocinium afferre: cum igitur, quotiescunque cauſa dubia ſeu controverſa eſt, permittatur parti litem cum adverſario conteſtari, atque propoſitis juribus & rationibus ſuis ſententiam Judicis dirimentis exſpectare; conſequenter, ſi Advocatus cauſam clientuli non manifeſte iniquam, ſed probabilem judicet, licite ejus patrocinium ſuſcipit, etſi cauſam adverſarii probabiliorem, & facilius obtinendam arbitretur. Imo fieri poteſt, atque nonnunquam ſolet, ut pars illa, quæ a principio minus probabilis apparebat, in progreſſu litis probabilior evadat.

64. Notant tamen Doctores, quod Advocatus, cauſam dubiam ſuſcipiens, ad aliqua ſit obligatus. Et primo quidem, ut ante omnia diligenter inſpiciat cauſæ ſibi propoſitæ æquitatem, aut probabilitatem; & ſi injuſtam comperiat, nullo modo ejus patrocinium ſuſcipiat. Ratio eſt: quia alioquin peccaret cooperando ad malum. Secundo, ut poſt diligentem totius cauſæ conſiderationem ſincere aperiat clienti, quantam probabilitatem, vel ſpem obtinendæ victoriæ habeat; alioquin enim, ſi falſa opinione aut ſpe inani victoriæ clientem detineat,

ac ſumptibus fruſtra faciendis involvat, ad compenſationem damni ei obligatur. Tertio, ut Advocatus, qui cauſæ dubiæ patrocinium ſuſcipit, paratus ſit quamprimum deſiſtere, & clienti ſuo ſignificare, ſi in progreſſu litis ejus iniquitatem manifeſte deprehenderit: non tamen, ut notat D. Thomas 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. debet eam prodere, ut ſcilicet aliam partem juvet, vel ſecreta ſuæ cauſæ alteri parti revelet, ſed debet cauſam deſerere, vel eum, cujus cauſam agit, inducere ad cedendum, vel componendum ſine adverſarii damno. Plura de hoc in jure Canonico *lib.* 1. *tit.* 32. *n.* 69 & *ſeqq.*

65. Objicies I. Contra hactenus dicta. Ad prudenter operandum ſufficit certitudo moralis, non enim tenemur ſemper habere ſummam rei certitudinem, ſed ſufficit moralis; atqui ſimiliter Sacerdos, Medicus, & Judex habet certitudinem moralem, quod non peccet, nullumque damnum proximo inferat, eo ipſo, quod pro ſe habeant ſententiam vere probabilem: ergo. Reſp. negando minorem, loquendo de caſu, quo ejusmodi opinio probabilis circa Materiam facti habetur in concurſu probabilioris, ac tutioris. Tunc enim Medicus v. g. non eſt moraliter certus de procuranda ſanitate infirmi, ſi neglecto tutiori ac probabiliori pharmaco, quod hic & nunc adhibere poſſet, adhibet aliud minus tutum, minusque probabile: neque etiam habet pro ſe ſententiam vere probabilem, quod id licite facere poſſit, tum ob grave periculum nocumenti infirmo in-

fe-

ferendi, tum ob communem sententiam Doctorum, id licite fieri negantium.

66. Dices: si hoc est verum, ergo in Medicina, in Jure, in Sacramentorum administratione nulla dabitur opinio probabilis: quia nemini unquam licebit eis uti: atqui hoc est absurdum; ergo. Respond. ejusmodi opiniones in Concursu alterius opinionis probabilioris ac tutioris, dici solum probabiles speculative, non autem practice. Ratio est: quia non possumus ex ipsis formare judicium practicum, quod dictet, hic & nunc esse licitum, absque ulla necessitate omittere viam certam, vel saltem tutiorem, & eligere cum gravi periculo damni proximo inferendi aliam minus certam, minusque tutam. Interim tamen speculative etiam in medicina, Jure, & Sacramentorum administratione, dantur opiniones probabiles, quas licebit & expediet sequi in casu necessitatis, & quando opinio probabilior hic & nunc practicari nequit, juxta tres illas aureas Regulas supra *n.* 57. ex Doctore Subtili allatas.

67. Objicies II. Contra dicta *num.* 63. Judex tenetur ex officio ferre sententiam pro parte probabiliori: ergo & Advocatus poterit solum defendere causam magis probabilem, alioquin enim defendendo causam minus probabilem induceret Judicem ad aliquid iniquum, nempe ad ferendam sententiam, quam is licite ferre non posset. Resp. negando consequentiam, & paritatem: quia Judicis officium est definire, ac jus dicere inter partes litigantes; sicque causa rite prius discussa tenetur ex officio pro parte

probabiliori ſtare, ſententiamque ferre. Secus dicendum de Advocato, cujus officium non eſt definire, atque jus inter partes dicere, ſed tantum parti uni aſſiſtere, atque (ſub poſitis jam cautelis) patrocinium ferre, donec lis per diffinitivam Judicis ſententiam fuerit deciſa. Nec idcirco Advocatus cenſetur inducere Judicem ad aliquid iniquum: nam ſolum conatur oſtendere, partem ſui clientuli (prout nonnunquam in progreſſu litis apparet) eſſe veriorem, ſive probabiliorem; non autem vult, ut ſtante minori probabilitate talis cauſæ, pro ea feratur ſententia definitiva.

68. Urgebis: cujus cauſa exiſtit minus probabilis, non poteſt alteri bellum inferre: ergo neque litem judicialem ipſi movere, & conſequenter neque Advocatus tali cauſæ patrocinari. Reſpond. negando conſequentiam, & paritatem. Siquidem per litem judicialiter motam fit ſolum inquiſitio veritatis, utri parti revera plus juris competat: ſimulque hujus deciſio relinquitur Judici, cujus eſt, utriusque partis fundamenta penitus expendere, ac poſtea litem ſententia definitiva decidere. Econtra illatio belli, eſt ipſamet ſententiæ executio; unde ſupponit, ſententiam eſſe latam, vel ſaltem debere fieri in favorem ejus, qui bellum infert: cujus autem jus eſt minus probabile, non debet ſententia pro illo, ſed potius contra illum ferri, ac proinde is alteri bellum licite inferre non poteſt.

QUÆ-

QUÆSTIO ADDITA.

An in Sacramentis conferendis & suscipiendis liceat sequi sententiam probabilem minus tutam præ tutiore?

CUm varia dubia circa hanc materiam possint oriri, merito exactior ejus discussio peti potest, quæ pro modulo meo sequentibus dabitur. Unde sit

ADDITIO I.

Notanda, & aliquæ Conclusiones.

SUMMARIUM.

** *Certa sententia distinguitur a probabili.*
Minister non sequitur licite per se loquendo probabilem, minusque tutam sententiam de valore Sacramenti &c.
Eam sequendo peccat regulariter contra Religionem, & Charitatem.
Imo, si non semper, certe aliquando contra Justitiam.
Neque suscipienti per se licet sequi sententiam probabilem, minusque tutam de valore Sacramenti.
Idque infertur ex propositione prima ab Innoc. XI. proscripta.
Quid sentiendum de opinione probabilissima?
Damnatio propositionum non est odiosa.

NOta 1. Sententiam certam distingui a probabili. Probabilis enim est fallibilis, certa vero importat aliquam infallibilitatem, ita, ut falsa esse nequeat, & si est certitudo *Metaphysica*, tunc per absolutam Dei potentiam, si est *physica*, tunc naturaliter, & secluso mira-

culo, si est certitudo *moralis*, tunc moraliter implicat, talem sententiam esse falsam. Hinc certitudo quoque moralis excludit omnem formidinem prudentem etiam radicalem de opposito; esto enim objectum posset naturaliter se aliter habere, quam judicatur per sententiam moraliter certam, id tamen non esset possibile, nisi rarissime & cum maxima difficultate. Definiunt etiam aliqui sententiam moraliter certam, quod sit ea, quæ talibus momentis & motivis firmatur, ut oppositum non videatur amplius solide probabile. Non requiritur quidem ad moralem certitudinem, ut pro opposita sententia nullus amplius stet Author, neque ulla ratio apparens, sed solum exigitur, ut opposita sententia non sit vere & solide probabilis; nam contra moraliter certam sententiam non stat vera probabilitas, bene autem aliquis scrupulus, vel apparens argumentum contra sententias etiam metaphysice certas v. g. contra articulos fidei formari potest.

Nota 2. In hac controversia præ oculis habendam esse propositionem ordine primam ab Innoc. XI. confixam, jam a P. Reiffenstuel adductam præc. q. 4. n. 58. quæ sic habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi vetet id Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Per cujus tamen thesis damnationem minime prohibetur

usus

usus sententiæ vere probabilis circa illa, quæ solum ad licite, non vero ad valide administrandũ Sacramentum exiguntur, ut notat Holzman, & patet ex illis particulis: *de valore Sacramenti* H.N.

Concl. 1. Non licet Ministro per se loquendo in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem, minusque tutam quoad valorem Sacramenti, quando periculum invaliditatis non oritur ex conditione per Ecclesiæ ratificationem supplebili. Communis.

Prob. 1. ex confixione propositionis superius recitatæ. 2. Non licet Ministro per se, & extra casus inferius specificandos Sacramentum exponere periculo nullitatis; sed exponeret Sacramentum periculo nullitatis sequendo sententiam mere probabilem minusque tutam quoad valorem Sacramenti: ergo non licet per se & extra casus inferius specificandos sequi sententiam mere probabilem circa valorem Sacramenti. M. videtur patere, non enim licet Ministro absque gravi irreverentia nulliter & invalide administrare Sacramentum: ergo neque licet illud periculo nullitatis exponere: quando enim factum aliquod cuidam non licet, neque ei licet se periculo talis facti exponere, ut in moralibus certum est, & peccat tam hic, qui actu transgreditur legem, quam ille, qui se periculo transgrediendi talem legem comittit. min. vero probatur. Sacramenti valor dependet minime ab opinione nostra, utut probabili, sed a positione omnium illorum, quæ a Christo instituente ad valorem Sacramenti requiruntur, hæc si adsint, valebit, si unum eorum desit, non valebit Sacramentum,

etiamsi plurimi doctissimi ex gravibus motivis judicent illud valere: ergo Minister exponeret Sacramentum periculo nullitatis sequendo sententiam mere probabilem minus tutam, relicta tutiore: talis enim sententia mere probabilis juxta dicta est exposita periculo falsitatis etiam propinquo, & posset a parte rei res aliter se habere, quam per illam judicatur, & Sacramentum juxta eam collatum non valere: ergo.

Confirm. Graviter peccat, qui projicit sagittam in aliquid a longe se movens, etiamsi probabilius credat esse feram, & minus probabiliter tantum putet esse hominem: ergo etiam peccat graviter, administrans Sacramentum juxta opinionem etiam probabiliorem, & minus tutam, juxta quam credit illud valere. Prob. cons. ideo projiciens sagittam &c. in allegato casu peccat graviter, quia se committit periculo occidendi hominem, & opinio illa, utut probabilior, non potest facere, ut illud se movens sit fera, & non homo, si forte a parte rei homo sit: ergo etiam graviter peccat administrans Sacramentum juxta opinionem minus tutam, etiam probabiliorem de valore, quia Sacramentum exponit periculo nullitatis, & opinio illa probabilior non potest facere Sacramentum validum, si forte a parte rei non sit validum, vel aliquid desit ad ejus valorem.

Peccat ergo talis Minister secutus sententiam minus tutam mere probabilem imo contra virtutem Religionis, quod videtur colligi ex ipsa propositione confixa ab Innocentio XI. hæc siquidem dicit, non esse illicitum usum talis opi-

nio-

nionis probabilis, nisi id *vetet lex , aut conventio, aut periculum gravis damni*, seu nisi id vetet obedientia vi legis , aut Justitia vi conventionis, aut charitas vi damni inferendi suscipienti. Ex quo sequitur, veram esse sententiam oppositam , quæ dicit , hujusmodi usum opinionis probabilis esse illicitum , etiamsi id non vetet obedientia, Justitia, aut charitas, sed sola Religio ob periculum frustrandi Sacramentum. Accedit ratio : quia gravem irreverentiam infert Christo, exponens Sacramentum ab eo institutum periculo frustrationis : nam Christus instituit Sacramenta eo fine , ut, dum ponuntur præcipuæ eorum partes , fiant complete valida, & causent gratiam: quo fine Christus & Sacramenta frustrantur, vel saltem periculo frustrationis exponuntur a Sacerdote, qui sequitur sententiam minus tutam mere probabilem : quod sine gravi irreverentia erga Sacramenta , & eorum Institutorem fieri nequit. 2do. Potest etiam talis Minister peccare graviter contra charitatem : quia sic administrans suscipientem exponit periculo carendi fructu Sacramenti. 3tio. Potest esse mortale contra Justitiam, si nempe Minister v. g. Parochus suis Parochianis tenetur ex officio administrare Sacramenta, aut si se ingerat pro illo, qui ex officio obligatur. Imo Joannes Sanchez & alii apud la Croix dicunt, quemlibet Ministrum peccare graviter contra Justitiam sequendo sententiam minus tutam & probabilem de valore. Rationem dant : quia quilibet Minister, hoc ipso, quod ministrare velit Sacramentum, tacite

te se obligat ad conferendum illud eo modo, quo sibi vellet illud conferri suscipiens: atqui suscipiens censetur velle sibi conferri Sacramentum eo modo, quo certo est validum, & minime subjectum periculo nullitatis; & sane vellet aliquis petere Sacramentum ab alio Sacerdote, si sciret, hunc velle tantum agere secundum probabilia & fallibilia cum periculo nullitatis. Vide la Croix L. 6. p. 1. n. 104.

Concl. 2. Neque per se loquendo suscipiens Sacramentum licite potest sequi sententiam minus tutam mere probabilem quoad valorem Sacramenti in iis, quæ ab Ecclesia non possunt suppleri. Viva in cit. propositionem Innocentii XI. n. 25. la Croix L. 6. p. 1. n. 105. Gormaz Tract. de Sacramentis in genere n. 308. Felix Potestas Exam. Confess. Tract. 1. P. 1. n. 75. Holzman. t. 1. de Consc. n. 158. Babenstaber, & alii modo communiter.

Prob. Etiam suscipiens Sacramentum, dum sequitur sententiam minus tutam, & solum probabilem circa valorem Sacramenti, exponit illud periculo frustrationis & nullitatis: ergo etiam suscipiens non potest licite sequi sententiam minus tutam, & mere probabilem circa valorem Sacramenti. ant. constat: sive enim aliquid desit ex parte Ministri, sive ex parte suscipientis, quod requiritur ad valorem, non conficitur Sacramentum: ergo etiam suscipiens, dum sequitur probabilem & minus tutam de valore Sacramenti, illud exponit periculo nullitatis, æque ac Minister.

Confirm. Minister conficiendo Sacramentum

tum non poteſt licite ſequi minus tutam & ſolum probabilem circa valorem Sacramenti; quia ſequendo in praxi talem ſententiam, exponeret Sacramentum periculo nullitatis; ergo neque ſuſcipiens poteſt licite ſequi ſententiam minus tutam & mere probabilem circa valorem Sacramenti; quia & iſte exponeret Sacramentum periculo nullitatis. Ex quibus habes, quod *explicite & formaliter*, ſeu *in terminis*, tantum ſit damnatum, quod in Sacramentis conficiendis & conferendis liceat ſequi ſententiam probabilem & minus tutam de valore. Per hoc tamen ſtat, quod ſaltem *implicite* & *æquivalenter* ſit etiam alterum damnatum, quod liceat in ſuſcipiendis Sacramentis ſequi ſententiam ejusmodi probabilem &c. illa enim propoſitio eſt damnata virtualiter, & implicite, quæ quidem non eſt formaliter, ſeu in terminis confixa, ejus tamen falſitas legitime deducitur ex formaliter damnata, ut obſervat Gormaz & la Croix; ſed talis propoſitio eſt aſſerens, ſuſcipientem poſſe ſequi ſententiam minus tutam, tantum probabilem de valore: hujus enim falſitas legitime deducitur ex propoſitione 1ma ab Innocentio XI. confixa, quæ loquitur de conferente, ut patet ex probatione hujus concluſionis.

Ex his ſequitur ulterius, peccare eum graviter, qui in Sacramentis conficiendis, vel ſuſcipiendis ſequitur opinionem minus tutam, probabiliorem, aut etiam probabiliſſimam de valore, relicta tutiore. Henno tr. de Conſc. D. 3. q. ult. con. 1. la Croix. L. 6. p. 1. n. 106. Ratio

eſt:

est: quia opinio etiam probabilissima manet adhuc intra terminos probabilitatis, uti hic suppono: ergo est adhuc fallibilis, periculo falsitatis exposita, & fundare potest prudentem formidinem de opposito, neque elidit probabilitatem sententiæ oppositæ: ergo adhuc exponit Sacramentum periculo nullitatis: ergo etiam damnatum est, licere sequi talem opinionem probabiliorem, vel probabilissimam. Neque contrarius est Viva; hic enim sententiam probabilissimam confundit cum moraliter certa; taliter autem opinio probabilissima non amplius maneret intra limites probabilitatis, nec amplius foret moraliter fallibilis. Limitavi autem utramque conclusionem dupliciter, 1mo quidem per particulas: *per se loquendo*, 2do per particulas: *in iis, quæ ab Ecclesia non possunt suppleri.* Rationes harum limitationum palam fient in sequentibus conclusionibus ponendis Additione secunda, nunc autem

Objic. 1. Damnatio propositionum est odiosa: ergo cum propositio damnata loquatur de solo conficiente, ejus damnatio non debet extendi ad suscipientem. ℞. n. a. Damnatio propositionum, cum declaret falsitatem, quæ perniciosa posset esse fidelibus, potius beneficium & favorem, quam odium continet: & hic favor non solum respicit communitatem, quo in sensu omnis lex, etiam pœnalis, est favorabilis, quia omnis instituitur in bonum communitatis, sed proscriptio propositionum etiam respicit favorem singulorum fidelium in parti-

cula-

culari: cuivis enim in particulari expedit esse immunem a tali errore, qui ipsi in via salutis obesse posset; atque in hoc sensu lex pœnalis non est favorabilis. Iterum leges pœnales tantum remote respiciunt bonum commune, proxime vero tanquam medium bono communi promovendo aptum intendunt pœnam, & afflictionem hominis vel membri alicujus in communitate: ast Damnatio propositionum ad normam aliarum legum favorabilium immediate intendit bonum cujusvis fidelis in particulari per liberationem a noxiis erroribus, & hanc liberationem ac favorem adhibet tanquam medium pro bono communi augendo Reipublicæ Christianæ.

Ob. 2. Conficiens Sacramentum agit nomine Christi: per consequens hic debet esse magis reverens in conficiendis Sacramentis, quam suscipiens, qui se tantum habet passive, nec agit nomine Christi: ergo ex damnatione circa conferentem non debet fieri extensio ad suscipientem. ℞. n. cons. Minister & suscipiens Sacramentum tenetur ex voluntate Christi curare, ne illud periculo nullitatis extra casus inferius specificandos exponatur, quod tamen neuter faceret extra hos casus sequens sententiam probabilem minus tutam circa valorem Sacramenti. Unde uterque peccaret mortaliter, licet Minister forte gravius.

Ob. 3. Suscipiens Sacramentum potest velle cedere jure, quod habet ad fructum Sacramenti, & velle carere tali fructu, quod non potest facere conferens; ergo bene potest suscipiens Sacramentum periculo nullitatis expone-

re

re cum periculo carendi fructu Sacramenti, quamvis hoc non possit facere Minister conficiens Sacramentum. Ant. prob. Sacramentum est institutum in utilitatem suscipientis, non vero conficientis, qua utilitate potest sponte carere velle suscipiens, & ita periculo nullitatis Sacramentum exponere, non vero potest conferens pro libitu privare suscipientem fructu Sacramenti. ℟. n. a. volens suscipere Sacramentum non potest velle renunciare fructui Sacramenti; non enim potest fidelis licite velle suscipere alio modo, quam quo Christus instituit; atqui Christus ita instituit Sacramenta, ut voluerit per eorum confectionem in suscipientibus causari fructum, & gratiam: & hinc ille suscipiens peccat graviter, per cujus culpam fit, ut Sacramentum aliquod non habeat suum effectum.

Obji. 4. Pœnitens licite accedit ad Sacramentum pœnitentiæ cum sola attritione: sed sententia docens, solam attritionem sufficere ad Sacramentum pœnitentiæ, est mere probabilis: ergo saltem suscipiens potest sequi sententiam mere probabilem. ℟. n. m. Hæc sententia enim de sufficientia attritionis est moraliter certa.

ADDITIO II.

Continuatio Quæstionis additæ.

SUMMARIUM.

** *Licet in Sacramentis conferendis & suscipiendis sequi sententiam minus tutam, moraliter certam de valore Sacramenti:*

Quid

Quid in casu necessitatis,
Et extra hunc &c. in casu singularis difficultatis?

Concl. 3. Licet in Sacramentis conficiendis & suscipiendis sequi sententiam moraliter certam de valore relicta tutiore. Viva in propositionem 1mam ab Innoc. XI. confixam n. 27. la Croix L.6. p. 1. n. 108. Henno tr. de Confc. d.3. q. ult. con. 1. Prob. 1. quia Innocentius solum damnavit, quod liceat sequi sententiam probabilem, non vero etiam damnavit, quod liceat sequi sententiam moraliter certam de valore relicta tutiore. 2. Certitudo moralis excludit prudentem formidinem de opposito, ac de periculo nullitatis: ergo per praxin sententiæ moraliter certæ satis consulitur reverentiæ Sacramentorum. 3. Deus in negotio salutis æternæ non obligat homines ad adhibenda media metaphysice, sed solum moraliter certa; aliter via salutis non esset duntaxat arcta, sed etiam impervia, & jugum Christi foret importabile, atque adeo minime suave: ergo.

Concl. 4. In casu necessitatis, quando conferri, vel suscipi debet Sacramentum, nec practicari potest tutior opinio, non solum potest, sed debet quis procedere secundum sententiam probabilem, & Sacramentum saltem sub conditione administrare. Est certa: *necessitas enim*, ut ait D. Thomas, *non subjicitur legi*, & simul abstergit irreverentiam Sacramento alias inferendam, præsertim dum illud solum sub conditione administramus: ergo &c.

Con-

Confirm. Sacramenta sunt instituta in favorem hominum: ergo in casu necessitatis Christus censetur potius velle Sacramentum exponi periculo nullitatis, quam animam hominis, in cujus favorem institutum est, periculo perdendi salutem. Nec obstat propositio damnata Innoc. XI. ex qua tantum sequitur, non licere sequi sententiam probabilem &c. *relicta tutiore*; atqui in tali casu necessitatis tutior sententia non relinquitur, sed non habetur: tunc enim censetur aliquis tutiorem relinquere, quando illam habet, & potest applicare; sed in casu necessitatis non supponitur haberi v. g. tutior materia: ergo neque supponitur relinqui. Quamobrem si Judæus moribundus petit baptizari, & non habes nisi cerevisiam, aut aquam rosaceam, debes in hac baptizare sub conditione; in hoc enim casu necessitas hominis, in cujus favorem institutum est Sacramentum, & conditio apposita abstergit irreverentiam.

Concl. 5. Quamvis de valore Sacramenti agatur, neque sit casus absolutæ necessitatis, neque etiam Ecclesia possit supplere, aut dispensare, tamen licitum est operari secundum sententiam vere probabilem minus tutam, si alioquin administratio, aut susceptio Sacramentorum fieret obnoxia nimiis scrupulis, aut difficultatibus & incommodis juxta explicationem in Probat. 2da dandam. Illsung tr. 1. dist. 1. n. 77. la Croix l. 6. p. 1. n. 119. & teste hoc multi moderni DD.

Prob.

Prob. 1. Certum est, quod Christus noluerit administrationem vel susceptionem Sacramentorum esse moraliter impossibilem, & odiosam ministrantibus, & suscipientibus: ergo etiam certum est, quod Christus non voluerit suscipientem aut administrantem Sacramentum gravari nimiis anxietatibus, & difficultatibus, per quas utique susceptio vel ministratio Sacramenti fieret moraliter impossibilis: ergo si nimiæ anxietates, & difficultates in susceptione vel administratione non possunt vitari, nisi sequendo sententiam mere probabilem de valore Sacramenti, licitum est eam sequi.

Prob. 2. Ex praxi Ecclesiæ, juxta quam baptizari potest infans, quem parentes tantum dicunt non esse baptizatum, cum tamen horum testimonium solum sit probabile. 2. absolvi potest pœnitens, qui solum probabiliter putatur esse dispositus, imo de dispositione pœnitentis vix unquam major haberi potest notitia, quam probabilis, licet enim det signa doloris & propositi, dicatque se omnia esse confessum, tamen hæc omnia nituntur dicto, & signis externis pœnitentis fallibilibus, quæ se aliter habere possunt: ergo. Hinc in tali casu, ubi difficillime, & non nisi cum maximis scrupulis, potest haberi notitia major, quam probabilis, licet eam sequi, etiamsi agatur de valore. Siquidem, in talibus casibus si non liceret sequi sententiam probabilem &c. deberet relinqui sæpissime administratio Sacramenti cum magno damno fidelium, quod neque Christus, neque Ecclesia vult. Sane vix unquam pos-

 set

ſet homo abſolvi extra articulum mortis, in quo habetur caſus extremæ neceſſitatis, quia vix unquam poſſumus habere notitiam certam de diſpoſitione pœnitentis : ergo in ſolo caſu neceſſitatis ob dicta concluſione præcedente deberet abſolvi homo, ſi non liceret in tali caſu ſequi ſententiam probabilem. Neque diſſentit huic concluſioni Viva in propoſitionem ab Innoc. XI. rejectam n. 23. ubi requirit moralem certitudinem, ſaltem reſpectivam de diſpoſitione pœnitentis: nam certitudinem reſpectivam in hoc caſu confundit cum probabilitate explicata, quando contra eam non ſtat motivum grave in oppoſitum.

Obji. Innocentius univerſaliter damnavit, licere ſequi ſententiam probabilem minus tutam de valore. ℞. d. a. Innocentius univerſaliter damnavit, licere ſequi ſententiam probabilem &c. relicta tutiore, quando moraliter eſt poſſibile ſequi ſententiam tutiorem c. a. ſecus n. a. Innocentius tantum damnavit, licere ſequi ſententiam talem probabilem, quando defectus per diſpenſationem aut ſuppletionem Eccleſiæ non tollitur, & ſic Sacramentum exponitur periculo nullitatis. 2. Quando moraliter, ſine nimiis ſcrupulis, & difficultatibus eſt poſſibile eligere & applicare ſententiam tutiorem : ſecus eſt, quando ſuppletur defectus juxta jam dicta, & quando moraliter non poteſt eligi, vel applicari tutior, quia tunc tutior non relinquitur; nam illa ſententia non relinquitur, cujus electio & applicatio moraliter implicat.

ADDITIO III.

Illationes Practicæ ex antecedentibus duabus Additionibus.

SUMMARIUM.

** *Adducuntur varii casus de Sacramentis Baptismi, Pœnitentiæ, Matrimonii &c.*

EX dictis sequitur 1. Baptismum non posse extra casum necessitatis administrari in aqua rosacea, aut alio humore, qui tantum probabiliter, non vero certo creditur esse materia sufficiens, neque per formam, quæ tantum probabiliter est sufficiens. Idem est de reliquis Sacramentis. Sic Sacramentum confirmationis non potest confici in solo oleo olivarum, benedicto ab Episcopo, sed debet conferri per chrysma confectum ex oleo & balsamo, & pro consecratione calicis non licet adhibere vinum congelatum, vel sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, omissis sequentibus. Ratio est: quia sententiæ, quæ dicunt, Sacramenta commemorata valere in allegatis materiis, vel formis, agunt de valore, & simul sunt mere probabiles: ergo eas non licet sequi juxta propositionem damnatam. Ex eadem ratione non sufficit in confessione peccatorum venialium mera non complacentia, & dolor virtualis inclusus in proposito confitendi, neque sufficit dolor, etiam non retractatus, qui longissimo tempore præcessit confessionem, quia istæ sententiæ, ab aliquibus traditæ, ad summum sunt probabiles, & agunt de valore.

Sequitur 2. Non requiri in Sacramento Pœnitentiæ contritionem intensissimam, aut attritionem, quæ sit existimata contritio, aut singulas contritiones de singulis peccatis: nam hæc non requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ est moraliter certum. Eodem modo certum est ex praxi Ecclesiæ, & doctrina Tridentini, quod aliqua attritio ex metu gehennæ, vel ex motivo turpitudinis peccati concepta absque alia dilectione Dei super omnia possit sufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ. Herincx, Felix Potestas, Holzman &c. Addit Viva in propositionem 1. damnatam ab Innocentio n. 26. certam quoque esse moraliter, & consequenter in praxi tutam sententiam, quod non requiratur ad hoc Sacramentum propositum non peccandi de cætero formale, sed sufficiat virtuale, item quod unus dolor, non retractatus, possit sufficere pro duplici absolutione & confessione, si una alteram statim sequatur; secus vero esse ait, si confessio altera priorem non statim sequatur. Nihilominus, quod me attinet, nullam ex his duabus sententiis de proposito virtuali & dolore uno sufficiente ad duplicem confessionem in praxi sequi auderem. Insuper licet Sacramentum extremæ Unctionis administrare oleo, cui frequentius modica quantitas olei non benedicti admixta est, ita ut quævis quantitas olei non benedicti admixta semper sit minor, quam quantitas benedicti, licet tandem non benedictum admixtum simul sumptum majorem quantitatem efficiat, quam benedictum

fue-

fuerit. Ratio hujus eſt: quia hæc eſt praxis Eccléſiæ, ut ſi neceſſitas requirat ob copiam infirmorum, ſæpius paullatim adjungatur oleum non conſecratum conſecrato; etiamſi poſt plures additiones major fiat quantitas olei non conſecrati quam conſecrati: quam praxin etiam confirmavit 23. Sept. 1662. ſacra Congregatio conſulta a Diœceſi Hiſpalenſi, ut cum aliis refert Viva laudatus.

Sequitur 3. licere ſequi ſententias probabiles & minus tutas, quæ concernunt materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ v.g. quod non debeant neceſſario explicari in confeſſione peccata negative dubia, circumſtantiæ mere aggravantes &c. Viva cit. Cherub. Mayr Recollect. Moral. P. 1. c. 1. quæſ. 10. Holzman. t. 1. de conſc. n. 158. Ratio eſt: quia ad valorem Sacramenti non requiritur confeſſio materialiter, ſed formaliter integra; atqui formaliter integram confeſſionem adhuc facit, qui omittit ea in confeſſione, ad quæ aperienda ſe non eſſe obligatum aliquis prudenter per probabilem ſententiam poteſt judicare; prout probabiliter & prudenter quis judicare poteſt, ſe non adſtringi ad confitenda peccata negative dubia, circumſtantias mere aggravantes &c. ergo. Major eſt certa: quia ſæpe habetur confeſſio valida, quæ tamen non eſt materialiter, ſed ſolum formaliter integra, ut dum aliquod peccatum grave inculpabiliter ob ignorantiam omittitur &c. min. prob. quia confeſſio formaliter integra eſt illa, in qua aperiuntur ea ſolum peccata, quæ aliquis aperire poteſt, &

tenetur; atqui aliquis non tenetur aperire ea peccata, a quorum confessione se excusari probabiliter, & prudenter judicat.

Sequitur 4. *in quæstionibus juris* licere sequi sententiam minus tutam & mere probabilem de valore matrimonii, saltem in iis, quæ pendent ex jure humano Ecclesiastico. Carden. in propositionem 1. Innoc. dissert. 2. n. 529. Viva in eandem propositionem n. 29. la Croix l. 6. p. 3. n. 527. & alii ab his allegati. Ratio hujus est 1. quia defectus, si quis committeretur in tali casu sequendo sententiam probabilem minus tutam, esset supplebilis per Ecclesiam, de cujus benignitate etiam certo præsumitur, quod vellit illum supplere: ergo. 2. accedit praxis & consuetudo Ecclesiæ, juxta quam matrimonium approbatur ut validum, quod cum hujusmodi opinione probabili, & minus tuta de valore contrahitur. 3. Causa matrimonii est favorabilis *c. finali de sententia & re judicata*; ergo taliter contractum censeri debet esse validum. 4. Urbanus VIII. rogatus, ut in India dispensaret cum Neophitis, ut possent aliquam uxorem ad arbitrium ducere ex pluribus prioribus, quas habuerunt, respondit, non esse opus sua speciali dispensatione, sed ubi *DD. sententiæ utrinque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum, barbaris favorabiliores*: ergo SS. Pontifex censuit, quod liceat sequi sententias probabiles, etiam minus tutas de valore Sacramenti, & non adstrinxit determinate ad sequendam tutiorem, quæ erat, ut isti

Bar-

Barbari illam, quam primo præ reliquis duxerunt, retinerent. Hanc reſponſionem Urbani VIII. refert Cardenas mox citatus n. 553.

Dixi vero in hac illatione 1. *in Quæſtionibus juris*, ſeu quando quæritur, an jure Eccleſiaſtico ſit ſtatutum v. g. aliquod impedimentum, vel an jus Eccleſiaſticum ſtatuens impedimentum e. g. Criminis, aut aliud, ſe etiam extendat ad hunc caſum; tunc enim hæc aſſertio habet locum. Idem dic, quando ille in impedimento diſpenſat, cui ſolum probabiliter, non vero certo competit jus diſpenſandi. Sic probabile ſolum, non vero certum eſt, Epiſcopum poſſe in caſu neceſſitatis diſpenſare in impedimentis quibusdam dirimentibus: igitur, qui in tali neceſſitatis caſu ab Epiſcopo obtinuit diſpenſationem, poteſt ſecure & licite contrahere matrimonium: quia hæc eſt quæſtio juris, an Epiſcopo conveniat jus diſpenſandi in ejusmodi caſu neceſſitatis, & ſimul eſt probabile Epiſcopo eam convenire.

Sed quid, ſi quæſtio eſt facti e. g. ſi certum eſt quidem jus, uti certum eſt jus ſtatuens impedimentum conſanguinitatis, & affinitatis in certis gradibus, & dubitatur tantum de facto, an v. g. Perſonæ, quæ volunt contrahere, ſint conſanguineæ?

Reſpondet ad hoc dubium 1. Cardenas diſſ. 2. in propoſitionem 1. Innocentii, cum Viva in eandem propoſitionem n. 31. & aliis apud la Croix l. 6. p. 3. n. 533. contra Leſſium & plurimos alios. Quando in quæſtione facti ex conjecturis utrinque probabilibus reſultat pure

dubium invincibile tamen, de impedimento dirimente, tunc licet cum tali probabilitate inire matrimonium. Ratio est: quia stante tali dubio invincibili libertas contrahentium est in possessione.

Respondet 2. Laudatus Cardenas n. 522. si habetur probabilitas facti de impedimento dirimente, nulla autem probabilitas de carentia impedimenti, tali casu non licet inire matrimonium. Rationem dat; quia talis homo exponit Sacramentum periculo nullitatis, neque habet aliunde pro se principium aliquod directum aut reflexum, ex quo posset reddi certus valor Sacramenti. Addit capit. *inquisitioni de sententia excom.* ubi resolvit Pontifex, eum, qui habet credulitatem probabilem & discretam de impedimento dirimente consanguinitatis, vel affinitatis, non posse petere, bene autem reddere debitum conjugale: ergo SS. Pontifex tale matrimonium non supponit absolute & certo validum, alias etiam permisisset petitionem debiti. Adjungit idem Carden. n. 524. qui habet meram probabilitatem facti de carentia impedimenti, nullam autem certitudinem, eum graviter delinquere contrahendo: rationem dat, quia non sequitur, quod tutius est, & Sacramentum exponit periculo frustrationis. Verum contra hoc posset objici, etiam eum, qui stante dubio facti invincibili, resultante ex probabilibus utrinque conjecturis de impedimento dirimente contrahit, non agere, quod tutius est: ergo neque talem invincibiliter dubitantem posse contrahere. Et revera praeplacet

cet mihi sententia Lessii, Castropalao & aliorum, qui in dubio etiam invincibili, & probabilitate facti de impedimento dirimente universim negant, posse licite matrimonium contrahi. Ratio est: quia Ecclesia hujusmodi matrimonia non ratificat, & inde ea declarat esse nulla, si post contractum superveniat certa notitia talis impedimenti dirimentis, esto, dum fuit contractus celebratus, contrahentes habuerint pro se probabilitatem facti, vel dubium invincibile de carentia impedimenti; ast non sic dissolvit Ecclesia, neque declarat nulla illa matrimonia, quæ cum probabilitate juris de absente impedimento dirimente fuerint contracta, quamvis postea innotescat, quod sententia asserens subfuisse impedimentum, etiam vere sit probabilis: ergo. Et horum Authorum sententia teste la Croix in praxi tenenda est, ac in talibus casibus saltem conditionate dispensatio petenda, si nempe sit necessaria.

Dixi in assertione 5. licere sequi opinionem probabilem minus tutam de valore matrimonii saltem in iis, quæ pendent a Jure Ecclesiastico. Nam in iis, quæ pendent a jure Divino & naturali, uti sunt impedimenta dirimentia Juris naturalis & Divini, est major difficultas. Ad quam tamen Cardenas, Viva, & alii respondent, etiam licere in his sequi sententiam vere probabilem: *tum*, quia Urbanus VIII. in responsione illa de matrimoniis Indorum concessit, Missionarios posse sequi sententias vere probabiles, & favorabiles Barbaris, quamvis tunc

fuerit dubium de impedimento dirimente Juris Divini, nempe de impedimento Ligaminis: *tum* quia Ecclesiæ in dubiis Juris naturalis & Divini de valore matrimonii convenit potestas decidendi & judicandi: ergo. Credo tamen hanc responsionem Adversariorum esse limitandam ad illos casus dubios Juris Divini & naturalis, in quibus Ecclesia solet, & potest dispensare. **

QUÆSTIO V.

De Conscientia scrupulosa, ejusque signis, & remediis contra scrupulos.

SUMMARIUM.

69. *Conscientia scrupulosa, & scrupulus quid?*
70. *Signa Conscientiæ scrupulosæ, quæ?*
71. *Quæ sit origo scrupulorum?*
72. *An sit licitum operari contra conscientiam scrupulosam.*
73. *Solvitur objectio scrupulosorum.*
74. *Alia scrupulosorum instantia diluitur.*
75. *Explicantur quædam auctoritates.*
76. *Discrimen inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupulosos, quale?*
77. *Mala scrupulosorum.*
78. *Remedia contra scrupulos, qualia?*
79. *Consilium pro scrupulosis, qui suæ conscientiæ curam habent.*
80. *Quid de nimium scrupulosis circa peccata præterita, & parum solicitis circa futura?*

Con-

69. C*Onſcientia ſcrupuloſa* dicitur talis a *Scrupulis.* Porro *Scrupulus* eſt inanis apprehenſio & hinc ortus timor, atque anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi revera non eſt. Unde *Conſcientia ſcrupuloſa* importat inanem apprehenſionem ex frivolis ortam rationibus, qua quis ſuſpicatur aliquid eſſe peccatum, quod non eſt.

70. Signa autem ſcrupuloſæ Conſcientiæ ſunt potiſſimum ſequentia. I. Pertinacia judicii, qua ſcrupuloſi homines Doctoris, aut ſui Confeſſarii conſiliis non acquieſcunt: unde varios conſulunt & fatigant, & tamen nullius judicio ſtant niſi ſuo. II. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconſtantia v. g. in Horis Canonicis aliquando decies mutant judicium, num hunc vel illum Verſiculum dixerint; imo nonnunquam contra proprium judicium, quod tale quid agere non ſit peccatum, adhuc ſunt inquieti, timentque, ne forte peccent, vel peccaverint. III. Perturbate agere, & cæco quodam modo in externis actionibus procedere; & hoc quidem malum ex prioribus deſcendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, & contra ſapientum, imo & contra proprium judicium eſſe inquietum. His accedit ultimum Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſignum, ſi nempe Confeſſarius judicat, talem eſſe ſcrupuloſum, juxta hactenus dicta. In particulari autem ſigna Scrupuli, hic & nunc præſentis, ſunt ſequentia duo: inprimis, ſi per illum experiaris, te ni-

nimium angi, & turbari. Deinde si alias expertus sis, te similia apprehendisse sine fundamento. Ita discurrit inter alios Hermannus Busenbaum, *in Medulla Theolog. moral. lib.* 1. *tr.* 1. *cap.* 3.

71. Quæritur I. Quæ sit origo Conscientiæ scrupulosæ, & scrupulorum? Resp. cum Doctoribus passim, origines & causas Scrupulorum esse potissimum sequentes. I. Est ignorantia; qui enim ignorantes sunt, quibusvis facile moventur, ac decipiuntur. II. Cerebri, & imaginationis debilitas. III. Complexio frigida, & melancholica, IV. Immoderatus, & indiscretus fervor. V. Nimius timor servilis; hic enim animam tremulam & trepidantem facit. VI. Consuetudo, seu conversatio cum Scrupulosis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem VIII. Causa scrupulorum, est permissio Dei, qui quandoque singulari sua providentia superbiam nostram a scrupulis depasci permittit, vel in fornace scrupulorum nos purgat, nostramque fidelitatem ad augendum in nobis meritum probat; ubi in casu ultimo sæpius tales homines tempore mortis suæ non sine admiratione Divinæ Providentiæ videmus maximis abundare consolationibus cessante omni anxietate.

72. Quæritur II. An sit licitum operari contra Conscientiam scrupulosam? Resp. cum communi Doctorum, affirmative. Ratio est clara: quia Conscientia scrupulosa nititur solum levibus atque frivolis rationibus, ac proinde ejus judicium est imperfectum atque imprudens; ergo licite ac laudabiliter ipsi resistitur.

73. Nec

73. Nec dicatur I. cum scrupulosis. Juxta illud commune dictum: *In dubiis tutior pars est eligenda*; ergo. Resp. enim, axioma illud loqui de Dubio proprie dicto, non autem de mero ac inani scrupulo, qui importat inanem suspicionem ex levibus causis ortam, qua quis putat esse peccatum, quod revera non est. Porro quomodo vulgatum hoc axioma sit intelligendum, habetur superius *n.* 35.

74. Nec dicatur II. Ad licite operandum necessario requiritur judicium intellectus saltem probabile de honestate operis: atqui stante scrupulo deest tale judicium intellectus: ergo eo stante non est licitum operari contra scrupulum. Respond. quippe negando minorem; nam scrupulus verus, quantumcunque urgeat minime tollit assensum partis contrariæ, seu judicium intellectus de ipso: quod si vere tollat determinatum assensum alterius partis, jam non erit amplius scrupulus, sed verum Dubium, ut recte notat Sanchez *lib.* 1. *in Decal. c.* 10. *n.* 80. ac proinde cum ipsa procedendum foret juxta dicta superius *Quæst.* 3. Unde cum Conscientia scrupulosa facile transire possit in conscientiam vincibiliter erroneam, vel dubiam, colligere licet, quam miser & periculosus sit status hominis vere scrupulosi.

75. Nec dicatur III. Secundum illud D. Gregorii, ac refertur *can.* 4. *dist.* 5. *Bonarum mentium est ibi culpam timere, ubi culpa non est*, Et illud *Proverb.* 28. *Beatus homo, qui semper est pavidus*, & alibi; ergo bene fit, si quis est scrupulosus. Respond. enim negando conse-

quen-

quentiam: hujusmodi siquidem auctoritates loquuntur de Conscientia timorata vera, & rationabili; non autem de Conscientia inaniter scrupulosa, & plurimum cor affligente. Sed occasione hujus

76. Quæritur ulterius, quale sit discrimen inter Timoratos timore DEI, & inter scrupulosos? Resp. cum Petro Marchantio *Tom. I. Tribunalis, tract.* 5. *titul.* 6. *quæst.* 2. & aliis, plures passim assignari differentias; cæteris tamen clarior est ea, quæ desumitur ab effectibus. Effectus enim Timoris DEI in timoratis, sunt puritas & firmitas cordis, vigilantia, & solicitudo sine anxietate, apprehensio mali sine turbatione, pœnitentia cum spe & amore conservandæ justitiæ & injustitiæ vindicandæ propter Deum omnis justitiæ Fontem. Hinc timorati timore Divino, ob amorem Dei atque observantiam mandatorum ipsius, etiam verbum otiosum refugiunt, simulque imperturbati, stabiles & constantes incedunt viam mandatorum DEI, & cum cordis tranquillitate custodiæ suæ invigilant, atque absque turbatione ad Deum suspirant.

77. Econtra vero res se habet in scrupulosis. Primo timor scrupulosorum plenus est impuritate atque inconstantia mentis. Deinde tantum abest, ut scrupulosi in solicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeant, ut potius in anxietatem, pusillanimitatem, tepiditatem, ac tædium omnis boni devolvantur, simulque apprehensio mali fit in ipsis cum turbatione totius hominis, ita ut nec se ipsos capiant, imo quodam
men-

mentis dilirio fatiſcant. Omittuntur alia plura diſcrimina, & mala Conſcientiæ ſcrupuloſæ.

78. Quæritur ultimo. Quænam ſint remedia contra ſcrupulos? Reſp. Inprimis ſaluberrimum contra ſcrupulos remedium eſſe, ſcrupulos contemnere: cum enim hi ex frivolis concipiantur rationibus, hinc tali inanitate perpenſa, jure merito contemnuntur, & licite contra eos quis operatur. Quia tamen ſcrupuloſus non ſemper ſemetipſum juvare poteſt, tunc alterum remedium eſt, ut ſcrupuloſus depoſito proprio judicio, & non obſtantibus ſuis rationibus, per omnia ſe ſubmittat judicio, ac verbo pii ac prudentis Viri, aut Confeſſarii, cum manifeſtum ſit, Deum non plus exigere a tali perſona afflicta. Confeſſarius autem ante omnia videat, quæ ſit cauſa ſcrupulorum, eamque cognitam laboret amovere. Præterea ſit is in ſuis Reſponſionibus reſolutus, atque, ne ſcrupulus ſcrupulo inducatur, abſtineat a multis diſcurſibus, & probationibus ſuorum dictorum, cum in illis frequenter non deeſſet ſcrupuloſis talibus materia novorum ſcrupulorum. Quare urgeat Confeſſarius ſcrupuloſum, ut ſimpliciter ſuis dictis credat: alias certe vix juvari poterit. Et hæc ſunt duo remedia præcipua contra ſcrupulos, quamvis plura a Doctoribus afferantur.

79. Cæteris tamen dimiſſis, conſulit Vasquez 1.2. *diſp.* 67. *cap.* 2. loquendo de illis ſcrupuloſis, qui ſimul conſcientiæ ſuæ curam habent, quod Confeſſarius, ſi ſemel cognoſcat talem ſcrupulis agitari, ei tale conſilium præbeat, ſuadeatque, ut nihil putet eſſe mortale,

niſi

nisi quod manifeste & absque formidine videatur ipsi esse mortale. Imo vero interdum potest aliquis adeo esse scrupulosus, ut nisi jurare possit, illud esse mortale, credere non debeat mortale esse.

80. Difficilius remedium adhibetur illis scrupulosis, qui sunt nimium scrupulosi circa præterita peccata, de futuris autem parum sunt soliciti. Præcipuum autem remedium pro talibus esse solet, ut frequenter ad Sacramentum Confessionis accedant, sicque cautiores efficiantur in cavendis futuris peccatis; de cætero autem remediis supra dictis utantur. Porro si aliqui vere judicentur scrupulosi, etiamsi non sint adeo cauti in evitandis futuris peccatis, non est cum illis ita severe agendum, sicut cum illis, qui scrupulosi non sunt: quamvis simul attendere debeant scrupulosi, ne manifeste declinent ad alterum extremum, & prætextu scrupulorum evitandorum nimiam sibi licentiam usurpent, & interdum pro scrupulis vera, & manifeste recta conscientiæ dictamina contemnant, magnas trabes festucas reputent, & quasi pulices camelos deglutiant. Unde in hisce scrupulis curandis Confessarius magna consideratione status Pœnitentis, prudentia, atque discretione procedere debet.

TRA-

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

1. SIcuti Conſcientia eſt actuum humanorum regula, proxima tamen ſeu intrinſeca, ita & Lex eſt eorundem extrinſeca ſeu remota regula, cui, ut actiones noſtræ morales recte fiant, conformandæ ſunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex profeſſo pertinere dignoſcitur: nam quamvis Juris conſulti Leges pertractent, id equidem faciunt diverſa plane ratione, videlicet in ordine ad Forum externum, pacemque Reipublicæ, ac Juſtitiam politicam procurandam, & conſervandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus ſunt regulæ extrinſecæ ſeu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis ſit agendum aut fugiendum, præceptum vel prohibitum, oſtendentes, quatenus ſic hominem ſibi obſequentem ad Finem ultimum, quo tendit, æternamque ſalutem dirigant, atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Lex?

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Lex unde sic dicatur?*
3. *Varia Legis nomina.*
   Et an Lex differat a Jure?
4. *Lex, quid?*
5. *Variæ Legis divisiones.*
6. *Lex naturalis,*
7. *Et positiva, quid, & quomodo differant?*
8. *Lex positiva Divina, duplex.*
9. *Lex positiva humana, quotuplex? Jus Gentium.*
10. *Jus Civile.*

** *Refutatur sententia Acatholicorum præsertim Wolffii de jure naturæ, & ostenditur, huic non contrariari Revelationem Divinam, ac Religionem Christianam.* addit.

11. *Leges Ecclesiasticæ, seu Canonicæ.*

2. UT a nominis etymologia ordiamur, *Lex* dicitur a *legendo*, eo quod leges solebant olim in publicis tabulis scribi, & populo legendæ proponi, ut sentit Isidorus *lib. 2. Etymolog. cap.* 10. Sive *Lex* dicitur a *ligando*, eo quod homines legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid præstandum, vel omittendum, ut inter

ter alios vult Doctor noster 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *art.* 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus* vocatur, eo quod definiat, ac præscribat, quod justum est: sic dicimus Jus naturale, Jus Divinum, Jus Civile, ac Ecclesiasticum, quamvis strictius loquendo inter legem & jus detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur *c. Jus generale, dist.* 1. *Jus generale nomen est, Lex autem juris est species.* Aliquando Lex dicitur *Statutum*; eo quod sit stabilis atque firma. Quandoque etiam dicitur *Constitutio*, quia illam præcedere solet plurium consilium, & consensus quidpiam constituentium seu simul statuentium. Quamvis vero Legis nomen late sumptum quamcunque regulam, seu agendorum normam significet; quo sensu etiam regulæ Grammatices, & aliarum artium, solent vocari Leges, proprie tamen loquendo, & quantum ad Propositum, Lex aliud non est, quam regula quædam actionum humanarum, secundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel a male agendo retrahimur, ut sic in genere moris bene ac honeste agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, sit

4. CONCL. I. Lex est recta agendorum ratio, a publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate, eam perpetuo obligandi, ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in re Doctores communiter, quamvis alii aliis ver-

 bis

bis legem describendo utantur; prout Herincx *Disp.* 1. *de leg. q.* 1. ait; Lex nihil est aliud, quam regula ab eo, qui potestatem habet, ordinata, obligans creaturam rationalem, ut illi se conformet; nam hujusmodi definitiones in re conveniunt, earumque particulæ magis patebunt ex dicendis.

5. CONCL. II. Lex ut sic immediate dividitur in naturalem, & positivam: ex quibus Lex positiva subdividitur in Divinam, & humanam: & Divina iterum dividitur in Novam, & Veterem; humana vero in Jus Gentium, Ecclesiasticum, & Civile.

6. *Lex naturalis* (quam alii *Jus naturale* appellant) dicitur ea, quæ non ex libera alicujus Legislatoris voluntate imposita est, sed congenita nobis cum ipsa natura, & ab hac profluens. Porro hujusmodi Legem naturalem dari in nobis, est de fide certum: sic enim lumen naturæ nobis dictat, non esse furandum, non occidendum, non falsum testimonium dicendum, & hujusmodi. Hinc D. Paulus *Rom.* c. 2. inquit: *Gentes, quæ legem non habent* (scripturam videlicet) *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Et infra: *Quia ostendunt opus Legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum*, & alibi.

7. *Lex positiva* (sive *Jus positivum*) est, & dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet. Et dicitur, *Lex positiva*; quia

a Superiore non ex quaſi neceſſitate, ac intrinſeca exigentia objecti, ſed libere & contingenter ponitur. Differt autem a Lege naturali, quod hæc ſit invariabilis, illa vero variabilis. Deinde, quod Lex poſitiva ex libera Legislatoris voluntate procedat, non item Lex naturalis, utpote quæ ex intrinſeca exigentia objecti provenit. Inſuper differunt in eo, quod illa, quæ jure naturæ ſunt prohibita, ideo prohibita ſint, quia in ſe mala; quæ autem Jure poſitivo prohibentur, ideo ſunt mala, quia prohibita: ſic enim comeſtio pomi vetiti in paradiſo ideo fuit mala & peccaminoſa, quia prohibita erat a Deo.

8. *Lex poſitiva Divina* eſt, quæ a Deo Opt. Max. in tempore lata, & condita eſt. Et hæc ſubdividitur in Legem veterem, quam pro tempore veteris Teſtamenti Deus ipſe condidit, de multis diſponendo, quæ ad Jus naturale non ſpectant; ut fuerunt lex Circumciſionis, Lex Agni Paſchalis, & plurimæ aliæ leges circa Cæremonialia, & Judicialia veteris Teſtamenti: Et in Legem novam, ſeu Evangelicam, quam Chriſtus Dominus, Deus ſimulque homo inſtituit, atque in novo Teſtamento obſervari mandavit; prout amplius patet ex Sacra Scriptura.

9. Lex poſitiva humana eſt, quæ immediate fertur ab homine. Unde & *Jus humanum* dicitur; & ſubdividitur in Jus Gentium, Jus Civile, & Jus Eccleſiaſticum. *Jus Gentium* eſt

lex humana, quam omnes populi & variæ gentes inter se servare debent: ut est consuetudo recipiendi Legatos sub lege immunitatis ac securitatis, libertas commerciorum inter gentes non inimicas, jus belli fundatum in potestate illa, quam una Respublica vel Monarchia suprema habet ad puniendam, vindicandam, atque reparandam injuriam sibi ab altera illatam: hæc enim & alia hujusmodi, cum sint plurimum consona Legi naturali, omnium populorum consensu sunt recepta & constituta; ac proinde dicuntur esse de Jure Gentium.

10. *Jus Civile*, seu *Lex Civilis* dicitur ea, quæ ad civium politicam gubernationem, atque ad temporalia jura tuenda, ipsamque Rempublicam in pace & justitia conservandam ordinatur. Unde hujusmodi Leges Civiles circa ordinanda bona temporalia præcipue versantur; & quia non omnium Nationum iidem sunt sensus & inclinationes (nam & *diversitatem corporum, diversitas sæpe sequitur animorum.. c. Quia diversitatem. De Concession. Præbend.*) hinc non est unum idemque Jus Civile apud omnes gentes, sed variatur pro varietate locorum, temporum, personarum, aliarumque circumstantiarum. Et tales Leges Civiles sunt, quæ in Jure Civili continentur: item eæ, quæ dicuntur *Leges municipales*, quas quælibet Civitas sibi constituit.

AD-

ADDITIO CRITICA.

De Jure Naturæ Acatholicorum.

** SUbſiſtere hic oportet ob clamores, quos moderni Acatholici de ſuo Jure Naturæ, maxime Wolffiano excitant ad admirationem non modicam etiam plurium Catholicorum, quibus nova quæque præ veteribus plus æquo ſæpe non ſine periculo arrident. Itaque moderni heterodoxi præcipue eo tendunt, ut officia hominis, ut talis ex natura ipſius *ſola ratione*, excluſa auctoritate tam Divina, quam humana, præſertim Eccleſiæ noſtræ dimetiamur. Qua de re affirmant audacius, quam verius, Catholicos Doctores a Chriſto nato, usque ad hæc tempora erraſſe admodum, quod Religionem Chriſtianam, & Revelationem Divinam Juri naturæ immiſcuerint.

Verum quam falſo hæc dicantur, quamque Reipublicæ humanæ pernicioſa ſint, ſequentia breviter indicabunt. Quæro enim ex ita ſentientibus, pro quibus hominibus, vel pro quo ſtatu hominum ipſi cenſeant ſcribendum, ac tradendum Jus Naturæ? pro ſtatune illo, qui nunquam exſtitit, id eſt, *naturæ puræ*? & tali ratione ludunt, otioſisque conceptibus, qui modernæ hominum conditioni non proſunt, ſe & alios fatigant. An ſcribunt pro moderno hominum ſtatu, qui eſt naturæ elevatæ ad finem ſupernaturalem? aſt ſi hoc faciunt, excludere non poſſunt Religionem Chriſtianam, & Revelationem, ni in ipſam naturæ legem gran-

depiaculum committere velint. Nam & ipsa natura dictat, credendum esse Deo revelanti, atque ei præcipienti obediendum: cum ergo in præsenti naturæ elevatæ statu Deus plurima etiam ad mores pertinentia revelaverit, cumque præceperit, Christianam Religionem esse amplectendam, Ecclesiamque jusserit esse columnam & firmamentum veritatis, & audiendam ei, qui non velit esse sicut Ethnicus & publicanus; consequitur, ipsa lege naturæ imperante in moderno naturæ elevatæ statu etiam in doctrina morum non esse excludendam Revelationem Divinam, aut doctrinam Religionis, & Ecclesiæ Christianæ, imo ab his repetendam esse infallibilem veritatem circa juris naturalis placita. Quod inde

Confirmatur: Rationis nostræ lumen multum est debile ob ipsam naturam nostram corruptam, cui majores tenebras affundunt mala principia interdum a teneris annis hausta, prava exempla aliorum, vitia, & passiones, ac amor proprius, & alia ejusmodi: & ideo, qui a solo rationis lumine, seclusa auctoritate Scripturæ, Ecclesiæque, ac SS. PP. qui ab ipsis Apostolis doctrinam moralem hauserunt, vel haustam ab illis per alios quasi per manus traditam acceperunt, duci anhelat, cæcus a cæco ducatum desiderat.

Quod ostenditur ulterius ex erroribus plurimis, quibus se in materia morali obstrinxerunt etiam nominatissimi antiqui Philosophi, solum ob-

obſcurum rationis lumen ſine revelatione ſecuti? quam abſurda de ſola beatitudine, & fine hominis ſunt commenti? In heterodoxis quoque modernis Doctoribus jus naturæ una ratione penſantibus, quot & quanti errores contra ipſam legem naturæ, ac doctrinam fidei, cui tamen nec ratio, nec jus naturæ contrarium eſſe poteſt, deteguntur, ut in Grotio, Hobbeſio, Thomaſio, Puffendorffio a Clariſſimo P. Schvvarz, in Wolffio ab Eruditiſſimo P. Deſing in ejus inſignibus ſcriptis hac ſuper re recenter in lucem datis?

Ex his breviter adductis facile concludes 1. optime facere Theologos Catholicos, dum in explanatione Juris Naturæ (quod tradiderunt omnes noſtri Caſiſtæ in ſuis ſcriptis jam ante Acatholicos) etiam adhibent Sacram Scripturam, Auctoritatem Eccleſiæ, & SS. PP. nam & in his omnibus plurima reperiuntur, quæ mores informant, jus naturæ, hominisque officia erga Deum, ſeipſum, & proximum amplius declarant, & horum obſervantiam adjuvant, ac caligini noſtri corrupti intellectus ſubſidium ferunt.

Inferes 2do, e converſo heterodoxos, dum jus naturæ unica noſtra valde curta ratione conſiderant, ſecluſa auctoritate, rem perniciosam moliri: nam talia principia ſuorum de jure Naturæ ſcriptorum Lectoribus, vel auditoribus inſtillant, quæ ipſos præcipue ſi juniores ſint, ſenſim ſine ſenſu abducunt in purum Naturaliſmũ, vel Libertiniſmum, contentos ſola honeſtate naturali, quam ſibimet ipſis, ſecundum pro-

prium cerebrum confingunt, parum vel nihil soliciti de iis, quæ Deus, quæ Religio ab ipsis exigit. Mirandum sane, & dolendum, quod tales libri de Jure Naturæ ab Acatholicis scripti, periculosi in fide, cujus in contemptum, & præjudicium maximum cedunt, & contra quam plures errores ordinarie continent, absque anxietate, & debita licentia legantur a Catholicis, cum tamen *Isti Libri sint a S. Matre Ecclesia prohibiti non sine ratione*, ut ait Clarissimus P. Desing *in Juris naturæ larva detracta cap. 4. Them. 9.* quo in capite plura alia damna, quæ ex similibus operibus de Jure Naturæ Acatholicorum oriuntur, recensentur. Lege etiam Hipodigma Juris Naturæ R. P. Desing. Nolim omnia mala referre, quæ ex hoc Jure Naturæ certe larvato, & corrupto metuere licet.

Demum id unum assero, doctrinam Juris Naturæ a nostris Theologis Scholasticis, ac Moralibus, Canonistis &c. solidius, clarius, & omni ex parte perfectius tradi, quam a Protestantibus quibusvis. Ausim affirmare (& quidni ausim, cum aperta sit veritas?) omnia, quæ bona sunt in Acatholicorum hac de re libris, ex nostris fere esse deprompta, cum in his jam fuerint optime discussa ante exortum Protestantium, ut vel ex solis Operibus SS. Thomæ, & Bonaventuræ liquidum est: quod Heterodoxi addiderunt, consistit in Tautologiis, obscuritatibus, ac erroribus non paucis, quibus, ut novum quid invenisse videantur, vetera bona, candide, sane, ac clare tradita dogmata involverunt. Una lectione & comparatio-

ne

ne utriusque generis scriptorum opus est facienda a prudente, ac indifferente Lectore, & res tota erit in aprico. Cum ergo nostris e fontibus puram sanamque possimus bibere aquam, ad quid tam avide desideramus haurire turbidam, ac noxiam ex alienis, alioquin prohibitis? **

11. *Leges* tandem *Ecclesiasticæ*(quæ alio nomine *Leges Canonicæ* appellantur) sunt illæ quæ pro recta gubernatione Ecclesiæ, atque ad spiritualem animarum profectum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis Prælatis atque Magistratibus Ecclesiasticis legitime conduntur. Et tales sunt, quæ tum in Jure Canonico continentur tum a Conciliis Generalibus, Provincialibus, Synodalibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitima auctoritate feruntur.

QUÆSTIO II.

De Conditionibus Legis, ejusque differentia a simplici Præcepto.

SUMMARIUM.

12. *Legis encomia.*
Legis conditiones generatim, quæ?
13. *Lex debet esse recta agendorum ratio.*
14. *Ad eam requiritur auctoritas in Legislatore.*
15. *Ejusque legitima promulgatio.*
16. *Et ut feratur cum voluntate obligandi subditos.*
17. *Lex quomodo debeat esse perpetua?*
18. *Lex quomodo differat a simplici Præcepto?*
19. *Alia differentia utriusque.*

12. Cum

12. CUm optima sit lex, si recte feratur, atque custodiatur, utpote quæ pravam concupiscentiam hominum, seu (ut loquitur Gregorius XI. in Proœmio Decretalium) *effrænatam cupiditatem, sui prodigam, pacis æmulam, matrem litium, materiam jurgiorum reprimere satagit*: hinc summe necessarium est, ejusdem conditiones rite cognoscere. Et quidem Isidorus relatus *can.* 2. *dist.* 4. easdem paucis complectitur dicendo: *Erit autem lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Hæc ille. Brevius tamen omnes necessariæ legis conditiones continentur in ejus definitione *num.* 4. allata, ubi dicitur: Lex est recta agendorum ratio, a publica potestate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuo obligandi &c.

13. I. Igitur ad Legem requiritur, ut sit *recta agendorum ratio*; sive, ut ait citatus Isidorus, quod sit honesta, justa, possibilis &c. Siquidem lex injusta non est absolute dicenda *Lex*, sed solum cum addito, *Lex iniqua*; & si constet, eam esse talem, non tenentur eidem subditi obedire. Unde de hujusmodi lege injusta hic non agitur, sed tantum de justa.

14. II. Ad rationem Legis requiritur legitima auctoritas legem ferendi in Legislatore, quæ conditio indicatur in supra posita definitione

per

per ly *a publica potestate*. Porro hujusmodi potestatem condendi leges, & quidem universim, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus positivis humanis, easdem potest ferre Summus Pontifex in materia spirituali, & concernente animarum salutem, rectamque Ecclesiæ gubernationem pro toto Orbe Christiano: quia ipsi, tanquam suo in terris Vicario, commisit Christus Dominus in B. Petro Apostolo omnium suarum Ovium curam, ut habetur *Math.* 16. & *Joan.* 21. Quin etiam alii Prælati Ecclesiastici inferiores, ut Episcopi, possunt leges quasdam ferre, quæ tamen solum adstringunt proprii Territorii subditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro suo regno, aliique Principes ac Magistratus sæculares pro suis subditis leges ferre possunt, juxta quod propria cujusque Potestas ac jurisdictio se extendit.

15. III. Ad rationem Legis requiritur legitima ejusdem promulgatio; quæ conditio in data definitione legis denotatur per ly *communitati denuntiata*, id est, promulgata. Siquidem, ut habet receptum inter Jurisconsultos dictum ex *can.* 3. *dist.* 4 *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur*. Unde etiam si aliquis v. g. ex Senatu, a quo Lex conditur, certo sciat, sequenti Mense, vel septimana eandem fore promulgandam, prout in Senatu jam decreverant, ante tamen actualem promulgationem non adstringitur huic Legi. Verum de hac Legum promulgatione agetur ex professo *Quæstione sequenti.*

16.

16. IV. Requiritur, ut Lex a ſuperiore feratur *cum voluntate obligandi*; id eſt, quod Legislator velit communitati quidpiam præcipere, eamque ad obſervantiam legis obligare: nam ſi Princeps tantum quidpiam conſulat, aut a ſubditis fieri libenter ſe videre declaret, non autem clare jubeat, & præcipiat, lex non erit, ſed conſilium, aut beneplacitum Principis.

17. Tandem additur in allata definitione Legis ly *perpetuo obligandi*. Per quam particulam denotatur, quod lex debeat eſſe perpetua, id eſt, lata cum voluntate ſubditos perpetuo obligandi. Ubi tamen perpetuitas legis non accipitur pro æternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur lex poſitiva) ſed accipitur pro duratione indefinita, quatenus lex debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, ſed cum voluntate ſubditos perpetuo obligandi. Intellige, quantum eſt ex prima intentione Legislatoris, & niſi lex poſtmodum legitime revocetur.

18. Quæres, quomodo Lex differat a ſimplici Præcepto? Reſp. differre in pluribus. Nam inprimis Præceptum ſimplex proxime ac immediate fertur in perſonas ſingulares, earumque oſſibus adhæret, quocunque terrarum diſceſſerint: Lex vero cenſetur immediate afficere locum, ſeu territorium Legislatoris, atque hinc in ſubditos ibidem exiſtentes tranſire. Et idcirco fit, quod leges territorii non obligent cives abſentes; econtra tamen præcepta Superiorum, v. g. Prælatorum Regularium obligent

gent ſubditos, ubicunque exiſtant: cum eis competat jurisdictio in ſubditos, non ratione loci, ſed per ſe ac ratione perſonæ, propter votum Obedientiæ.

19. Deinde Præceptum tendit ad perſonas ſingulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec tranſit ad ſucceſſores; quale eſt, ſi pater quidpiam præcipiat filio; Abbas Religioſo; Princeps huic vel illi ſubdito: Lex vero imponitur toti Communitati, & loquitur non tantum ad præſentes, ſed etiam ad futuros; nam *Lex eſt commune præceptum* L. 1. *ff. de Legibus.* Inſuper Præceptum exſpirat morte præcipientis: & absque nova revocatione ceſſat ceſſante vita, aut officio præcipientis; Lex autem, & Statutum, durat etiam poſt mortem Legislatoris, ſemperque vim ſuam habet, donec revocetur, aut per contrariam conſuetudinem legitime abrogetur. Siquidem leges ex natura ſua ſunt perpetuæ, non autem Præcepta ſimplicia, ſeu quæ non fuerunt per modum conſtitutionis generalis.

QUÆSTIO III.

De Promulgatione ad Legem requiſita.

SUMMARIUM.

20. *Ut Lex obliget in conſcientia, requiritur ejus promulgatio.*

21.) *Leges, an interdum extendantur ad præterita?*

Et Regulæ Cancellariæ nondum publicatæ obligent?

Quid

20. CONCL. I. Ut Lex in conscientia, & quoad culpam vel pœnam obliget, certum est, requiri ejus publicationem, seu promulgationem. Ita communis, ac præsertim Doctor Subtilis 4. *dist.* 3. *quæst.* 4. *art.* 2. ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo Baptismo in Lege Evangelica incepisse Jerosolymis primum in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum sanctum solemniter promulgatum fuit. Ratio est: quia Lex est communis vivendi regula, sive commune præceptum: ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus observari, & quilibet secundum eam suas actiones instituere possit, prout lege jubente tenetur, & econtra transgressor legis juxta demeritum puniri valeat. Nam alioquin ignorantia merito excusaret subditum ab obser-

vantia legis: *Cur enim* (inquit Imperator: *Auth. 66. Ut factæ novæ Constitutiones §. Sancimus. Collat.* 5.) *culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones?*

21. Nec obstat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innuitur in Jure Canonico, *cap. ult. de Constitut.* ibi: *Cum Leges & Constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, nisi nominatim in eis de præteritis caveatur:* in quo proin postremo casu videntur leges obligare pro tempore, quo necdum fuerunt publicatæ. Confirmari potest hæc instantia ex *Regulis Cancellariæ Apostolicæ*, quas singuli Summi Pontifices a principio sui Regiminis circa causas Beneficiales, & Judiciales facere, vel a suis Prædecessoribus factas renovare, augere, vel minuere solent; atque *etiam* (ita sonat earundem præfatio) *ex tunc licet nondum publicatas, & suo tempore duraturas, observari volunt.* Quinimo Sixtus V. in Constitutione, *Cum frequenter* (& habetur *tom. 2. Bullarii Romani, Constit.* 59. *dicti Pont.*) damnavit conjugia per Eunuchos & Spadones non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit; & consequenter Lex Pontificia videtur extendi posse etiam ad acta præterita, & obligare ante publicationem.

22. Resp. enim cum Lud. Engel *tit. de Præbendis n.* 19. & aliis, hasce & consimiles leges, in quibus nominatim sic cavetur, partim

M ob-

obligare quoad nullitatem actus in contrarium gesti, non vero quoad culpam, aut pœnam; de qua posteriori obligatione duntaxat in proposito est sermo. Partim eas obligare in tantum, quod Judex circa talia negotia etiamnum pendentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur ferre sententiam conformiter tali legi de novo conditæ; prout per quoscunque Judices fieri jubetur cit. Constitutione Sixti V. §. 3. atque circa prædictas Regulas in Cancellaria Apostolica observari debet.

23. Fatendum tamen, quod ad obligationem legis sufficiat quævis promulgatio, sive dein ea fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce præconis; siquidem scripturam ad substantiam legis non requiri, sed voce etiam, aliove signo eam communitati denuntiari posse, fatentur passim Doctores. Nec obstat textus *can.* 3. *dist.* 1. ibi: *Lex est Constitutio scripta.* Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerumque lex in scripturam redigi solet, ut perpetua ejus memoria habeatur, perpetuisque temporibus inviolata perseveret: partim ad differentiam Juris consuetudinarii, quod dicitur *Jus non scriptum*, prout habetur §. *Constat. Instit. de Jure Naturali, Gentium, & Civili.*

24. CONCL. II. Leges Civiles a supremo Principe Imperii (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis latæ, ut subditos obligent, requiritur earundem promulgatio in singulis respective Provinciis, & si sint latæ absque alia temporis determinatione, non obligant, nisi primum post duos menses a tempore promul-

ga-

gationis legis. Ita Theologi & Jurisconfulti communiter. Ratio eft: quia ita expreffe conftitutum eft in Jure Civili, atque approbatum praxi & confuetudine Sacri Romani Imperii: fiquidem in *Auth. Ut factæ novæ Conftitutiones &c. Collat* 5. Rubrica Tituli abfolute fic loquitur: *Ut factæ novæ Conftitutiones poft infinuationem earum poft duos menfes valeant.*

25. Solum nota cum Doctoribus paffim, hanc Imperatoriam Conftitutionem non habere locum in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum; quippe quorum jurisdictio eft anguftior. Unde per fe loquendo, & nifi aliud in ipfamet lege præfcribatur, aut de longa confuetudine fuerit obfervatum, Statuta inferiorum Principum fufficienter promulgantur unica folemni publicatione facta in Curia aut præcipua Civitate; & tunc, fi certum tempus expreffum non habeant, obligant fcientes ftatim, ignorantes autem poft tempus arbitrarium, quo rationabiliter poteft præfumi de ipforum notitia, & quod poft tale tempus non debuiffent Conftitutionem ignorare.

26. CONCL. III. Etfi communior Doctorum fentiat, quod Lex Pontificia, fimul ac Romæ in Curia, aliisque locis confuetis folemniter fuerit promulgata, quantum eft ex fe, five in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat: oppofita tamen fententia, requirens ad obligationem earum faltem pro Foro interno feu confcientiæ promulgationem Conftitutionum Pontificiarum in fingulis Diœcefibus vel Provinciis, non eft improbabilis. Hæc Con-

clusio ex proposito sic ponitur ob magnam sententiarum atque rationum varietatem, & plurimas inde deducendas consequentias, quæ melius relinquuntur judicio Superiorum, utpote quibus in dubio subditi obedire tenentur.

27. Ratio prioris & communioris sententiæ quod nimirum sola promulgatio Constitutionum Pontificiarum Romæ facta sufficiat ad earum obligationem, desumitur inprimis ex Jure Canonico, *cap.* 1. *de Postulat. Prælat.* ubi dicitur, quod *id solum sufficit, ut ad Constitutionis Pontificiæ observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam:* atqui hoc jam fit, si Bulla Pontificia Romæ promulgatur, & de tali promulgatione cuipiam certo constet: ergo. Confirmatur hæc sententia ex praxi, & stylo Curiæ Romanæ: siquidem in Curia Romana totius Orbis lites deciduntur juxta Constitutiones Pontificias Romæ publicatas, etiamsi alibi promulgatæ non sint: hoc autem non videretur justum esse, & æquitati consentaneum, si dictæ Constitutiones non obligarent ubique, haud obstante, quod in aliis Provinciis non sint publicatæ. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla: *In eminenti*, (quæ habetur Tom. V. Bullarii Romani, *Constit.* 188. *dicti Pont.*) §. 12. expresse declaraverit, ad obligationem illius Bullæ sufficere solam publicationem Romæ factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri; ergo a pari idem dicendum de cæteris.

28. Ex hac sententia, quam sequitur communior Doctorum, ac præsertim Layman *lib.* 1. *Tract.*

1. *Tract.* 4. *c.* 2. *n.* 4. infert citatus Auctor, quod Lex Pontificia, ſimul ac Romæ publicata eſt, quantum eſt ex parte ſui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Chriſtiano: cur autem quoad actum ſecundum (id eſt, ut re ipſa aliquis conſtringatur) non ſtatim omnes obliget, id, ait, non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, ſed ex defectu alicujus conditionis accidentalis, puta quia aliqui eam ignorant. Et ita communiter diſcurrunt Doctores hujus primæ ſententiæ.

29. Altera vero pars Concluſionis, continens ſententiam Doctorum, aſſerentium, non ſufficere ſolam promulgationem Romæ factam, probatur inprimis ab auctoritate; ſiquidem ita ſentiunt Navarrus *cap.* 23. *Manualis. num.* 44. Medina 1. 2. *quæſt.* 90. *art.* 4 & inſuper pro hac ſententia Azorius *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 3. *q.* 3. (ſed poſtea ſecutus priorem ſententiam) citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, Scotum, & alios. Eandem ſententiam noviſſime ſecutus eſt Petrus Marchantius *tom.* 2. *Tribunalis tract.* 1. *tit.* 8. *quæſt.* 5. ipſamque ex profeſſo docet Bernardus Sannig *tom.* 3. *Theolog. tract. de Legibus diſt.* 3. *quæſt.* 6. atque probabilem cenſet Pirrhing *tit. de Conſtit. n.* 31. & ſequitur Ludov. Engel, *tit. de Conſtit. num.* 67. ubi etiam reſpondere conatur ad *cap.* 1. *de Poſtul. Prælat.* pro favore prioris ſententiæ ſupra *n.* 27. allegatum.

30. Fundamentum hujus poſterioris ſententiæ eſt: quia Pontifices volunt Jus Civile ſervari, ubicunque Jure Canonico nihil eſt ſpe-

cialiter constitutum, juxta illud *c.* 1. *de Novi operis nuntiatione. Sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur*: atqui circa modum promulgandi Leges Ecclesiasticas, in Jure Canonico nihil habetur clare constitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad Legum obligationem requirit, ut promulgentur in singulis Provinciis, juxta dicta *n.* 24. Confirmatur: quia ipsimet summi Pontifices defacto in quibusdam legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in singulis provinciis & Diœcesibus, ut patet ex *cap. Cum infirmitas. de Pœnit. & Remiss.* & Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Pastorali.* (& habetur tom. 4. Bullarii Romani, *Constit.* 62. *dicti Pont.*) & alibi: sed frustra hoc fieri videretur, si generaliter & absque ulla speciali declaratione (quod additur propter Bullam *n.* 27. citatam) Romanus Pontifex per legem Romæ promulgatam illico totum Mundum obligare intenderet, etiam pro Foro Conscientiæ; ergo.

31. Confirmatur secundo: quia, ut eleganter discurrit Sannig *loc. cit.* ipsamet lex Christi Domini non fuit sufficienter Jerosolymis in ipso die Pentecostes pro toto Orbe promulgata, uti omnes concedunt; ergo neque lex Pontificia Romæ duntaxat promulgata. Consequentia tenet, nisi detur disparitas. Unde (infert citatus Auctor) ex hac sententia patet, quomodo multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regnis, & provinciis non obligent defacto, eoquod ab Ordinariis locorum aut ex negligentia, aut aliis

de causis gravibus, v. g. ob laicam potestatem vel defectum finis legis, non fuerint debite promulgatæ in suis Diœcesibus, juxta Paparum voluntatem & mandatum: contra quas longa consuetudo populi contraria invaluit, & vim contrariæ legis tandem obtinuit. Hactenus ille.

32. Quantum ad praxin attinet, in hac sententiarum & rationum varietate, subditis standum inprimis erit judicio Superiorum suorum; nam his in dubio obedire tenentur. Deinde attendenda est praxis & consuetudo locorum, utpote quæ est tantæ efficaciæ, ut non tantum Jus dubium interpretari possit (nam *consuetudo est optima legum interpres. c. Cum dilectus. de consuetud. & L. 26. ff. de Legibus)* sed etiam legi cæteroquin manifestæ debito tempore derogare. *cap. ult. de consuetud.*

QUÆSTIO IV.

De Acceptatione Legum.

SUMMARIUM.

33. *Legem acceptari, & usu recipi, quid?*
34. *Ad legem, an requiratur acceptatio populi?*
35. *Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur, quomodo?*
36. *Si lex justa est, tenetur eam populus acceptare.*
37. *Nisi habeat justam causam non acceptandi, & quid tunc agendum?*
38. *Quid de singularibus quoad praxin?*

39. Peccant non recipientes, neque observantes justam legem, donec usu contrario abrogata sit.

40. Cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent?

33. ADVERTENDUM, quod Lex post promulgationem debite factam tunc censeatur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, scripto, aut alio signo, vel quando ipsam in casu occurrente observat. Deinde, dum Communitas legem observat, dicitur *lex* etiam esse *usu recepta*. Hoc prænotato, sit

34. CONCL. I. Ad naturam & intrinsecam constitutionem Legis humanæ non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & usum Lex accidentaliter perficiatur, seu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium tum de Lege Imperatoria, tum Pontificia. Ratio est; quia supremo Principi, utputa Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque potestas deest subditos obligandi ad observantiam suæ legis. Non quidem voluntas, uti supponitur; eoquod velit condere novam legem. Neque deest potestas: quia summo Pontifici in rebus spiritualem Ecclesiæ gubernationem concernentibus, tenentur obedire omnes Christiani, tanquam Pastori universali, Christique in terris Vicario. In Imperatorem vero populus lege aurea omnem potestatem contulit. *L. 1. ff. de Constitut. Principum.* Quodsi in aliqua Republica adhuc vigeret Regimen Democraticum, in quo pote-

stas

ſtas ferendi Leges reſidet penes ipſam Communitatem, haud dubie requireretur acceptatio populi: Concluſio autem ſolum loquitur de Regimine Monarchico.

35. Nec obſtat illud Gratiani *can.* 3. *diſt.* 4. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Reſp. enim, inprimis textum hunc aperte ſtare pro Concluſione, dum concedit, leges jam inſtitui per legitimam promulgationem, ac proinde ante earum acceptationem. Reſp. ulterius, illud, quod ſubjungitur, *firmantur, cum moribus utentium comprobantur,* non de firmitate intrinſeca & ſubſtantiali intelligendum eſſe, utpote quam leges jam ante earum acceptationem habent; ſed de quadam extrinſeca duntaxat & accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobatæ, non facile amplius per contrariam legem, vel conſuetudinem abrogantur. Sive (ut loquitur Fagnanus *in c. Treugas. n.*49. *de Treuga.*) leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem ſtabilitatis, non autem firmitatem auctoritatis.

36. CONCL. II. Si lex juſta eſt, tenetur eam populus acceptare ſub peccato; niſi habeat juſtam cauſam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamen ſententia noviſſime ab Alexandro VII. rejecta eſt, dum ab ipſo inter alias propoſitiones etiam ſequens, ordine 28. damnata fuit: *Populus non peccat, etiamſi absque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

37. Dicitur in Concluſione, *niſi habeat ju-*

stam causam non acceptandi. Nam quando subest rationabilis causa a Principe verisimiliter ignorata, secus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumstantiis contraria Principis voluntas satis colligitur; prout v. g. præsumi posse videtur in lege valde difficili, nimiumque dura & gravi, quod Princeps non intendat ab initio absolute obligare: sed solum tentare populi sensum, & quomodo is tali legi sese accommodet, ut juxta eam valeat postmodum Princeps legem vel plene confirmare, vel relaxare, ac moderari. Interea tamen populus in tali casu non potest simpliciter rejicere legem, sed debet ad Principem recurrere per remedium supplicationis pro sublatione legis: qua stante supplicatione, licitum est populo, suspendere obligationem lègis; prout in simili habetur *c. Si quando, de Rescriptis*, & notat Sannig. *Dist.* 3. *de Legib. q.* 7. *n.* 4. post Rodriguez, Bonacinam, & alios.

38. Addit Layman *lib.* 1. *Tract.* 4. *c.* 3. *n.* 3. quamvis Lex Pontificia spectata sua natura, quantum est de se, seu in actu primo, mox habeat vim obligandi subditos in toto mundo, tamen quod attinet ad praxin, peccati damnandos non esse, neque puniendos singulos e Communitate, si legem Pontificiam in sua Diœcesi neque promulgatam, neque usu receptam, ipsi quoque non observent; de quo plura citatus Auctor.

39. CONCL. III. Etsi primi, qui legem Pontificiam, vel Diœcesanam rite latam, & sufficienter promulgatam non receperunt, neque

ob-

obſervarunt, peccaverint, niſi juſtam cauſam habuerint non acceptandi, Succeſſores tamen eorum illam non obſervando amplius non peccant. Ita Pirrhing *tit. de Conſtitut. n.* 42. & alii. Ratio eſt: quia, poſtquam talis lex longo tempore in Diœceſi non eſt unquam recepta, neque obſervata, exiſtimare poſſunt Succeſſores, illam per non uſum, ac vi contrariæ conſuetudinis jam præſcriptæ abrogatam eſſe.

40. Et ex his patet (inquit Herincx *diſp.* 3. *de Legibus n.* 117.) quomodo multæ Leges, ac Bullæ Pontificiæ, in variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque publicatæ neque acceptatæ fuerunt; vel quia defectu publicationis & acceptationis, eſto ab initio culpabili, tandem in perfectam deſuetudinem deſierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut exiſtiment, ac ſæpe non ſine fundamento, Leges varias non congruere publicæ utilitati ſuarum Diœceſium ob inveteratas & rationabiles earundem conſuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatim non graſſantur, imo vix noſcuntur. Interdum etiam Ordinarii ob poteſtatem Laicam non poſſunt exequi pro libitu ſuo Mandata Apoſtolica, donec tandem tractu temporis eadem abeant in deſuetudinem.

QUÆSTIO V.

Quænam opera, & an etiam actus interni per Legem humanam possint præcipi, vel prohiberi?

SUMMARIUM.

41. *Lege humana quænam generatim præcipi possint?*
42. *Corollaria.*
43. *Consilia Evangelica, an possint præcipi?*
44. *Materia legis prohibitoriæ, quæ?*
45. *Potest idem actus pluribus legibus præcipi.*
46. *Actus interni nequeunt lege humana præcipi,*
47. *Per se & directe,*
48. *Bene tamen indirecte & concomitanter.*
49. *Ratio ulterior Conclusionis.*
50. *Solutio Objectionum.*
51. *Lege humana nunquam potest præcipi inhonestum, bene tamen permitti.*

41. CONCL. I. Lege humana sive Ecclesiastica, sive Civili, possunt præcipi non solum opera justitiæ, sed etiam aliarum virtutum; dummodo non sint nimis ardua, atque difficilia. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia Legislator potest ejusmodi actiones præcipere, quæ sunt utiles bono communi; aut prohibere, si earum omissio Communitati expedire videatur: atqui non sola opera justitiæ, sed etiam actus aliarum virtutum, expediunt quandoque bono communi; ergo.

42. Sic inprimis Lege Ecclesiastica præcipiuntur opera virtutis Temperantiæ & Religionis, indicendo certorum dierum jejunium, ac præcipiendo devotam Missæ auditionem diebus Festi-

Festivis & hujusmodi, ut sic populus Christianus ad veri Dei cultum excitetur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem possunt lege humana præcipi, aut prohiberi actiones cæteroquin ex natura sua indifferentes; prout prohibetur Christianis deferre arma ad Infideles, item labor servilis diebus festivis, & hujusmodi.

43. Dicitur notanter in Conclusione: *dummodo non sint nimis ardua atque difficilia;* siquidem lex debet esse possibilis, & secundum naturam hominum, id est, humanæ conditioni accommodata. Et hinc Ecclesia non potest absolute præcipere actus consiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuæ Castitatis, Paupertatis, atque Obedientiæ Religiosæ: hæc enim, licet ex postfacto recte præcipiantur illis, qui ad eorum observantiam sese prius per votum solemne Professionis Religiosæ voluntarie obligarunt, utpote qui virtute sui voti ad observantiam ipsorum jam obligantur juxta *Psal.* 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro*, & alibi: universaliter tamen, & ante spontaneam obligationem rationabiliter præcipi non possunt.

44. CONCL. II. Insuper legis prohibitoriæ materia sunt omnia illa, quæ justitiæ, aliisque virtutibus, quarum observatio Reipublicæ utilis est, simulque facilis, contrariantur. Ratio est: quia leges feruntur in bonum Communitatis; ergo juste prohibentur ea, quæ bono communi contrariantur.

45. CON-

45. CONCL. III. Poteſt idem actus pluribus legibus, & pluribus titulis præcipi aut prohiberi; puta lege naturali, divina, ac humana ſimul. Ita communis Doctorum. Ratio eſt: quia nihil impedit, quo minus idem actus pro meliori Juris Divini aut naturalis obſervatione vel declaratione, Jure inſuper humano prohibeatur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non ſolum Jure naturali ac divino, ſed etiam Lege humana tum Eccleſiaſtica, tum Civili, ſub graviſſimis pœnis prohibetur; econtra vero honor debitus parentibus, aliisque legitimis Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus mere interni non poſſunt ulla lege humana, ſive Civili, ſive Eccleſiaſtica, per ſe ac directe præcipi. Ita communior & probabilior Doctorum. Ratio eſt: quia ſolus Deus eſt ſecretorum cognitor, & Judex, atque, ut dicitur *Pſal.* 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* Hinc etiam 1. *Regum* 16. habetur: *Homo videt ea, quæ parent; Deus autem intuetur cor.* Confirmatur Concluſio: ſiquidem *Eccleſia non judicat de occultis*, ut dicitur *cap. Sicut tuis de Simonia*, & alibi: Et hac de cauſa Hæreſis, aut Simonia, vel Uſura mere mentalis, quamvis coram Deo ſint ex genere ſuo gravia peccata, nihilominus pœnas juris non incurrunt, prout communiter docent tum Theologi, tum Canoniſtæ. Imo eſt vulgatum inter Juriſconſultos dictum, & habetur *can. Cogitationis, de Pœnitent. Diſt.* 1. *Cogitationis pœnam nemo patitur*: intellige, ab homine, bene tamen a Deo, ut explicat Gloſſa ibidem.

47. Notanter autem dictum est in Conclusione: *Actus mere interni per se & directe non possunt præcipi lege humana*: nam per accidens & concomitanter bene possunt sic præcipi, ut mox dicetur. Hinc fit

48. CONCL. V. Prædictis tamen non obstantibus, possunt actus aliqui interni lege humana præcipi, vel prohiberi per accidens, seu directe & concomitanter, quatenus requiruntur ad moralem substantiam actuum externorum. Ita communior & probabilior Doctorum. Sic quippe Ecclesia præcipit diebus festivis devotam auditionem Missæ, atque Confessionem Sacramentalem saltem semel in anno peragendam, ad quam utique illic requiritur interior attentio; hic autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superior Sacerdoti præcipit, ut Missam celebret, eamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptismi aut Pœnitentiæ administret, consequenter etiam per accidens, seu indirecte & concomitanter præcipit, ut habeat internam intentionem sacrificandi, Missamque applicandi, aut baptizandi, vel a peccatis pœnitentem absolvendi: utpote cum sine ea tales actus valide elici, atque moraliter subsistere non possint.

49. Ratio ulterior Conclusionis est: quia leges & præcepta homini imponuntur, ut ea humano modo impleat, non brutorum more; ergo sicuti opus præceptum violari non potest, nisi per actum vel omissionem humanam ac liberam, ita neque impleri: unde siquis ebrius vel dormiens die festo Missæ intersit, non sa-

tis-

tisfacit præcepto, quia ipsam non audit actu humano ac morali. Accedit, quod in prædictis casibus actus illi exteriores sine ullo actu interiori, attentione scilicet vel intentione, forent mera simulatio, DEO & hominibus execrabilis.

50. Et hac ratione, nimirum rite distinguendo, & concedendo, quod Ecclesia possit quidem præcipere actus internos indirecte, & concomitanter ut conjunctos externis, non vero per se & directe, solvuntur plures objectiones & instantiæ, quæ in præsenti materia fieri possunt.

51. CONCL. VI. Quamvis lege humana nunquam possit præcipi aliquid injustum, ac inhonestum, seu peccaminosum; nihilominus aliquando licite permittuntur quædam injusta atque inhonesta, ad evitationem majoris mali, non quidem approbando minus malum tanquam licitum, sed dissimulando ejus pœnam. Ita communis Doctorum. Ratio primæ partis patet ex ipsa definitione Legis; alioquin enim ipsa foret iniqua, sicque non obligaret. Ratio vero secundæ partis est; quia quando utrumque malum omni diligentia possibili per legem evitari non potest, locum habet illud vulgatum: *Ex duobus malis minus est eligendum*; non quidem approbando minus malum, sed quatenus utrumque impediri amplius non potest, minus eligendo tanquam medium ad evitandum majus malum.

DIS-

DISTINCTIO II.

De Obligatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Obligatione Legis Veteris ejusque cessatione.

SUMMARIUM.

1. *Præcepta Veteris Legis alia moralia.*
   (a) Ut dicetur num. 11.
   Alia cæremonialia.
   Et alia judicialia.
2. *Unde dicta divisio desumatur?*
3. *Lex vetus obligabat solos Judæos per se loquendo.*
4. *An etiam obligarit Gentiles?*
5. *Ea cessavit introducta Lege Evangelica.*
6. *Circumcisio, & alia cæremonialia Legis veteris defacto sunt illicita.*
7. *Sed post Christi mortem per aliquod tempus fuerunt licita.*
8. *Et quamdiu?*
9. *Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo sint evacuata?*
10. *Differentia inter cæremonialia, & judicialia Legis veteris.*
11. *Præcepta moralia ipsius obligant defacto, & quare?*
    (b) Ut dictum n. 5. & seqq.

1. ADVERTENDUM cum communi Theologorum, quod præcepta veteris Legis, seu

seu Mosaicæ, fuerint in triplici differentia. Alia siquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quæ ad morum disciplinam spectabant: qualia sunt, *non occides*, *non mœchaberis*, & hujusmodi, quæ etiamnum remanserunt, & obligant, non quatenus Leges veteris Testamenti, sed quatenus sunt Juris Naturalis. (*a*) Alia fuerunt *Præcepta cæremonialia*, quæ ad cultum Dei pertinebant; ac præscribebant, quomodo, & quibus cæremoniis in veteri Testamento Deus fuerit colendus, ut sic populus Judaicus, ad idololatriam propensus ab eadem retraheretur: ut Circumcisio, varii ritus Sacrificiorum, esus Agni Paschalis, & plura hujusmodi, quæ passim in veteri Testamento, ac præsertim in libris Moysis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus constituebatur rectus ordo populi tum inter se, tum quoad communitatem, atque in exercendis judiciis observandus: hujusmodi enim præcepta fuerunt veluti quædam justitiæ, inter homines illos observandæ, determinationes, ad quas Judices populi Israelitici in decisionibus occurentium litium atque causarum attendere debuerunt.

2. Porro hæc triplex præceptorum veteris Legis divisio clare habetur *Deut. cap.* 6. ubi dicitur: *Hæc sunt præcepta*, & *cæremoniæ*, *atque judicia*; qualia alibi sæpius leguntur. Hinc D. Apostolus *Rom.* 7. loquens de Lege veteri, vocat illam *Mandatum sanctum*: & *justum*, & *bonum*. *Sanctum* quidem quoad præcepta cæremonialia, utpote quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, ejusque cultum exequendum

dum. *Justum* propter præcepta judicialia, quibus homo maxime ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique, quod suum est. *Bonum* tandem propter præcepta moralia, quæ per se continent bonitatem atque honestatem, & ordinant hominem potissimum ad se ipsum. Hoc prænotato, sit

3. CONCL. I. Lex vetus per se loquendo obligabat solos Judæos. Ita Herincx *disp.* 2. *de Legibus qu.* 2. *n.* 15. estque communis Theologorum. Ratio est: quia ad Judæos solos Lex illa dirigebatur, illisque solis fuit promulgata, ut constat ex Sacra Scriptura passim; atqui Lex non obligat nisi eos, ad quos dirigitur, & quibus injungitur; ergo.

4. Dicitur, *per se loquendo.* Quia inprimis liberum fuit aliis Nationibus, Legem Mosaicam assumere, eamque profiteri per susceptam Circumcisionem; hæc enim erat janua Legis veteris, eo ferme modo, quo defacto Baptismus est janua Legis Evangelicæ, ejusque Sacramentorum. Deinde quamvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erant per positivam DEI jussionem in lege Mosaica mediante Decalogo renovata; nihilominus etiam Gentiles tenebantur ejusmodi præcepta moralia observare, in quantum erant Juris naturæ.

5. CONCL. II. Lex vetus, ejusque obligatio cessavit introducta Lege Evangelica. Ista Conclusio est de fide; & habetur *Actor c.* 15. ubi a sanctis Apostolis in Concilio Jerosolymitano congregatis ex instinctu Spiritus Sancti

decretum fuit, atque promulgatum, non amplius obligare Circumcisionem, aliaque Legalia veteris seu Mosaicæ Legis. Idem patet ex tota Epistola D. Pauli ad Galatas, & alibi. Unde in jure Canonico *cap. Majores, de Baptismo* habetur: *Absit, ut in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperam affirmabat, Legem cum Evangelio & Circumcisionem cum Baptismo servandam.*

6. CONCL. III. Circumcisio, & alia Præcepta cæremonialia veteris Legis, defacto in Lege Evangelica non solum penitus obligare cessarunt, sed insuper eorum observatio est prohibita, illicita, & mortifera, seu mortem animæ afferens. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus *num. præc.* Accedit ratio: quia omnes cæremoniæ illæ fuerunt umbra & figura futurorum juxta illud 1. *Corinth.* 10. *Omnia in figura contingebant eis*: fuerunt enim Cæremonialia principaliter instituta ad præfiguranda Christi Mysteria ut futura, ejusque tanquam Messiæ in Lege promissi adventum, ergo cum ejusmodi adventus, aliaque olim præfigurata Mysteria Christi jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ cæremoniæ cessarent, ne alioquin significando aliquid ut futurum, quod tamen revera jam est factum, falsum significarent.

7. Fatendum tamen est cum D. Augustino *Epist.* 9. & 10. *ad S. Hieronymum*, & Theologis communiter, quod usus atque observatio Legalium, seu Cæremonialium veteris Legis, etiam post Christi mortem atque promulgationem

nem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitus: modo in eis non collocaretur ulla ſpes ſalutis, neque ea obſervarentur ut ſigna præfigurativa futurorum. Ratio eſt: quia ipſimet Apoſtoli ſæpius obſervaruntLegalia poſt Evangelium jam promulgatum; ergo eorum obſervatio fuit ad tempus licita, & non illico mortifera. Antecedens patet; ſic enim *Actorum c.* 16. S. Paulus legitur circumcidiſſe Timotheum; & *Actor c.* 21. idem S. Apoſtolus, de conſilio Seniorum, purificatus aſcendit in Templum. Congruentiam hujus optimam addit D. Auguſtinus *loc. cit.* ut videlicet Synagoga ſepeliretur cum honore, ſimulque Judæorum ſcandalum omne evitaretur, ſicque ipſi facilius poſſent ad Fidem Chriſti converti, dum advertebant ſuas cæremonias, utpote pro tempore veteris Legis bonas, ſanctas, atque a Deo præceptas, non ita ſubito abrogari, atque contemni, ſicuti ritus Gentilium.

8. Cæterum ſucceſſu temporis, poſtquam veritas Evangelii magis, magisque mundo illuxit, umbra Legis tandem omnino evanuit, adeo ut jam *Actor. c.* 15. appellaretur *Hæreſis Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi, & præcipere quoque ſervare legem Moyſi.* Unde patet, jam illo tempore non amplius obligaſſe legem Moyſi. Quo autem tempore ea cæperit eſſe illicita, ejusque obſervatio mortifera, variant Theologi, cum illud ex Sacra Scriptura clare non conſtet, & poſt dictum Concilium Jeroſolymitanum adhuc D. Paulus circumciderit Timotheum, atque

ipse purificatus ascenderit in Templum, ut proxime dictum. Sunt, qui Legalium usum volunt fuisse licitum usque ad viginti quinque annos circiter post Christi Passionem, nonnulli ultra; quamvis certum videatur, quod ante mortem S. Ignatii Martyris ac tertii post S. Petrum Ecclesiæ Antiochenæ Episcopi, res ista jam fuerit per Ecclesiam decisa, ut notat Bernardus Sannig *Dist.* 1. *de Legibus qu.* 3. *n.* 9.

9. CONCL. IV. Præcepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Christi, atque prædicationem Evangelii, fuerunt quidem evacuata, ita ut desinerent vi illius Legis obligare; nihilominus ob naturalem æquitatem potest eorum aliquorum observatio etiam nunc per Prælatos Ecclesiæ præcipi. Ita D. Thomas 1. 2. *qu.* 104. *art.* 3, & alii communiter.

10. Unde est differentia inter Præcepta cæremonialia, & judicialia Legis veteris. Nam cæremonialia adeo sunt evacuata, ut non solum sint mortua, sive nullius amplius obligationis, aut utilitatis, sed etiam mortifera, ita ut illicitum sit ea observare tempore Legis Evangelicæ. Judicialia vero, etsi non obligent tempore Legis gratiæ vi veteris Legis, imo nec observari possint ex obligatione ipsius: tamen ob eorundem convenientiam, & æquitatem naturalem, possunt etiam defacto absque peccato observari, imo de novo præcipi per eos, quorum est condere leges; prout hoc in nonnullis eorum fieri, patet inductione. Sic inprimis defacto solvuntur Decimæ Parochis, aliisque Ecclesiæ Ministris, quia jure naturali, simul-

mulque Divino, debetur necessaria sustentatio Ecclesiæ Ministris, juxta illud Salvatoris, *Matthæi c.* 10. *Dignus est operarius cibo suo.* Et 1. *Corinth.* 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* & alibi. Similiter, quamvis mulier post partum statim possit ingredi Ecclesiam, nec teneatur abstinere per certos dies secundum Legem Mosaicam; si tamen puerperæ ex veneratione voluerint aliquamdiu abstinere, earum devotio admittitur in Jure Canonico *c. un. de Purificatione post partum.* Idem patet in pluribus similibus passim occurrentibus.

11. CONCL. V. Præcepta moralia etiamnum obligant, non quidem vi veteris Legis, sed quatenus sunt Juris naturalis, aut in Lege Evangelica per Christum denuo renovata. Ita communis Doctorum, Ratio primæ partis est; quia lex vetus per Christi adventum & mortem, fuit evacuata; (*b*) ergo vi ipsius præcepta moralia amplius non obligant. Ratio vero secundæ partis est: quia omnia Præcepta moralia veteris Legis reducuntur tum ad geminum Præceptum Dilectionis DEI, & proximi, tum ad præcepta Decalogi: hæc autem obligant de Jure naturali, simulque sunt per Christum renovata, ut habetur *Matth. c.* 19. *Marc.* 10. & *Lucæ* 18. ergo.

QUÆSTIO II.

De obligatione Legis novæ, seu Evangelicæ, ejusque perfectione.

SUMMARIUM.

12. *Lex nova, quibus nominibus appelletur?*
13. *Lex Evangelica a Christo lata est pro toto Mundo, & obligat etiam Judæos ac Gentiles.*
14. *Obligavit tamen primum post sui promulgationem.*
15. *Lex nova excedit veterem multis modis.*
I. Quia est facilior veteri.
16. *Solvitur objectio.*
(*c*) Juxta dicta quæst. præc.
17. *II. Quia nunc conferuntur efficaciora auxilia gratiæ.*
(*d*) De hoc infra Tract. 14. Dist. 1. num. 12. & seqq.
18. *III. Quia Lex Evangelica per Filium DEI promulgata est &c.*

12. ADVERTENDUM, quod Lex nova variis nominibus appelletur. Et primo quidem dicitur *Lex Evangelica*, eo quod in quatuor Evangeliis, vel potius in quatuor libris unius Evangelii contineatur registrata. Secundo dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris seu Mosaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Tertio dicitur *Lex libertatis*, *Jacob. c. 2.* Item *Lex Fidei*, *Rom. c. 3.* Et tandem *Lex gratiæ*, eo quod non solum gratiam multo copiosiorem conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Lege contigit; sed insuper contineat, & afferat omnis gratiæ Auctorem Christum JEsum. His prænotatis, fit

13. CON-

13. CONCL. I. Lex Evangelica, a Christo Domino condita est, lata pro toto Mundo; adeoque ad eam, atque ad suscipiendum Baptismum obligantur etiam Judæi, & Gentiles. Ita omnes Theologi. Prima pars, quod nempe Christus sit Auctor Legis Evangelicæ, desumitur ex illo *Isaiæ* 33. ubi de Messia venturo, seu Christo Domino prophetice prædicitur: *Dominus judex noster, Dominus Legifer noster.* Unde & in Evangelio passim, ac præsertim *Joan. c.* 14. Christus de suis legibus ait: *Mandata mea servate.* Altera pars, quod nempe Christus Legem Evangelicam tulerit non pro uno duntaxat populo, sed pro universo Mundo, ipsemet expressit *Matth. c. ult.* præcipiens Apostolis: *Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Et *Marci c. ult. Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Accedit ratio: quia Christus fuit Redemptor totius Mundi: ergo & Legislator, condendo pro omnibus leges, per quas ad sanctificationem, vitamque æternam pervenirent.

14. CONCL. II. Nihilominus Lex Evangelica post factam sui institutionem non statim obligavit omnes, sed primum, quando solemniter fuit promulgata. Et hæc quidem promulgatio Jerosolymis contigit in die Pentecostes, qua Apostoli accepto prius Spiritu sancto cœperunt solemniter prædicare Baptismum, ejusque obligationem, dicentes: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum, Actorum c. 2.*

In cæteris vero locis post mensem, vel annum, aut plures annos incepit dicta obligatio, prout nimirum variis populis Evangelium Christi serius, aut citius solemniter, & Deo per miracula doctrinam Evangelicam confirmante promulgabatur. Ita Doctor Subtilis 4. *dist.* 3. *qu.* 4. cum aliis. Ratio hujus patet ex dictis *dist. præc. qu.* 2. & 3. ubi generatim dictum est, ad cujusque Legis obligationem requiri, quod solemniter promulgetur.

15. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate seu perfectione. Ita omnes Catholici; idque patet inductione, assignando speciales Legis Evangelicæ prærogativas præ veteri seu Mosaica. Nam I. Lex Mosaica fuit gravior multo lege Evangelica. Hinc D. Petrus *Actor c.* 15. dixit de lege veteri: *Quid tentatis imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* Non quod Lex vetus absolute fuerit observatu impossibilis (Deus enim non præcipit impossibilia) sed quia observatu fuit admodum difficilis: quæ quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum cæremonialium, tum judicialium numerositate, quorum aliqua satis erant difficilia. Econtra de Lege Evangelica ait Christus *Matth. c.* 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.*

16. Nec obstat, quod Christus *Matth. c.* 5. multa superaddiderit Decalogo, dum v. g. ad illud præceptum, *non occides*, addidit, *non irasci*, & hujusmodi. Resp. enim cum D. Augustino *lib.* 19. *contra Faustum*, negando assumptum:

ptum : Chriſtus enim nil ſuperaddidit, ſed tantum explicavit melius Decalogum reprobando expoſitionem antiquorum Phariſæorum. Adde, quod in Lege Evangelica ceſſarit obligatio cæremonialium, & judicialium veteris Legis, etſi non moralium. (*c.*)

17. II. In Lege Evangelica conferuntur efficaciora, & copioſiora auxilia gratiæ ad ferendum onus Legis, juſtitiamque operandam, quam in Lege Moſaica. Ratio eſt : quia in Lege Evangelica omnia ſeptem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato digne ſuſcipientibus ; in Lege Moſaica vero ſola Circumciſio conferebat gratiam (*d*) & quidem reſpectu gratiæ Baptiſmalis admodum parvam. Inſuper in Lege Evangelica, eo quod merita Chriſti jam ſint actu exhibita, Spiritus Sanctus abunde datur credentibus ; in Moſaica vero, quia merita Chriſti tunc ſolum erant præviſa, atque in futurum exhibenda, etiam menſura gratiæ dabatur modica.

18. III. Lex Evangelica eſt dignior veteri : quia quamvis utramque Legem Deus condiderit : nihilominus Moſaicam promulgavit per miniſterium Angelorum, Evangelicam vero per Filium ſuum unigenitum. Excedit præterea, & differt in materia : nam Myſteria Sanctiſſimæ Trinitatis, & Redemptionis noſtræ in Lege veteri fuerunt multum occultata, aut ſolum præfigurata ; quæ tamen in Lege Evangelica ſunt revelata, & clarius manifeſtata, aut jam actu exhibita. Omittuntur plures aliæ ſi-

similes legis Evangelicæ prærogativæ, præ veteri, seu Mosaica.

QUÆSTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vitæ?

SUMMARIUM.

19. SUpponendum hic conformiter superius (e) dictis, quod Lex ac potestas legislati-

lati-

lativa humana, alia sit Ecclesiastica, alia Civilis. Differunt autem inter se varie. I. Ratione originis: quia potestas legislativa Ecclesiastica proxime, ac immediate provenit a Deo prout patet ex verbis Christi *Matth.* 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum.* Et *Joan.* 21. *Pasce oves meas.* Item *Actorum* 20. *Posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos, regere Ecclesiam DEI, quam acquisivit sanguine suo.* Econtra vero potestas legislativa civilis immediate provenit ab hominibus: utpote cum populus per Legem auream contulerit in Regem, atque Imperatorem totam suam potestatem, *L.* 1. *ff. de Constitut. Principum* quamvis & hæc saltem mediate sit a Deo, juxta illud *Rom.* 13. *Non est potestas, nisi a Deo.* II. Differunt ratione objecti, & finis: siquidem potestas legislativa Ecclesiastica per se, & directe, versatur circa res spirituales, ad salutem animarum: & consequendam vitam æternam ordinatas. Civilis vero potestas per se, ac directe, seu immediate, tantum respicit commoditatem, & tranquillam gubernationem Reipublicæ; quamvis mediate, ac per accidens, etiam salutem animarum respicere possit, in quantum vitia prohibet, ac punit. Unde sequitur, quod hæ duæ potestates, Civilis nempe & Ecclesiastica, propriis officiis, ac dignitatibus discretæ sint: quamvis Ecclesiastica ob excellentiam objecti, & finis sui, tanto præstet Civili, quanto quæ sunt spiritualia, præstant corporalibus. His prænotatis, fit

20. CONCL. I. Leges humanæ justæ, ac legitime promulgatæ, non solum Ecclesiasticæ,

sed

ſed etiam Civiles, regulariter loquendo obligant in conſcientia, ita ut earum transgreſſio in materia gravi ſit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio eſt: quia juxta quartum Præceptum Decalogi tenemur obedire non ſolum parentibus, ſed etiam legitimis Superioribus noſtris, juſta præcipientibus. Accedit illud Apoſtoli *Rom.* 13. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit.* Et mox infra: *Subditi eſtote non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam;* id eſt, non ſolum metu pœnarum, ſed etiam, ne peccetis.

21. Quod ſi quis objiciat. Poteſtas Civilis non poteſt infligere pœnam mortis æternæ; ergo neque ſub ea, ſive ſub peccato mortali reatum pœnæ æternæ inducente, quidpiam præcipere. Probatur conſequentia: quia ejusdem eſt, ſub pœna quidpiam præcipere, & pœnam transgreſſoribus inferre poſſe: ne alioquin lex ſit inutilis. Reſp. Negando conſequentiam, cum ſua probatione: nam ad hoc, ut poteſtas Civilis quidpiam in Conſcientia obligans præcipere valeat, ſufficit poteſtas legislativa, quam habet a Deo, qui juſſit legitimis Superioribus juſta præcipientibus eſſe obediendum. Nec idcirco lex illa erit inutilis: nam pœnam mortis æternæ, transgreſſoribus impœnitentibus ſtatutam ſufficit, quod Dominus Deus juſtus Judex infligat; utpote cujus mandatum ſimul violatur, & a quo etiam, ſaltem mediate, provenit poteſtas legislativa Civilis, juxta citatum illud *Rom.* 13. *Non eſt poteſtas, niſi a DEO: itaque qui reſiſtit poteſtati, DEI ordinationi reſiſtit.*

22. Di-

22. Dicitur notanter in Concluſione, *regulariter loquendo.* Siquidem non omnes Leges humanas obligare in Conſcientia, patebit ex dicendis *Quæſt. ſeq.* ubi oſtendetur, dari leges aliquas mere pœnales, quæ ad culpam non obligant, ſed ad ſolam pœnam ſubeundam.

23. CONCL. II. Quando legis obſervatio eſt moraliter neceſſaria ad publicum bonum conſervandum, tunc Lex humana poteſt obligare cum aperto vitæ periculo. Ita Herincx *diſp.* 3. *de Legibus quæſt.* 12. eſtque communis. Ratio eſt: quia conſervatio boni communis, omnino eſt præferenda bono vitæ privati hominis; ergo in tali caſu neceſſitatis poteſt Superior, cui ex officio incumbit providere bono communi, obligare ſubditum ad obſervantiam legis cum periculo vitæ. Sic inprimis communiter admittitur, teneri militem tempore periculoſo permanere in ſtatione ſua cum aperto mortis diſcrimine. Similiter tempore peſtis tenetur Parochus, tum vi officii ſui, tum præſertim accedente ſpeciali præcepto Epiſcopi, permanere in ſuo loco ad excipiendas peſtiferorum Confeſſiones, non obſtante manifeſto vitæ periculo. Idem accidere poteſt in aliis ſimilibus caſibus.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humanæ cederet in contemptum Fidei, aut Eccleſiaſticæ legis vel poteſtatis, tunc eſt lex ſervanda etiam cum periculo vitæ. Ita cit. Herincx cum omnibus Catholicis Doctoribus. Sic ſi quis ab Hæreticis captus, urgeatur ad comedendum carnes tempore Quadrageſi-

mæ

mæ in contemptum Ecclesiasticæ legis, illique Hæretici minitentur mortem, nisi carnes comedat; potius ei moriendum foret, quam ut in talibus circumstantiis carnes comederet. Ratio est: quia violatio legis Ecclesiasticæ in talibus circumstantiis cederet in contemptum Fidei Catholicæ, potestatisque Ecclesiasticæ; & comedens carnes ad talem Hæreticorum instantiam, eorum sectam exterius profiteretur, ac metu mortis ipso opere contemneret potestatem Ecclesiæ: hoc autem nullo modo licet, sed est intrinsece malum. Unde tali potius esset subeunda mors, quam si quis ex præfata causa oppeteret, revera foret Martyr (*f*), cum moreretur ob confessionem Fidei Catholicæ, qua credimus, Ecclesiam a Christo accepisse potestatem certas leges Fidelibus imponendi.

25. CONCL. IV. Extra præfatos casus Lex humana, sive Civilis, sive Ecclesiastica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc *c. 4 de reg. juris*, dicitur: *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet esse secundum naturam hominum; id est, conditioni humanæ accommodata: id autem non fieret, si leges humanæ semper obligarent cum periculo vitæ, etiam extra casus supra memoratos; ergo. Hinc

26. Infertur I. Quia duo memorati casus sunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vitæ, amissionis membrorum, famæ, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius similis gravis mali, quod

con-

considerata qualitate legis prudenter judicatur tale.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui pressus gravi infirmitate corporis, de consilio Medicorum comedit carnes diebus jejunii; aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere fessus, utitur secunda refectione: quia cum tanto incommodo corporali non obligat lex jejunii Ecclesiastici. Idem dicendum de iis, qui diebus Festivis remanent domi ad ejus custodiam, nec audiunt Missam in locis, ubi unica Missa celebratur. Innumera similia exempla passim occurrunt.

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licite se gerere tanquam non excommunicatum, in quantum hoc est necessarium ad vitandam infamiæ notam, aut similis mali periculum; adeoque si non habet, a quo absolvi possit, non teneri abstinere a Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum administratione, aut ab eligendo, & hujusmodi, si absque periculo infamiæ, aut alterius gravis mali abstinere non possit. Similiter irregularis factus ob culpam occultam, potest celebrare, ordines suscipere &c. si tam cito nequeat obtinere dispensationem, & absque gravi nota, vel damno, non possit diutius abstinere. Et ita de multis aliis est discurrendum, ac notat cit. Herincx cum communi.

Additio.

* Quæres, ex quibus signis cognoscatur, quod Legislator velit obligare non solum sub

levi, ſed etiam ſub culpa gravi? Reſp. ex ſequentibus. I. Si ipſa materia, quæ præcipitur, vel prohibetur, ſit gravis nec aliunde ex circumſtantiis, vel ex conſuetudine tanquam optima Legum interprete conſtet de voluntate alia Legislatoris, qui utique poſſet, ſi vellet, in materia etiam gravi tantum obligare ſub levi culpa, vel etiam ſub ſola pœna; cum tota ratio obligationis dependeat ab ejusdem voluntate. II. Si ipſa verba Legis indicent mentem Legislatoris graviter obligare volentis, v. g. dum expreſſe poneret, quod graviter intendat obligare, vel quando adderet *præcipimus*, ſive *prohibemus in virtute Sanctæ Obedientiæ &c.* formalis enim obedientia non ſolet facile in legibus injungi. III. Si adjiciatur pœna Excommunicationis majoris, ſuſpenſionis, vel interdicti; nam ſimiles pœnæ notabiles ſpirituales ex praxi Eccleſiæ non annectuntur in Jure Canonico peccatis venialibus. IV. Si communis Doctorum, cui non poſſet opponi gravis ratio in contrarium, vel ſi uſus, & conſuetudo optima Legum interpres, cenſeant per transgreſſionem talis Legis committi peccatum grave. Porro, quando ſimilia ſigna non adeſſent inſinuantia obligationem gravem, in dubio, num Legislator intenderit graviter vel leviter adſtringere ſubditos, potius judicandum eſt de obligatione levi, quam gravi; nam *in dubiis benigniora præferenda ſunt*, juxta Reg. 56. ff. de Regulis Juris. Et *in obſcuris minimum eſt ſequendum*. Reg. 30. de Reg. Juris in 6. Ob quam ipſam rationem in dubio, num verba

Legislatoris contineant veram legem, vel potius Consilium, magis in favorem subditorum judicandum erit posterius. Quod idem sentiendum, si consideratis omnibus considerandis adhuc dubitetur, num lex sit mixta, vel pure pœnalis.*

QUÆSTIO IV.

De Legibus Pœnalibus, earumque Obligatione.

SUMMARIUM.

29. *Lex humana moralis, & pœnalis, quid?*
30. *Dantur leges aliquæ mere pœnales.*
31. *Solvitur objectio.*
32. *Quod Lex aliqua sit mere pœnalis, pendet ex intentione Legislatoris.*
33. *Dicta intentio Legislatoris, unde desumenda?*
34. *Ad subeundam pœnam ferendæ sententiæ non tenetur Reus ante sententiam judicis condemnatoriam.*
35. *Pœna ipso jure inflicta, seu latæ sententiæ, & pœna ferendæ sententiæ, quæ?*
36. *Et quando pœna censeatur esse latæ, vel ferendæ sententiæ?*
37. *Alia hujus regula.*
38. *Verba illa,* Sit excommunicatus, anathema &c. *an contineant pœnam latæ sententiæ?*
39. *Pœnæ latæ sententiæ si non requirunt executionem externam, statim habent locum in Conscientia.*
40. *Secus, quando pœna illa requirit executionem externam &c.*

29. ADVERTENDUM, quod Lex humana, præter alias sui divisiones, communiter dividatur in moralem, seu absolute obligatoriam, & in legem pœnalem. *Lex moralis*, seu absolute obligatoria dicitur illa, quæ mores solum dirigit, õbligando ad actum aliquem eliciendum, vel omittendum, nullam vero pœnam transgressoribus expresse imponit: unde tunc pœna Judicis arbitrio imponi debet. *Lex pœnalis* econtra dicitur illa, qua aliquid præcipitur, vel prohibetur, sub certa pœna transgressoribus constituta, cujusmodi pœna potest esse multiplex, nimirum vel spiritualis, ut excommunicatio, Suspensio &c. vel temporalis, ut confiscatio bonorum; vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio, fustigatio &c. Porro Lex pœnalis rursum dividitur in mere pœnalem, & mixtam. *Lex mixta* dicitur, quæ ad actum sub culpa præstandum, simulque ad certam pœnam transgressores obligat; & dicitur *Lex mixta*, quia est mixta ex morali, & pœnali. *Leges mere pœnales* appellantur eæ, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam: & tales dari mox dicetur. Hinc sit

30. CON-

30. CONCL. I. Dantur Leges aliquæ pure pœnales, quæ ad culpam non obligant, sed ad solam pœnam transgressoribus impositam. Ita communis Doctorum, & novissime sequitur Christoph. Haunoldus *tom.* 1. *de Justitia & jure, tract.* 1. *cap.* 1. *controvers.* 5. quamvis Sanchez *lib.* 6. *in Decalogum cap.* 4. *n.* 12. velit, ejusmodi ordinationes ad solam pœnam obligantes, non esse proprie leges. Ratio Conclusionis est: quia lex non obligat ultra mentem Legislatoris. Unde in simili notant Doctores, quos citat & sequitur Layman. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 14. *num.* 2. quod Legislator circa materiam cæteroquin gravem possit obligare solum sub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *arg. cap. ult. de Præbendis.* Hinc dantur quædam Religiosorum Ordinum Statuta, quæ ad culpam, seu sub peccato non obligant, sed tantum ad pœnam a Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnullæ Constitutiones Politicæ, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adversantur, eorum tamen intermissio confert ad tranquillum Reipublicæ statum; v. g. ne quis noctu sine lumine ambulet, ne certum vestium ornatum portet, & hujusmodi.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam juste non potest a Superiore infligi pœna; nam pœna est noxæ vindicta; ergo. Resp. enim negando consequentiam: quia licet in transgressione legis mere pœnalis nulla interveniat culpa Theologica, seu quæ sit peccatum coram Deo; nihilominus intervenit culpa Poli-

tica, importans defectum contra laudabilem Reipublicæ, aut Ordinis Religiosi constitutionem, bonamque politiam, quæ proinde culpa merito castigatur competenti pœna.

32. CONCL. II. Quod Lex aliqua sit mere pœnalis, non bene desumitur ex sola pœnæ adjectione; sed id dependet ex intentione legislatoris, quæ tum ex verbis Legis, tum ex subjecta materia, aliisque circumstantiis, prudenti judicio desumenda est. Ita D. Thomas 2. 2. *quæst.* 108. *art* 4. & alii communiter. Ratio est: quia inprimis adjectio pœnæ spiritualis v.g. Excommunicationis, Suspensionis, & hujusmodi, potius indicat, legislatorem voluisse obligare sub culpa: cum tales pœnæ non nisi ob culpam, seu peccatum, infligi soleant. Deinde loquendo etiam de pœna temporali, per ejus adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde sequitur, quod, quænam leges sint mere pœnales, recte non desumatur ex adjectione pœnæ, sed hoc pendeat ex intentione Legislatoris, utpote a qua leges suam vim obligandi habent.

33. Cæterum ejusmodi intentio legislatoris, si non clare habetur ex verbis legis, prudenti judicio tum ex subjecta materia, tum ex aliis circumstantiis desumenda erit: neque enim circa hoc certa, & generalis regula dari potest. Huc etiam multum juvat consuetudo, utpote quæ est optima legum interpres: siquidem per consuetudinem ex lege pœnali mixta posse fieri pure pœnalem, ac cessante reatu conscientiæ manere solam pœnam Fori externi, observat

Sua.

Suarez *lib. 7. de Legibus, cap. 9. num.* 11. & Layman *lib.* 1. *tr.* 4. *c.* 24. *num.* 12. & fequitur Ludov. Engel. *tit. De Confuetud. n.* 17. Qui addunt, id fortaffe contingere in Legibus Civilibus imponentibus exactiones, aut prohibentibus venari, vel ligna fcindere, five aliquid ex Regno extrahere: licet enim in principio directivæ fuerint, nihilominus potuerunt ufu fieri mere pœnales, & quafi naturam mutare, quia non aliter funt receptæ.

34. CONCL. III. Quotiescunque Lex pœnalis imponit pœnam primum a Judice infligendam, feu pœnam ferendæ fententiæ, certum eft, non obligari Reum ad fubeundam, vel folvendam pœnam ante fententiam Judicis condemnatoriam. Ita communis. Neque enim Reus ad amplius tenetur, quam lex ipfa imponit; hæc autem folum imponit, ut Reus pœnæ adjudicetur; quod fpectat potius ad Judicem, quam ipfummet Reum. Hinc infertur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio aut Beneficio privandus decernitur (quæ formula continet duntaxat pœnam ferendæ fententiæ) quod is ante latam a Judice fententiam poffit valide, ac licite fe gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum; ficque exercere omnes actus fui officii, aut Beneficii: quia revera ante fententiam Judicis necdum incurrit ejusmodi pœnam, quamvis commiferit crimen, ob quod excommunicandus, vel officio aut Beneficio privandus eft per Judicem. Sed illico pro hujus & fequentium Conclufionum intelligentia.

 35. Quæ-

35. Quæres, quid sit pœna ipso jure inflicta, sive latæ sententiæ, & unde dignoscatur, pœnam esse ferendæ sententiæ, vel potius ipso jure latam? Resp. I. Pœna ipso jure inflicta, seu latæ sententiæ, dicitur illa, quæ posito delicto statim vi legis irrogatur; ut si in lege pœnali dicatur, *qui tale delictum commiserit, sit ipso facto excommunicatus, officio aut beneficio privatus &c.* pœna primum per Judicem juxta præscriptum legis infligenda vocatur illa, quam Legislator comminatur delinquenti, nondum autem imponit, sed primum per sententiam Judicis imponendam statuit: ut si dicatur, *qui tale delictum commiserit, privetur officio, excommunicetur &c.* Et hæc alio nomine dicitur *Pœna ferendæ sententiæ:* prior autem vocatur sub aliis terminis, *Pœna latæ sententiæ.*

36. Resp. II. Pœna censetur lata ipso jure, seu esse latæ sententiæ, quoties in lege pœnali adhibentur hujusmodi verba: *Ipso facto, ipso jure, Mox, ex tunc &c. sit excommunicatus, suspensus vel privatus.* Insuper est pæna latæ sententiæ, si Legislator sibi, vel legi suæ adscribat sententiam, dicendo v. g. *Auctoritate nostra, Virtute hujus legis, ipso jure, subjaceat tali pœnæ.* Addit Herincx *disp.* 5. *de Legibus n* 7. idem esse dicendum, si Lex utatur solo verbo indicativi modi, præsentis, aut præteriti temporis, v. g. *Excommunicamus, Suspendimus. Excommunicationem se noverit incurrisse, Sciat se esse excommunicatum,* & hujusmodi.

37. Resp. III. Si Lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipsam

pœ-

pœnam, ſed vel reatum pœnæ, dicendo, *qui hoc fecerit, reatum talis pœnæ incurrat*, *Fiat reus talis pœnæ*: vel ipſam actionem Judicis, dicendo: *Excommunicetur*, *ſuſpendatur*, *Privetur ſuo officio, aut beneficio. Eſt excommunicandus, privandus &c.* Hujusmodi, inquam, formulæ ſolum continent ſententiam ferendam; ſeu pœnam infligendam a Judice. Ratio eſt: quia de tali pœna ferendæ ſententiæ poſſunt ejusmodi verba commode explicari; ergo etiam debent ſic explicari: ſiquidem *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, juxta *Regulam* 49. *Juris in 6.* cum concordantiis.

Reſp. IV. Num illa verba, *ſit excommunicatus*, *ſuſpenſus*, *privatus officio*, *ſit anathema*, & hujusmodi, nullo alio addito contineant pœnam latæ ſententiæ, nec ne? variant Doctores. Affirmant non pauci, eo quod ejusmodi verba imperativi modi afficiant immediate ipſammet pœnam. Oppoſitum nihilominus tenet Navarrus *cap.* 27. *Manualis n.* 12. ubi ait, quod hujusmodi verba, *ſit excommunicatus*, non denotent ſententiam latam, ſed ferendam, niſi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus varie; & inprimis auctoritate Gloſſæ *cap.* 2. *verſ. Sequeſtratus*, *de Foro competent.* Deinde, quia verbum *ſit* eſt futuri temporis, & poteſt commode explicari per ly *Fiat excommunicatus &c.* unde per illud non fertur ſententia ipſo jure, niſi aliquid aliud addatur, puta *ipſo jure*, *ipſo facto ſit excommunicatus &c.* Tandem, quia ſtante dubio mitior pars in pœnis eſt eligenda; atqui præfata verba ſunt dubia,

ut patet ex allatis rationibus, atque ipsa Doctorum varietate sentiendi; ergo.

39. CONCL. V. Loquendo nunc de pœnis latæ sententiæ si pœna ipso jure imposita aliam executionem externam non requirat, statim ut factum illud, cui talis pœna ipso jure annexa est, committitur, habet ipsa locum in Conscientia. Ita Ludov. Engel *tit. de Constit. n.* 43. estque communior Doctorum. Et tales sunt pœna Excommunicationis latæ sententiæ, & aliæ Censuræ Ecclesiasticæ, item irregularitates, impedimenta matrimonii, & hujusmodi: nam tales pœnas, si sint latæ sententiæ, ipso facto, & ante omnem sententiam judicis incurri, recepta praxis & usus declaravit.

40. CONCL. VI. Si vero pœnæ ipso jure illatæ, etiam externam executionem requirant (veluti est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii aut officii Ecclesiastici &c. ipso jure statuta) tunc ulterius ad obligationem in conscientia producendam requiritur sententia declaratoria Judicis super crimine admisso, nisi lex in specie addat clausulam, *alia etiam declaratione non secuta.* Ita Engel *loc. cit num.* 43. Layman *lib.* 1. *Tract.* 4. *c.* 15. *n.* 6. citans alios, & tenent Doctores passim. Desumitur hoc ex *c. Cum secundum. de Hæreticis in* 6. ubi bona Hæreticorum ipso jure confiscantur & tamen ipsi non illico in Conscientia obligantur bona sua tradere fisco; quin etiam dictæ confiscationis executio, seu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine hære-

sis

fis admiſſo: ergo idem dicendum eſt de aliis ſimilibus pœnis externam executionem requirentibus; *cum de ſimilibus idem judicium ſit habendum*, *c. Inter corporalia. De Translat. Epiſcop.*

41. Ex hac Concluſione infertur cum Bonacina *diſp. de Legibus qu.* 1. *punct.* 7. §. 2. *n.* 11. & aliis, quod Beneficiarius poſſit retinere Beneficium ſuum Eccleſiaſticum, donec declaretur per ſententiam Judicis, tale delictum ab ipſo eſſe commiſſum, propter quod privatus ſit ipſo jure ſuo Beneficio: niſi forte in lege habeatur expreſſum, pœnam impoſitam ſtatim in Foro conſcientiæ ſubeundam eſſe, ſeu illico deberi ante ullam Judicis declarationem ſuper crimine admiſſo.

42. Quod ſi quæras diſparitatem, cur pœnæ latæ ſententiæ, ſed executionem externam non requirentes, incurrantur ipſo facto admiſſi criminis ante omnem ſententiam Judicis, non vero aliæ requirentes externam executionem? Reſp. Doctores hanc diſparitatis rationem dare; quia priores ſunt pœnæ privativæ, quæ non indigent actione, ſed duntaxat ceſſatione; poſteriores autem ſunt pœnæ poſitivæ, atque indigentes reali actione, ſeu executione. Cum igitur naturæ humanæ foret admodum grave quin & contrarium, quod quis delinquens teneatur in ſemetipſo exequi pœnam poſitivam, ſicque eſſe ſui ipſius & accuſator, & judex, & executor; ejusmodi leges non cenſentur obligare in conſcientia ante ſententiam judicis, niſi ſecus in eis exprimatur.

43. Fateor, quod Sanchez *lib.* 9. *de Matrim.*

diſp.

disp. 30. *n.*1.*&* 2. hanc responsionem impugnet, eo quod inhabilitas ad Beneficia Ecclesiastica acquirenda, & ad ferendum suffragium sint pœnæ duntaxat privativæ, & tamen postulent sententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus, Molina, & Ledesma, quos citat. Verum hæc ipsa doctrina allegatorum Theologorum, sententiam Judicis in his casibus requirentium, non caret difficultate: nam inhabilitatem ad electionem activam & passivam incurri ante omnem sententiam Judicis, censent inter alios Suarez *lib.* 5. *de Legibus cap.* 9. Engel *loc. cit.* & Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 15. *n.* 5. ubi bene notandum, quod aliter debeat in præsenti discurri de jure aliquo, seu Beneficio, quod necdum possidetur, sub certa conditione acquirendo, & aliter de Jure quæsito, vel Beneficio jam legitime possesso iterum deperdendo: nam quoad posterius, ut illud jus, vel possessio per pœnam ipso jure illatam iterum amittatur, requiritur conformiter jam dictis *num.* 40. prævia aliqua sententia declaratoria, secus quoad prius, si nimirum agatur de Jure, seu Beneficio primum sub certa conditione quærendo.

Additio.

* Atque ex hac doctrina patet resolutio sequentis dubii: cur nimirum Beneficiatus non teneatur propter pœnam ipso jure illatam beneficium antea legitime obtentum atque possessum relinquere ante sententiam declaratoriam Judicis, & quare nihilominus propter similem pœnam obligetur in Conscientia ante aliam sen-

ten-

tentiam declaratoriam reſtituere pro rato fructus, ſi poſt primos ſex Menſes culpabiliter omiſerit recitare horas Canonicas? prout contraria ſententia ab Alexandro VII. anno 1665. expreſſe damnata eſt, quæ erat ſequentis tenoris: *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus horas, non debetur in Conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.* Reſp. enim, Clericos illos Beneficiatos omittentes horas Canonicas ideo ante ſententiam declaratoriam teneri pro rata ad reſtitutionem fructuum; quia in eosdem necdum (ſicuti quoad ipſum Beneficium actu poſſeſſum) habent jus quæſitum, ſed primum quærendum cum hac conditione annexa, ut recitent inter alia onera etiam horas Canonicas, quas ſi intermittunt, incurrunt pœnam præfatam, ſeu redduntur pro rata inhabiles ac incapaces ad ipſum jus alias primum quærendum, id eſt recipiendi dictos fructus; non autem per aliquam actionem ipſis adimitur quodpiam jus quæſitum, ſed quod jam actu poſſiderent. Videatur de hoc fuſius in Jure Canonico *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. §. 10. *a n.* 226. usque *ad n.* 238.

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de pœnis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per ſe ipſum exequi pœnam aliquam honeſtam, & non nimis acerbam, poſtquam per ſententiam Judicis ad ipſam fuit condemnatus; puta, quod pergat in carcerem, ſubeat abſtinentiam aliquam, vel moderate ſe ipſum flagellet, prout moris eſt in quibusdam Religionibus: nihilominus nequit Reus obligari, ut graviores pœnas

cor-

corporis, utputa mortis, mutilationis &c. directe in semetipso exequatur, sed solum, ut ipsas per ministros Justitiæ illatas patienter sustineat. Ita communis.

45. Unde passim notant Doctores, quod damnatus ad bibendum venenum, parere non teneatur; quod damnatus ad mortem inedia perferendam, possit licite comedere cibos sibi clam allatos; quinimo quod damnatus ad mortem, vel mutilationem, possit etiam post sententiam Judicis fugere, si via effugiendi pateat. Herincx *disp.* 5. *de Legibus quæst.* 3. Engel *ubi supra n.* 44. Layman *loc cit. num.* 7. & *seqq.* qui tamen recte addunt, quod damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum præbere, aut scalam ascendere &c. nam hoc non est directe mortem inferre, sed inferendam sustinere, & per accidens solum ac indirecte ad eam cooperari.

QUÆSTIO ADDITA.

An Ignorantia excuset a pœna Legis Humanæ?

SUMMARIUM.

** *Utrum ignorantia invincibilis excusans a culpa, etiam excuset a pœna per legem statuta?*

** *An ignorantia solius pœnæ excuset ab illa incurrenda, si censuræ, & pœnæ extraordinariæ, ac improportionatæ, excipiantur?*

* CONCL. I. Ignorantia invincibilis, quæ excusat hominem a culpa, eum etiam ex-

excusat a pœna per legem statuta, communis.

Prob. 1. *c.* 2. *de Constit.* dicitur *Rem, quæ culpa caret, in damnum* (id est pœnam) *vocari non convenit*: ergo. Prob. 2. *cessante causa cessat effectus c. cum cessante 60. de appellationibus*; atqui culpa est causa pœnæ: ergo cessante culpa cessat pœna: consequenter ubi nulla est culpa contracta propter ignorantiam Legis, ibi pœna locum non habet. Consentit *Regula* 23. *de R.I. in 6.* asserens, sine culpa aliquem non esse puniendum.

Conclusio hæc cum proportione etiam de lege pure pœnali intelligenda venit: nam neque ille, qui penitus nescivit legem ejusmodi mere pœnalem, & sic ob ignorantiam neque culpam politicam contraxit, ad pœnam videtur esse obligandus: uti recte monet Herincx *tract. de Legibus d.* 5. *q.* 4. *n.* 26. Ex his deduces, illum, qui ob ignorantiam excusatur a culpa gravi, non posse, nec debere puniri pœna gravi, etsi interea peccarit venialiter. Ratio est: quia in hoc cessat fundamentum, ob quod gravis pœna imponitur: cessat enim culpa gravis.

Concl. 2. Ignorantia solius pœnæ non excusat ab illa incurrenda, si censuræ & pœnæ extraordinariæ ac improportionatæ excipiantur. Reiffenstuel *L.* 5. *Decret. Tit.* 3. *n.* 321. Herincx jam *cit n.* 29. Covarruvias, ac plures alii apud Reiffenstuel laudati contra aliquos alios.

Conclusio intelligenda venit de illo casu, quo quis scit Lege Divina, naturali, vel humana esse prohibitam aliquam actionem, ignorat tamen

men pœnam specialiter *a lege humana* in committentes tale crimen statutam: v. g. fur aliquis bene scit, furtum esse graviter prohibitum a Jure naturali, Divino, & humano, ignorat autem pœnam suspendii in furantes esse statutam. Hoc notato

Prob. Conclusio 1. Ignorantia solius pœnæ non tollit causam pœnæ, seu culpam: ergo neque tollit effectum culpæ seu pœnam, tam ab hominibus, quam a Deo infligendam.

Prob. 2. Eo ipso, quod quis transgrediatur legem obligantem, se facit reum pœnæ proportionatæ huic transgressioni, & in eam implicite consentit, præcipue, quia cuilibet malefactori aliunde est notum crimina & delicta contra legem commissa posse & debere proportionata pœna castigari: ergo.

Prob. 3. Ex ipsa praxi omnium tribunalium, quæ malefactores pœna per legem statuta afficiunt, eos condemnando ad patibulum, rotam &c. etsi has pœnas directe in sua delicta statutas esse ignoraverint: ergo. Dixi tamen 1. *si censuræ excipiantur*: hæ enim non incurruntur ab eo, qui ignoravit eas esse impositas a Jure; ut aliunde constat. Dixi 2. *si pœnæ extraordinariæ excipiantur*: hæ enim probabiliter non incurruntur etiam in foro externo civili ab illo, qui eas invincibiliter ignoravit esse annexas suo delicto: Navarrus, Sa, Tamburinus, la Croix, & alii. Ratio est: quia ex una parte videtur injustum aliquem affligere pœna illa, cui se nullo modo subjecit, & in quam neque virtualiter & implicite con-

ſenſit; ex altera parte ignorans talem pœnam extraordinariam in eam non conſentit formaliter, & actu, quia eam non ſcit, neque virtualiter & implicite, quia implicite reus & delinquens ſolum conſentit in pœnam ordinariam & proportionatam: ergo &c.

Obji. 1. Pro contraria ſententia, quam P. Stanislaus Karg in Manuali Theologico-Canonico Legali de irregularitate ex delicto, & conſequenter de aliis pœnis Eccleſiaſticis, non vero Civilibus ſuſtinet, *Part.* 1. §. 2. *n.* 17. pro ſe allegans plures graves Theologos. *c. ut animarum de conſtit. in* 6. dicitur: *ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque Ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina.* Ex quo ſic argumentari licet: Hoc capitulum continet favorem animarum: ergo ample eſt interpretandum, ita quidem, ut ſenſum faciat, quod non ſolum ſententiæ cenſurarum, ſed & omnes ſententiæ, inhabilitates, ac pœnæ ſpirituales non ſtringant ignorantes; ergo ignorantia cujusvis pœnæ excuſat ab ea incurrenda. ℞. cum Covarruvia, citatum capitulum eſſe intelligendum de illa ignorantia, quæ facit actum involuntarium, & excuſat etiam a peccato: hæc enim ſimul excuſat a pœna, quæ primum ſequitur culpam, ut dictum eſt Concl. 1. Non autem loquitur capitulum de illa ignorantia, qua ſola pœna ignoratur, & quæ ſtat cum ſcientia prohibitionis ipſius actus.

Dices: Capitulum cit. loquitur de furto, quod

quod aliunde scitur esse prohibitum a jure naturali & Divino: ergo capitulum non loquitur de illa ignorantia, quæ penitus causat involuntarium, & excusat a peccato: per consequens loquitur de sola ignorantia Pœnæ annexæ furto per statuta Ordinariorum. ant. patet ex textu Capit. consequentia etiam liquet; nam si furtum scitur esse prohibitum jure Divino, & naturali, jam habetur sufficiens cognitio ad voluntarium & peccatum.

℞. Cum Covarruvia n. a. nam quando capitulum adducit exemplum furti, non amplius loquitur de ignorantia, sed de puncto alio. Hinc notandum est ex Summario allegati capituli, quod in eo duo dubia sint decisa. Primum est, quod statuta Ordinariorum non ligent invincibiliter ignorantes: alterum est, quod statutum Episcopi subditum existentem extra suam Diœcesin non liget. Pro primo dubio expediendo nullum casum specialem adducit Pontifex scilicet Bonifacius VIII. Auctor istius Capituli. Pro 2do vero per parenthesin adducit causam furti. Id quod patet consideranti ipsum textum, qui post superius adducta verba ita habet: *Statuto Episcopi, quo (in omnes, qui furtum commiserint) excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra diœcesim committentes, minime ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.*

Ex quibus habes, quod casus furti in illo capitulo adductus, omnino sit impertinens ad primã ejus partem, & primum dubium de ignorantia.

Obj. 2. Censuræ Ecclesiæ, scilicet excommunicatio, suspensio, & interdictum non in-

curruntur ab ignorante eas esse annexas suo delicto: ergo idem est de aliis pœnis Ecclesiasticis. ℞. n. conseq. censuræ enim imponuntur tanquam medicinæ præservativæ, & admonitiones, quæ nimirum timore sui debent absterrere a culpa; atqui non possunt esse admonitiones, neque absterrere a culpa, nisi præcognoscantur, proinde etiam non incurruntur, nisi præcognoscantur. Item per censuras punitur contumacia, qua reus resistit potestati Ecclesiæ, quatenus hæc aliquid sub censura prohibet: neutrum fit in aliis pœnis, quæ non in medicinam, neque ob contumaciam specialem, sed in debitam & proportionatam vindictam culpæ commissæ imponuntur: si ergo culpa est commissa, jam habetur causa sufficiens talium pœnarum.

Obj. 3. ad hoc, ut aliquis mereatur pœnam, debet in eam aliqualiter consentire; sed ignorans pœnam esse annexam, in eam non consentit: ergo. ℞. D. maj. debet vel explicite vel implicite in eam consentire con. maj. explicite semper n. maj. satis implicite consentit in pœnam proportionatam delicto, dum voluntarie committit facinus, quod aliunde scit posse proportionata pœna vindicari a Superiore.

Ex dictis fit 1. Ignorantiam, quæ non excusat a culpa gravi, ob quam imponitur, non excusare quoque a pœna. Ratio est: quia hæc ignorantia non tollit causam pœnæ, scilicet peccatum grave: ergo neque tollit ipsam pœnam. Ex quo

Fit 2. Neque regulariter ignorantiam crassam,

sam, ac vincibilem excusare a pœna per legem dictata. Ratio est: quia hæc non excusat a culpa gravi: ergo. Dixi tamen: *regulariter:* excipiendus enim est casus, quo lex ad incurrendam pœnam requirit scientiam ad dolum v. g. dicendo: *qui temere hoc fecerit, præsumpserit, scienter hoc attentaverit*, incurrat pœnam privationis beneficii: nam in tali casu ad pœnam incurrendam non sufficit culpa qualiscunque, sed quæ supponit scientiam, adeo, ut si quis ejusmodi legem transgrediatur ex ignorantia vincibili aut crassa, etsi sufficiente ad peccatum mortale, non incurrat similes pœnas. Ita Herincx *cit. n.* 27. aliud est, quando quis similes leges violat ex ignorantia affectata; hæc enim in jure æquivalet temeritati ac scientiæ, adeoque neque in simili casu a pœna excusat, ut docet Suarez, ac plures alii apud Herincx, qui & eorum sententiam valde probabilem censet contra Bonacinam.

Fit 3. Conclusionem nostram specialiter etiam locum habere in casu, quo transgressor scit quidem actionem suam esse prohibitam lege divina, vel naturali, ignorat autem eam esse prohibitam lege humana, neque scit pœnam a lege humana taxatam. Ita Scotus 4. *d.* 6. *q.* 8. *n.* 1. Suarez, Herincx &c. Ratio est: quia tunc adest culpa, quæ est causa pœnæ. Accedit, quod lex humana non solum intendat punire formalem sui transgressionem, sed etiam violationem Legis Divinæ, aut naturalis, præsertim si cadat in materiam etiam a se præceptam: ut bene observat P. Herincx.

Fit 4. Irregularitatem ex delicto, item impedimenta matrimonii, quæ ob certa crimina sunt statuta, ut affinitas ex copula illicita, impedimentum uxoricidii etiam a fortiori incurri ab eo, qui ignorat ea esse annexa suo delicto, vel crimini. La Croix, & alii apud hunc, contra aliquos alios. Ratio hujus est: quia irregularitas, & hæc impedimenta non sunt propriæ pœnæ, sed potius sunt quædam inhabilitates a Jure statutæ, & si forent pœnæ, non tamen essent medicinales, quæ contumaciam, & scientiam pœnæ prærequirerent: ergo etiam ab ignorantibus &c. incurruntur. **

APPENDIX I.

De Lege irritante, seu invalidante Contractus, aliosve Actus.

SUMMARIUM.

Utrum omnis Actus prohibitus subjaceat irritationi? Additio I.

Quid intersit, an Actus aliquis per Judicem primum, vel per ipsum Jus pronuntietur irritus? Additio II.

An omnis Actus ipso Jure pronuntiatus tanquam irritus reputetur plenissime irritatus? Additio III.

An Actus aliquis ipso quidem Jure pronuntiatus irritus, sed nondum plenissime irritatus subsistat saltem in Foro interno, seu conscientiæ ante aliquam sententiam Judicis, vel exceptionem partis? Additio IV.

Corollaria ex hac doctrina. Additio V.
Solvitur notabilis objectio. Additio VI.

Additio I.

*NOn omnes contractus, aliive actus, qui per legem prohibentur, jubentur eo ipso necessario irritari, nam *multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*, inquit Pontifex *cap. Ad Apostolicam de Regularibus.* Sic Matrimonium cum voto simplici castitatis, vel alio impedimento præcise impediente initum est quidem Prohibitum, non tamen irritum, seu invalidum. Quare ut actus aliquis a Lege prohibitus censeatur simul nullitati subjectus, debet id Legislator vel directe ac explicite exprimere, vel saltem indirecte, & implicite insinuare. Explicite fit: si dicat e. g. talis actus irritetur, vel etiam talis actus sit ipso facto irritus &c. Implicite autem, dum absque simili expressa mentione vel ad talem actum certas personas inhabilitat, vel præscribit certam formam substantialem in contractu, seu tali actu observandam, nam si personæ inhabilitatæ postea hunc actum seu contractum instituunt, vel alias habiles præscriptam formam non observant, eo ipso talis actus seu contractus subjacet nullitati, quamvis nulla clausula irritatoria sit expresse adjuncta. *

Additio II.

*Porro sicuti Lex pœnalis alia est latæ sententiæ, alia primum ferendæ, ita pariformiter Lex irritans alia annullat actum seu contractum

ipso

ipſo jure, alia vero invalidat eum primum per ſententiam deciſivam Judicis, e. g. ſi Lex dicat, *irritetur &c.* ſignum eſt, quod actus contra talem Legem factus tamdiu valeat, quamdiu per auctoritatem Judicis non reſcinditur: talis actus eſt contractus venditionis, in quo intervenit læſio ultra dimidium juſti pretii. *L. 2. C. de reſcindenda venditione.* Econtra vero ſi Lex abſolute pronuntiet aliquem actum ſeu contractum nullius roboris, ſive aliis utatur terminis explicite, vel ſaltem implicite, invaliditatem ipſo Jure talem indicantibus, ſimilis actus cenſetur invalidus, etiam antequam Judex eundem ut talem decidat, idque vel pro utroque foro, ita, ut nullam obligationem talis contractus pariat, ne quidem naturalem, ac pro foro interno, vel præciſe pro foro externo taliter nimirum, ut ante declarationem Judicis equidem adhuc duret obligatio naturalis, etſi non civilis, prout nimirum memoratus actus ſeu contractus fuerit pleniſſime, vel non pleniſſime per ipſam Legem irritatus, pro quo *

Additio III.

*Notandum ulterius, quod tunc aliquis contractus, aliusve actus, qui ſpectando ſolum Jus naturale foret adhuc validus, cenſeatur per Jus poſitivum pleniſſime irritari, quando vel in irritatione adduntur ſimiles clauſulæ: *Etiam in foro animæ non ſuffragetur*: ſive *quod obtentum eſt, non valeat ullatenus retineri*: aut taliter: *viribus careat absque omni alia declaratione &c.* vel ſi etiam absque ſimilibus clauſulis

irritetur aliquis actus alias irrescindibilis, nimirum talis, qui, si semel valet, semper valet,& si semel non valet, semper non valet, quales actus sunt Matrimonium, & Professio Religiosa; unde si Matrimonium propter certa impedimenta dirimentia pronuntiatur ab Ecclesia tanquam invalidum, vel Professio ante annum decimum sextum, aut absque præmisso Novitiatu irrita, tales actus contra dictas Leges celebrati cēsentur semper irriti in Foro quoque conscientiæ, & ante omnem sententiam Judicis etiam præcise declaratoriam. Quodsi vero actus,per Jus positivum etiam ipso facto pronuntiati irriti, ex natura sua extiterint rescindibiles, nec in irritatione eorum fuerit apposita aliqua ex supra allegatis clausulis, similes actus dicuntur a Lege non plenissime irritari. Et de his ultimis finaliter quæritur, utrum, dum ipso Jure, seu (quod idem est) ipso facto explicite vel implicite pronuntiantur irriti per Legem, debeant ita reputari irriti, ut quoque sint tales ante ullam Judicis sententiam etiam præcise declaratoriam, & quamvis nemo sese excipiendo opponat, ejusque rescissionem petat? Ad quod*

Additio IV.

*Respondeo, in his circumstantiis similes actus, etsi ipso Jure per Legem pronuntiati irriti, in foro interno seu conscientiæ probabilissime ante exceptionem, seu Judicis declarationem adhuc subsistunt. Ratio est: quia similes actus Jure naturali ante Legem positivam irritantem substitissent ex una parte, uti supponi-

ponitur, & ex altera non constat sufficienter, quod Lex positiva eosdem ita annullaverit, ut neque valeant in foro conscientiæ ante exceptionem, seu Judicis declarationem; ergo Jus naturale manet adhuc in sua possessione, debemusque pro valore alicujus actus stare, quamdiu possumus. Accedit, quod Lex positiva, si intendat similes actus plenissime irritare, addat certas clausulas superius adductas; ergo dum has non adjungit, signum est, quod neque intendat irritare plenissime, & in foro conscientiæ ante sententiam Judicis declaratoriam. *

Additio V.

* Ex hac doctrina practice varios poteris resolvere casus de alienatione rei Ecclesiasticæ facta, non servata forma in Jure requisita, de Testamento sine debita solemnitate condito, de electione, in qua certæ conditiones per jus positivum ad valorem præscriptæ non intervenerunt, de contractu cum pupillo absque auctoritate Judicis celebrato, de donatione ultra quingentos solidos &c. nam etsi omnes isti actus, seu contractus per Legem positivam Canonicam, vel Civilem pronuntientur directe vel indirecte ipso jure nulli, possunt tamen exinde acquisita, si nullum aliud peccatum in servando interveniat, in foro conscientiæ licite retineri, & electus in possessione suæ præbendæ persistere, usque dum similes actus per oppositionem partis adversæ, seu declarationem Judicis declarentur nulli.

Additio VI.

*Dices, exinde ſequi, quod in effectu non ſit diſcrimen, ſive aliquid primum irritetur per ſententiam deciſivam, ſive pronuntietur ipſo jure irritum per ſententiam declaratoriam; cum utrobique in effectu non detur obligatio reſtituendi; aut actum recognoſcendi tanquam invalidum ante aliquam ſententiam. Reſpondeo, eſſe adhuc notabilem diverſitatem inter utramque irritationem ex eo, quod actus per ſententiam ſolummodo deciſivam irritandus primum incipiat computari tanquam nullus a tempore irritationis per Judicem factæ, non a tempore contractus inſtituti. Econtra vero actus ipſo jure nullus poſt ſententiam nullitatis declaratoriam ſemel pronuntiatam fictione Juris retrotrahitur quoad ſuos effectus ad tempus inſtituti contractus, ita, ut talis nulliter contrahens poſt ſententiam declaratoriam debeat reſtituere omnes fructus exinde non ſolum a tempore declarationis, verum etiam a die inſtituti contractus perceptos. E. g. ponamus: Petrus in aliquo teſtamento abſque debita ſolemnitate facto percepit equas, & vaccas, ex quibus ſucceſſu temporis acquiſivit hinnulos, & vitulos: in hoc caſu ſi teſtamentum impugnatur, ac a Judice declaratur ipſo jure nullum, debebit Petrus reſtituere non ſolum equas & vaccas, verum etiam hinnulos, & vitulos. Item ponamus, quod Petrus vi alicujus teſtamenti abſque debita ſolemnitate facti acquiſerit hortum, ex quo intra certum tempus varios obtinuerit fructus: in hoc caſu, ſi illud teſtamentum oppugna-

pugnatur, ac a Judice ipſo jure nullum declaratur, debebit Petrus reſtituere non ſolum hortum, verum etiam omnes fructus exſtantes, quos a tempore, quo hortum obtinuit, exinde acquiſivit. Videatur Reiffenſtuel in Jure Canonico *lib.* 1. *Decret. tit.* 2. §. 11. & Tractatu de Regulis Juris *Regula ſexageſima quarta.*

APPENDIX II.

De Legibus ac Principum Edictis imponentibus Vectigalia, vel Tributa &c.

SUMMARIUM.

**Poteſtas imponendi Vectigalia vel Tributa fundatur in Jurisdictione: Jurisdictio quotuplex? Addit. I.*

**Explicatur quælibet in ſpecie. Addit. II.*

** Regalia quidnam importent? Addit. III.*

** Vectigalia quotuplicia? Addit. IV.*

** Tributa declarantur. Addit. V.*

** Vocantur etiam Steuræ, Collectæ, Exactiones, Gabellæ, Acciſa, vel Indebita. Addit. VI.*

**Specialiter de Capitatione. Addit. VII.*

** Vectigalia imponere, an, & quando liceat? Addit. VIII. & Addit. IX.*

** Quot conditiones requirantur, ut juſte imponantur Tributa? Addit. X. & XI.*

** Quidnam ſit Principibus obſervandum in cudendis variis monetis? Addit. XII.*

Additio I.

* CUm poteſtas ferendi Leges, conſtituendi nova Vectigalia, & imponendi Tributa ac

ac Collectas requirat aliquam ex parte ferentis, seu imponentis Jurisdictionem, & quidem maxime in Romano Imperio, non communem, sed supremam; hinc pro claritate majori Notand. I. Quod Jurisdictio sit quadruplex, nimirum *Suprema*, *Superior*, *Inferior*, seu *Bassa*, & *Simplex*, pro quibus omnibus *

Additio II.

*Notandum II. Quod *Jurisdictio simplex*, seu respective *infima* sit potestas cognoscendi aliquas præcise causas civiles, & quidem absque coërcitione, seu jure exequendi sententiam. Dicta Jurisdictio absque potestate exequendi vix amplius est in usu in nostra Patria.

Jurisdictio inferior, seu *Bassa* (ab aliis appellatur *Imperium mixtum*) est potestas dijudicandi, & exequendi seu coercendi quoad causas Civiles, vel etiam Criminales extra Jus Gladii. Hæc in nostra Patria teste Chligensperger *cap.* 4. *Jurisprudentiæ feudalis q.* 14. fuit ab Ottone Bavariæ Duce, & Rege Hungariæ concessa Nobilitati Bavariæ ob præstita merita in acquirendo pro tunc Regno Hungarico.

Jurisdictio superior est potestas judicandi in causis non solum Civilibus, sed etiam criminalibus gravioribus usque ad pœnam capitis inclusive. Vocari quoque solet *Imperium merum*, atque in Bavaria, ubi hæc scribo, tribuitur Regiminibus, ac Præfecturis Electoralibus & quibusdam civitatibus, ac talibus nonnullis Illustribus Familiis, quæ *Imperium merum* habent

bent annexum suis Castris, qualia exinde vocantur Dynastiæ vulgo *Herrschafften*, ad distinctionem Hoffmarchiarum habentium solummodo Jurisdictionem Bassam.

Jurisdictio suprema est summa potestas ferendi Leges proprie tales, gubernandi Rempublicam, & dicendi Jus in Territorio cum prærogativis Regalibus, eaque Jurisdictio in Romano Imperio vel est *immediata* vel *subalterna.* Prior adscribitur Imperatori in Romano Imperio; posterior autem Electoribus, S. R. I. Principibus, aliisque Imperii Statibus immediatis. *

Additio III.

*Notandum III. Regalia majora supremæ Jurisdictionis præprimis *immediate* Imperatoriæ, deinde etiam saltem magna ex parte *subalternæ* annexa nihil aliud esse quam Jura Majestatis (uti vocantur) seu varias potestates, quibus veluti partibus Majestas tanquam totum quodpiam potestativum componitur. Talia Regalia censentur Jus aggratiandi, seu reis condemnatis promeritam & in Jure taxatam remittendi pœnam, Jus nobilitandi, Academias instituendi, monetas cudendi, Vectigalia, vel tributa imponendi, aliasve Leges pro suo Territorio salutares condendi: de quibus, ac quænam ex his non solum Imperatori, verum etiam immediatis Imperii Statibus conveniant, Publicistæ fusius tractant. *

Additio IV.

*Notandum IV. Vectigalia in ſenſu communi dici omnes illos redditus, qui pro mercibus in Territorium invehendis vel avehendis, ſeu etiam pro tranſitura ſolvuntur. In ſenſu aliquo ſtrictori præſtationes datæ pro mercibus vectis *per aquam*, vocantur *Portoria*, quod ſi *per terram*, proprie appellantur *Vectigalia*, quæ vero pro ſola tranſitura, nominantur *Pedagia;* & ea ſolvuntur ab his, qui per tale Territorium vel pedeſtres incedunt, vel etiam ſella, lectica, aut equo iter inſtituunt; nam etiam iſti in Jure reputantur quaſi pedeſtres, *L. Qui ſella ff. de Servit. Præd. ruſt.* Si aliqui per pontes euntes debent ſolvere præſtationes nominantur eæ *Pontenagia.* Quod ſi per naves penſiles ſeu rotatiles ſuper aquas de una ripa in aliam transferuntur, ſolutiones præſtandæ dicuntur *Pontivegia.**

Additio V.

*Notandum V. Tributum in ſenſu latiſſimo ſumptum (prout nimirum derivatur a verbo *Tribuo*) eſſe omne illud, quod Principi vel Reipublicæ tribuitur ex gravi cauſa, ſive fiat præciſe ob in- vel avectionem mercium, ſive intuitu reparationis Pontium, aut ſecuritatis itinerum, ſive ex aliis motivis in diverſis rebus ad promovendum, vel conſervandum bonum publicum. Et in hoc ſenſu non ſolum Collectas ac Gabellas, verum etiam Vectigalia, Portoria, atque Pedagia comprehendit. Aſt in ſenſu ad propoſitum noſtrum magis accommodo Tributa (germanice *Steur*) vocantur illæ

con-

contributiones, quæ extra avectionem, vel invectionem mercium, vel extra transituram, habentibus supremam Jurisdictionem solvuntur ex bonis immobilibus, vel etiam mobilibus, ad conservandum statum ac competentem dignitatem Principis, aut ad congrue prospiciendum aliis necessitatibus, & utilitatibus Reipublicæ, seu boni communis. *

Additio VI.

* Notandum VI. Quod ultimo descripta Tributa (vulgo Steuræ) alia sint ordinaria, alia extraordinaria. *Priora* singulis plerumque annis in certa quantitate solvuntur: *Posteriora* vero ingruente solum aliqua extraordinaria necessitate, aliave gravi causa. Vocantur autem Steuræ præsertim extraordinariæ de novo impositæ personis pro rebus, alio nomine *Collectæ*, *Exactiones*, *Tallia &c.* Item si certæ pensiones pecuniariæ Principi, vel Reipublicæ solvendæ imponuntur esculentis vel poculentis (puta vino, cerevisiæ, carni &c.) nominantur subinde ab Auctoribus *Gabellæ*, vel *Accisæ*, ab aliis *Accisa*, vulgo *Aufschlag*. Quando autem ex his ipsis poculentis dantur Principi aliqua in natura (uti in Bavaria ex qualibet urna vini sex mensuræ) appellantur in nostra Patria *Indebita*, germanice Umgeld. Extranei, præsertim Itali, uti Belletus, Sperellus, & Bartolus ajunt, Collectas imponi Subditis *Titulo Jurisdictionis*, Tributa autem præsertim antiqua ipsis rebus *Titulo Dominii*. Sed quidquid de hoc sit, in præsenti nos accommodamus priori explicationi. *

Additio VII.

* Notandum VII. Quod inter Tributa inveniatur quodpiam, quod vocari solet *Capitatio*, germanice *Kopf-steur*, eratque memoratum Tributum jam agnitum ab Ethnicis, utpote datum a subditis tanquam professio subjectionis, & agnitio publica Majestatis in suo Principe, sine qua agnitione Rempublicam diu pacificam stare non posse optime sciebant, sicque hæc Steura redundabat in conservationem Boni publici, seu Reipublicæ. Ut autem eadem apud Christianos tolerari queat, debet esse modica (uti recte notat Auctor hujus operis in Jure Canonico *Lib.* 3. *Decret. tit.* 39. *n.* 38.) quando a singulis, etiam minimæ fortunæ hominibus, æque, ac a maximis præstatur æqualiter ob subjectionem utrobique repertam; ubi tamen alias taxatio fieri debet potius juxta proportionem geometricam, reflectendo nimirum simul ad majora, vel minora Bona subditorum, & taxam instituendo proportionaliter juxta eorum æstimationem. His notatis ponitur. *

Additio VIII.

*CONCL. I Si Leges, aliæve ordinationes *Vectigalia*, non lucri, & quæstus causa, sed tantummodo *Titulo Impensarum*, nempe pro resarcitione pecuniarum in confectionem seu reparationem quarumdam viarum, aut pontium expensarum, vel expendendarum, in modica, seu minuta quantitate statuant, eadem licite a transeuntibus exiguntur, dummodo hæ viæ, seu pon-

pontes singulorum pertranseuntium utilitatem, seu majorem commoditatem vere concernant, nec limites excedant, neque post resarcitionem expensarum protrahantur, neque potius palliatum quodpiam aliud commodum privatum in occulto respiciant. Ita sub his terminis communis, ipsumque Jus naturale dictat, ut, qui sentit commodum, sentiat & onus, conformiter *Reg.* 55. *Juris in* 6. Sic ex communi consuetudine in Patria nostra teste Illustrissimo Cancellario intimo Schmid *in Semi Centuria II. Controvers.* 20. *n.* 5. *&* 8. Communitates quædam civitatum, seu oppidorum solent privatos quosdam ponticulos, vel vias pro majori transeuntium commoditate, seu utilitate facere, quibus dein a Principe Territoriali conceditur, ut ab illuc euntibus pauculos numos, aut crucigeros exigere possint, usque dum exinde resarciantur expensæ propterea factæ, vel faciendæ pro conservatione. *

Additio IX.

* Quodsi quæras, quomodo similia in Romano nostro Imperio a Principe territoriali suis subditis concedi valeant, cum Recessus Imperii de anno 1576. §. *Ulterius*, Germanice *Weiters seynd* &c. *& seq.* ac Capitul. Leopoldi. §. 21. apud Chlingensperg *loc. cit. q.* 22. & apud Cancellarium intimum de Schmid pariter *loc cit. n.*6. omnino prohibeant, ne Principes ipsimet, aut status imperii nova vectigalia erigant, aut vetera adaugeant, simulque ad nova instituenda,

da, vel constituta reformanda, aut transformanda præter Imperatoris, etiam Electorum consensum requirant? Ad hoc dubium respondet Illustriss. D. de Schmid *loc cit.* Dictam prohibitionem esse intelligendam de iis vectigalibus, quæ pro majori splendore Domus, seu Familiæ Principis &c. non respiciendo præcise resarcitionem expensarum &c. cum gravamine commerciorum imponuntur in magna quantitate, non autem de talibus minutis, quæ transeuntibus respective nullum gravamen, sed potius sublevamen causant propter commoditatem viarum.*

Additio X.

*Concl. 2. Si *Tributa* quatuor conditiones statim adducendas observant, Leges eadem imponentes justæ sunt, atque similes collectas teste Chlingensperger *loc. cit.* non tantum Imperator cum consensu Statuum juxta *Instrumentum Pacis art.* 8. verum etiam Principes Imperii, supremæ Superioritatis Jure gaudentes, adhibito consensu, vel consilio Statuum Provincialium iuxta diversa pacta, ac territoriorum consuetudines licite decernunt. Sunt autem conditiones quatuor sequentes. I. Ut causa motiva imponendi sit causa ardua, atque redundans in Bonum Reipublicæ saltem mediate, uti sic influit honorifica, & respectu status adhuc competens sustentatio sui Principis, dummodo non adsint bona sufficientia Cameralia ad hunc finem destinata. II. Ut causa ista motiva necessitatis, vel intentæ utilitatis sit Tributo proportionata, quatenus Tributum non sit majus.

quam

quam causa motiva imponendi exigit: in quo enim excedit, iniquum & restitutioni est obnoxium. III. Ut dictum Tributum non insumatur in usus alienos, ad quos populus neutiquam concurrere tenetur, puta ad luxum, ad mera voluptuaria, excessiva ædificia, prodigas largitiones &c. IV. Ne tale Tributum diutius duret, quam causa motiva postulat, nisi forsan nova superveniat, quasi æque gravis &c. ita sub his limitationibus tenet communissima Theologorum æque ac Jurisperitorum, etiam (quantum ex nonnullorum perlustratione mihi constat) Acatholicorum contra Machiavellistas, & nonnullos (utinam non plures) pseudopoliticos sectatores, tenentes in favorem suorum Principum, permissum esse collectare subditos, quomodo, & quando sui Domini velint; cum tamen populus non sit propter Principem, sed Principes propter populum, nec ei absolutum dominium proprietatis competat in Bona subditorum. *

Additio XI.

* *Et in hoc habent, quod multum attendant Consiliarii, & Confessarii Principum* (inquit Auctor noster Pater Reiffenstuel *l. 3. Decret. Tit.* 39. *n* 42.) *ne alias vel muti canes, vel adulantes Politici, vel displicere timentes, & se & Principes in æternum perdant.* Terribilem ad hoc propositum narrat historiam piissimus æque ac doctissimus Episcopus Tortonensis Paulus Aresius *Tom. I. de vitiis &c.* de quodam Pro-Rege Siciliæ, qui similia Accisa rei frumentariæ impo-

fuit; aſt morti proximus conſcientiæ ſtimulis agitatus inſtar bovis mugiit, ad ultimum usque vitæ halitum exclamans: *Væ mihi jam ad tartara delapſuro propter grave ſcelus exorbitantis Tributorum impoſitionis a me commiſſum.* *

Additio XII.

* Corollarii loco, & incidentaliter adhuc annectere liceat, quod Conſiliarii Principum illiquorum intereſt, ſi periculum æternæ damnationis evadere velint, bene attendere habeant, non ſolum, ne per varia Decreta, & Leges bonum publicum nimium oneretur Tributis, verum etiam, ne gravetur monetis talibus, quæ in valore intrinſeco a conſuetis nimium recedunt, ſicque cum magno Boni publici damno exponuntur periculo devalvationis, prout jam ſuo tempore Illuſtriſſimus Cancellarius intimus D. de Schmid *Tit.* 1. *art.* 1. *n.* 131. lamentabatur: *Deus ignoſcat* (ſunt ejusdem verba formalia) *ſupremorum principum Miniſtris Cameralibus, & eorum ſubſtitutis Hebræis, qui Imperium Romanum pro exiguo (ut vocant) appaldo multis millionibus ejusmodi depravatæ monetæ impleverunt, quo onere plebs relevari non poteſt, ſi ſuo tempore reductio monetæ fiat, niſi cum damnificatione &c. Si igitur S. Aug. regula firma eſt, quod non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, Domine Deus! quid retribues his flagellatoribus monetæ, quando ſumes tempus ad vindictam?* Ita ille. *

DIS-

DISTINCTIO III.

De ſubjecto obligationis Legum.

QUÆSTIO I.

Quinam obligentur Legibus Pontificiis, aliisque Eccleſiaſticis.

SUMMARIUM.

1. *Omnes Fideles obligantur legibus Pontificiis pro toto orbe latis.*
2. *Iisdem obligantur etiam hæretici.*
3. *Solvitur inſtantia.*
4. *Corollarium.*
5. *Judæi tamen, & Pagani, non obligantur legibus Eccleſiaſticis.*
6. *Corollaria.*
7. *Limitatio.*
8. *Alia limitatio.*
9. *Leges inferiorum Prælatorum obligant ſolum ſubditos proprii territorii.*
10. *Religioſi exempti, an teneantur legibus per Ordinarios locorum editis?*
11. *Id ipſum amplius declaratur.*

* *An legibus Eccleſiæ adſtringantur pueri?*

1. CONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia ſpirituali, & ſalutem animarum, rectamque Eccleſiæ gubernationem concernente, pro toto Orbe Chriſtiano legitime latis, obligantur omnes Chriſti Fideles. Ita Catholici

unanimiter. Ratio est: quia Christus Dominus Divo Petro, ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, omnium suarum Ovium curam demandavit *Joan.* 21. trina vice eidem præcipiens: *Pasce oves meas.* Accedit illa generalis promissio eidem facta *Matth. cap.* 16. *Tibi dabo claves Regni Cœlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis:* nam sub ista generali promissione continetur etiam potestas condendi justas leges, ut sic Oves Christi securius pascantur.

2. CONCL. II. Etiam Hæretici obligantur Legibus Pontificiis pro toto Orbe Christiano latis. Ita communis Theologorum, adeo ut Lugo *disp. de Pœnitentia sect.* 7. *n.* 147. absurdissimum esse dicat, si quis negaret, Hæreticos obligari Legibus Ecclesiasticis jejunii, abstinentiæ a carnibus, Censuris contra eos latis, & hujusmodi. Ratio est: quia Hæretici per Baptismum jam sunt ingressi Ecclesiam, ejusque membra effecti; ergo obligantur legibus ejusdem. Et certe, si ipsi non obligarentur Legibus Ecclesiasticis, frustra tot leges pœnales in Jure Canonico, aliisque Constitutionibus Ecclesiasticis, contra Hæreticos fuissent latæ.

3. Nec obstat, quod Hæretici restistant Ecclesiæ, Summoque Pontifici, ac legibus ipsius. Resp. enim, hoc neutiquam eos excusare; cum ex suo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, puta exemptionem a legibus. Quinimo Hæretici pertinaciter non obtemperantes legibus (quibus tamen de jure tenentur obedire) eo amplius peccant; *cum*

tan-

tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam : ut dicitur *in cap. ult. de Consuetud.* Hinc in forma Resp. distinguendo antecedens: Hæretici defacto resistunt legibus Ecclesiæ, conceditur, de jure ipsis resistunt, ita ut bene in hoc agant, negatur antecedens & consequentia.

4. Ex hac Conclusione infertur cum Gobath *tract.* 9. *Theologiæ Experiment. n.* 49. *& seqq.* & communi aliorum, quandoquidem Hæretici subsint Legibus Ecclesiasticis, quod eorum matrimonia contracta cum impedimento dirimente vi Juris Ecclesiastici, v. g. in tertio aut quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, sint nulla & invalida: unde sequitur, quod si ad veram Fidem Catholicam convertantur, impetrata prius legitima dispensatione, horum matrimonia sint renovanda.

5. CONCL. III. Judæi, Saraceni, atque Pagani, item Catechumeni necdum baptizati, non obligantur Legibus Ecclesiasticis. Ita communior, contra Innocentium, Hostiensem, & Fagnanum *c. Canonum statuta n.* 64. *de Constitut.* Ratio Conclusionis est : quia tales per Baptismi januam necdum sunt ingressi Ecclesiam, cui proinde subjecti non sunt. Hinc in Jure Canon. *c. Gaudemus de Divortiis.* expresse dicitur, quod infideles & Pagani *Constitutionibus Canonicis non arctentur ; quid enim ad nos secundum Apostolum (1. Corinth. 5.) de his, qui foris sunt, judicare?*

6. Infertur proinde, tales valide contrahere matrimonium cum impedimento dirimente Ju-

re duntaxat Ecclesiastico: ut si contrahant in secundo, tertio, vel quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis, & hujusmodi. Infertur ulterius, Infideles non baptizatos, atque Catechumenos, non obligari lege Ecclesiastica de jejunando, aut habenda abstinentia carnium certis diebus ab Ecclesia præscripta, & aliis hujusmodi: siquidem tales necdum per Baptismum ingressi sunt Ecclesiam, proinde ejus legibus non subjiciuntur.

7. Limita tamen hoc primo, nisi hujusmodi Leges Ecclesiasticæ contineant Jus naturale, vel Divinum: ut puta de non blasphemando, non furando, & hujusmodi: nam ad talium legum observantiam obligantur etiam Judæi, aliique Infideles, non quidem vi Legis Ecclesiasticæ, sed vi Juris naturalis, aut Divini.

8. Limita secundo, nisi Judæi, aliive Infideles subsint Ecclesiæ in temporalibus; prout fit Romæ, & in nonnullis locis: tunc enim ii tenentur obedire Papæ, aut alii Prælato Ecclesiastico quoad ea, quæ eorum statum concernunt, non minus, ac tenerentur obedire legibus alterius Principis temporalis, si in ejus territorio morarentur.

9. CONCL. IV. Leges inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum solum adstringunt subditos proprii sui Territorii: & sic Leges, seu Constitutiones in Concilio Provinciali editæ, obligant duntaxat subditos intra talem Provinciam existentes; Statuta vero Episcoporum obligant tantum subditos propriæ Diœcesis, dum intra ipsam existunt; & sic loquendo de aliis.

Ita communis Doctorum. Ratio est: quia ad obligationem legis necessaria est Jurisdictio: atqui hæc deficit, si alter non sit subditus legislatoris, aut extra ipsius Territorium existat: ergo. Hinc *cap. ult. de Constitut. in 6.* decernitur, quod si Episcopus per speciale Statutum sub pœna excommunicationis quidpiam prohibuerit, v. g. furtum, ejusmodi Statutum non obliget suos Diœcesanos extra ipsius Diœcesin actu existentes; ac proinde hi, si extra illam Diœcesin delinquant, v. g. furtum committant, non incurrant excommunicationem. Siquidem *Extra Territorium jus dicenti impune non paretur*, prout ibidem subjungitur.

10. Quæres I. An Religiosi auctoritate Apostolica ab Ordinariis locorum exempti, teneantur eorum legibus, seu Statutis? Resp. I. Teneri in omnibus casibus, qui in Jure sunt expressi. Sic in Concilio Trident. *Sess. 25. cap. 12. de Regularibus*, habetur statutum, ut Censuræ, & interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, a Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, atque observentur. Item, ut Dies Festi, quos in Diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam Regularibus serventur. Tacentur alii similes casus, utpote quorum notitia specialiter Religiosis incumbit.

11. Resp. II. Quamvis in aliis casibus Religiosi exempti de jure non teneantur ad observantiam Statutorum Episcopalium, utpote a quorum jurisdictione specialiter sunt exempti; nihilominus ratione scandali evitandi quando-

que tenentur Regulares exempti etiam ad observandas alias Constitutiones Synodales, & Statuta Episcopalia, dummodo Statui Religioso non repugnent, simulque spectent ad communem observantiam, ac devotionem totius populi; prout recte observat Sanchez *lib.* 4. *in Decalog. c.* 15. *n.* 21. Vasquez & alii. Hinc quando Lege Diœcesana præcipiuntur jejunia, populus valde scandalizabitur, si viderit talia jejunia non observari a Religiosis illis, quos, utpote vitæ austerioris professores, judicat ad hoc magis obligatos: unde revera ratione talis scandali evitandi, tunc Jure naturæ tenebuntur Regulares exempti ad talia jejunia observanda.

Additio.

* Quæres II. An, & quando pueri adstringantur Legibus Ecclesiasticis? ℞. Pueri ante perfectum usum rationis (qui primum post completum septennium adesse præsumitur) non tenentur Legibus Ecclesiasticis, uti nec perpetuo amentes, Infantibus in hoc æquiparati. Ita præter alios Sanchez, Sayrus & Suarez cum Bonacina *Tract. de Legibus disp.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 6. ac la Croix. *lib.* 1. *num.* 676. Ratio est; quia ut hæ leges etiam in actu primo obligent, fundamentum harum obligationum est usus rationis; & sic antequam is adsit, possunt dicti licite, & absque peccato diebus Dominicis, atque Festivis non interesse Missæ, ac tempore Jejunii comedere carnes; neque etiam peccant, qui ad hanc comestionem cooperantur, apponendo tales cibos, sicut si apponerent Catechumenis ob

ean-

eandem rationem; quia nimirum necdum sub Lege comprehenduntur, ne quidem in actu primo: quamvis loquendo de allegatis Parvulis, saltem dum magis annis discretionis appropinquant, consultius sit, ut etiam isti sensim assuescant præceptis Ecclesiasticis, licet necdum actu sint capaces rationis perfectæ.

Porro discurrendo de aliis Præceptis Ecclesiasticis, quæ majorem exigere videntur prudentiam, e. g. circa annuam Communionem Paschalem, ut magis agnoscentes gravitatem Mysterii Eucharistici cum majori reverentia accedere addiscant, requirunt AA. cum Patre Henno *Tract. de Leg. disp.* 3. *quæst* 7. *art.* 2. *Conclus.* 3. ultra septennium aliquo modo plures annos ad obligationem contrahendam, uti patebit ex *Tract.* 10. *dist.* 3. *quæst.* 4. Item, ut Pueri non solum culpam, sed etiam pœnam ordinariam incurrant, Vasquez, Soto & Emanuel Sa cum Busenbaum *lib.* 1. *Tract.* 2. *cap.* 2. *dub.* 1. & Sabino Bononiensi in sua Luce Morali *part* 1. *Tract.* 5. *quæst.* 18. desiderant regulariter loquendo, & nisi lex expresse aliter disponat, pubertatem, quæ apud Masculos anno 14. apud Puellas vero 12. absolute contingit juxta dicenda *Tract. VIII. Dist. I. Quæst III.* prout etiam in Jure Civili Impuberes regulariter solent mitiori, quam ordinaria pœna castigari, eo, quia præsumitur, non in tantum malitiam actus penetrasse, sicuti puberes.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

An Clerici obligentur Legibus Civilibus, ac Legislator teneatur propriis?

SUMMARIUM.

12. *In Legibus vis obligandi directiva, & coactiva, quid?*
13. *Leges & statuta Laicorum non extenduntur ad Ecclesias, & Clericos, nisi approbentur ab Ecclesia.*
14. *Eisdem tamen quandoque obligantur Clerici quoad vim directivam.*
15. *Corollarium.*
Non vero quoad vim coactivam.
16. *Legibus a Republica latis, tenentur singuli ex illa.*
17. *Princeps supremus tenetur propriis legibus vi directiva, non coactiva.*
18. *Corollarium de Papa, an obligetur præceptis totius Ecclesiæ?*
19. *Declaratur Conclusio.*

12. ADVERTENDUM, quod in Legibus duplex vis obligandi distingui soleat, una directiva, & alia coactiva. Ille dicitur a lege obligari vi directiva ad quidpiam agendum, vel omittendum, qui in conscientia, & sub peccato tenetur servare talem legem: unde hujusmodi obligatio est sub culpa, sive dein dicta obligatio proveniat ex vi ipsiusmet legis, prout leges solent obligare subditos; sive aliunde, puta ex naturali æquitate, & dictamine rectæ rationis. Ille vero dicitur a lege obligari vi coactiva, qui tenetur ad observantiam ejus ex vi ipsius legis, aut potestatis legislativæ, ita ut

ut ſit legi ſubjectus , & ſi eam non obſervaverit, ſubjaceat pœnis per legem taxatis, aut per Legislatorem infligendis : unde hæc obligatio reſpicit pœnam transgreſſoribus incumbentem. His prænotatis , ſit

13. CONCL. I. Leges civiles ſeu Statuta Laicorum directe, & ex ſua vi propria non extenduntur ad Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona, niſi ab Eccleſia approbentur: uti approbantur per privilegia conceſſa a Sede Apoſtolica aliquibus Principibus, de quibus Cler. Erot. Eccl. c. 27. citans plures alios DD. Hæc Concluſio habetur expreſſe in Jure Canonico variis in locis, ac præſertim *cap.* 7. *&* 10. *t. de Conſtitut.* Accedit ratio : quia Eccleſia, & perſonæ Eccleſiaſticæ (uti ſunt Clerici, atque Regulares) earumque bona, ſunt exempta a jurisdictione Principum ſæcularium : atqui lex non obligat eos , in quos Legilator non habet jurisdictionem : ergo.

14. CONCL. II. His tamen non obſtantibus , ſi leges civiles expreſſe non diſponant de Eccleſiis, Clericis, eorumque bonis, ſed ob publicam utilitatem communiter quidpiam ſtatuant, neque aliunde repugnent Statui Clericali, aut immunitati Eccleſiaſticæ , eisdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licet non quoad vim coactivam. Ita Doctores paſſim. Ratio eſt : quia quamvis talis obligatio erga Clericos directe non poſſit provenire ex legibus Civilibus, ob defectum jurisdictionis in Clericos : ea tamen partim provenit ex naturali æquitate (nam *turpis omnis pars eſt ſuo univerſo*

non

non congruens, c. Quæ contra dist. 8.) simulque ad vitandum scandalum aliorum, atque ad conservandam unitatem & pacem Reipublicæ, partim vero dicta obligatio provenit ex auctoritate Ecclesiæ. Nam ut dicitur *cap.* 1. *de novi operis nuntiat. Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur:* illis videlicet, quæ communem concernunt Reipublicæ utilitatem, neque sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ repugnant.

15. Infertur proinde, quod Leges Civiles pretia rerum taxantes, vel mercium evectionem extraProvinciam prohibentes, aut certum modum ædificandi præscribentes, & hujusmodi, etiam obligent Personas Ecclesiasticas, saltem quoad vim directivam (alioquin enim magna in Republica oriretur difformitas, & confusio) quamvis non quoad vim coactivam, ita scilicet, ut Clerici subjaceant pœnis per leges Civiles statutis, ac per Judices sæculares puniri valeant; cum sint exempti ab eorum jurisdictione. Unde Clerici, si fuerint transgressores talium legum, oblata querela deferendi sunt ad judices seu Prælatos suos Ecclesiasticos, ab eisque perpensa gravitate materiæ, & scandali suborti, pœna condigna affici debent, sive statuta per legem Civilem, sive alia mitiore; prout notat Rodericus *tom.* 1. *qq. Regul. quæst.* 66 *art.* 2. *Reg.* 9. Layman. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 13. *n.* 4. & alii.

* Videatur de his fusius, & utiliter in JureCanonico Auctoris *lib.* 1. *Decret. Tit.* 2. §. 13. & 14.

Ad-

Additio.

* Quodſi ſcire cupias, an, & quando Clerici obligentur illis Legibus ſeu Statutis Laicorum, quæ imponunt certa onera, puta Tributa, Vectigalia &c. Reſpondeo de hac obligatione fieri mentionem, & ſuo modo fuſiorem deductionem *Tract.* 12. *Diſt.* 1. *quæſt.* 3. quorſum Lector remittitur. Ut autem magis reſciatur, quid ſint tributa, & Vectigalia, ac quotuplicia, & quo titulo ſimilia onera imponantur? Videatur deſuper ſuperius *Diſt.* 2. *Appendice II. poſt Quæſtionem* 4. *

16. CONCL. III. Quantum nunc attinet ad alteram partem Quæſtionis, & loquendo inprimis de talibus Legibus, quæ ab aliqua Republica, vel tota Communitate conduntur, nullum dubium eſt, quin iisdem ſinguli ex tali communitate obligentur: ſic quippe legibus a Magiſtratu latis tenentur ſinguli Conſiliarii, & ſtatutis per Canonicos capitulariter conſtitutis, obligantur ſinguli Canonici in particulari. Ratio eſt clara: quia ſinguli Canonici, vel Conſiliarii ſunt ſubditi reſpectu totius Capituli, vel Magiſtratus; ergo & obligantur Legibus ipſius.

17. CONCL. IV. Loquendo vero de Legibus ab aliquo ſupremo Principe latis, & quidem de talibus, quæ Principem æque ac ſubditos decent, Princeps ſeu Legislator, ceſſante rationabili cauſa excuſante, tenetur etiam propriis legibus vi directiva, non tamen vi coactiva. Ita communior Doctorum. Ratio primæ partis, loquentis de vi directiva, eſt: quia

alio-

alioquin subditi ex libera transgressione propriæ Legis per Legislatorem facta facile scandalizarentur, simulque jure de talibus dici posset illud Salvatoris *Matth.* 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Hinc illud Catonis dictum: *Patere legem, quam tu ipse tuleris. c. Cum omnes de Constitut.* Altera pars, quod Legislator non teneatur suis Legibus vi coactiva, probatur ex eo: quia, ut quis teneatur legibus vi coactiva, debet posse cogi per Superiorem ad earum observantiam, & si ipsas non observaverit, puniri: atqui Princeps supremus, seu Legislator non recognoscit Superiorem in terris, a quo possit cogi, vel puniri, a se ipso autem nemo proprie cogitur; ergo.

18. Infertur proinde, quod Papa non obligetur vi coactiva præcepto audiendi Missam, vel jejunandi diebus statutis: quia non habet superiorem in terris, a quo cogi possit ad talium legum Ecclesiasticarum observantiam, & ob earum transgressionem puniri; a semetipso autem nemo proprie cogitur. Nihilominus tenetur Papa propriis legibus statum suum æque ac alios decentibus, vi directiva, adeo ut peccaret, cessante, rationabili causa excusante, non observando ejusmodi leges Ecclesiasticas, a se vel suis Antecessoribus latas. Et idem dicendum de Imperatore respectu Legum Imperialium æque personam Imperatoris decentium, & aliis hujusmodi.

19. Dicitur notanter in Conclusione, *loquendo de talibus legibus, quæ Principem æque ac subditos decent.* Siquidem certum est, Principem atque legislatorem iis legibus nullatenus obligari, quæ ad subditos directe feruntur, & in Principem proprie non cadunt: quales leges sunt, ne quis in civitate arma ferat, ne vestibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa aliasque exactiones diligenter solvat, & alia plura hujusmodi: nam patet, tales leges Principi non convenire, neque ipsum adstringere.

QUÆSTIO III.

An Peregrini obligentur Legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt?

SUMMARIUM.

20. *Peregrini tenentur legibus totius Ecclesiæ ubique locorum.*
21. *Tenentur etiam legibus particularibus locorum, quamprimum ibi domicilium figunt.*
22. *Si mora in aliquo loco sit longior, tenetur peregrinus ad ejus leges.*
23. *Advenæ & peregrini quoad contractus tenentur legibus locorum.*
24. *Corollaria.*
25. *An Advenæ & peregrini teneantur aliis particularium locorum, variant Doctores. Sententia tamen affirmativa est communior.*
26. *Hujus multiplex probatio.*

(a) Dist. 1. n. 18.

20. CELEBRIS, & plurimum practica Quæstio est præsens, unde exactius declaranda propter quotidianorum casuum emergentias. Et quidem ut certa ab incertis secomparentur, certum inprimis est, legibus communibus totius Ecclesiæ ubique locorum teneri Peregrinos, & Advenas Christianos; cum semper subsint jurisdictioni Ecclesiæ, ubicunque existant. Sic quilibet peregrinus tenetur ad jejunia Quadragesimæ & Vigiliarum, atque ad audiendam Missam diebus Dominicis, Festivisque; quia hæc sunt de præcepto totius Ecclesiæ.

21. Certum insuper est, illum, qui migrat aliorsum fixurus ibidem domicilium, mox teneri legibus illius loci, cum primum incipit ibidem degere: nam ex tunc incipit esse incola illius loci. Sic constituens domicilium in Civitate Frisingensi, mox tenetur ad servanda omnia Festa particularia hujus loci, quæ sunt de

præ-

præcepto, quamvis primum heri vel nudius tertius advenerit.

22. Præterea ſi mora in aliquo loco ſit longior, ut puta per hebdomadam, vel ſaltem per menſem, ratione cujusdam negotii expediendi, uſus communis docet, tales Peregrinos teneri ſeſe accommodare legibus & conſuetudinibus loci, obſervando ſcilicet Feſta vel jejunia de præcepto illius loci. Ratio eſt: tum quia hoc exigit quies Reipublicæ, quæ alias ex diverſis hominum moribus perturbaretur. Tum quia habitatores ad tempus longius in aliquo loco acquirunt ibidem quaſi domicilium; nam quaſi domicilium dicitur locus, ubi quis per longius tempus moram trahit, absque tamen animo ibidem perpetuo conſiſtendi. Quæſtio igitur remanet ſolum de Advenis & Peregrinis, qui vel per talem locum tranſeunt, vel ibidem pro brevi duntaxat tempore morantur absque animo figendi domicilium, vel quaſi domicilium: & de his loquendo ſit.

23. CONCL. I. Advenæ & Peregrini quoad contractus obligantur legibus locorum, per quæ tranſeunt, atque ibidem contrahunt. Hæc Concluſio eſt certa, & communis Doctorum; ac patet tum ex conſuetudine & communi ſenſu populorum, tum ex *cap. ult. de Foro competenti.* Ubi dicitur. quod *ratione contractus forum quis ſortitur*, atqui forum ſortiri, & legibus loci aſtringi, a pari procedunt. Similia habentur in Jure Civili: unde loquendo de legibus contractuum præſens Quæſtio non habet difficultatem.

 24. Sic

24. Sic inprimis tenentur Peregrini servare formam contractuum in tali loco præscriptam. Similiter obligantur ad pretium ibidem taxatū, in emptione rerum persolvendum. Insuper ab iisdem Advenis, seu Peregrinis, debet solvi vectigal alicui contractui juste appositum; quia est onus contractus ibidem celebrati: & idem dicendum de similibus.

25. CONCL. II. Quamvis multi Doctores probabiliter teneant, Peregrinos & Advenas non astringi peculiaribus legibus atque consuetudinibus particularium locorum, per quæ transeunt, vel in quibus brevi duntaxat tempore per modum hospitii reperiuntur, cessante tamen scandalo, & quando eæ non obligant in proprio suo domicilio; prout sub datis limitationibus docet Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 18.* & rursum *lib. 1. in Decalog. c. 12. n. 38.* citans Silvestrum, Toletum, Rosellam, Azorium, pluresque alios, quibus postea accesserunt Sannig. *dist. 4. de Leg. quæst. 8. num. 9.* Tannerus, Bonacina, Diana, & Layman. *lib. 1. Tract. 4. cap. 12. n. 4.* inde inferens, quod peregrinus veniens Augustam die S. Udalrici, qui eo loco Festus est, non teneatur (per se loquendo, & secluso scandalo) Missam audire, & a servilibus operibus abstinere, licet totum diem ibi mansurus sit. Nihilominus opposita sententia, quæ ejusmodi obligationem admittit, est communior, eamque tenet Abbas *in c. Consilium n. 6. de Observ. jejunior.* id probans ex textu illius Capituli. Hostiensis, Suarez, Vasquez, Navarrus, Ledesma, Covarruvias,

Hen-

Henriquez, Palaus, Lezana, Herincx, & Mastrius *disp.* 2. *Theolog. Moral. n.* 119. pro hac sententia citans quamplures alios.

26. Ratio hujus posterioris sententiæ desumitur inprimis ex Jure Canonico, *can. illa. dist.* 12. ubi ex S. Augustino *Epist.* 118. refertur sententia D. Ambrosii, dicentis: *Cum Romam venio, jejuno Sabbato; cum Mediolani sum, non jejuno: sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Ubi Glossa ℣. *Societate* ait: *quod quilibet tenetur vivere secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur. c. quæ contra. dist.* 8. & *c. quisquis dist.* 41. *Unde versus.*

Si fueris Romæ, Romano vivito more;
Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

Accedit ratio: quia leges immediate censentur afficere locum, seu territorium legislatoris, atque hinc in subditos ibidem existentes transire, ut dictum superius (*a*) & notat Layman. *loc. cit. cap.* 11. *n.* 1. &, 2. post Suarez, & alios; ergo hoc ipso, quod Peregrinus reperiatur in tali loco, tenetur legibus particularibus illius, ac censetur subditus domini illius territorii. Unde secundum omnes Advena, non servans leges peculiares alicujus loci, potest a legislatore, ac Judice illius loci propter talium legum transgressionem puniri; & consequenter ad eas obligatur.

27. CONCL. III. Loquendo nunc de Legibus universalis Ecclesiæ, Advenæ & Peregrini, licet in loco diu moraturi non sint, sed tantum

transseant, obligantur communibus legibus & consuetudinibus totius Ecclesiæ ibidem vigentibus, quamvis hæ in ipsorum patria ex speciali privilegio, aut consuetudine non observentur, neque obligent. Hæç Conclusio a fortiori procedit propter dicta *n. præced.* estque communis inter Doctores, paucis exceptis. Ratio ulterior est: quia Jus commune universos ex natura sua obligat; & si alicubi ratione specialis privilegii, vel consuetudinis contrariæ non obliget, id videtur esse privilegium locale, seu loco cohærens, non autem personale, seu sequens personam, quocunque ierit. Accedit, quod tales consuetudines a Jure communi exorbitent: sed quæ a Jure communi exorbitant, sunt restringenda juxta *Reg.* 28. *Jur. in* 6. cum concordantiis.

28. Infertur proinde cum Doctoribus passim, quod Castellanus (id est, incola regni Castellæ in Hispaniis, ubi de antiqua consuetudine licitum est, diebus Sabbatinis comedere extremitates, & intestina animalium) dum per alienas regiones peregrinatur, peccet vescendo extremitatibus ac intestinis illorum animalium diebus Sabbati. Similiter Germani, dum tempore Quadragesimæ, vel aliis diebus jejunalibus morantur in Italia, tenentur abstinere a lacticiniis, juxta consuetudinem universalis Ecclesiæ ibidem etiamnum vigentem, non obstante, quod in Germania licitus sit esus lacticiniorum (id est, lactis, butyri, casei, & ovorum) diebus jejunalibus. Et idem dicendum de aliis similibus.

29. Cæ-

29. Cæterum quamvis hæc sententia sit valde communis, simulque tutior & probabilior, ac proinde ordinarie in praxi tenenda, maxime ut evitetur occasio omnis scandali, nihilominus non desunt Doctores aliqui oppositum tenentes cum Sanchez *lib.* 3. *de Matrimonio disp.* 18. *num.* 7. quorum sententiam non omnino improbabilem censet Layman. *cit. cap.* 12. *n.* 3. dummodo absit omne periculum scandali. Unde propter auctoritatem talium virorum doctorum (inquit. Ludov. Engel. *tit. de Constit. n.* 30.) non auderem semper alicujus gravis peccati damnare eum, qui contrarium teneret seu practicaret, præsertim accedente aliqua rationabili causa, v. g. conservandæ valetudinis, & remoto scandalo: ut si Germanus tempore Quadragesimæ in Italia privatim comederet ova, caseum, & alia lacticinia. Hæc ille.

30. CONCL. IV. Econtra vero Advenæ, & Peregrini non tenentur præceptis Juris communis, etiam in sua patria vigentibus, si hæc non sint in usu in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia quilibet potest se accommodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit. Hinc infertur, quod Germanus, si per regnum Castellæ in Hispaniis existens transeat, possit ibidem diebus Sabbatinis licite vesci extremitatibus & intestinis animalium, quibus ibidem vesci licitum est. Similiter Itali, dum hospitantur, aut morantur in Germania, licite diebus jejunalibus comedunt lacticinia, non obstante, quod hæc in Italia

ſint graviſſime prohibita: & ſic loquendo de aliis. Ratio hujus ulterior eſt; quia nemo tenetur ad patriæ conſuetudines, dum ab ea abeſt: imo in hujusmodi caſibus valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes, qui morantur in tali loco.

Additio

* Ob quod ipſum ultimum fundamentum ratione Privilegii localis non tenetur quis Legibus proprii Territorii, ſi exiſtat in loco exempto, quamvis dictus locus exemptus ſitus ſit intra limites proprii Territorii. Exemplificant Bonacina & Layman apud Buſenbaum *Tract* 2. *cap.* 2. *Dub.* 2. ſi Epiſcopus ſub pœna Excommunicationis vetaret luſum alearum, non obligarentur Clerici, ludentes in loco exempto a Juriſdictione Epiſcopali ſito intra Territorium.

QUÆSTIO IV.

Reſolvuntur varia quæſita quoad Peregrinos.

SUMMARIUM.

31. *Occaſio movendi ſequentes quæſtiones.*
32. *Diſcrepantia inter Calendarium novum, & antiquum.*
33. *An extra Parochiam, ubi eſt Feſtum, Parochiani poſſint alibi laborare?*
34. *An etiam exire ad alibi laborandum?*
35. *An talis mane exiens teneatur prius Miſſam audire?*

31. ADVERTENDUM, multa esse Festa particularia locorum, quæ in una Diœcesi vel Parochia obligant sub præcepto, in alia vero non obligant. Sic Festum S. Wolfgangi in Diœcesi Ratisbonensi, die 31. Octobris, est de præcepto, non vero in vicina Diœcesi Frisingensi: unde in ipsa civitate Landishutana licitum est, hac die opera servilia exercere, cum pertineat ad Diœcesin Frisingensem, non vero in suburbiis ultra Isaram, quia spectant ad Diœcesin Ratisbonensem. Et alia quam plura exempla passim habentur in confinibus duarum Diœcesium in ordine ad Festa particularia dictarum Diœcesium.

32. Hoc idem contingit quoad Festa & jejunia totius Ecclesiæ in illis locis, in quorum uno Calendarium Romanum novum, in altera vero vetus observatur: nam quamvis hæc duo Ca-

lendaria conveniant quoad dies Dominicos, nihilominus quoad Festa immobilia, una cum jejuniis præviis discrepant decem diebus, quoad Quadragesimam vero, ac Festa mobilia Pascatis & Pentecostes, &c. quandoque concordant, quandoque pluribus hebdomatibus discrepant. Unde plures casus formari possunt de iis, qui ab uno loco ad alium transeunt, an & quomodo teneantur ad hujusmodi Festa, vel jejunia de præcepto observanda. Hoc prænotato.

33. Quæritur I. An, quando est Festum in una Parochia, in altera autem Parochia vicina non est, possint subditi Parochiæ, in qua est Festum de præcepto, extra limites suæ Parochiæ laborare? Resp. Affirmative, prout tenet Lessius *lib.* 4. *de just. & jur. cap.* 2. *n.* 55. Navarrus *cap.* 13. *Manualis n.* 5. & alii. Ratio est: quia Statuta, & consuetudines locales, sunt veluti loco affixæ; unde non ligant talia Festa Parochianos, dum existunt extra districtum Parochiæ.

34. Quinimo Navarrus *loc. cit.* asserit, posse rationabiliter teneri, eos, qui in Festi Vigilia, vel etiam ipsomet Festo, a suo proprio loco in alium laborandi gratia exeunt, ubi Festum illud non observatur, juxta rigorem Juris non peccare. Rationem dat: quia non laborant in loco, ubi est dies Festus. Accedit, quod tales videantur uti jure suo. Verumtamen communiter homines magis timorati in tali casu solent servare diem Festum, quamvis si ab aliquibus sententia Navarri practicaretur, non esset ipsis formandus scrupulus peccati; præsertim,

si

si prius ante suum egressum audiant Missam,ut vult citatus Navarrus.

35. Quæritur II. An talis exiens e loco, ubi est Festum de præcepto, teneatur audire ibidem Missam, si eodem die perveniat ad locum, ubi non est dies Festus? Affirmat Navarrus *cit. n.* 5. eo quod dies Festus, ubi aliquem deprehendit, obliget eum ad sui observantiam.

36. Communior tamen, & valde probabilis sententia est, talem non teneri ad Sacrum in priori loco audiendum, dummodo eodem mane sit venturus extra limites illius loci, ubi agitur dies Festus. Ratio est: quia, quando præcipitur auditio Missæ, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Missæ celebrantur, quis manserit in loco diei Festi, & consequenter subditus præcepto: talis autem adhuc mane est extra fines illius Parochiæ Festum de præcepto celebrantis, prout supponitur: ergo.

37. Neque tenetur talis prævenire, audiendo Missam ante suum discessum: quia tunc solum tenemur prævenire, quando manente vi præcepti,seu nostra subjectione,videmus nos postea fore impediendos; ut cum quis manens in loco, ubi viget præceptum diei Festi, videt se horis posterioribus impeditum iri negotiorũ causa, tenetur prius audire Missam. Secus est, quando intra tempus implendi præceptum desinit esse subditus alicujus loci particularis, & reperitur extra limites illius; prout argumentatur Lessius *loc. cit. n.* 56. Tunc enim non teneretur prævenire; sicuti a pari, si existerem in territorio hora septima, & viderem, me per dispen-

dispensationem fore a præcepto deobligandum hora 10. exinde non tenerer præveniendo exequi præceptum Missæ v. g. hora 7.

38. Quæritur III. An, qui mane discedit ex oppido, ubi non est jejunium, possit comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie sit venturus ad locum, ubi est jejunium de præcepto? Resp. affirmative, eo quod in priori loco constitutus, nondum teneatur lege jejunii posterioris loci. Non tamen contra potest quis in loco domicilii, ubi est jejunium, vesci carnibus, si inde mane discedat, perventurus ad locum, ubi non est jejunium. Ratio est: quia tenetur legibus proprii domicilii, quamdiu in eo reperitur.

39. Quæritur IV. Utrum is, qui durante Quadragesima negotiorum causa e loco proprii domicilii recedit, ac venit in locum, ubi ob discrepationem novi & veteris Calendarii Quadragesima jam est peracta, teneatur eandem ibi perficere, & tamdiu abstinere a carnibus, atque jejunare, donec compleatur tota Quadragesima? Ratio dubitandi est: quia præceptum jejunii Quadragesimalis est generale; ergo obligat ubique, & ubique impleri debet. Et hujusmodi sententia affirmativa utique est magis pia, tutior ac proinde Catholicis omnibus in praxi suadenda.

40. Nihilominus oppositum videtur probabilius, si loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii, sed bona fide, v. g. negotiorum causa, ab uno loco in alium commigrarunt, præsertim cum valde difficile sit, in convictu humano,

no, seorsim ab aliis servare jejunium, & cæteris omnibus a lege jejunii solutis, ac Festa Paschalia cum gaudio celebrantibus, adhuc jejunare, & Quadragesimam continuare, prout tenet Lessius ibidem *n.* 51. & Bonacina *disp.* 1. *de Legibus quæst.* 1. *punct.* 6 *n.* 64. cum aliis. Ratio generalis est: quia potest quis sese moribus eorum, quibuscum vivit, accommodare, juxta illud vulgatum, & superius jam adductum:

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

41. Dicitur notanter, *si loquamur de iis, qui non in fraudem jejunii &c.* Siquidem, ut dicitur c. *Sedes* & c. *Ex tenore de Rescript. fraus, & dolus alicui patrocinari non debent:* unde non careret scrupulo peccati gravioris, si civis Landishutanus die 31. Octobris exiret ad suburbana civitatis ultra Isaram, eo solum animo, ut ibi posset vesci carnibus (siquidem in Diœcesi Ratisbonensi, ob solemnitatem S. Wolfgangi, Principalis Patroni, hac die non est jejunium Vigiliæ omnium Sanctorum, sed illud pridie anticipatur) quia hoc fieret in fraudem legis, ac jejunii Vigiliæ omnium Sanctorũ totam Ecclesiam obligantis; quidquid cum nonnullis aliis contradicat Bonacina. *loc. cit.* ea ratione permotus, quod talis videatur uti jure suo: *nullus autem videtur dolo facere, qui suo jure utitur. Reg.* 55. *ff. de Reg. Jur.*

Ad-

Additio.

* Sed poteſt negari ſuppoſitum, quod nimirum quis habeat Jus præcise eo fine exeundi e ſuo Territorio. Profecto, ſi quis illo ſolo fine a loco promulgati Concilii Tridentini exiret ad locum non promulgati Concilii, ut contrahere poſſet Matrimonium clandeſtinum, poſtea iterum redeundo ad ſuum proprium Territorium, tale Matrimonium non valeret juxta Declarationes Cardinalium videndas *Tom.* 4. *Decret Tit.* 3. §. 3. *

42. Quæritur V. Utrum econtra is, qui explevit jejunium Quadrageſimæ, vel aliud, ſi venerit ad locum, ubi illud necdum eſt peractum (prout ſæpe fit in itinerantibus ratione novi Calendarii non ubique recepti) teneatur ibidem rurſum a carnibus abſtinere, atque jejunare? Reſp. cum citat. Leſſio *n.* 52. & aliis, talem non teneri: quia præceptum illud jam implevit: Eccleſia vero neminem obligat ad duplex jejunium. Cavendum tamen, ne alii inde ſcandalizentur. Et hoc idem dicendum eſt de celebratione Feſtorum, ac ſimilibus aliis.

QUÆSTIO V.

Qua intentione, quibusque actibus ſatisfiat præceptis Legum?

SUMMARIUM.

43. *Intentio duplex hic diſtinguenda.*

44. *Ut impleatur præceptum requiritur intentio faciendi opus.*

45. *Non tamen intentio ſatisfaciendi præcepto.*

46. Co-

43. QUantum ad primam Quæstionis partem attinet, advertendum est, quod in executione operis præcepti possimus duplicem habere intentionem; unam præstandi opus, quod præcipitur; alteram satisfaciendi præcepto per tale opus. Hoc prænotato, Quæstio remanet, quænam ex his intentionibus requiratur ad satisfaciendum præceptis, seu legibus.

44. CONCL. I. Ut præceptum actum humanum injungens adimpleatur, requiritur ad minimum intentio faciendi opus, quod præcipitur: sic v. g. ut satisfiat præcepto Divini Officii persolvendi, requiritur intentio recitandi Horas Canonicas, seu orandi, & non sufficit earum recitatio facta solo animo studendi, vel discendi. Ita Sanchez *lib.* 1. *Decal.* c. 13. *n.* 2. Bonacina *disp.* 1. *de Legibus q.* 1. *punct.* 10. *n.* 2. & alii. Ratio est: quia talia opera præcepta de-

debent præstari modo humano; non præstantur autem humano modo, nisi adsit voluntas, & intentio eadem præstandi : sic enim recitatio Horarum Canonicarum facta recreationis, aut studii causa, proprie non est oratio. Idem dicendum de eo: qui negotiorum causa, vel animo præcise pascendi oculos intrat in templum, nihil cogitans de Missa audienda, quæ interim celebratur; nam non censetur eam audivisse, cum defuerit animus ipsam audiendi.

45. CONCL. II. Nihilominus ad satisfaciendum præcepto non requiritur intentio satisfaciendi præcepto, sed sufficit intentio præstandi opus, quod præcipitur. Ita cit. Sanchez *n.* 9. Suarez, Herincx *disp.* 3. *de Legib. n.* 8. & alii. Ratio est: quia lex humana tantum præcipit voluntariam operis executionem, non autem quasi reflexam implendi præcepti intentionem.

46. Infertur proinde, quod si quis die Festo Missam reverenter audiat, non recordatus, esse diem Festum, is jam satisfaciat præcepto, ex communi Doctorum sententia. Quinimo licet Missam die Festo attente audiens habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, sed aliam postea Missam audiendi, adhuc is satisfacit, ita, ut non teneatur postmodum aliam audire, prout notant cit. Auctores, & Layman. *cit. tract.* 4. *c.* 4. *n.* 7. Suarez, & alii; quamvis nonnulli contrarium sentiant. Et eadem ratio est de Horis Canonicis: quod scrupulosis notandum est, qui, cum videntur sibi inter orandum distracti, officium vel partem officii recitant cum proposito postea

repe-

repetendi: neque enim tales tenentur repetere Officium, præsertim, si eorum distractio fuit involuntaria.

47. Fatendum tamen est, si quis in tali voluntate non satisfaciendi præcepto permanserit, eum peccaturum ratione pravæ suæ intentionis; quam proinde tenetur deponere, animumque mutare. Similiter si quis in falsa persuasione maneat, quasi præcepto non satisfecerit, peccabit ratione suæ conscientiæ erroneæ, nisi vel animum mutet, aut errorem deponat, vel aliam Missam audiat, sive Horas Canonicas repetat; & idem dicendum de similibus aliis.

48. CONCL. III. Potest quandoque adimpleri præceptum per actum ex aliqua circumstantia malum. Ita Bonacina *loc. cit. punct. 9. n.* 1. Suarez, Sanchez & alii. Ratio est: quia talis adimplet substantiam præcepti; ergo etiam satisfacit præcepto, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumstantiæ malæ. Idem probatur exemplis; ac inductione: sic enim, qui jejunat ob vanam gloriam, aut ex affectu avaritiæ, ut parcat sumptibus, jam satisfacit præcepto jejunii Ecclesiastici; cum abstineat ab esu carnium, & multiplici refectione. Similiter Sacerdos, qui Missam celebrat in statu peccati mortalis, satisfacit & suæ obligationi, & præcepto audiendi Missam die Festo, non obstante, quod gravissime peccet: siquidem po-

nendo actum præceptum jam adimplet quis id, quod injungebatur, & consequenter satisfacit etiam præcepto.

49. Nec obstat, quod talis non adimpleat modum ac finem præcepti, qui est honorare DEUM per actum præceptum. Resp. enim, hoc neutiquam obstare: quia modus non cadit sub præcepto, dummodo non sit de intrinseca ratione actus præcepti. Et hoc idem dicendum de fine, juxta illud commune dictum Theologorum: *Finis præcepti non cadit sub præcepto.*

50. Additur tamen, *nisi modus sit de intrinseca ratione Actus præcepti*: nam quando modus est de intrinseca ratione actus præcepti, nequit adimpleri præceptum non adimpleto modo. Sic sacrilege confitens, non satisfacit præcepto Paschalis Confessionis; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ, tanquam partes ipsius, necessario debent concurrere contritio, & confessio omnium peccatorum. Similiter, si quis dormiens die Festo assistat Missæ, neutiquam satisfacit præcepto Ecclesiæ: quia ad devotam Missæ auditionem requiritur, ut quis assistat modo humano, seu cum advertentia rationis, quod in dormiente non fit. Idem accidit in similibus casibus.

51. CONCL. IV. Possumus uno eodemque actu pluribus præceptis satisfacere, nisi aliud colligatur ex mente præcipientis. Ita Sanchez *loc. cit. cap.* 14. *n.* 5. Herincx *num.* 85. & alii.

Pa-

Patet ex quotidiana praxi: ſic enim, qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis ſacri, ſimulque Beneficii Eccleſiaſtici, ſatisfacit una recitatione. Similiter quando Dominica, ac dies Feſtus de præcepto, incidunt in eundem diem, non tenetur quis audire duas Miſſas. Inſuper qui vovit jejunare die Veneris, ſatisfacit unico jejunio, quamvis in eundem diem incidant quatuor anni Tempora, vel Vigilia alicujus Sancti. Et hoc ipſum generaliter contingit in illis caſibus, quando obligatio plurium præceptorum cadit ſuper eandem materiam.

52. Dicitur notanter, *niſi aliud colligatur ex mente præcipientis.* Sic enim inprimis non poſſumus unica ſolutione ſatisfacere pluribus obligationibus, ſeu debitis Juſtitiæ: nam qui debet alteri ex duplici obligatione bis centum florenos, non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum. Ratio eſt: quia in debitis Juſtitiæ attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem unum centum eſſe æquale debitis plurium centum. Secus eſt in debitis legalibus, utpote in quibus attenditur mens & intentio legislatoris; quæ ſæpius ferri poteſt in unum idemque opus.

53. Similiter, ſi cuipiam pro pœnitentia Sacramentali injungantur tria Roſaria, is non ſatisfacit recitando unicum Roſarium: quia circa hoc clara eſt intentio, & mens Confeſſarii præcipientis. Quinimo ſi Confeſſarius pro pœnitentia injungat auditionem Miſſæ, cenſetur

(nisi oppositum aliunde colligatur) velle obligare ad aliam auditionem Missæ ab ea, quam quis die Festo audire tenetur: secus, si imponat quotidianam auditionem Missæ, nam tunc satisfaceret pœnitens unica in Festis audita; quia hæc præsumitur fuisse intentio Confessarii, nisi is aliud expressisset.

54. CONCL. V. Insuper possumus eodem tempore per diversos actus satisfacere pluribus præceptis, quoties unus actus non impedit alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii passim. Ratio est: quia ille præcepto satisfacit, qui facit id, quod præceptum est: sed quoties unus actus non impedit alium, possumus eodem tempore facere, quod pluribus præceptis est injunctum; ergo.

55. Sic, qui tempore Missæ, recitat Horas Canonicas, satisfacit præcepto Missæ audiendæ ratione diei Festi, utpote quam devote audit sub ea recitando Horas Canonicas, simulque præcepto Officii Divini, utpote quod devote recitat; sicque eodem tempore præstat diversos actus: quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcirco additur, quia si unus actus exercitium alterius impediret, clarum est, non posse eodem tempore per diversos actus pluribus præceptis satisfieri.

DISTINCTIO IV.

De Interpretatione, Dispensatione, ac Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De Interpretatione Legum; ubi & de Epicheja.

SUMMARIUM.

1. *Interpretatio, quid?*
2. *Interpretatio legum duplex; authentica, & doctrinalis.*
3. *Hæc potius menti Legislatoris, quam verbis convenire debet.*
4. *Mens Legislatoris unde præcipue cognoscatur?*
5. *Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?*
6. *Lex pœnalis, & odiosa, stricte interpretanda.*
7. *Unde Verba ejus accipienda cum effectu. Limitatur in crimine læsæ Majestatis &c.*
8. *Leges favorabiles ample sunt interpretandæ. Nomine Clericorum, & populi, qui comprehendantur?*
9. *Epicheja, quid?*
10. *Et quomodo differat ab interpretatione legis?*
11. *Habet quandoque locum.*

1. *INterpretatio* aliud non est, quam verbi vel sententiæ per aliud clarius explicatio: unde tunc fit Interpretatio legis, quando ipsa per alia verba clariora explicatur.

 2. Cæ-

2. Cæterum *Interpretatio legum* generatim duplex est, una *necessaria*, *seu authentica*, cui nempe necessario est acquiescendum: & talis est illa, quam Princeps seu Legislator, aut ejus successor, in suis Legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum est illud, quod habetur *L.* 11. *C. de Legibus* juncto Summario ibidem: *Ejus est legem interpretari, cujus est condere.* Et c *Inter alia de Sent. Excommunic.* ibi: *Ut unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat.* Alia *Interpretatio legis* dicitur *doctrinalis*, scholastica, seu magisterialis: & talem possunt, ac solent dare Doctores, atque Auctores diversorum Librorum, quæ tamen probabilitatem duntaxat affert, non necessitatem: unde huic necessario inhærendum non est, nisi sit communis Doctorum consensus, ac alia meliora Juris fundamenta non suppetant. Porro ut hujusmodi Interpretatio doctrinalis melius fiat, pro ea rite ordinanda communiter solent dari quædam regulæ. Hinc sit

3. CONCL. I. Interpretatio legum potius menti legislatoris, quam verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: nam, ut dicitur *L. Scire*, *ff. de Legibus. Scire leges non hoc est, verba earum tenere; sed vim ac potestatem* Et *Regul.* 88. *Juris in* 6. *Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.*

4. Cæterum mens legislatoris ex ratione in lege posita præcipue cognoscitur. Hinc *c. Intelligentia. de Verb. significat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi,*

quia non sermoni res , sed rei est sermo subjectus. Unde illud vulgatum : *Ratio legis est anima legis.*

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter sunt accipienda: sive Jus generaliter & indistincte loquens, generaliter & indistincte est intelligendum , nisi per aliud distinguatur. Ita rursum Doctores communiter. Hinc illud receptissimum : *Ubi lex non distinguit , neque nos distinguere debemus*, prout loquitur Summarium *l. De pretio ff. de publiciana in rem actione.* Intellige , nisi jus illud per aliud distinguatur (quæ limitatio notanter in Conclusione additur)nam secus est dicendum , quando una lex generalis per aliam specialem aut per rationis ac circumstantiarum diversitatem distinguitur.

6. CONCL. III. Lex pœnalis, item lex nova correctoria legis antiquæ , & omnis alia odiosa , in dubio stricte interpretanda est , nec facile extendenda ultra casum & personas expressas. Ita unanimis Doctorum : siquidem juxta *Reg.* 15. *Juris in 6. Odia restringi*, *& favores convenit ampliari.* Et *Reg.* 49. *eod. In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Dicitur notanter , *in dubio stricte interpretanda est &c.* Quia si verba legis pœnalis , aut alterius odiosæ , ejusque mens adeo clara sint , ut salva ratione recti sermonis non possint aliam interpretationem habere, lex erit observanda , non obstante , quod odiosa & durior appareat : prout inter alias desumitur ex *l. Prospexit ff. Qui & a quibus manumissi.* ibi : *Quod quidem perquam durum est : sed ita lex scripta est.*

7. Ex hac Conclusione inferunt Doctores, quod verba legis pœnalis intelligi debeant cum effectu arg. c. *Hæc autem verba. de Pœnit. dist.* 1. ibi : *Hæc autem verba cum effectu accipimus.* Sic excommunicationem in percussores Clericorum latam non incurrit, qui Clericum voluit percutere, sed non potuit ; quia voluntas, seu conatus, non punitur sine effectu. Excipe tamen crimen læsæ Majestatis *l. Quisquis C. Ad legem Juliam Majestatis* & nonnulla alia crimina in Jure specialiter expressa : siquidem quoad talia etiam ipsi conatui, seu voluntati in opus exterius prodeunti, a Legibus Civilibus, & sacris Canonibus, certæ pœnæ fuerunt decretæ, non obstante, quod ea crimina non fuerint opere externo completa ; idque factum est ob summam perniciem, quam Reipublicæ inferre solent.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles ample sunt interpretandæ : sive in materia favorabili verba accipi debent secundum amplam suam significationem. Siquidem juxta citatam *Reg.* 15. *Juris in 6. Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Intellige nisi aliud exprimatur, vel appareat ex verbis legis, seu dispositionis. Sic in materia odiosa nomine Clericorum non comprehenduntur Episcopi. *c. Quia periculosum de Sentent. excomm. in 6.* Neque Canonici, aut alii in dignitate Ecclesiastica constituti, *arg. c. Sedes de Rescriptis.* Neque Religiosi, *arg. Clem,* 1. *De supplenda neglig. Prælat.* cum concordantiis : bene tamen in materia favorabili Similiter sub nomine populi in materia pœnali non compre-

prehenditur Clerus, ac proinde interdicto populo non censetur interdictus Clerus, nisi secus fuerit expressum *c. Si sententia de Sent. excomm. in 6.* tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantum Sæculares, sed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis similibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæstionis partem.

9. Quæres, quid sit Epicheja? Resp. *Epicheja* est benigna legis interpretatio secundum æquum & bonum, declarans, casum aliquem particularem ex mente legislatoris ob suas circumstantias speciales sub lege universaliter lata non esse comprehensum: nam in omnibus caussis potior debet esse ratio æquitatis, quam stricti Juris *l. Placuit C. de Judiciis.*

10. Differt autem Epicheja stricte loquendo ab Interpretatione Legis. Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando sunt obscura & ambigua: per Epichejam vero interpretamur mentem legislatoris etiam in verbis de se claris, nimirum Generalibus, id est, ubi constat de universali verborum sensu, dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit comprehendere sub generali locutione legis.

11. Et quidem quandoque, dum ipsemet legislator amplius commode interrogari nequit de mente sua, esse locum Epichejæ in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio est: quia de iis, quæ forte uno aliquo casu ac-

cidere possunt, jure non constituuntur *l. 4. & duabus seqq. ff. de Legibus.* Etenim Legislator in lege ferenda communem spectat utilitatem, ac proinde ad id præsertim attendit, quod ut plurimum accidere solet: sed possunt aliqui casus particulares occurrere, quandoque fortuito, in quibus lex illa generaliter lata deficiat, ita quidem, ut non solum non obliget, sed neque licite servari possit; unde ipsa est tunc corrigenda per Epichejam. Sic enim, si lege Civili cautum sit, ne tempore hostili portæ civitatis aperiantur, nihilominus eæ per Epichejam possunt ac debent aperiri, si cives hostium impetum fugientes in civitatem se recipere volunt: & idem in plurimis aliis.

QUÆSTIO II.

De Dispensatione Legum, & variis ipsam concernentibus.

SUMMARIUM.

12. *Dispensatio quid?*
 * *Quomodo interpretanda?*
13. *Papa dispensat in omni lege Ecclesiastica, non vero Divina.*
14. *Potest tamen legem Divinam interpretari.*
15. *Legislator, ejusque successor, dispensat in propria lege, etiam secum ipso.*
16. *Inferior nequit dispensare in lege Superioris, nisi in certis casibus, &c.*
17. *Corollarium.*

18. *Di-*

12. CONCL. I. *Dispensatio* est juris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui jus habet dispensandi. Ita Glossa *c. Requiritis* 1. *quæst.* 7. & Doctores communiter.

Additio.

* Ex qua descriptione colligitur, quod dispensatio ordinarie sit stricte interpretanda tanquam vulnus Juris, seu a Jure communi exorbitans, *arg. Reg. Quæ a Jure* 28. *de Reg. Ju-*

ris in 6. nec extendenda ultra propriam verborum significationem, ordinarie loquendo. Quod si in dispensatione aliqua verba forent obscura, dubia, vel incerta, attendenda est ipsa supplicatio Legislatori, seu Superiori facta: nam Princeps precibus sibi factis se solet accommodare; verba autem conformiter menti Principis interpretanda sunt. *cap. In his de verb. significat.*

13. CONCL. II. Papa potest dispensare in omni Jure Ecclesiastico, non autem in lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio est: quia inprimis legislator, vel ejus successor, potest dispensare in propria lege; siquidem ejusdem est ligare, & solvere. Econtra vero inferior non potest tollere, aut relaxare legem Superioris: atqui Papa, utpote homo, est inferior respectu Dei, ut patet. Et hinc Papa nequit dispensare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum sit licitum, aut perjurium, & hujusmodi.

14. Quo tamen non obstante interdum in Lege Divina positiva habet locum interpretatio, quod ea ob certas circumstantias hic & nunc per se ipsam obligare cesset: quo modo Judæi interpretati sunt præceptum Divinum de Sabbato custodiendo non obligare, sed eis licitum esse pugnare, si ipsis die Sabbati pugna inferatur ab hostibus, ne alioquin citius disperdantur a terra; ut legitur 1. *Machab. c. 2. v. 41.*

15. CONCL. III. Quilibet Legislator, aut ipsius superior, vel Successor in jurisdictione, potest

potest cum suis subditis in Lege propria dispensare: imo etiam secum ipso; cum non debeat esse deterioris conditionis, ac sui subditi. Ita communis. Ratio: quia obligatio legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipsius voluntatem potest auferri: nam *Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur. cap.* 1. *de Reg. Juris.*

16. CONCL. IV. Inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi in certis casibus ex permissione Juris, aut delegatione Superioris sibi facta, vel expresso privilegio, aut legitima consuetudine, ejusmodi potestatem dispensandi obtinuerit. Ita certa, & communis: quia *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; ut dicitur in *Clem. Ne Romani, de Electión.*

17. Infertur proinde, quod Episcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat dispensare, nisi hujusmodi potestas dispensandi sibi competat ex permissione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, sive ex privilegio, aut longæva consuetudine. Quod notanter additur: quia ex hujusmodi capitibus possunt Episcopi ex causa rationabili dispensare circa observationem Festorum, ac jejuniorum totius Ecclesiæ, & quoad plura alia, puta circa levia, vel circa ea, quæ frequenter occurrunt, aut quando est necessitas & periculum in mora, ac præterea recursus ad Summum Pontificem difficilis, &c.

18. CONCL. V. Dispensatio in Lege humana, si concedatur sine justa causa a Legislato-

re,

re, vel ipsius Successore, aut Superiore, valida est, sed non licita. Ita Herincx *disp.* 4. *de Leg. quæst.* 1. *n.* 14. Bonacina *disp.* 1. *de Leg. quæst.* 2. *punct.* 3. Sanchez, Filliucius, aliique communiter, contra Vasquez & nonnullos alios, qui ejusmodi dispensationem ajunt esse invalidam. Ratio primæ partis est: quia obligatio legis pendet a voluntate legislatoris; ergo si ipse vult aliquem, etiam sine justa causa eximere ab obligatione legis, valebit ejusmodi dispensatio, seu exemptio.

19. Altera vero pars ex eo patet. Tum quia ejusmodi dispensatio non caret periculo scandali: tum quia dispensans sine causa, imprudenter utitur sua potestate, & temere eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis omnis pars est suo universo non congruens. c. Quæ contra dist.* 8. Quare etiam nunquam præsumendum est, quod Legislator velit dispensare sine aliqua rationabili causa; cum nunquam præsumendum sit, quod velit dispensando peccare, nisi aliunde expresse constet, quod dispenset in propria Lege sine justa causa; in quo quidem casu

20. Addunt multi Doctores, quod non solum peccet legislator sine justa causa in propria lege dispensans, sed etiam qui talem dispensationem postulat, aut eadem utitur: quamvis, an tale peccatum sit ex genere suo mortale, vel duntaxat veniale, iidem postmodum inter se varient, & plures velint per se loquendo, ac secluso scandalo, id esse duntaxat peccatum veniale. Sed verius est, utentem tali dispen-

sa-

satione (sub data limitatione)nullatenus peccare: quia per eam, utpote validam, jam est exemptus a lege, simulque talis habet legitimam causam sese cæteris non conformandi, videlicet dispensationem, prout notat citatus Herincx *n.* 15. allegans Rodriguez, Navarrum, & alios.

21. CONCL. VI. Quod si vero Inferior sine justa causa dispenset in lege Superioris, v. g. Episcopus in Lege Pontificia, irrita est dispensatio. Ita communis. Ratio est: quia Inferior non habet potestatem dispensandi in lege Superioris, nisi quatenus ipsi a Superiore concessa est facultas dispensandi; atqui non est verisimile, Superiorem velle concedere Inferiori potestatem dispensandi sine justa causa; cum hoc esset in præjudicium boni communis, simulque talis facultas adversaretur fini legis.

22. Infertur proinde I. Eum, cum quo inferior dispensavit absque justa causa in Lege Superioris, non posse uti dispensatione, nam dispensatio est invalida; & consequenter ille, cum quo fuit dispensatum, non est exemptus ab obligatione legis.

23. Infertur II. Etiam invalidam fore dispensationem a Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, si ejusmodi dispensatio impetrata fuit per obreptionem, id est, narrata falsa causa, aut tacita veritate necessario exprimenda. Ratio est: tum quia hic non intervenit justa causa dispensandi, eo quod causa illa non subsistat. Tum quia Deus Ecclesiæ Prælatis contulit ejusmodi

po-

poteſtatem diſpenſandi in ædificationem, & non in deſtructionem 2. *Cor. c.* 13. *v.* 10. atqui hoc fieret, ſi ipſi absque ulla cauſa poſſent in Votis, Juramentis, & hujusmodi diſpenſare; nam id non tam foret diſpenſare, quam diſſipare.

24. Et hac de cauſa, ſi Summus Pontifex cum aliquo diſpenſet ad factam præviam ejus ſupplicationem, ſolent communiter hujusmodi clauſulæ in litteris diſpenſationis addi: *Si ita eſt, Si preces veritate nitantur.* Quinimo licet tales clauſulæ expreſſe non apponantur, ſemper tamen non ſolum in votis, & juramentis, ſed etiam ex mente Pontificis in aliis materiis tacite intelliguntur; prout clare habetur deciſum *cap.* 2. *de Reſcriptis.* Et hæc ſervata proportione ſunt intelligenda de aliis diſpenſationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus Prælatis Eccleſiæ, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro foro conſcientiæ) a Confeſſariis tempore Jubilæi, ſive aliis habentibus poteſtatem diſpenſandi.

Additio

* Ex quo colliges, quod diſpenſatio ſit invalida, ſi diſpenſandus in ſua ſupplica alleget cauſam motivam ſeu finalem a parte rei falſam, quamvis id etiam bona fide, & ex inculpabili ignorantia faceret, putans illam cauſam allegatam eſſe a parte rei veram. Dixi notanter *cauſam motivam falſam*: ſecus enim foret ſentiendum, ſi falſitas contingeret præciſe circa cauſam impulſivam: ubi nota, quod *motiva*,

ſeu

ſeu finalis cauſa vocetur illa, quæ movet actualiter Legislatorem ad diſpenſandum: *impulſiva* autem, ſine qua Legislator quidem ſeu Superior abſolute adhuc diſpenſaret, ſed tamen difficilius. Ita pulcherrime reſolvitur *c.* 20. *de Reſcriptis*, ubi etiam adhuc alia notabilia deciſa invenies. *

25. Quæres I. Quomodo ſit intelligendum, Papam poſſe diſpenſare ex gravi cauſa in Votis, Juramentis, Matrimonio, & hujusmodi: cum tamen obligatio Voti ac Juramenti ſit de Jure Divino, prout & Matrimonium JureDivino eſt indiſſolubile; Papa autem in Jure Divino nequeat diſpenſare, juxta dicta. Reſp. in ſolutione hujus inſtantiæ Doctores variare. Nam inprimis dicunt aliqui, quos ſequitur Fagnanus *in c. Dudum n.* 24. *de Elect.* in hujusmodi caſibus Papam proprie non diſpenſare, ſed tantum declarare, ſeu interpretari Jus Divinum ob aliquam neceſſitatem gravem, aut aliam circumſtantiam, in illo ſpeciali caſu non obligare; prout in ſimili *n.* 14. dictum eſt de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad obſervationem Sabbati. Verum hæc ſententia ex eo non placet: quia in diſpenſatione Votorum requiritur poteſtas jurisdictionis, ut conſtat ex praxi: atqui hæc non requireretur, ſi tantum interveniret interpretatio JurisDivini, cum hæc ſolum requirat prudentiam, cujus eſt actus: idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum absque alia jurisdictione interpretantibus.

26. Alio modo reſpondet Sanchez *lib.* 2. *de*

Matrim. disp. 24. *n.* 5. & *lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 6. cum aliis, docens, quod duplex sit Jus naturale Divinum: aliud absolutum, ut de non fornicando, non mentiendo, & in hoc Pontifex nullo modo dispensat. Aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum, & in hoc potest dispensare. Sed tunc non proprie dispensat Papa in Jure Divino, tollendo hujus obligationem (Jus enim Divinū est, ut, qui Votum habet, id impleat, & hoc semper manet) sed dispensat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco DEI remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquisitum, quo facto evanescit juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc amplius declarat Herincx *disp.* 1. *de Legib. q.* 6. *n.* 54. Quia (inquit) in dispensatione Votorum tantum concurrit remissio partis, cui facta est promissio: DEUS enim per suum in terris Vicarium remittit, seu condonat jus sibi ex promissione acquisitum: facta autem partis remissione cessat Voti, seu talis promissionis obligatio; quemadmodum etiam alia promissio, sive contractus civilis, non obstante, quod Jure naturæ obliget ad sui impletionem, dissolvitur, atque obligare cessat parte Jus suum remittente. Concordant dicenda inferius (*b*) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacite subintellectas, quarum tertia est hæc: *Nisi is, in cujus gratiam & utilitatem juratum* (vel Votum factum) *est, obligationem remittat*: hoc enim facto cessabit illius obligatio, cum quilibet suo juri renuntiare valeat. Porro praxis impetrandi dispensationes quoad Vota, vel etiam quoad impedimenta Matrimonii reperitur in suis pro-

priis locis, nimirum *Tract. 6. dist. 3. q. 5. Tract. 14. dist. 15.*

Additio I.

* Quæres II. An cesset dispensatio actualiter jam facta, si cessat causa finalis, seu motiva adæquata, & totalis, antequam eadem dispensatio deducatur in usum? Casus potest esse sequens: Bertha extra Matrimonium habuit copulam cum Cajo suo consanguineo in quarto gradu, atque exinde genuit prolem, ad quam legitimandam ad instantiam supplicantium actualiter dispensatur per deputatum in Rescripto executorem, ut possint contrahere Matrimonium: interim tamen, antequam hanc dispensationem deducant in usum, seu antequam actualiter contrahant Matrimonium, ipsa proles, cujus legitimatio erat in supplica adducta tanquam unica causa motiva dispensandi, moritur: quæritur jam, an nihilominus prædicti possint contrahere Matrimonium? Ante responsionem suppono, quod causa motiva dispensandi debeat verificari pro tunc, quando actualiter dispensatur, uti cum aliis advertit Covarruvias *de Matrim. p. 2. tom. 1. c. 6. § 9. de dispens. n. 22.* affirmans ita esse decisum a Rota. Et hinc, si in dicto casu proles moreretur ante actualem dispensationem, cessaret ipsa dispensatio, nec posset contrahi Matrimonium inter Cajum & Bertham consanguineos. Dubium vero remanet adhuc, si mors prolis contingeret post dispensationem jam factam, antequam fuerit Matrimonium actualiter contractum, an etiam tunc cesset dispensatio?

Resp. Etsi non a paucis notanter a Castro-

palao *part. 1. tract. 3. disp. 4. punct. 15.* & a Patre Henno *Tract. de Leg. disp. 3. qu. 15. art. 5.* valde probabiliter defendatur, in simili casu cessante post factam dispensationem causa motiva dispensandi non cessare dispensationem, sed posse deduci in usum: contraria tamen sententia Thomæ Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 30. n. 14.* ac plurium aliorum, nec cedit gravitate auctorum, nec pondere rationum: etenim in actibus adhuc revocabilibus mens dispensantis non videtur se extendere ad illud tempus, a quo sine peccato dispensatio non potuit inchoari; atqui non potuit licite & sine peccato inchoari, absque aliqua rationabili causa motiva: ergo. Quare loquendo in praxi circa casum superius specificatū, ubi agitur de valore actus, mortua prole post concessam dispensationem ante contractum Matrimonium pro securitate petatur adhuc dispensatio; quoniam, etsi attendendo ad principia directa sententia Patris Castropalao &c. adhuc sit valde probabilis; attamen contraria est tutior, hincque ubi agitur de valore Sacramenti, uti hic, merito sequenda. Quodsi vero Matrimonium jam fuisset bona fide contractum, & dubium postea primum superveniret, relinquendi sunt in Matrimonio, quoniam ex una parte nec caret Sententia contraria sua probabilitate; ex altera vero talibus conjugibus favet regula possessoria: sicut a pari in aliis casibus, superveniente dubio post contractum Matrimonium permittendi sunt conjuges in sua possessione. Ita suadet Bosco *part. 6. Theol. Sacram. disp. 12. sect. 13. conclus. 4. n. 312.* Interea tamen, si etiam tales pro majo-
ri

ri quiete adhuc volunt petere dispensationem, haud dubie agent tutissime. *

Additio II.

* Quæres III. An cesset dispensatio: si causa motiva dispensandi cessat, postquam dispensatio jam est deducta in usum? & quidem si pro eo tempore cessat solummodo causa impulsiva, non autem motiva; vel si motiva tantum ex aliqua parte, non ex integro; quod tunc adhuc duret prior dispensatio, est communissima: difficultas tamen adhuc remanet, si apud illas personas particulares dispensatas causa motiva adæquate, & ex integro cessat, an tunc pariter cesset dispensatio? e. g. ponamus, quod quis dispensatus sit ad comedendas diebus jejunalibus carnes ob infirmitatem, aut quoad Horas Canonicas ob oculorum imbecillitatem, quæritur, an talis adhuc sit exemptus a Jejunio, vel Horis Canonicis, si sanitas, postquam aliquo tempore jam usus est dispensatione, ex integro sit recuperata, & non tantum quis primum incipiat esse in statu reconvalescentiæ. Item si visus denuo perfecte post aliquod tempus redierit? ubi non desunt Auctores, qui cum Diana, Salas, & Burghaber affirmativam defendunt ex ratione persuasi; quia obligatio legis semel per dispensationem extincta non amplius reviviscit, nec, quod destructum est, reproducitur, nisi ab eo, qui producere potest, id est, nisi Legislator, qui respectu talium personarum mediante dispensatione sustulit legem, iterum eandem de novo ponat, seu resuscitet volendo, ut hi iterum obligentur. Communior tamen Doctorum distinguit, an per di-

ſpenſationem cum una, vel altera perſona particulari factam redigatur quispiam in ſtatum irrevocabilem, vel num in adhuc revocabilem? nam in primo caſu concedit, non ceſſare diſpenſationē etiam ceſſante cauſa motiva diſpenſandi: ſic e. g. ſi in voto ſimplici Caſtitatis, vel etiam in impedimento conſanguinitatis fuit diſpenſatum ad contrahendum Matrimonium propter paupertatem ſponſæ, non ceſſat diſpenſatio, nec opus eſt alia nova, ſi contracto jam Matrimonio fœmina illa ex donatione v. g. vel hæreditate ad pinguiorem fortunam devenerit; quia Matrimonium, in quo diſpenſatur, eſt ex ſua natura actus irrevocabilis: nam in hoc ſenſu verificatur ſequens 73. *Reg. Juris in 6. Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari.* Quod ſi vero actus, in quo diſpenſatur, eſt revocabilis, puta in comeſtione carnis, exemptione a recitatione Breviarii, ceſſante certo cauſa motiva adæquata diſpenſandi, ceſſaret etiam diſpenſatio; quia Legislator in actibus revocabilibus cenſendus eſt diſpenſare velle tantum pro eo tempore, quo licite, & ſine peccato diſpenſare poteſt; atqui etiam in propria lege juxta jam dicta nequit licite diſpenſare ſine cauſa rationabili: ergo nec cenſendus eſt pro eo tempore, quo cauſa rationabilis non amplius durat, velle diſpenſare. Atque hæc, quæ dicta ſunt de diſpenſationibus, pariter debent intelligi de aliis gratiis, & privilegiis, quæ conceſſa ſunt contra Jus commune, & in præjudicium Tertii; de quibus vide Jus Canonicum *lib. 5. decret. tit. 33. num. 185.* *

Ad-

Additio III.

* Quæres IV. An per mortem dispensantis cesset dispensatio, posito, quod pro tunc causa motiva dispensandi subsistat? Casus possunt esse varii: e. g. Bertha petiit Romæ dispensationem in voto perpetuæ Castitatis ob stimulum carnis, vel Cajus, ut valeat contrahere cum sua consanguinea Cornelia a se impraegnata, & exinde diffamata, &c. Papa quidem annuit supplici petito cum mandato exequendi, si preces veritate nitantur; interea tamen, antequam executioni mandetur illa dispensatio, Papa moritur. Quæritur jam, utrum adhuc dispensatio subsistat, vel an eadem cesset?

Resp. I. Si gratia dispensationis jam actualiter est concessa, vel Jus supplicanti actualiter aliquo saltem modo acquisitum, eadem durante adhuc causa motiva, non cessat morte dispensantis, quamvis ipsa necdum fuisset executioni mandata: hincque, si fuerit desuper quoque requisita aliqua executio, eandem Executores deputati possunt, imo tenentur etiam post mortem dispensantis facere. Ita clarissime reperitur decisum *cap. 9. de Off. Delegat in 6.* Atque ex hoc infertur, quod in allegatis superius casibus concessioPapæ non exspiret, sed deputati in Rescripto PontificioExecutores debeant illam dispensationis gratiam durante adhuc pro eo tempore causa motiva executioni mandare; quia talis gratia non est facienda, sed jam facta respectu Papæ; cum Orator, seu supplicans vi concessionis Pontificiæ habeat Jus quæsitum, & executores jubeantur exequi, si preces veritate nitantur.

Resp. II. Si gratia dispensationis primum foret facienda, nec ullum Jus supplicanti acquisitum e. g. si Papa dixisset, quod cogitet aliquando dispensare, vel si in Rescripto dispensationis, ad Executorem directo, sequentia verba inferat: *Dispenses cum Titio, si expedire judicaveris &c.* in simili casu re adhuc integra, per mortem dispensare volentis cessat, seu exspirat dispensatio, quamvis causa motiva dispensandi perduraret. Ita eruitur *ex cap. Si cui nulla §. fin. de Præb. in 6.* Qualiter autem cognoscatur, num aliqua gratia dispensationis sit facta, vel facienda, in dubio eruere poteris ex Jure Canonico *Lib.* 1. *Tit.* 3. §. 10. apud præsentem Auctorem; ubi is cum Abbate, & Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *n.* 87. & pluribus ibi relatis defendit, quod censeatur *gratia facta*, si in Rescripto constituatur Executor necessarius, seu cum mandato exequendi, *si preces veritate nitantur;* econtra vero, si Executor denominetur, ut exequatur *juxta suum beneplacitum*, reputetur Executor voluntarius, sicque *gratia primum facienda*, quæ exspirat morte concedentis re adhuc integra. Ita communior, quamvis non desint alii quoque cum Anchorano, Archidiacono, & aliis *gratiam factam*, & *faciendam* aliter explicantes.

Additio IV.

*Quær. V. An per mortem denominati in Rescripto Executoris exspiret facultas exequendi, vel transeat ad alium, e. g. demortui successorem? Resp. I. Si facultas exequendi fuit facta præcise certæ personæ e. g. Sempronio: tunc, eo moriente, etiam exspirat facultas exequen-

quendi. Ita deducitur ex Jure Canonico, *arg. cap. 42. de Officio & Potestate Judicis delegati.*

Resp. II. Quod si facultas exequendi potius alligata fuit Officio, seu Dignitati e. g. *Episcopo, vel Officiali Diœcesis Frisingensis*, prout ordinarie contingit, tunc transit hæc facultas ad Successorem, in illa Dignitate, vel Officio. *arg. cap. 14. de Officio & Potestate Judicis deleg.* atque ex hac ratione credo, quod litteris dispensatoriis in causis matrimonialibus, quando constituitur in illis Executor, soleat plerunque superinscribi *Episcopo vel Officiali Diœcesis* N. vel *discreto Viro confessori ex approbatis al Ordinario per pœnitentem eligendo*, non exprimendo eorum proprium nomen, & cognomen specificum.

Porro in dubio, utrum hæc facultas sit delegata Personæ, vel Officio, consideranda est materia subjecta, ac totus contextus verborum, utrum exinde colligi non possit? Vide præsentem Auctorem *lib.* 1. *Decret. Tit.* 29. *n.* 128. *

QUÆSTIO III.
De revocatione Legum.
SUMMARIUM.

27. *Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis quid, & quomodo differant?*

28. *Leges semel latæ possunt justis de causis revocari.*

29. *Quæ sint ejusmodi justæ causæ?*

30. *Nova lex generaliter lata, tollit priorem contrariam.*

31. *Nisi prior sit specialiter loquens.*

32. *An tollat consuetudines, vel statuta particularia locorum?*

33. *An, & quando cessante causa legis, cesset ipsa lex?*

34. *Declaratur & limitatur data responsio.*
* *An cessante motivo legis in persona particulari cesset ipsa Lex ex parte ejusdem?*
* *Ostenditur disparitas inter Legem, & dispensationem.*

27. NOtandum, quod hæc tria inter se differant, videlicet Abrogatio legis, Derogatio Legis, & Irritatio Legis. *Abrogatio* quippe *legis* fit, quando lex totaliter cassatur, & tollitur. *Derogatio legis* econtra est, cum lex ex parte solum tollitur, quatenus Legislator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut a generali constitutione certos casus speciales excipit; juxta quod *l. Derogatur* 102. *ff. de Verb. signif.* dicitur, *Derogatur legi, cum pars detrahitur; abrogatur legi, cum prorsus tollitur.* Tandem *Irritatio Legis* fit, quando Lex ab inferiori Magistratu constituta, auctoritate Superioris rescinditur, seu irrita & nullius roboris esse declaratur: ut si leges ab Episcopo latæ auctoritate Summi Pontificis annullentur, seu irritentur.

28. Concl. I. Leges semel latæ possunt denuo justis de causis revocari, idque potest fieri tum per ipsum legislatorem, tum per ejus successorem. Ita omnes Doctores, atque constat ex praxi: sic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Civili, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alias posteriores; ut taceamus alias Constitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ justis de causis per Successores fuerunt revocatæ.

29. Dicitur *justis de causis.* Quia nonnisi gravi de causa leges, legitima auctoritate con-

ditæ, ſunt immutandæ: ſiquidem novitates plerumque querelas, & diſcordias pariunt; ac proinde, uti *L. 2. ff. de Conſtitut. Princ.* notatur: *In rebus novis conſtituendis evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.* Porro juſtæ cauſæ mutandi legem ſunt, ſi experientia teſte conſtet, legem aliquam, quæ a principio ſperabatur futura utilis, non expedire Reipublicæ: aut ſi quidem a principio fuerat utilis, poſtmodum mutatis rerum circumſtantiis deſinat eſſe utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxta exigentiam locorum, temporum, & conditionem perſonarum conſtitui: unde juxta horum diverſitatem nonnunquam variæ eduntur leges, atque etiam priores temperantur, ſupplentur, & corriguntur per poſteriores. Hinc illud vulgatum Canoniſtarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis jura: arg. c. Si peccaverit. 2. q. 1.* juncta Gloſſa *c. Si Eccleſia v. Temporibus 23. q. 4.*

30. Concl. II. Nova lex, ſeu Conſtitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiamſi de ipſa non faciat mentionem. Ita habetur expreſſum in Jure Canonico *c. 1. de Conſtit. in 6.* Accedit ratio: quia princeps non cenſetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam ſtatuit contrariam, aliam ipſo facto revocare dignoſcitur.

31. Cæterum hæc Concluſio intelligenda eſt de lege priori generaliter lata. Nam inprimis lex prior ſpecialiter loquens non tollitur per legem poſteriorem generaliter loquentem, ſed hæc per illam diſtinguitur: ſic v. g. leges gene-

rales

rales de testamentis editæ, non comprehendunt testamenta ad pias causas, aut testamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur speciales leges: idem dicendum de aliis hujusmodi.

32. Insuper ab hac generali doctrina sunt excipiendæ rationabiles consuetudines, & particularia Statuta locorum: siquidem per legem generaliter latam non censetur Papa, vel alius Legislator, velle derogare particularibus locorum vel personarum Statutis, aut consuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, nisi id exprimat. Ita enim habetur expresse decisum *cit. cap.* 1. *de Constit. in 6.* Quia talia particularia statuta, & consuetudines locorum, censetur Legislator probabiliter ignorare, unde non videtur velle quidpiam statuere de ipsis nisi id exprimat. Dicitur notanter, *nisi id exprimat*: nam si Legislator exprimat, velle se derogare etiam particularibus locorum consuetudinibus, aut Statutis, revera etiam istis derogatur. Id autem per hujusmodi clausulas in lege appositas, *nulla obstante consuetudine contraria*: sive *non obstantibus quibuscunque constitutionibus locorum*, aut hujusmodi.

33. Quæres an cessante causa legis, Lex quoque ipsa cessare videatur? Resp. Cessante causa motiva seu finali legis adæquata, sive in totum, & respectu totius communitatis, cessat etiam obligatio legis, etiamsi non adsit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia *cessante causa, cessat effectus*, prout habetur *c. Cum cessante, de Appellat.* Accedit, quod lex non obliget ul-

tra

tra mentem Legislatoris: atqui Legislator non præsumitur velle obligare ad observantiam legis, quando cessat causa motiva legis adæquata, seu in totum, ac respectu totius communitatis: quia tunc cessaret finis legis; ergo.

34. Dicitur, *cessante causa motiva adæquata, sive in totum.* Quia si ob plures causas motivas lex condita sit, & una causa cesset manentibus cæteris, non cessat obligatio Legis. Sic v. g. cessante una causa, propter quam imposita sunt tributa, non illico cessat obligatio solvendi tributa, si aliæ causæ eorum perseverent. Et additur, *& respectu totius communitatis*: quia secus est dicendum, si causa legis cesset solummodo respectu particularis personæ, seu in casu particulari: sic v. g. quando ob periculum rixarum prohibetur noctu portatio armorum, punietur quis tanquam transgressor legis, si arma portaverit, quamvis testetur, nullum apud se subesse rixarum periculum: & taliter de aliis materiis discurrendo possunt resolvi plurimi casus. Ratio est: quia lex non respicit singulares tantummodo personas, sed totam communitatem: ergo adhuc manet ejus obligatio, non obstante, quod causa ipsius respectu particularis personæ, vel causæ cessarit. Quinimo, quando dubitatur, utrum causa legis cessaverit in totum, & respectu totius communitatis, ac per consequens, an cessaverit obligatio legis, nec ne, præsumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget; siquidem in dubio melior est conditio possidentis: atqui in tali casu lex possidet, cum constet, legem latam esse, & dubitetur de ipsius sublatione; ergo.

Ad-

Additio I.

* *Dices: Juxta doctrinam Quæstione prima numero undecimo traditam potest quandoque fieri Epicheja, quod nimirum ex mente Legislatoris iste, vel ille casus particularis sub Lege non comprehendatur: sed Epicheja non videtur aptiorem habere locum, quam tunc, quando cessat finis legis, seu causa motiva in aliqua persona particulari: ergo. Antequam respondeatur, nota, quod finis legis, seu causa motiva possit cessare, vel contrarie, vel solum negative. Tunc cessat finis Legis contrarie, quando fieret illicitus, vel saltem in aliquo casu particulari ob varias circumstantias valde difficilis, seu moraliter impossibilis: e. g si allegata superius quæstione Civibus hostium impetum fugientibus intelligeretur sub generali prohibitione interdictus in Civitatem ingressus, quamvis certo nullum foret periculum, ne simul hostes ingrederentur.

Tunc vero finis legis dicitur cessare tantum negative, si is quidem non reddatur illicitus, aut moraliter impossibilis, attamen per observationem legis in hac, vel illa persona particulari dictus finis, quem respectu communitatis in Lege ferenda sibi Legislator præfigebat, non obtineatur: e. g. in abstinentia a carne diebus veneris, & sabbatinis finis hujus legis est maceratio corporis: ponamus autem, quod unus vel alter dives magis delectetur comestione piscium quam carnis, apud talem particularem personam cessaret finis legis negative. H. N.

Resp. Disting. min. Epicheja videtur habere locum &c. quando finis legis cessat contrarie,

con-

concedo: quando tantummodo negative cessat, neque aliunde gravis ratio suadet Epichejam: nego minorem & consequentiam. Unde notanter dictum est præcedenter, *quandoque* tantum habere locum Epichejam: non enim debemus nobis in similibus nimium abblandiri: alias sane allegatus superius dives posset diebus jejunalibus comedere carnes. *

Additio II.

* Urgebis: Juxta jam dicta præcedentis quæstionis, cessante causa motiva seu finali dispensationis in aliqua particulari persona, cessat etiam quoad eandem regulariter dispensatio: ergo etiam cessante causa motiva, ac finali legis in aliqua persona particulari, cessat ipsa lex. Resp. negando consequentiam, & paritatem. Disparitas est, quia ipsa dispensatio data est pro particularibus personis, uti supponitur; & hinc mirum non est, quod cessante in illis causa motiva dispensationis cesset ipsa dispensatio: econtra vero lex non est lata pro personis particularibus, sed pro tota communitate; hincque non cessat, nisi pariter causa motiva cesset respectu totius communitatis. Quod si etiam loquendo de dispensationibus, ponas aliquem casum, quo conceditur dispensatio pro tota communitate, ibidem ob paritatem rationis de lege similiter admittitur, quod non cesset dispensatio, etsi causa motiva dispensandi cesset in una, vel altera particulari persona. E. g. ponamus, quod circa jejunium Quadragesimæ dispensetur in aliquo oppido ob paupertatem civium cibos jejunales propter caristiam difficillime comparantium: in hoc casu, etsi unus, alterve dives

eandem difficultatem in emptione ciborum non pateretur, exinde tamen apud ipſum non ceſſaret diſpenſatio, quæ facta eſt pro tota communitate; hincque poſſet ſe aliis in diſpenſatione conformare, quod bene notandum ad ſolvendos plurimos caſus. *

QUÆSTIO IV.

Quomodo leges tollantur per contrariam Conſuetudinem?

SUMMARIUM.

35. *Conſuetudo ſumitur dupliciter.*
36. *Conſuetudo triplex, præter legem, ſecundum legem, & contra legem.*
37. *Lex humana poteſt tolli per conſuetudinem contrariam, rationabilem tamen & legitime præſcriptam.*
38. *Quæ conſuetudo cenſeatur rationabilis?*
39. *Solvitur inſtantia.*
   * *Occurritur alteri adhuc Objectioni.*
40. *Conſuetudo, quomodo dicatur legitime præſcripta?*
41. *Per conſuetudinem contrariam decennio abrogatur Lex Civilis.*
42. *An decennium pariter ſufficiat ad tollendam legem Canonicam?*
43. *Probatur ſententia affirmativa.*
   (c) Diſt. 1. q. 4. per totam.
44. *Solvuntur Objectiones.*
   * *An conſuetudo legem tollat, ſi Legi addatur Clauſula derogativa conſuetudinis? Addit. I.*
   * *An Lex abroget conſuetudines particulares? Addit. II.*

35. CONSUETUDO aliis verbis dicitur *Jus non ſcriptum*, ad differentiam legum, ſeu Conſtitutionum, quæ appellantur *Jus ſcriptum*

ptum. Porro generatim Consuetudo dupliciter sumitur; primo pro ipso usu, seu frequentatis actibus alicujus communitatis, & a nonnullis appellatur *Consuetudo facti*: secundo pro ipsomet jure, quod tandem ex ejusmodi diuturno usu, & frequentatis actibus nascitur. Et hoc posteriori modo *Consuetudo* aliud non est, quam jus quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur: in qua, non autem in priori acceptione sermo nunc est de Consuetudine. Cæterum

36. Consuetudo generatim sumpta dividitur tripliciter, nempe in eam, quæ est præter legem, secundum legem, & contra legem. *Consuetudo præter legem* (quæ & *juris constitutiva* dicitur) est illa ipsa, quam superiori numero descripsimus, ac reperitur in casibus a jure non decisis: unde hujus Consuetudinis vis est, constituere jus novum, ubi nulla lex posita fuit. Ubi tamen ab initio, vel saltem in continuatione requiritur intentio per hos actus inducendi obligationem: qualis intentio, seu consensus & voluntas adesse non censetur, si communitas aliqua ideo quidpiam facit: quia ex errore, seu ignorantia credit adesse legem & obligationem sic faciendi: nam errantis, seu ignorantis nullus est consensus, *L. 25. ff. de Jurisdict.* consequenter nec adesse censetur voluntas seu intentio se obligandi. Et hinc si populus per multos annos observaret aliquod Festum vel Jejunium, putans ex errore illud esse præceptum, exinde non induceretur consuetudo obligativa præter legem. Porro in dubio

probabilius præsumi poterit, hos actus potius ex devotione, quam ex intentione inducendi obligationem processisse; quia libertas est in possessione; neque aliquis præsumitur sibi voluisse onus imponere, nisi de eo sufficienter constet. Suarez hic *l.* 7. *c.* 15. *n.* 13. *Consuetudo secundum legem* est, quæ legem jam præexistentem supponit, eamque vel deducit in usum, vel si ambigua est, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Consuetudo est optima legum interpres. c. Cum dilectus, de Consuet.* & *L.* 37. *ff. de Legibus.* Tandem *Consuetudo contra legem* (quæ *& Desuetudo*, seu *consuetudo legi contraria* dicitur) est illa, qua lex vel usu nunquam recepta fuit, vel jam recepta usu contrario denuo tollitur, & abrogatur: & de hac præcipue sermo est in proposito.

37. CONCL. I. Lex humana potest tolli per consuetudinem contrariam, dummodo ea sit rationabilis, ac legitime præscripta. Ita omnes Doctores, & habetur expresse *cap. ult. de Consuetudine*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *lex humana*: siquidem contra legem naturalem, ac Divinam, nulla currit consuetudo, quæ potius dicenda esset corruptela: quinimo *tanto graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut *cit. cap. ult.* notatur. Hinc prava consuetudo pejerandi, blasphemandi, vel fornicandi, nunquam potest tollere legem Divinam de non pejerando, blasphemando, aut fornicando.

38. CONCL. II. Ea consuetudo generatim loquendo censetur rationabilis, quæ nec Juri naturali, aut Divino adversatur, neque Jure

Canonico reprobatur tanquam corruptela, neque peccandi licentiam aut occasionem præbet, neque alia ratione communi utilitati perniciosa est: quæ vero in aliquo horum deficit, censetur irrationabilis, & consequenter nunquam potest induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 24. & alii.

39. Dices. Omnis lex debet esse rationabilis, & justa; ergo hoc ipso quælibet consuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injusta. Resp. enim negando consequentiam: quia nihil impedit, quod lex secundum unam rationem, & in ordine ad certum finem seu respectum fuerit rationabilis, simulque consuetudo eidem contraria secundum aliam rationem, ac sub diverso respectu ac fine, etiam sit rationabilis: sic enim duæ contrariæ leges solent pariter esse rationabiles, prout videre est in mutatione, seu revocatione legum.

Additio.

* Urgebis: Actus consuetudinis contra Legem sunt irrationabiles; ergo etiam ipsa consuetudo, quæ ex his actibus generatur. Consequentia videtur patere ab exemplo; sic enim si actus blasphemandi sunt irrationabiles, etiam consuetudo blasphemandi ex his generata censetur irrationabilis. Antec. vero probatur, actus introducentes consuetudinem possunt esse peccaminosi, cum valeat introduci consuetudo contra Legem per actus etiam formaliter peccaminosos, uti tenent Baldus, Sanchez, Diana, Lugo, Hostiensis, Jason, Joannes Andreas, Haunoldus &c. Sed actus formaliter peccaminosi sunt utique irrationabiles; cum nullum

peccatum sit rationabile: ergo. Resp. Inprimis non deesse Auctores, qui, etsi concedant per actus materialiter peccaminosos posse introduci consuetudinem; id tamen negant de actionibus formaliter peccaminosis. Et ita defendunt Layman, Azorius, Engel, Henno, Felix Potestas, & alii. Nihilominus, quia ex Jure Canonico *L.* 1. *Decret. Tit.* 4. §. 5. *n.* 143. cum superius allegatis Doctoribus admittitur posse per actus formaliter peccaminosos constitui legitimam consuetudinem; ideo aliter

Resp. II. Concesso. antec. negando consequentiam; nam quoad actus præcedentes ipsam consuetudinem Juris necdum adest consensus legalis ipsius Legislatoris, hincque hi actus scienter contra legem, & voluntatem Legislatoris exerciti sunt formaliter peccaminosi, & consequenter irrationabiles; econtra vero habita ipsa consuetudine cum suis legitimis conditionibus, adest dictus consensus legalis, sicque consuetudo, & actus post eandem eliciti non amplius erunt formaliter peccaminosi, & consequenter nec irrationabiles. De exemplo autem adducto circa blasphemias negatur paritas: quia ibidem juxta jam dicta nec in actibus præcedentibus, nec in ipsa consuetudine exinde generata (quæ tantum est facti, non juris) adest consensus legalis supremi Legislatoris, sicuti quoad nostrum propositum habetur in pura lege humana, dummodo dicta consuetudo fuerit tempore legitimo continuata. *arg. c. fin. de Consuetudine.* *

40. CONCL. III. Consuetudo dicitur legitime præscripta in tantum, quatenus tempore

a le-

a legibus definito a majori parte alicujus veræ communitatis eſt continuata. Ita communis. Ratio eſt: quia conſuetudo legitime præſcipta idem eſt, ac uſus longævus, ſeu longa conſuetudo, prout patet ex c. *Cum conſuetudinis.* & *cap. ult. de Conſuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur.

41. Quæres, quantum temporis requiratur, & ſufficiat, ut conſuetudo cenſeatur legitime præſcripta, ita ut legem aboleat? Supponitur, non moveri hic quæſtionem de abolitione legis ſciente ipſomet Legislatore: nam ſi is reſciat, ſuam legem non obſervari, & tamen non contradicat, cum tamen facile poſſit, non requiritur certum tempus ex communi Doctorum; cum ibi Lex potius per tacitum conſenſum & per viam conniventiæ, quam per conſuetudinem abrogetur. Difficultas itaque ſolummodo reſtat, ſi id fiat Legislatore ignorante? ad quam Reſp. I. Ad Conſuetudinem contra legem Civilem Principe ignorante inducendam requiritur, & ſufficit decennium. Jta communis. Ratio eſt: quia conſuetudo, ut derogét legi Civili, debet eſſe longa, quæ & ſufficit *arg. L.* 1. *C. Quæ ſit longa conſuetudo*: atqui per longam conſuetudinem intelligitur illa, quæ decennio duravit; nam decennium in Jure vocatur longum tempus *l. Super longi* 11. *C. de Præſcript. long. temp.* ibi: *Super longi temporis præſcriptione, quæ ex decem annis introducitur.*

42. Reſp. II. Loquendo de Legibus Eccleſiaſticis, ſeu Canonicis, quamvis multi Doctores diſtinguendum cenſeant inter legem receptam,

& nunquam receptam; & hanc quidem decennio per contrariam consuetudinem tolli concedant, ad illam autem tollendam requiri quadraginta annos, afferant: ut volunt Ludov. Engel *tit. de consuetud. n.* 15. Layman. *l.* 1. *tract.* 4. *c.* 3. *n.* 4. Navarrus, Zoesius, & alii plures. Nihilominus probabilius videtur, Jurique conformius, non esse opus memorata distinctione, sed generaliter ad abrogandã quamcunque legem Ecclesiasticam vi contrariæ consuetudinis, rationabilis tamen, sufficere decennium. Ita Lessius *lib.* 2. *de just. & jure c.* 6. *n.* 46. Pirrhing. *tit. de Consuetud. n.* 33. Christoph. Haunold. *tract.* 1. *c* 3. *Controv.* 2 *n.* 130. Sannig. *distinct.* 4. *de Legibus. quæst.* 1. *n.* 5. & innuit Herincx. *disp.* 3. *de Legibus. quæst.* 16. *n.* 217.

43. Ratio hujus posterioris sententiæ est: quia ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus: sed Jus nullibi distinguit inter legem Canonicam usu receptam, & non receptam; ergo. Deinde cum acceptatio populi non requiratur ad intrinsecam constitutionem legis humanæ, ut dictum est superius (c) parum refert, num lex Pontificia sit aliquando recepta, nec ne; cum utraque jam habeat suam intrinsecam, & substantialem firmitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem sententia, quia non est inducenda discrepantia inter Jus Civile & Canonicum, ubi non habetur expressa dispositio Juris in contrarium *arg. c.* 1. *De novi operis nuntiat.* atqui ad abrogandam legem Civilem per contrariam consuetudinem sufficit decennium, ut dictum *n.* 14. & in

in Jure Canonico quoad hoc non reperitur expressa dispositio in contrarium ; ergo.

44. Nec obstat, quod *c. Auditis, de Præscript. &* *c. Cum Ecclesia. de Causa possess.* & alibi, ad præscribendum contra bona, & jura Ecclesiastica requiratur spatium quadraginta annorum. Resp. enim, ibi sermonem esse de præscriptione contra bona immobilia Ecclesiarum, atque earum jura, utpote quæ sunt instar bonorum immobilium ; prout desumitur ex ipsomet textu: non autem de præscriptione contra leges Ecclesiasticas, sive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Ecclesiam non currat nisi sola centenaria præscriptio *c. Cum vobis de Præscript.* & alibi, leges Papales non nisi centenaria præscriptione, seu consuetudine in contrarium abrogari possent ; quod est contra communem Doctorum.

Additio I.

* Quæres I. An, si Legislator humanus decernens legem velit, quod hæc valeat *non obstante consuetudine contraria*, vel *nulla obstante consuetudine*, an (inquam) nihilominus talis lex possit tolli per consuetudinem contrariam? Resp. probabilius affirmative, nisi talis consuetudo reprobetur tanquam corruptela, seu velut irrationabilis. Ratio est : quia legislator per similes clausulas censetur solum improbare consuetudines præsentes contrarias, si quæ existerent: non autem prohibet per easdem introductionem consuetudinis in futurum. Et ita tenent Glossa, Abbas, Cardinalis Thuscus, Covarruvias & alii citati in Jure Canonico *lib.* 1. *Decret. Tit.* 4. §. 8. *n.* 185.

Ad-

Additio II.

* Quæres II. Quando consuetudo semel contra aliquam legem legitime introducta censeatur iterum abrogata ? Resp. I. Consuetudines locorum particularium per legem contrariam non censentur abrogatæ, si nulla adsit clausula abrogatoria. Ita communis. Ratio est: quia sicuti Legislator particularia locorum statuta, ita & particulares locorum consuetudines censetur ignorare, adeoque nec velle sub lege Generali contraria comprehendere earum revocationem, nisi exprimat per aliquam clausulam derogatoriam. Resp. II. Si legi Generali contrariæ annexa sit clausula derogatoria: e. g. *nulla obstante contraria consuetudine &c.* tunc præsentes generales consuetudines exinde censentur abrogatæ. Ita communis, & ratio est; quia alias dicta clausula derogatoria nullum haberet effectum, prout patet consideranti, & eruitur ex jam dictis præcedente quæsito. Resp. III. Valde probabiliter tamen per dictam clausulam derogatoriam, legi Generali contrariæ annexam non abrogatur præexistens consuetudo immemorialis, id est illa, cujus determinatum initium memoriam hominum excedit. Ratio est: quia, ut illa tanquam alias specialiter privilegiata, censeatur sublata, videtur requiri, ut de eadem etiam fiat specialis mentio, prout subinde contingit addendo legi contrariæ sequentem clausulam: *non obstante quacunque consuetudine, etiam immemoriali &c.* Et ita teste Fagnano decrevit S. Congregatio, prout totum hoc videre poteris fusius in jure Canonico *Lib.* 1. *Decret. Tit.* 4. §. 8. per totum. *

INDEX
PRO
TOMULO PRIMO.
DE ACTIBUS HUMANIS, CONSCIENTIA, ET LEGIBUS.

A.

)(Actus

&

C.

D.

tio-

M.

Ope-

O.

P.

Pro-

(o)

ELENCHUS
TRACTATUUM, DISTINCTIONUM, QUÆSTIONUM ET PARAGRAPHORUM HUJUS TOMULI I.

TRACTATUS I.
DE ACTIBUS HUMANIS ET CONSCIENTIA.

DISTINCTIO I.
De Voluntario & Involuntario.

)(DI-

DISTINCTIO II.

De natura actus Humani, seu Moralis, & variis ipsum concernentibus.

DISTINCTIO III.

De Conscientia ut Regula Actuum humanorum.

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

DISTINCTIO I.

De natura Legum.

DISTINCTIO II.

De obligatione Legum.

DISTINCTIO III.

De ſubjectó Obligationis Legum.

DISTINCTIO. IV.

De Interpretatione, Diſpenſatione, ac Revocatione Legum.

